

సాధన గ్రంథ మండలి 75.

దేవపూజారహస్యము

రచయిత :

శ్రీ శ్రీయానందశాస్త్రి

ఈశ్వర సత్యనారాయణశర్మ, శ్రీకాకుళము.

ప్రకాశకులు

సాధన గ్రంథ మండలి, తెనాలి,

కాపీరైటు]

1959

[వెల. రూ. 1-12-0

శ్రీ శర్మగారి గ్రంథములను ముద్రణ యోగ్య
ముగా వ్రాసియిచ్చిన శ్రీవారి ప్రియశిష్య పుత్రికా
నిర్విశేషాదృత, పుణ్యవతి చి॥ సో॥ శావలూరి సరో
జమ్మగాను పాఠశలోకాశీర్వాద పాత్రురాలు.

జానకికాంత్ శెన్, తెనాలి.

ఆ ము ఖ ము

“జలే విషః స్థలే విష్ణుః విష్ణుః పర్వతనుస్తకే,
జ్వాలామాలాకులే విష్ణుః సర్వం విష్ణుమయం జగత్ ॥”

అను భావమును జీర్ణించుకొని జాగతికులయ్యు సర్వజగదభి
వ్యాప్తమైన భగవత్ తత్వము నారాధించి నిశ్చేయసానంద
మును జూరఁగొనిన మహనీయులు భారతీయఋషిపుంగవులు.
వారు వేదేతిహాసములయం దా యారాధనాక్రమము నభి
వర్ణించి అజ్ఞలోకమునకై యా యానంద ద్వారములను
దెఱచియుంచిరి. శ్రీమద్భాగవతపురాణోక్తములగు శ్రవణాది
సవవిధభక్తులు నా యారాధనాక్రమములోనివే, నిశ్చేయసా
నందము నొందుటకు ఏకమార్గాభివర్ణనమే అలంపర్యాయ
మయ్యు అజ్ఞలోకము విహితవిషయలంపటమై, అద్వితీయా
నందదాయకమగు ఆ పరతత్వమును విస్మరించునేమోయని
మనోవాక్కాయములచే నేకార్థమందు నిమగ్నుడైయున్నను
మనుజుని దృష్టి భగవచ్ఛరణారవింద సంతగ్నమై యుండుట
కా దూరదర్శు లిన్ని మార్గములఁ బ్రస్తావించిరి.

అర్చామార్గ మా మార్గములం దొకటి. ఈ మార్గ
మును విభూతిమంతమొనరించుటకే వివిధదేవతా విగ్రహము
లను, వివిధ మాంత్రిక తాంత్రిక రీతులను, వివిధ పూజావిధాన
ములను వారేర్పఱచిరి. కాని లోకము పాశ్చాత్యసభ్యతా
వ్యాప్తాహితమై ఋజువిశ్వాస శూన్యమై “నిర్గుణుడగు
నీశ్వరునకు రూపకల్పనమా! పాషాణ విగ్రహారాధనమున
బరతత్వము లభించుటయా!” అని శంకాకులితహృదయమై

యున్నందున నీ మార్గము ననుసరించియు యధేష్ట లాభసిద్ధి నందుటలేదు.

ఈయవిశ్వాసమువలననే యనూచానముగాఁ బూజింపఁ బడుచు, నిలవేల్పులై యుండు సాలగ్రామములన్నియు గంగా గోదావరుల కర్పితములై పోయినవి. ప్రాతఃకాలమున భగవత్పూజామహితుఁడై చెన్నొందవలసిన బ్రాహ్మణుఁడు స్నాన సంధ్యా రహితుఁడై కార్యాంతరవ్యక్తుఁ డగుచున్నాఁడు. ఇతరులఁగూర్చి చెప్పనజేమి? ఇంతటి యవిశ్వాసము, శ్రద్ధా విహీనత పేరుకొనియుండఁగా భగవత్పూజనమున నీప్సితసిద్ధి యెట్లుకలుగును? ఇట్లయ్యుఁ గ్వాచిత్కముగ అలివేలుమంగా పతినో, అన్నవర గిరీంద్రనిలయునో యాపదయందు ఆనన్య గతికుఁడై వేడుకొని యభీష్టసిద్ధి నందుచునేయున్నాఁడు. ఈ సాఫల్యతచేఁ జిత్తమునందలి యవిశ్వాసపుజారలు తాత్కాలికముగాఁ బ్రక్కకుఁదొలఁగినను మరలఁ గమ్ముకొనిపోవుచునే యున్నవి. అద్వైతమతాచార్యులగు శ్రీ శంకరభగవత్పాదులే

“అంతః కాంతో బహిశ్చైవః సభాయాం వైష్ణవోత్తమః

వ్యాఖ్యానకాలే చా ద్వైతీ.....”

అయి వరలి యుండిరనుచో లోకమునకు భగవత్పూజా విషయమునఁ గల యవిశ్వాసము లన్నియు నిర్మూలములని చెప్పనక్కర లేదు.

పర దేవతాసాదారవింద పూజామహితులు శ్రీ శ్రియా నందనాథాపరనామధేయులునగు బ్ర.శ్రీ ఈశ్వరసత్యనారాయణ శర్మగారు తమ యీ ప్రస్తుతగ్రంథమున దేవపూజామర్మము

లను దేటతెల్లము గావించుటయేగాక వర్తమానలోకమున
 రేకెత్తియున్న సర్వవిధములైన శంకలకు శాస్త్రీయ వైజ్ఞానిక
 కీతుల సముచితసమాధానముల నిచ్చియున్నారు. శ్రీ శర్మ
 గారి వైదుష్యము, అర్చావిషయిక పరిజ్ఞానము నంత స్తుత్య
 మైనవో అంతకు వేయిమడుగుల గొండాడఁదగినది వారి
 భాషావిషయిక పరిజ్ఞానము. అందుచే ధారావాహికమగు
 శైలితో నలరారుచు గ్రంథము స్వతః ప్రకాశమైయున్నది.
 సారవిహీనమైనఁగదా పరతః ప్రకాశాపేక్ష.

శ్రీ శర్మగారి గ్రంథమునకు పరిచయ వాక్యములు
 వ్రాయుటకు నేను సర్వవిధముల నశమయ్యఁడను. కాని శ్రీ శర్మ
 గారికి నాయందుగల వాత్సల్యముచే ఆశీఃపురస్సరమగు వారి
 యాజ్ఞ నాకు అనుల్లంఘనీయమైనది.

తుదిపల్కుగా ఆంధ్రలోక మీ గ్రంథము నాదరించి
 యర్చావిషయికమైన యవిశ్వాసమునుదొలంగి, భగవత్పూజా
 మహితమై తేజరిల్లఁగలదని విశ్వసించుచు మరల నొకసారి —

“నలినకపంబకుండముఖ నవ్యనుమాంజలితోడ నంబ ! నీ
 నులలిత రత్న కాంతి పరిశోభితనూపురధాశధశ్యతా
 కలితమనోహరంబులగు కంజపదంబుల నిష్ప్రసిద్ధిక
 లాలిచెడి భక్తకోటికిని గొంగున బంగరు కావే కాంకరీ !”

అనుమాట సత్యదూరముకాదని చెప్పుచున్నాను.

ఇ తి శ మ్

— విద్వాన్, బులుసు సూర్యప్రకాశశాస్త్రి

ఒక మాట

మండలికి యిది పదమూడవ వత్సరము. కాగితపుధర విపరీతముగాఁ బెరుగుటచే గ్రంథముద్రణ మెంతకష్టసాధ్యమో పాఠకులే తెలిసికొందురు. బ్ర.శ్రీ ఈశ్వర సత్యనారాయణశర్మ గారు మా మండలియెడ వారికిఁ గల ఆదరాభిమానములతో తామురచించిన 'దేవపూజారహస్యము' మండలితోఁ ప్రకటించుటకు అనుగ్రహించుటయేకాక గ్రంథముద్రణ విషయమున సంపూర్ణముగ ఆర్థికసహాయముకూడఁ జేసిరి. వారికి మా కృతజ్ఞతాపూర్వక నమస్కృతంబు లర్పించుచు పాఠకుల కరకమలములం దీ గ్రంథము నుంచుచుంటిని. మండలి పోషక వర్గము యథాప్రక్థారముగ మండలికృషికి సంపూర్ణ సహకార మిచ్చి తోడ్పడుదురుగాక!

వికారి చైత్రము }
30-4-1959 }

సంపాదకుఁడు
సాధన గ్రంథ మండలి

అభిప్రాయము

ఆత్మానందకవి, శతావధాని

శ్రీ ఉష్మాక నారాయణమూర్తి, B. A.

వకీలు, పార్వతీపురము.

శ్రీ వే! బ్రహ్మశ్రీ “శ్రీ శ్రీయానందనాథ” డిక్షా
నాములు ఈశ్వర సత్యనారాయణ శర్మగారు నా బాల్య
మిత్రులు. వాడు వ్రాసిన “దేవపూజారహస్య” మనెడి పుస్త
కముఁ దుదముట్టఁ జదివితని. గ్రంథముల నాధ్యాత్మికోపాసనా
రహస్యములను లోకమున కందిచ్చువాని సనేకములను వ్రాసిరి.
స్వానుభూతిరహస్యప్రకాశనమే వీరి రచనములందు ముఖ్య
లక్ష్యమని యోచింతును. ఆంధ్రాస్థికలోకమున సనేకముల
నందిచ్చిరి గాన, నేనిపుడు విశేషించి వ్రాయఁబనిలేదు.

ఏదోవిధముగాఁ బూజ చేయని మానవుడే లేడు.
దానిని ఋష్యుద్విష్టభావముతో జరుపునపు డది యుపాసనము
జేరఁ బరగును. శ్రీ శర్మగారు ఆ ఋషిభావములను బూజాం
గములందు యోజ్యములగువానిని జక్కఁగా బయల్పెట్టిరి.

“గౌరవితప్రీతిహేతుక్రియాపూజా” యని ఆ గౌరవిత
వస్తు వాత్మయొక్కటే యని తెలియఁజెప్పి, పూజాంగక్రమ
రహస్యముల కడకుఁ బాఠకులను గొంపోయిరి. ఆచమన
క్రియారహస్యముతో నారంభించి మంత్రరహస్యము, మూర్తి
రహస్యము, మూర్తివాహన రహస్యము, కతిపయ మూర్తి
కరగత పరికర రహస్యము మున్నగు నన్నిటినో హృదయా
కర్మకములుగ వెల్లడించిరి.

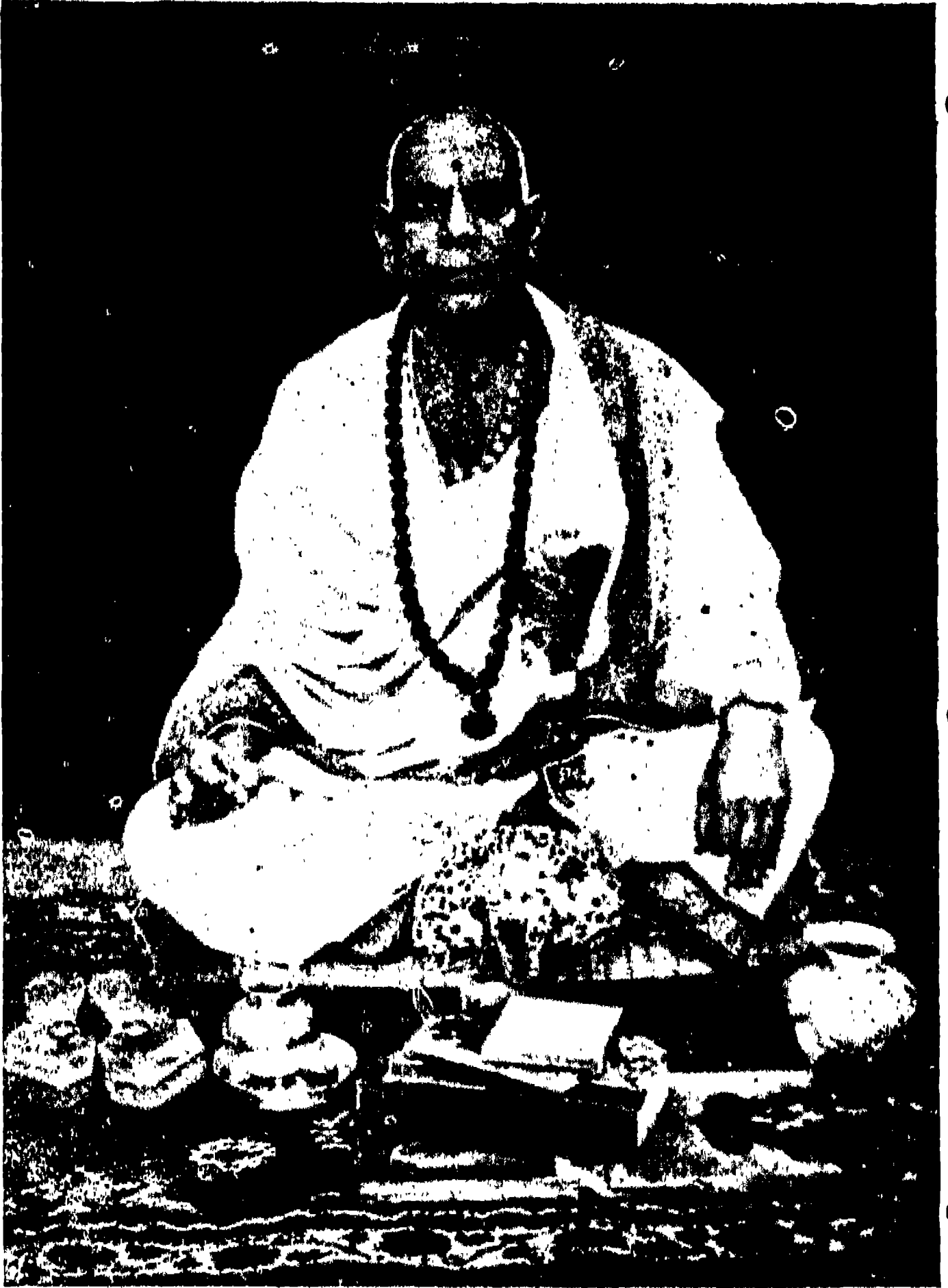
ఉపాసక సాధక హితార్థమయిన మూర్తిపూజాకాలా
దిక నిర్ణయ మెటులయ్యెనో, యార్ష మతమును వెల్లడించిరి.
సంకల్పవాక్యములందలి కాలసంకీర్తన రహస్య వివరణము,
హృదయంగమము. 'పరమేశ్వరప్రీత్యర్థం, శ్రీదుర్గాప్రీత్యర్థం'
మున్నగు మాటలందు షష్ఠీవిభక్తికంటె సప్తమీవిభక్తియే
సమంజసమనుట యెంతో యుక్తియుక్తము, గ్రాహ్యము.
మన కాత్మవస్తువునందలి కృతజ్ఞతకు వెలిగుఱుతే పూజ యని
వ్రాసిన భాగము బహు తృప్తికరము. కొన్ని మూర్తివిశేష
తత్త్వములు మనలో ననేకులు వినియుండనివని నా యభి
ప్రాయము.

ఆయాయి రహస్యముల నెఱింగికొనుటకై తమ
యుపాస్యదేవతను శ్రీమాత సంత కవ్వపెట్టిరో, ఎంత యను
భూతి నొందిరో పాఠకులే తెలియఁగలరు.

జాతి మత లింగ విచక్షణ లేక, చదువరుల కెల్లరకు
మహోపకారమగు నీ గ్రంథమే వీరి ప్రజ్ఞావిశిష్టతను బ్రతిభను
మనీషులకుఁ దెలియఁజెప్పఁగలదు.

గ్రంథభాష సారస్వతమున కలంకారమనుటయు నతి
శయోక్తికాదు. "శ్రీ సత్యనారాయణశర్మసాధనము, శ్రీ జీవీ
సూక్త పరమార్థము, శ్రీసూక్తరహస్యార్థము" మున్నగు
రచనములన్నియు సాధకలోక పమాదరణీయములే.

శ్రీ శర్మగారు నా శంకను వయోజ్ఞానవృద్ధులు నగుట
వారికిని, వారి రచనములకును నతిశతము సర్పించుచున్నాను.

గ్రంథకర్త:

శ్రీ శ్రీయానందనాథాపరనామధేయ
ఈశ్వర సత్యనారాయణ శర్మ

విషయ సూచిక

1. అవతారిక	...	1
2. పూజా ప్రయోజనము	...	7
3. పూజకు అధికారి	...	15
4. పూజా స్వరూపము	...	23
5. పూజా సంకల్పము - కాలము		35
6. మూర్తి రహస్యము	...	47
7. మంత్రరహస్యము	...	70
8. ఘటస్థాపన రహస్యము	...	85
9. ఆచమనము	...	92
10. ఆసనశుద్ధి	...	98
11. చక్షుర్దానము - ప్రాణప్రతిష్ఠ		103
12. ఉపచారార్పణము	...	111
13. బలిదానము	...	118
14. గణపతి (విఘ్నేశ్వరుడు)	...	127
15. రాసలీల	...	139
16. డోలాయాత్ర	...	145
17. శ్రీ వాసంతీ (దుర్గా) పూజ	...	151
18. శ్రీ గంగాపూజ	...	153
19. శ్రీ మనసాపూజ (నాగపంచమి)		155
20. జన్మాష్టమి	...	158

21. శ్రీ దేవీ (దుర్గా) పూజ	161
22. శ్రీ సరస్వతీ పూజ	169
23. అన్నపూర్ణాపూజ	176
24. శ్రీ లక్ష్మీపూజ	180
25. శ్యామా (కాలీ) పూజ	184
26. శివరాత్రి	188
27. రథయాత్ర	204
28. ఉపసంహరము	207

శ్రీమతే నమః

స మ ర్పణ ము

ఏ పరదేవత మహర్షి హృదయములందు మేధాదేవిగ నవతరించి, పూజ్యపూజక పూజారూపమునఁ ద్రిధావిభక్త మైన యేకైకమహస్సు తనదేయని తేలిపి, యాచమనక్రియాది ప్రణామాంతమగు దేవపూజలందలి భావ రహస్యములను బోధించి, సమగ్రపూజాంగక్రియలను యథార్థభావయుతము లుగఁ జేయించి, సంకల్పవాక్యకాల సంకీర్తనాదులు సాధన మార్గప్రగతిప్రమాణమును దెలుపునవి యని నచ్చఁబలికి, బహిరంతర ప్రకృతिसంబంధమును బోధించి, మంత్రరహస్య, మూర్తి, వాహన రహస్యాదులను బూర్తిగ నెఱిగించి, సిద్ధి దాత్రియై, యా ఋషిబృందమందు నిత్యాణచిత్తరూపమున వెలసి, లోకానుగ్రహదీక్షగాఁ బ్రకాశించి, తన నెయ్యపుం బిడ్డలైన జీవులను దనయొడికిఁ జేర్చుకొను నెఱువులను దానే తెల్పి, స్వస్వరూపానంద లీల నెఱపు దేవికి, జీవకారుణ్య మూర్తికి, దుర్గాకాలీ రాజరాజేశ్వరీత్యాది స్త్రీలింగ నామ రూపగాను, శివ గణేశ కృష్ణాది పులింగరూపగాను దానే నిల్చి పూజలందు బహుభావరూపకు, ఆ జగన్మాతకు, మహా మాయకు ఆత్మార్పణక్రియారూప ప్రణామములతో, మనో మంత్రపుష్పముతో నీ కృతిని సమర్పించువాఁడు

శ్రీ శ్రీయానందసాధుఁడు

ఈ శ్వర సత్య నారాయణ శర్మ.

దేవపూజారహస్యము

శ్రీ మాత్రేనమః

ఓం శ్రీం నమః.

అ వ తా రి క

మన భారతభూమియందే కాదు, విశ్వమందంతటను రాచనగరులందు మొదలు వేదవాని గుడిసెయందు వఱకును పుణ్యచరిత్రలైన మహాపురుషులు మొదలు తామసికులైన దొంగలు వేటకాండ పర్యంతము నెల్లరును నేదో యొక రూపమునఁ బూజలుచేయుచు నేయున్నారు. కోరికతోనే కానీ, కోరిక లేకే కానీ, దాని ప్రకారమేదేని గానీ, మానవజీవన మందిది యొక యంగముగా నున్నది.

ఈ పుణ్యభూమియైన భారతమందలి మనీషులు దీనిని మాటికిం బ్రశంసించిరి. తామాచరించి, యపూర్వాదర్శమును మనయెదుటఁ బెట్టిరి. దీనివలన జగత్తు పూజ్యమైనది. ఈ పూజ. యాధునికముకాదు, వైదిక కాలము నుండియు. అంతే కాదు; సృష్ట్యారంభమునుండియు సాగివచ్చుచునే యున్నది. వేదములయందలి యుపాసనాకాండము కర్మకాండమందలి పూజారూపమే. దేవతలు, ఋషులు పూజలుచేయుచుండినట్లు పురాణములు ఘోషించుచున్నవి. ధర్తార్థ కామ మోక్షము లనెడి నాల్గు పురుషార్థము లిచ్చు నుపాయము లివి కాకున్న బూర్వులు చేసియుండరు. మనకుఁ జెప్పరు. పూర్వార్థుల లక్ష్యము జగత్కల్యాణమే. అది భగవంతుని లక్ష్యమే.

కావున భగవంతుడే గీతయందు “వ్రతం పుష్పం ఫలం తోయం యోమే భక్త్యా ప్రయచ్ఛతి” యనెను. చండిపాద (దుర్గాసప్తశతీ) మందు “ఏవం స్తుతా సురైర్దివ్యైః కుసుమైర్నందనోద్భవైః | అర్చితా జగతాం ధాత్రీ తథా గంధానులేపనైః | భక్త్యా సమస్తైః స్త్రీదైర్దివ్యైర్ధూపైస్తు ధూపితా ” ఈ విధముగా స్మృతి సంహితా పురాణాదులందెల్లడఁ బూజా విధానము పలువిధములుగా వర్ణింపఁబడినది. తంత్రములందీపూజావిధానములు విశేషించి విపులముగాఁ జెప్పఁబడెను. ఉద్ధవుఁడు శ్రీకృష్ణభగవానుని “నిన్నెట్లు పూజించుట ?” యని తెలియఁగోరినపుడు, విధానములను జెప్పుచు “వైదికైస్తాన్త్రికైశ్చైవ మంత్రైర్మామర్చయేత్సుధీః” అని బోధించి వైదిక తాంత్రిక పూజావిధానములను సమముగానే గౌరవించెను. భారతభూమియందలి పుణ్యతీర్థములును, దేవమందిరములును, అంతేకాదు వ్రత్యైకగృహమును దీనికి మహోజ్వల ప్రమాణములై యున్నవి. పూజాగృహమనుచునో, దేవుని పట్టనుచునో యొక పేరుతో నొక పవిత్రభాగము లేని యిల్లు లేదు. ఇంటివాఁడు దేశాంతరీయ వేషముగ్గుడై నిజకులోంచి తాచారముల కన్నింటికిని మంగళము పాడినవాఁడే కానీ, యిల్లాలు మాత్రము ఇష్టమైన దేవ దేవీపూజను మానదు. కొన్ని కులములందు నిత్యార్చనమునకు నీళ్లు కార్చినను, ఏడాదికొకనాఁడైనను గులదేవతారాధనమును బాంధవావళితోఁగూడి చేయుదురు. పెద్దపెద్ద యజ్ఞ హోమాదులన్నియుఁ బూజాగవిశేషములే.

కాని, అక్కటా! ఈ యవిశ్వాసియుగమందు, నాలుగు వైపులను మిథ్యాసామ్రాజ్యము స్థాపింపఁబడి యున్నది. ఇది

మన చిరాచరిత పూజావిధానమునకు సైతము కలంకమును దెచ్చిపెట్టినది. ఇప్పటికిని నీ దేశమందలి నరనారులు కోటికోటి సంఖ్యలు పూజలు చేయుచునే యున్నారు. ఆపూజలన్నియు నిష్ఫలములే యగుచున్నవనను. అనేకులు దీర్ఘకాలము పూజలు చేసియు విశేషలాభోన్నతుల నొందుచున్నారని యంగీకరించుటకును వీలులేదు. కారణమేమి? ప్రతిదినకర్తవ్యములను బాలించుట యనెడిది యింతకంటెను జేయుచున్నారు. ఇంక ధనాదిలోభముతోనే పూజలు చేయువారి మాట చెప్పనేమున్నది?

ఎందుల కిటులగుచున్నది? నిత్యము పూజలు చేసియు జ్ఞాన భక్తి లాభము నొందఁజాలకున్నారేమి? యనుదానియెడ నైనను లక్ష్యముంచకున్నారు. ఇది పరిచయాభావము. ఎవరి పూజ చేయఁబడుచున్నదో, వారి పరిచయము వీరికి లేదు. వారెవ్వరో వీరెఱుంగరు. వారెట్టి భావముతో నున్నారో యదియుం దెలియకయే పూజలు సాగించుచున్నారు. ఎల్లరు పూజలు చేయుచున్నారు. అదియుఁ దమ యలవాటు చెడకుండుటకే చేయుచున్నారు. మన పూజ యాశానురూప ఫలము నీయకున్నదే యను నిట్టి భావమును దఱచుగా నెల్లర యందు నుండును.

ఈ దేశమందగుచున్న నిత్యక్రియలు, సంధ్యావందనాదులు, పూజాహోమాదులునైన కర్మకాండ మంతయుఁ బ్రాణహీనానుష్ఠానముగానే సమాప్తమై పోవుచున్నది. మన ధర్మజగత్తున కీదుర్దశ పట్టినప్పటినుండియుఁ బలువిధములైన యశాన్తులు నోరుతెరిచి మ్రొంగివేయ వెన్నాడుచున్నవి. మ్రొంగి

వేయుచున్నవి. మనుష్యుడు మనుష్యభూతకుడై పోయి నాడు. కామ శ్రోధ లోభ మోహాద్యదులు వివస్త్తములై నాట్యము చేయుచున్నవి. ఈపుణ్యభూమి నిశాచరుల తాండవ నృత్యమునకు రంగమంచమైయున్నది.

దీనివలన రక్షింపఁబడుటకు నిది యొక్కటే యుపాయము. మఱల నీదేశమందు జరుగు కర్మకాండము ఉజ్వల జ్ఞాన పరాభక్తులపై నెలకొల్పఁబడి, సజీవమై లేచినపుడే, దేశమును గ్రమ్మిన యాహాకారములు, ఈ యుత్పీడనము, ఈ లేమి తొలఁగఁగలదు. ఒక్కసారి లోకము సత్యధర్మముల రసము నాస్వాదించునేని, మఱి ధర్మహీనము కాఁజాలదు. రాజకీయపుఁ జట్టములు దీనిని దెచ్చిపెట్టఁ జాలవు. లోకము ధర్మహీనము కానిచో, సుఖములన్నియు మనుష్యులకు సహజలభ్యము లగును. విశేషించి దీనిని దెచ్చిపెట్టుపని బ్రాహ్మణులపై నే నిర్భరంపడియున్నది. ఏమన, వారే ప్రత్యక్షముగాను బరోక్షముగాను కర్మకాండమును నడుపువారై యున్నారు వారే ప్రాణహీనమై, యెముకలగుఱుగానైన యీ కర్మకాండమును బ్రాణమయముగాను సఫలతామయముగానుజేసి లేవనెత్తఁగలవాడు. కేవల వ్యవసాయ భూములుగాఁగాక, వారే యాదర్శభూములై నిల్వవలయును. జగత్తు నందెల్లరును సోదరులని యాదరించి తమ యొడికిం బిల్చుకొనవలయును. శ్రీశంకరాచార్యులు, చైతన్యప్రభువు, జ్ఞానేశ్వరుడు, సమర్థరామదాసు, ఆధునికులలో లోకమాన్యతిలక్మున్నగువారట్లే చేసిరి. ఆదర్శప్రతిష్ఠ చేయఁబడినపుడు, ఎల్లరును ధర్మమయులగుదురు. కర్మమయు లగుదురు. సమస్తము ధర్మజ్ఞానమయమై లేచును. జ్ఞానపరాభక్తుల సుస్సిగ్ధ

ధారలచే మధుమయమగును. ఈవిశ్వరాజ్యము ధర్మరాజ్యముగా మారును. అసత్యము తొలగి సత్యప్రతిష్ఠయగును.

ఏవిధముగాఁ బూజింపగల్గినచో విశ్వాధిష్ఠాత్రియు, బ్రహ్మమయియునైన మహాశక్తి — సర్వధర్మ రక్షకుడైన భగవంతుఁడు ప్రసన్నుడగునో, ఆతడు భక్తిహీనమును, జ్ఞానహీనమును, శ్రద్ధాహీనమును, దుర్బలమునైన అవిశ్వాసియునైన సంతానముచేయు పూజలను, మ్రొక్కులను జిరమోదరముతో నందుకొనునో ఈయవిశ్వాసియుగమందును నాతఁడు వేలసి (యావిర్భవించి) యభయమిచ్చి సంతానము నెటులాదరించునో, యదియంతయు నీ చిన్ని పౌత్రమందుఁ జదువరులు చూడఁగలరు. పూజ యెందులకై చేయబడుచున్నదో, యెవరి పూజ చేయఁబడుచున్నదో, కలశస్థాపన మొందులకో, ప్రతిమయందుఁ బ్రాణప్రతిష్ఠ యెట్లులగునో, మృణ్మయాది ప్రతిమలు చిన్మయములెట్లుగనునో, జప కీర్తన స్తవాదు లెటుల చేసినచో నవి సార్థకములగునో, మంత్రచైతన్యమెటులగునో, ఆసనశుద్ధి, యాచమనము ననఁగా నేమో, వానివలనఁగలుగు లాభమేమో, సంకల్పము కాలశంకీర్తనము ననువాని ప్రయోజనమేమో అను నిట్టివాని రహస్యములు సులభభాషలోఁ దెలుపఁబడినవి. పూజాసాధన మెంత జటిలమును గష్టసాధ్యము ననుకొనుచున్నారో యంత కఠోరముకాదు. ఎల్లరును జరుపుకొని బ్రతుకులు ధన్యము లొనర్చుకొనఁగలరు.

ఇది భాషార్థుంకారము కాదు. ఆసజ్జెట్టు మాటలు కావు. పూజ్యపాదులును, సత్యదర్శులునైన ఋషులు చూపిన దారులందుఁ గల్పనములకు దావులేదు. కొంచె మనుకీలింప

నోపికపట్టవలయును. భగవంతుడు దుర్లభుడు కాదు. ఆతని
యందు విశ్వాసమే దుర్లభము. దాని పూర్వాయోజనమే
పూజ. పూజ చేయఁగాఁజేయఁగా బుద్ధి నిర్మలమగును. అది
యెంత నిర్మలమగుచుండునో యంత ప్రత్యక్షత గలుగుచుం
డును. జీవనము మధురతమమగును.

ఆహారనిద్ర లుండునంతదాక, అనుకూల ప్రతికూల
వేదనముండునంతదాక, గురు లఘు జ్ఞాన ముండునంతదాక
పూజజరుగుచునేయుండును. పూవులు పత్ర దట్టముగా నెక్కించి
యూపిరాడనట్టు ధూపములు వేసినంతనే పూజాపరిత్యాగము
కాదు. పూర్ణముఁ దెలియకున్నచో నపూర్ణము నెఱుంగు
నుపాయములేదు, కావునఁ బాఠకజీవులారా! రండు. మనము
మత్త్రహీనులమును, గ్రియాహీనులమును, భక్తిహీనులము
నైనను సనాతనధర్మగోప్తయైనవాని యభయాంఘ్రులందుఁ
బడుదుము. ఆతఁడు నిశ్చయముగాఁ బ్రసన్నుడగును. అంద
ఱమును జేరి,

ప్రసీద, దేవేశ ! జగన్నివాస !

ప్రసీద, విశ్వేశ్వర ! విశ్వరూప !

అని చేతులు జోడించి వేడికొందము.

దేవపూజారహస్యము

పూజాప్రయోజనము

మనము తొలుత నంతోకాలము శిలాది జడపదార్థము; గానే యుండి, తరువాత నొక పేడపురుగువంటి కీటాణువుగా నయి, యమ్మ కిరుణచేఁ గ్రమముగా సర్వేంద్రియజ్ఞాన వికాసముతోడి యీ శరీరము నొందుటకై జన్మమృత్యుప్రవాహముం దీదియీది యెడపెడదెబ్బలకోర్చి యొర్చి, యీ మానవత్వమును సంపాదించుకొన్నాము.

మనుష్యత్వమునొందుటవలని లాభమును మనుష్యుఁడే వాంఛింపవలయును. ప్రతి మనుష్యుఁడును దెలిసియో తెలియకో తనలోపలనున్న యొక యవ్యక్తశక్తి ప్రేరణముచేత, నీ మనుష్యత్వమువైపు - పూర్ణత్వమువైపు ముందడుగు పెట్టుచున్నాఁడు. మనుష్యత్వమనఁగా నేమి? యను ప్రశ్నమునకు సమాధానముగా వేర్వేరుదేశములవారు వేర్వేరు సంప్రదాయముల ననుసరించు బుద్ధిశాలురు వేర్వేరుగాఁ దమ యభిమతములను వెల్లడింతురు. సర్వవిధ జాగతికసుఖములు, శారీరక సామర్థ్యము, మానసికశక్తి, పరోపకారము, దేశసేవ, శిల్పవిజ్ఞానోన్నతి, శాస్త్రజ్ఞానము, ధర్మార్జనము, అతాకికశక్తి, విషయవైరాగ్యము మున్నగు శ్రేష్ఠగుణములలో నొకటో రెండో యంత కధికముగానో యార్జింపఁగల్గునపుడే మనుష్యుడు మనుష్యత్వలాభమునొంది ధన్యుఁడగునందురు. తుదికిప్పటి జనములలో విద్యార్థి మొదలు ప్రవీణుఁడైన వయో

వంతుడైన వ్యక్తివఱకు నిట్టి ధారణ (అభిప్రాయము) తోనే తన జీవితలక్ష్యమునునియమించుకొనిప్రయత్నించుచున్నాఁడు. కాని మన భారతీయ ఋషిసంతానము ఈ మనుష్యత్వ స్వరూపసందర్భమునఁ దాము తెలిసికొన్నది సర్వకాలము లందును, సర్వదేశములందును సర్వసంప్రదాయములందును భ్రాంతితేని సత్యము - అదే యాత్మజ్ఞానము. ఆత్మజ్ఞానమే యథార్థ మనుష్యత్వమన్నది.

“నే నెవరు? నా యథార్థస్వరూప మేమి?” అను నిది చక్కగా నెఱుంగుటచేతనే మనుష్యుఁడు యథార్థ మనుష్యత్వము నొంది కృతార్థుడగును. తన స్వరూపమునేయెఱుంగని మనుష్యునకు మనుష్యత్వ మెక్కడిది? మనుత్వ మెట్లబ్బును? బ్రహ్మత్వ మెట్లబ్బును?

సాధారణముగా మనుష్యుఁడు - “నేను సుఖదుఃఖము లచే నిలుకడ లేకున్నాను. మృత్యుకేళముతప్పని యొక జీవ మాత్రుఁడను; అల్పాయుష్ఠుఁడను; అల్పజ్ఞానిని; దుఃఖమిశ్రిత మైన యానందమే నాస్వరూపము.” అని యనుకొనుట వినుచున్నాము. కాని వాస్తవముగా నటుల కాదు. దీనినిబట్టి చూడఁగా “నేను”నకు మఱియొక యున్నతతరమైన స్వరూపము కలదు. దాని సత్త యఖండము; దానిజ్ఞానము పూర్ణము; దాని యానందము తెంపు లేనిది. అలుప్తము; అది నా (నేను యొక్క) యథార్థస్వరూపము.

మన మిక్కడ ఏ ‘నేను’ అనెడి పేరితోఁ గూరుచున్నామో, ఆ యీ ‘నేను’ యథార్థమైన నేనుకాదు. ఆ ‘నేను’ యథార్థమైన నేను, అనుమాట చక్కఁగాఁ దెలిసి

కొని, యా నిత్యసత్యస్వరూపము నొందుటే, యనఁగా నాత్మ పరిచయలాభము నొందుటే యథార్థమనుష్యత్వము.

ఇంతకుమున్ను జెప్పిన జాగతిక సుఖములు, పరార్థ పరత్వము మున్నగునవి, మనుష్యత్వ విషయమున సద్గుణములుగాఁ జెప్పఁబడిన వన్నియు ఆత్మజ్ఞానములోఁ జేరి పోయినవే. అవేకాదు, పార్థివములు అపార్థివములు నైన గుణములు, సుఖములు నెన్నికలవో, యన్నియు నీ యాత్మ స్వరూప జ్ఞానమనెడి యుదార మనుష్యత్వ లక్షణమందు ఇమిడియున్నవే. శ్రుతియు ‘‘ఆత్మనివా అరే విజ్ఞాతే సర్వ మిదం విజ్ఞాతం భవతి’’ అన్నది. ఆత్మజ్ఞాన మొక్కటి లభించినంతనే సర్వము యొక్క పరిపూర్ణజ్ఞానము లభించును. ఆత్మజ్ఞానమే మనుష్యత్వముయొక్క అసలు స్వరూపమనెడి చోట నివ్వరికిని నెట్టి సందియము నుండఁజాలదు. మనుష్యుని దృష్టి యాత్మజ్ఞానమనెడి మనుష్యత్వముయొక్క సర్వోన్నత లక్ష్యముపైకి, మెల్లమెల్లఁగా నాకర్షింపఁబడుట యారంభ మైనపుడే మనుష్యుఁడు కొంచెకొంచెముగాఁ దనను మహత్త్వముతో నలంకరించుకొను ప్రయత్న మారంభించును. తన మాలిన్యమును దౌర్బల్యమును దొలఁగించుకొని, గుణసమూహముతోఁ దానుముస్తాబగుటకుఁ బ్రయత్నించును. ఆప్రయత్నముయొక్క బాహ్యలక్షణమే - మహత్పూజ - అనఁగా నొక సమున్నతవ్యక్తిని గౌరవాదరములతో నన్మానించుట.

సమున్నత పురుషుల చరిత్రములు చదువుట, యందలి వారి మహత్త్వము, వారు చేసిన గొప్పపనులు మున్నగువాని ప్రణాళిని గ్రహించుట మున్నగునవి చేయుటచేతనే మనుజుఁడు తానును సమున్నత స్థితికి రాఁగలఁడు, వచ్చును.

జగత్తునందు మును జెప్పిన మనుష్యత్వలాభము - ఆత్మ
జ్ఞానలాభము - నొంది కృతార్థులైనవారిని, మనుష్యత్వ లాభ
మందు దారిని వడివడిగ ముందంజ వేయువారిని, స్మరించుట
యందు మెలకువగల జనసామాన్యమున కెన్నో మేల్గు గలు
గును. ఈ యుద్దేశ్యముతోనే సభాసమితులచే శ్రీ శంకర
జయంత్యుత్సవములు, త్యాగరాజోత్సవములు మున్నగు
పేళ్లతో మహత్పూజలు సాగుచున్నవి. ఈ యుత్సవ నిర్వా
హకులు, ఉత్సవద్రవ్యమును ఆమహాత్ము లేయున్నతులు
వెలసినందున నిపుడును బూజితులగుచున్నారో, యమరులై
యున్నారో యది ముఖ్యముగా గ్రహింపకపోయినపుడు,
ఆ మహాత్మ్యలాభమునకై ప్రయత్నింపనపుడు శ్రమము
మాత్రమే మిగులును. ఆమహాపురుషుల యదుగుజాడల
ననుసరించుటచే మనుజునందు మున్నులేని యున్నతి సద్గు
ణములు శ్రమశ్రమముగా నుద్బుద్ధములు కాజొచ్చును.
ఈవిధముగానే మనుష్యుడు యథార్థ మనుష్యత్వలాభమందుఁ
జాటుకుగా ముందంజ వేయఁగలుగును.

తొలుదొల్త “మాతృదేవోభవ, పితృదేవోభవ,
ఆచార్యదేవోభవ” యనెడి శీక్షనుబట్టి, మాతా పితృ గురు
జనుల సేవలును, గ్రమముగా దేశమునకు, లోకమునకు
సంబంధించిన ఘనులును శ్రేష్ఠులునైన వారియెడ నిష్క
పటముగా సమ్మానము చూపుట యనెడి పూజలు
చేయుటలవడును. ఇట్టి పూజల ఫలముగాఁ బూజనీయులైన
వారి సద్గుణములు పూజకునందు యథాసంభవముగా సంక్ర
మించు నధికారము గలుగును. ఇటులే మనుష్యుడు మహా
త్పూజలు చేసి పూజనీయుఁడగును, ఉన్నతుఁడగును.

ఇప్పుడొక ప్రశ్నను వేయవచ్చును - “మహత్పూజ చేయుటచే మనుష్యుడెట్లు లున్నతినొందును?” అని. సరే, దీనికి సంతోష సమాధాన మేమనఁగా - చూడు, నీవొక సమున్నతపురుషునికో, నీగురుజనమునకో యథార్థప్రణామము చేసితివనుకో; అప్పుడు, ఆప్రణామ్యునియెడ నొకవిధమైన పూజనీయ భావము నీయందుబుకును. అంతేకాదు; నీ యప కర్షత్వము (లఘుత్వము) సైతము బయలగును. కార్యతః అగునా యేమి? చూడు, ఒకవంక నీలోపలనే మహద్భావము (గొప్పతనము) నింద నారంభించును. రెండవవంక నీమిథ్యాహం భావమును అంతగా నొరగి పోవును. అనఁగా నీకు మహాత్ముల యెడఁ బూజ్యభావము పెరుగుచున్నకొలఁది నీ యహంకార మణఁగి పోవును. బాగుగా సూక్ష్మ దృష్టితోఁజూచితివేని, ఇట్టి ప్రణామము చేయుటచే నీవే లాభమొందుచున్నావని చక్కఁగాఁ దెలిసికొనఁగలవు. ఇటులే యంతట ననుకొమ్ము, మహత్సంగము, మహత్పూజ చేయుటచేతనే చిత్తము మహద్భావములతోఁ బొంగి పొరలును. అయినను బలు తావుల మనము చూచుచున్నది - బహుకాలము మహాత్ములతో సాంగత్యము, మహాత్ముల పూజలు చేయుచున్నను, విశేషోన్నతి యేమియుగాను నబ్బకున్నది. దానికొక్కటే కారణము - యథార్థభావముతో నమ్మహత్సంగపూజలు జరుగలేదు. ఆ పూజాపేనా సంగములు అహంబోధమును విడిచి చేయకున్నపుడు - ఆ మహాత్ముల సమున్నతభావములు చిత్తము నందుఁ జక్కఁగా సంక్రమింపవు, గనుక నెట్టి పనులు చేసినచో మనలోపల మహత్త్వము నిండుటయు, మన యహంకార మణఁగుటయు నగునో యట్టి కార్యములే

యెంత యధికముగాఁ జేయఁగల్గిన నంతగా మనము మహాత్వము వంక, అనఁగా మనుజత్వమువంక సగ్రసతుల మగుదుము. మహత్పూజా మాత్రముననే మనుజుఁడు గొలఁది నాళ్లలోఁ గొలఁది శ్రమముతో మనుష్యత్వముయొక్క చరమలక్ష్యమును జేరఁగలఁడు.

కొంచము ధీరముగా నాలోచించినచో మనకు జాగుగా తెలియగలదు. ఏమనఁగా, బూర్వపు మన గురువుల వలనను, దేశమందును, లోకమందునుగల మనీషావంతులవలనను మన కెంతో లాభము గలిగెను. శాస్త్రకారులు పురాణకారులు కావ్యకర్తలు మున్నగువారు మనకు గురుజనులే. వారుచేసిన యపూర్వజ్ఞానోపదేశము మన సర్వవిధ సుఖలాభోపాయముగా నున్నది. వారు మనకుఁజేసిన మేలునకు బదులుగా నీయఁదగిన వస్తువే జగత్తునఁగానరాదు. వారివలన మనమెంత యుపకారము నొందితిమో యంతకంటె నధికముగానే వారికి ఋణపడి యున్నామనెడి మాటయొక్కటే మాటిమాటికి దలచుచుచే, హృదయము కృతజ్ఞతతో నిండి తలఁచుకొనియు వంగి పోవును. అట్టి యపుడు, వారియెడ వోపినంతగా సన్మానమును జూపుటకై మనసునం దొకవిధమైన యుద్వేగము (పొంగు) స్వభావముగానే పుట్టును. ఆ యుద్వేగమే బాహ్యమందు మహత్పూజగాఁ బ్రకటమగును. ఈవిధముగా మహత్పూజ చేసి మనమే మహత్త్వపదవిఁ జేరుదుము.

సాధారణదృష్టికి మనముచేయు పూజచేత నమ్మహాత్ముల గౌరవము పెంపొందుటే యగునని పొడకట్టును. గాని, వాస్తవముగా నదిగాదు. పూజించి మనమే గౌరవము నొందుచున్నాము. “యాదృశీ భావనా యత్ర సిద్ధిర్భవతి

తాదృశీ ” యనెను శాస్త్రకారుల యమోఘవాక్యసార్థక్యము మనదేశ మందంతటఁ గానఁబడును. ఎవఁడెట్టి చింతతో నాచరించునో, వానికిఁ దద్రూపముగు సఫలతయే యుగును. కనుక మనుష్యుఁడు మహత్త్వమునకై పాటుపడి, మనుష్యత్వలాభమునొంద లాలసుఁ డగునపుడు, వాడు తప్పక మహత్పూజ చేయును; చేయవలయును. మనుష్యుఁడు పూజ నీయుఁడగుటకై పూజచేసియే పూజత్వము నొందవలయును. మానవప్రకృతి కడు విచిత్ర మగుటచేత మహత్త్వాదర్శము భిన్నభిన్నముగా నుండును. అనఁగా మహత్త్వ మనేకవిధములుగా గానఁబడును, గాని యా సర్వవిధముల మహత్త్వములు, సర్వవిధముల యాదర్శములు, నెచ్చోటఁ బూర్ణభవించి యున్నవో యా పరమేశ్వరుని పూజావిషయముననే మనమిప్పు డాలోచింతము. పరమేశ్వరపూజయే యీ యుపన్యాసమందుఁ బ్రతిపాదింపఁబడు విషయము.

మనుష్యులు మహత్పూజ చేసియే మహేశ్వరపూజ యందధికారులగుదురు. ఎక్కడ (ఎవనియందు) మహత్త్వము పరిసమాప్తమో, ఎవనికంటె మహత్తుడును మఱిలేఁడో, ఎవ్వఁడు సమస్తగుణముల కాటపట్టో, ఎవ్వఁడు సర్వకల్యాణనిదానమో, ఎవ్వఁడనంత బ్రహ్మాండముల కద్వితీయాధీశ్వరుఁడో, అఖండసత్తయు పూర్ణజ్ఞానమును నిరవచ్ఛిన్నానందమును నెవ్వని స్వరూపమో, ఎవ్వఁడు నిత్యతృప్తుఁడో, ఎవ్వఁడు సర్వస్వతంత్రుఁడో, ఎవ్వఁడు సర్వజ్ఞుఁడో, ఎవ్వఁడెల్ల శక్తిమంతుఁడో, ఎవ్వనినుండి మన బస్మమో. ఎవ్వని యొడియందే యున్నారమో, ఎవ్వఁడు మన యేకాంతాశ్రయమో యాతని పూజచేయగల్గుటచే, అతని నిస్సీమ

కరుణను స్మరించి భక్తి వినమ్రమచిత్తములతోఁ గృతజ్ఞతా పుష్పాంజలి నర్పింపఁగలుగుటచే, అతని యుభయపదములకు శరణాగతులము కాగల్గుటచే, మిథ్యాభిమానము యొక్క నిక్కుతల నాతని నిత్యమంగళకర పాదకమలమునకు సోకింపఁ గల్గుటచే మనుష్యుఁడు నిశ్చయముగా మహత్త్వమండితుఁ డగును. ఈశ్వరీయ గుణములచే (విభూతులచే) విభూషితుఁ డగును. ఆత్మస్వరూపజ్ఞానము నొంది, యథార్థమనుష్యత్వ లాభముచే ధన్యుఁడగును. ఇతనిని గూర్చి యింకేమి చెప్పఁ గలము? మహత్పూజ చేసి మనుష్యుఁడు మహత్త్వ మొందఁ గల్గినపుడు, “మహతో మహీయాన్” అయిన వానిని బూజించి యాతఁడు మహత్తరుని గుణగరిమముతో నెందు కలంకరింపఁబడడు? మహచ్ఛింత చేయఁగా జేయఁగా (గొప్ప వారి గొప్పను ధ్యానింపగా ధ్యానింపగా) మనుష్యుఁడు మహత్త్వలాభము నొందఁగల్గునేని, ఆయాశ్వరునే ధ్యానింపఁగా ధ్యానింపఁగా, పూజింపఁగా బూజింపఁగా మనుష్యుఁ డీశ్వరత్వ లాభము నెందుకుఁ బొందఁజాలఁడు?

కనుక యథార్థ మనుష్యత్వ లాభమునకై యుబలాట పడువాని విషయమునఁ బూజ తప్పదు. మహత్పూజయే కానిమ్ము, మహేశ్వరపూజయే కానిమ్ము. మనుష్యత్వమునకై పాటుపడు మానవుడు ఏదో యొకవిధమునఁ బూజించుటగును; పూజింపవలయును.

దేశభేదముచేతను, సంప్రదాయ భేదముచేతను, ఆచార భేదముచేతను బూజాప్రణాళిక లెన్నోవిధములుగాఁ గలవనుట నిజము. ఇటులుండుటయు నుచితమే. అందు మనకు వచ్చిపోయెడి దేమియు లేదు. మనుష్యత్వమును లక్షించి

యెవ్వరి జీవనము అగ్రసరమగుచున్నదో వారెల్లరును దెలిసియో లేలియకో యేదోవిధముగఁ బూజ చేసెడివారే యనుట యెల్లరకుఁ బ్రత్యక్షమైన సత్యము.

పూ జ కు అ ధి కా రి.

మనుష్యుఁడు వివిధదుఃఖములచే మివులఁ బీడింపఁబడి, మఱి యాదుఃఖముల వలనఁ దప్పుకొనుటకు తాకికములైన యుపాయములన్నియు వ్యర్థమై, అనగా నెన్నివిధముల పురుష ప్రయత్నములు చేసినను వానికా దుఃఖము వలనఁ బతిత్రాణము లేనపుడు బాధ్యుఁడై యేదేనొక యతాకిక శక్తికి శరణాగతుఁడగును. ఇది సాధారణముగాఁ జూచుచునే యున్నాము. అదిమొదలు మనుష్యుఁడు భగవంతుని బూజించుటకు ముందడుగు వేయును. సాంసారికమైన లేమియో, రోగశోకములు మున్నగునవియో పీడించునపుడు వానినుండి తప్పించుకొని సుఖముగా స్వాధీనతతో గడుపుకొను కోరికతోనో, పారతాకికములైన స్వర్గాదిసుఖములను గోరియో మనుష్యుఁడు సాధారణముగా నీశ్వరపూజయం దాసక్తుఁ డగుచుండును. ఇట్టి పూజయే సకామపూజ, ఆర్తపూజ యనఁబడును. ఈసకామపూజయు నిష్ఫలముకాదు. సరళబుద్ధితోఁ జెదరని నమ్మకముతోఁ జేయఁబడునేని యిట్టి పూజలు సార్థకములై ఫలప్రదము లగుచుండుటయుఁ గనుచున్నాము. పూజించునపుడు, తాను బూజించుచున్న దాని యస్తిత్వమందును, సర్వశక్తిమత్తయందును, దాని యపార దయాళుత్వమందును గట్టినమ్మకము అన్నిటికంటెను నావశ్యకము. దారిద్ర్యము ఆపదలు తొలంగుటకో, మఱివేని కోర్కెలు

తీరుటకో, మనుజుఁడు చేయు ప్రార్థనములు సైతము బిచ్చ
గాఁడు బిచ్చమునకై చేయు ప్రార్థనములవలె నుపేక్షాదూషి
తములై, యాన్తికములై యుండరాదు. ఏలన — పరమే
శ్వరుని పూర్ణజానమందును అతని యీశ్వరత్వమందును,
అతని మహిమాదులయందును మనకుఁ బూర్ణమైన హక్కు
గలదు. మన మతని బిడ్డలము, అతని సంతానము; అను నిట్టి
దృఢమైన విశ్వాసము నిల్వవలయును. ఒకవైపు — భగవం
తుఁడున్నాడు; అతఁడు సర్వశక్తిమంతుఁడు అనెడి విశ్వాస
మును, రెండవవైపు — అతఁడు కృపతో నెయ్యముతో
నిచ్చునది పుచ్చుకొనుటకుఁ దగు నధికారమునందుఁ దన
నిఃసంశయప్రతిష్ఠఁ దులదూగుచున్న యెడల, సకామ
పూజయు సార్థకమగును.

ఇక్కాలమందు సకామపూజలు తఱుచుగా విఫలము
లైపోవుచుండుటకుఁ గారణము ఇపుడు చెప్పఁబడిన విశ్వాస
మును, సంశయగ్రస్తతయే. తొలుత నెన్నో జాగతిక ప్రయ
త్నములు చేసి భగవంతునిసాయమును గోరినపుడును, తుద
బుద్ధిమనుజుఁడు “అన్నియుం జేసితిమి, ఇదియుం జాతము”
అని పూర్ణవిశ్వాసరాహిత్యము, సంశయము ననెడి చిత్త
దౌర్బల్యముతోనే యుపక్రమించును. అదే విఫలతకుఁ గార
ణము. కొన్నికొన్నిచోట్ల సకామపూజలందును సఫలత కాన
వచ్చుచున్నది. కాని యది బిచ్చగాని ముష్టిభిక్షాలాభము
వలెనే అత్యల్పము, శుచ్చము నగుచున్నది. ఏదియెట్లున్నను
నేటి మనుజుసమాజము చేయు పూజానుష్ఠానములు సకామ
ములు, ఆర్తికృతములు అనఁగా దుఃఖములు తొలగుటకో,
కోర్కెలు తీరుటకో యగుచున్నవే.

యథార్థముగా నా రుతై నవాదును, బరమేశ్వరుఁ
 తొక్కడే సర్వశక్తిమంతుఁడును, సర్వసంతాపహరకుఁడు,
 సర్వాభీష్ట ఫలప్రదానదత్తుడు, ఆర్తతాణపరాయణుఁడు నని
 విశ్వసంతయముగా గుండెకు నాటించుకొన్నవారే యీ సకామ
 పూజకు యోగ్యాధికారులు. తగు నధికారము నొందియే
 పూజాదుల ననుష్ఠించునపుడు నిశ్చయముగాఁ దా నాశించిన
 ఫలము నిచ్చును. దర్శనశాస్త్రకారులుకూడ మూడువిధముల
 తాపముల నివృత్తికొఱకే పరమేశ్వరునకు శరణాపన్నులగుట
 కుపజేశించిరి. కార్యాంతమున “శాంతిః శాంతిః శాంతిః”
 అనెడి త్రిరావృత్తి యభిప్రాయమిదే.

ఇదియొక విధము. మఱియొక విధమున్నది. అదే
 మనుష్యప్రకృతికి విశేషోపయోగి. స్థిరఫలదాయకము. అపరి
 మితానందహేతువు. ఆ పూజయే కృతజ్ఞతాపూజ. మనుజు
 నికఁ గేవల స్వాభావికము. చూడు — మనుజుని హృదయ
 మందుఁ గృతజ్ఞత యనెడి శ్రేష్ఠధర్మము పొడమునపుడు,
 అతఁడు ఈశ్వరపూజా నిరతుఁడు కాకుండఁజాలడు. ఒక
 మనుష్యమాత్రుఁడు మఱియొక మనుష్యమాత్రున కుపకా
 రము చేసెనేని, వాని నాతఁడు బ్రతికియున్నంతకాలము
 మఱవక కృతజ్ఞుడై యుండుటే స్వాభావికధర్మమైనపుడు మన
 యీశ్వరుడై, మన సర్వస్వమునై మనము నిత్యముండుటకు
 దన యొడిని దావిచ్చిన స్నేహమయునియెడఁ గృతజ్ఞులమై
 యుంట కేవల మస్వాభావికము కాదా? ఇచట — “ఓగ
 శోక దారిద్ర్యాదులచే మిగులఁ బీదనొందువాడు, మనము
 సర్వదా భగవానుని స్నేహమయాంకమం దున్నామని యెట్లు
 తలంపఁగలఁడు? అంతేకాదు, నియతదుఃఖయైనచో భగ

వంతునెడ వెట్లు కృతజ్ఞుఁడు కాఁగలఁడు?" అని మీరడుగ్గ వచ్చును? ఆ మాటకు బదులిది — ఈ లోకమందు మనుజుఁ డెంత దుఃఖియైనను, భగవంతుని సర్వశ్రేష్ఠ స్నేహదానము నందుకొనకుండలేడు. ఆ దానమే ప్రాణము. ఏదియుండుటచే నీవున్నావో — దుఃఖిమందేకానీ, శోకమందేకానీ ఈ జగత్తునకు ఈ సూర్యచంద్రులు, ఈ విచిత్ర సౌందర్యభరిత విశ్వప్రకృతి యను నీ సర్వమును దేని ప్రసాదముచే భోగించుచున్నావో యది మతేమియుంగాదు, ప్రాణమే. ఈ తుణమందు నీప్రాణము నీ గుండెనుండి వెలువడిపోయెనేని, యిపుడే నిన్నెల్లరు మృత్యు దేహమని విడిచివేయుదురు. ఏదియున్నదని నీవున్నావో! ఏది లేకున్న నీవుండవో యదే (ప్రాణమే) యతని దానమున అట్టి దానము చేసినవానియెడ నీవు కృతజ్ఞుఁడవుకాక యుండఁ గలవా? మనుష్యుఁడవై నందులకుఁ గృతజ్ఞతను వెలిపుచ్చుచు నీ ధర్మము; నీ స్వభావము.

సరే, విచారించిచూడు; ఎవ్వనికేని బ్రాణదానము చేయువాఁడు వాని నెంతగాఁ బ్రేమించునో చెప్పుమా. నీవు నీసంతానమునకు నెంతవఁతు ప్రాణదానముచేసితివి? ఏమియు లేదన్నం దప్పేమియులేదు. అతిసామాన్య ప్రాణాంశదానము చేసితివో లేదో, నీవు నీ సంతానమునకు ముగ్ధుడవై పోదువే; నీ సంతాన క్షేమమునకై నానావిధకష్టముల సశ్రమముగా నోర్చుకొందువే. ఇపుడాలోచించుకో — నీకుఁ బూర్ణ ప్రాణ దానము చేసినవాఁడు, నీయెడనైన నెయ్యముతో నొడలు మఱచి నిన్నుఁ బ్రేమించునా, ప్రేమింపఁడా? ఆ ప్రేమాను రాగములను గొలువఁగలవా? సరితూనిక వేయఁగలవా? దానికి సాటియున్నదా? నీవెంత దుఃఖిమందున్నను, బరమ

శ్రీమమయని యయాచితదానముచే నా పూర్ణత వంచింపఁ బడలేదు. (అయాచితముగాఁ గొఱలేక యిచ్చుచున్నాఁడు.)

ఏది యున్నదనుచు నీ వున్నావో, సుఖమునో దుఃఖమునో సంసారమందలి మఱిదేనినో, దేని ప్రసాదముచే నీవు భోగించుచున్నావో, ఏదిలేకున్న “నీవు, నీది” యనునదేదియు నుండదో, యట్టి యమూల్యవస్తువును స్నేహమును దానము గొన్నావు. భగవంతుని యీ స్నేహదానమునకు నీవు కృతజ్ఞుఁడ వగుట చాల దూరపుమాట. ఈ సాటిలేని దానమును నీ యనాదికాలమునుండి పొందితివో, పొందుచున్నావో నిష్కపట ప్రాణముతో యోజించి, యంగీకరింపఁగల్గితివా? మనుష్యుఁడు యోగ్యాధికారి కానంతదాక, అనఁగా మనుజుని హృదయమందుఁ గృతజ్ఞతను వెల్లడించుట యనెడి యపూర్వ ధర్మము చక్కఁగా వెలయసంతఁదాక, మనుష్యత్వ మనెడి సారణ్యమందిరద్వారము బిగిసియేయుండును. బహుదుఃఖముతోఁ గడు నొచ్చుకొని కోపించి భగవంతుఁడును నొకనాఁడయ్యునునీతో “అవజానంతి మాం మూఢా మానుషీం తను మాశ్రితమ్” మనుష్య శరీరము నాశ్రయించిన (జీవాత్మ యైతన్యరూపముతో) మనుజునియందున్న నన్ను మూఢులు నాకడు ననుమానించుచున్నారు. దేవతలు సర్వదా భగవత్సత్తా జ్ఞానము గలవారు. కాన, దేవక్షేత్రమందీ యవజ్ఞ లేనే లేదు. పశువులయందు జ్ఞానవికాసము లేదు; అవి నిర్దోషులు. పృథివిగో ఈమనుష్యక్షేత్రమందు మాత్రమే యాయవజ్ఞ. భగవత్సత్తయందు సమ్మకము లేకుంటయు విశేషించి కానవచ్చుచున్నది. కనుకనే మనుష్యునకును మనుష్యత్వ లాభము

గల్గుటకు ముందుగా గృతజ్ఞుఁడు కావలయును. ఈనికృష్టమై స్వామిద్రోహబుద్ధిని విడువవలయును.

గృతజ్ఞతను దెలుపవలయు ననెడి యపూర్వవృత్త హృదయమందు వికసించినవాఁడు ఏదోయొక విధమునఁ బ మేశ్వరునిఁ బూజింపకుండ లేఁడు. పూజయే లోపలి గృతజ్ఞతకు వెలిగుఱుతు. ఇట్టి పూజయే నిష్కామపూజ, పరాపూజ యనఁబడినది. మును జెప్పిన సకామపూజ చేయఁగా జేయఁగాఁ మనుష్యుడు నిష్కామ పరా పూజాధికాయగును.

ఇచ్చట — “అనంత బ్రహ్మాండాధీశ్వరుఁడు, సరిపుర్ణుఁడు, ఎన్నడును మాఱుమేలు ప్రతిదానము కోరని ప్రభువు ఎల్లప్పుడు జీవసంతానము లేములు నగచాట్లును దెలియక దే తొలఁగించు దయాళుఁడునైన యాతనియెడ తుద్రకీటాగవును బోలిన మనుజుఁడు ఏవిధముననైనఁ గృతజ్ఞతను జూపబ్రయత్నించుట యవమానమును, ధృష్టతను దెలుపదాయని యొకశంక పొడమవచ్చును. మఱొకమాట — గృతజ్ఞతను వెల్లడించుట యేవిధముగాను సంభవింపదు. ఇట్టి దోషనీవిధముగ జ్ఞానహీన శిశువువలెఁ గృతజ్ఞతను దెలుపు ప్రయత్నము వెక్కిరింత గాదా? అనియు ననవచ్చును. సమాధానిమిది —

“కాదెన్నఁడునుగాదు. పరమేశ్వరుని యెడఁ గృతజ్ఞతను వెల్లడించుట యేనాఁడును నేవిధముగాను సఫలమగుట, సంభవింపదు” అనుదానిని బాగుగా తెలియగల్గునపుడ మనుష్యుఁడు, మనుష్యత్వ లాభమున కధికారియగును.

కృతజ్ఞతను దెలుపుటకైన తన ప్రయత్నమందు మాటి మాటికి విఫలతయు నసంపూర్ణతయుఁ గాననచ్చుటచేతనే జీవుని మిథ్యాభిమాన మనెడి అహం జ్ఞానము తొలఁగదు. అహంకారము తొలఁగినంతనే — అదిగో, యథార్థమైన 'అహమ్' యొక్క — ఆ పరమేశ్వరుని యొక్క స్వరూపముద్భాసించును. (బుద్ధికి గోచరించు చుండును.) అప్పుడే మనుష్యుఁ డాత్మజ్ఞాన లాభముతోఁ గృతార్థుఁడగును.

కృతజ్ఞతను వెల్లడించుటవలని చరమఫలము తేలినది. ఇంక సరళప్రాణముతోఁ గృతజ్ఞతను వెల్లడింప నుద్దేశించి భగవంతునిఁ బూజింపఁ గడఁగువారి చిత్తము నుటిన మాలి న్యములు నానాటికి వడివడిగాఁ దొలఁగుటారంభమగును. ఒక స్వర్గీయశాన్తి, అపూర్వానందము వారి చిత్తమందు మెల్ల మెల్లఁగా నిండును. ఇది ఎంతవరకు సత్యమనునది వ్యావహారిక జగత్తునందుఁ గృతజ్ఞులై మెలఁగువారియెడఁ జూపు సారించినచో సులభముగానే తెలియును. ఒక యువకారక వ్యక్తికి, ఏయిండుకంత యువకారము చేయుభాగ్యమబ్బినను, అతఁడెంతయూనండించునో, దానిని బట్టిచూడఁ గృతజ్ఞవ్యక్తి యొక్క హృదయము వేయిరెట్లానందిత మగును. వ్యావహారిక జగత్తునందే యిట్లుండఁ, బూర్ణజ్ఞానమునకు, నపారానందము నకు నెలవైన వానియెడఁ గృతజ్ఞతను జూపు వానికెట్టి లాభ మగునో యది నోటిమాటలతో వెల్లడించుటెట్లు? ఎల్లరును దీని సఫలతను దమలోఁదాము పరీక్షించుకొనవలసినదే.

మనము విచారించుచుఁ గూర్చుండఁ దగదు. తుచ్చమైన లేములు గ్రమ్మిన ట్లుండఁగూడదు. మనచేత నేమి

పట్టుకొని ఆయనంత బ్రహ్మాండాధీశ్వరుని యెదుటికిఁ
బూజింపఁబోవుట ? యనుకొని హతాశులమై విషణ్ణులము
కాఁబనిలేదు. భగవంతుని యీవాక్యమును జూడఁను.
ఏమన్నాఁడు ?

“పత్రం పుష్పం ఫలం తోయం యోమే భక్త్యాప్రయచ్ఛతి
తదహం భక్త్యుపహృత మశ్నామి ప్రయతాత్మనః .

విశేషించి నన్నుఁ బూజింప శక్తిలేనపుడు ఆకో,
పూవో, పండ్లో, యింత నీరో నా కర్పింపుము. నిష్కపట
చిత్తముతో భక్తితో నర్పింపుము. భక్తితో నీవిచ్చు వస్తువు
ఎంతతుచ్చమైనను నేను దాని నాదరముతో నందుకొందును.
అనుభవించును. ఉపవసించిన వ్యక్తి యాహారవస్తువుల నాద
రముతో నందుకొనునటులే, నేనును భక్తితో నీవిచ్చు పూజా
ద్రవ్యముల నంత యాదరముతో నందుకొందును. మతేమి
ఋచ్చుటకును నోపనివాఁడు నాసత్తయందు (అస్తిత్వమందు)
దృఢవిశ్వాసముంచి కృతజ్ఞహృదయముతో, నిష్కపటప్రాణ
ముతో నొక్కసారి ప్రణామముచేయనీ చాలు. ఇటులు
ప్రణమిల్లఁ గల్గినపుడే ననుఁ బూజించుట యగును. నేను
బూజింపఁబడునపుడే నీవు నాస్వరూపము నెఱుంగఁగలవు.
నేను సచ్చిదానందస్వరూపుఁడనని, నే ననంత బ్రహ్మాండాధి
పతినని, నేనే నీకేవల ప్రియతమాత్మనని తెలియగల్గుదువేని,
నీవు నాలోఁ జేరిపోవుదువు. మనుష్యత్వముయొక్క చరమ
లక్ష్యమునందు నిల్చి నీ జీవనము ధన్యమగును.

ఏమయినను నింత యాలోచనమువలన మన మెఱింగి
నది—పూజ రెండు విధములని; ఒకటి సకామపూజ. అదే

యార్తపూజ. రెండవది నిష్కామమైన ప్రేమపూజ. భగవత్పూజాధికారులు రెండుతేగలు. ఒకఁ డార్తుఁడు; ఒకఁడు కృతజ్ఞుఁడు. ఇటుల పూజలు చేయుచున్నను మనుజుఁడు తాను సాధకశ్రేణిలోఁ జేరితి - ననుకొనలేడు. అపుడే యతఁడు సత్యమందును బ్రాణమందును బ్రతిష్ఠితుఁ డగును. అతఁడుచ్చరించు మంత్రము చైతన్యమయ మగును. మంత్రోచ్ఛారణముతోనే బుద్ధియందుఁ బరివర్తనము (మార్పు) ఆరంభమగును. అపుడే పరమేశ్వర పూజాఫలమును యథార్థమగు నాత్మత్వప్తి రూపముగానొంది కృతార్థుఁ డగును. ఇమ్మాటలింకను స్పష్టముగాఁ దెలుపఁబడును.

పూ జా స్వ రూ ప ము.

“గౌరవిత ప్రీతిహేతుక్రియా పూజా” గౌరవింపఁబడు వారికిఁ బ్రీతిగల్గించుటకై చేయఁబడు సర్వకర్మములకును సాధారణ నామము ‘పూజ’. ఇట్టి పూజాక్రియ సర్వదేశము లందును, సర్వసంప్రదాయము లందును నేదోయొక విధముగా సాగుచునే యున్నది. మన భారతదేశమందు నడుచుచున్న పూజావిషయమే యిప్పుడు మనమాలోచింపఁదగినది.

ఏదేనొక విషయమందు శ్రేష్ఠత నొందిన వారే గౌరవితులు. వారి ప్రీతికై చేయఁబడు పనియే పూజాశబ్ద వాచ్యము. ఏవిధముగాఁ జూచినను భగవంతుఁడే గౌరవిత వస్తువు. అతని ప్రీతికై చేయఁబడు సర్వకర్మములు మన దేశమందు ‘పూజ’ యనుపేరఁ బరఁగును. ఇది ప్రథమాధికారి మాట. మనము — పరమేశ్వరుని నిత్యప్రీతుని గాను, నిత్యతృప్తునిగాను, నిరపేక్షునిగాను, అహైతుక కరుణా

సముద్రునిగాను గనుచున్నాము. అతనికి మనకువలె ప్రీతి, అప్రీతి యనునవి గాన్పించు పనిలేదు. కనుక మనము 'గౌరవిత ప్రీతి హేతుక్రియా పూజా' అను దానియర్థము మఱియొక విధముగా నూహింతము. 'గౌరవితప్రీతి' శబ్దమును షష్ఠీ సమాసమునకు బదులుగా సప్తమీ తత్పురుషముగాఁ జెప్పి కొన్నచో మనము కోరిన యర్థము వచ్చును. అపుడు గౌరవితనియందుఁ బ్రీతి యను నర్థమగును. అనఁగా, ఏ కార్యము లాచరించినచో గౌరవితుడెడ మనకుఁ బ్రీతి (ఆసక్తి నిష్కపట ప్రేమ) గల్గునో, యట్టి కార్యములు చేయుటే యథార్థపూజాపద వాచ్యము. (యథార్థపూజ యనఁదగును.) ఇమ్మాట లింకను బాగుగాఁ దెలియఁ జూడుము - విష్ణుప్రీతికామనతో నీవేదే నొకటి పూజాదికము చేయుచున్నావనుకో, దానియందు నీకార్యఫలముగా విష్ణువు యొక్క ప్రీతి (సంతుష్టి) సాధితమగునని తలఁపరాదు. విష్ణువు నందు నీకుఁ బ్రీతికలుగవలయుననెడి కోరికతో నీవు పూజింపు చుండుము. అనఁగా, నీస్వాభావిక విషయప్రీతి (విషయాసక్తి) నశ్వరమైన విషయములనుండి లాగికొని వచ్చి, (తెచ్చి) శ్రీవిష్ణునం దర్పితము కావలయుననెడి యుద్దేశ్యముతో నీవు పూజచేయుచుండుము. అనురాగమనెడిపేరఁ బరఁగున దేదో యది, జాగతికమైన యనిత్యవస్తువుల నుండి మెల్లమెల్లఁగా మఱల్పఁబడి, కేవల నిత్యగౌరవిత వస్తువైన పరమేశ్వరునం దర్పింపుము. అందులకే సర్వవిధ కర్మానుష్ఠానము.

గౌరవిత వ్యక్తి యెవడు? ఆత్మ యొక్కటే యథార్థ గౌరవితము. ఆత్మగౌరవము నెఱుంగుటకే వ్యావహారిక జగత్తునందు గౌరవితులైనవారియెడ శ్రద్ధాభక్తుల నెఱపు

చున్నాము. ఆత్మసంధానము దొరకనంతకాలము దాని గౌరవ మెంత గొప్పదైనను, గౌరవ మాత్మజే యెనను అది యెట్లునుం దలకెక్కదు; ఆత్మ మనః బట్టువడదు; తెలియఁబడదు. దాని మహిమము, ఆనందమయత్వము, ప్రేమమయత్వము మన మనుభవింపఁజాలము. ఇందుచేతనే ఆత్మప్రతీకములైన వ్యావహారిక గురుజనములను, భిన్నభిన్న దేవ దేవీమూర్తులను నవలంబించి పూజాదులు చేయు చున్నాము. ఇతరులను గౌరవించుటచేఁ గ్రమముగా ఆత్మను గౌరవింపఁగల సామర్థ్యము గలుగును. గీతలలో భగవంతుఁడు, “అస్య దేవతలను బూజించువారు సైతము, అవిధిపూర్వకముగా ఆత్మనైన నన్నే పూజించుచున్నారు” అనెను. ఆత్మయొక్క పే సర్వరూపములతో విశ్వరూపముతో వెలయు చున్నదని వారెఱుఁగరు. మనము తెలిసియో, తెలియకొ యాత్మనే పూజించుచున్నాము. జ్ఞానము వికసింపనన్నాళ్ళు మనమేదో యితరమైన గౌరవితవస్తువునో, వ్యక్తి నో పూజించు చున్నామనియే తలఁతుము. ఇతరుల గౌరవమునే వృద్ధిచేయుచున్నామనుకొందుము. కాని, తెలివికన్న విడినంతనే “నేను, తలిదండ్రులు, గురుజనులు, శివుఁడు, విష్ణుఁడు, కాలీ, దుర్గా మున్నగు వారిని బూజించి సర్వదా సర్వత్ర గౌరవితులైన వారి గౌరవమును వృద్ధిచేయలేదు. నేను మఱి యితరుల పూజ చేయలేదు. నాకు నిత్యశున్నిహితము, ఏకాంత గౌరవితము నైన దాని గౌరవమునే యనుభవించుచున్నాను” అని కనుగొనును. “ఆత్మకంటెను వ్యతిరిక్త వస్తువేదియును వెక్కడను లేదు” అనెడి తత్త్వము నెఱుంగఁగల్గినవాఁడు, సర్వరూపములతో నాత్మ యొక్క పే విరాజిల్లుచున్నదని

తెలిసికొని యనుభవించి, యథార్థ గౌరవితవస్తు సంధానము నొందఁగలఁడు. అతఁడుచేయు పూజ సార్థకము, పరమానంద దాయకము నగును.

ఇప్పుడు మనము ప్రీతి విషయము నాలోచింతము, ఆత్మప్రీతి లాభమును గలిగించునట్టియు, పరమ పురుషుని పరమ ప్రీతితోఁ గడుపు నిండించునట్టియు, కార్యముల ననుష్ఠించుటే 'గౌరవిత ప్రీతిహేతు క్రియ' యనఁబడును. ఆత్మ నిత్యప్రీతి మయము. పరమానందమయము. దాని యందుఁ బ్రీతి వెల్లి యేనాఁడు నుండదు. కేవలము మన యజ్ఞానముచేతనే దానియందుఁ బ్రీతి వెల్లిని గల్పించు చున్నాము. మనము కేవల జాగతిక వస్తుప్రీతి కోగ్రస్తలము; కామ కాంచనాదులయందే ముగ్ధులము. మన యీ విషయప్రీతి ఆత్మప్రీతియొక్క బాహ్యవిలాసమే యని మనంత మనము తెలిసికొనఁజాలము. ఒకరు చెప్పినను దెలియ నొల్లము. అయినను బూజాదికములనుజేసి విలువప్రపాయ మైన యాత్మప్రీతిని బునరుద్ధరింపఁ బ్రయాస పడుచుందుము. మనము ఆలుబిడ్డలను బ్రేమించుచున్నాము. యశస్సును ధనమును బ్రేమించుచున్నాము. అది యాత్మప్రీతియొక్క బాహ్యలక్షణమే. ఒక్క యాత్మప్రీతి సంపాదనము కొఱికి మన మనాదికాలము నుండియు నీ సంసార చక్రమునందుఁ బరిభ్రమించుచున్నాము. ఇది యేవిధముగాను దెలియ లేకున్నాము. మనము తక్కు నన్నింటినిబట్టి చూడఁగా, ఆత్మనే యధికముగాఁ బ్రేమించుచున్నాము. ఆత్మయే మనకుఁ బరమప్రియతమ వస్తువు. పరమ ప్రేమాస్పదము. అదియే మన యనంత జనన మరణములను నడుపుచున్న

సారథి. అదియే మన సర్వానురాగముల యద్వితీయ కేంద్రము అను నిమ్మాట నెట్లొ యెఱుంగఁజాలక, యెఱుంగఁ గోరక పోయినప్పుడే మన పూజలు గౌరవిత వస్తువునెడఁ బ్రీతి కామనతోఁ, బ్రతపుష్పాదు లర్పించుటతో ముగిసి పోవును.

ఇదిగో, యీ యంతర్నిహితమైన యాత్మప్రీతి నుద్ధరించుట కొఱకే సత్యదర్శనైక ప్రాచీనమహద్దులు, ప్రాచీనాచార్యులుగూడ మన దేశమందుఁ బలువిధములైన పూజార్చనముల విధానములను జేసిరి. కావుననే సంకల్ప వాక్యములందు “పరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం” “శ్రీవిష్ణుప్రీతి కామః” “శివప్రీతి కామః” “దుర్గాప్రీతి కామః” పూజయేత్ అనెడి విధానము కానపచ్చుచున్నది. ఈ శివవిష్ణుదుర్గాదులు ఆత్మప్రతీకములుగానే వెలయుచున్నవి. కావున నేకాంత గౌరవితవస్తువునెడ మనకుఁ బ్రీతిగల్గుటకుఁ జేయునదియేపూజ

ఇచ్చట నొకశంక కలుగవచ్చును—మును నిర్దేశింపఁ బడిన పూజాలక్షణమును బట్టి సకామపూజ - పూజాలక్షణములలో నిమిడిపోయినది కాదు, ఏమన - సకామపూజాలక్షణము గౌరవిత ప్రీతికాదు. పుత్రవిత్తాదికమో, స్వర్గాదికమో యందువేని, శంకకు సమాధాన మిది — సకామ పూజయు పరంపరా సంబంధమందు గౌరవిత (ఆత్మ) ప్రీతిని లక్షించియే చేయఁబడుచున్నది. పలుసాదులు కామనాపూర్తి యగుచుండుటచే, ఆ కామనాపూర్తి చేయుచున్నదానిపైనే మనుష్యుని లక్ష్యము తప్పక పడును. తాను గానరాకయే మన సర్వాశలను బూరించుచు, మన లేములను అగచాట్లను దొలఁగించుచున్నవాని, నొక్కసారి చూచుకోరిక మనుజు

నకుఁ గలుట స్వాభావికము. ఒక్కసారి చూచుటచే వాని యందుఁ బ్రీతిపుట్టును. మనుజుఁడు మఱి యాతనిఁ బ్రేమింప కుండలేడు. ఏలన - ప్రీతి యనఁగా, అనురాగము. అనురాగమే యతని స్వరూపము. అదే మన యాత్మ. అదే మన సర్వస్వము అను నిట్టిభావముతోనే సకామపూజయొక్క శేషము ఆత్మప్రీతిగానే పరిణమించును గనుక సకామ పూజ యును గౌరవిత ప్రీతిహేతుక్రియ యనెడి పూజయొక్క లక్షణమునం దిమిడిపోయినదే.

గౌరవితప్రీతిహేతువు ఒక క్రియయో, ఒక యనుష్ఠానమో యనఁబడినను, దీని విషయమున మన దేశమందు గీతోక్తమైన ద్రవ్యయజ్ఞమునే అనఁగాఁ బ్రతపుష్పాద్యర్చనమునే పూజగా గ్రహించుచున్నాడు. ఈభారతదేశమందు జరుగు పూజ, అనఁగా శాస్త్రవిహితకర్మకాండము నాలుగు విభాగములుగా సాగుచున్నది. 1. నిత్యము 2. కామ్యము 3. నైమిత్తికము 4. నిత్యకామ్యము. ఏ వైధకర్మములు జరువకున్నఁ బ్రత్యవాయమగునో యవి నిత్యకర్మములందలివి. విశేషఫల లాభమందలి యాశతోఁ జేయఁబడునవి కామ్యములు. ఆగంతుక కారణవశమునఁ జేయఁబడు కర్మములు నైమిత్తికములు. ఏపూజాదికానుష్ఠానములను జేయకున్నఁ బ్రత్యవాయమగునో, వాని ననుష్ఠించుటచే విశేషఫలలాభమును నగునో యవి నిత్యకామ్యములు.

మనుజుఁడు యథార్థమనుష్యత్వమునొండఁ బ్రయాస పడునపుడు, అవిదేశకాల పాత్రానుసారముగా, యథాసంభవముగా, యథా యోగ్యముగా నీచతుర్విధ వైధకర్మములందే యుండి, నియమిత భావముతో జరుగుచునేయున్నవి. ఇక్కా

లపు శిక్షాప్రణాళి దీనికి విపరీతముగానే నడుచుచున్నది. దాని ఫలముగానే మనుజుఁడు నానాఁకికే, నానావిధములైన యుపద్రవములను అత్యాచారములను నైఁపవలసి వచ్చుచున్నది. దేశమున వ్యాపించు రోగములు, దుఃఖములు, లేములు, అకాలమృత్యువులు మున్నగువాని కారణమును నిర్ణయింపఁ బోవునపు, మఱేదోయొక యితరమైన సర్వ ప్రధానకారణముఁజూపి నిర్దేశింపఁ గల్గుచున్నాడు.

అతిప్రాచీన కాలమునుండియు మన దేశమునందు ధర్మ, అర్థ, కామ, మోక్షములపై చతుర్వర్గమే పురుషార్థముగా నెన్నఁబడుచున్నది. ఇక్కాలము దినేకులు అర్థకామముల కైన సేవయందే నిత్యనిరతులై యున్న ఫలముగానే, మనుష్యత్వము నొందు శ్రేష్ఠమార్గమునుండి జాతిపోవుచున్నాడు. అన్నిటికంటెఁ దొల్త మనుష్యున కేకాంత వాంఛనీయము ధర్మము. మనుష్యుఁడే సుఖమును వెదకికొనువాఁడు. తెలిసియో తెలియకో యెల్లరును సుఖమును గోరు వారే. ఈసుఖము ధర్మముపైనే యాధారపడి యున్నది. అధార్మికవ్యక్తి యేవాఁడు నేనాఁడును సుఖ కాలేఁడు; కాఁడు. అంతేకాదు, ధర్మమే మనుష్యునకును బశువునకును గల భేదమును దెలుపు గుఱుతు. ఆహార నిద్రా భయ మైధునములు మనుజులందును బశువులందును సమానములే. కాని, ధర్మ మొక్కటే మనుజుఁడు పొందఁదగిన వస్తువు. కనుకనే శాస్త్ర కాదులు “ధర్మేణ హీనాః పశుభిస్సమానాః” అనిరి. అధార్మికవ్యక్తి కేవల పశుతుల్యుఁడని యర్థము. అదికాదు; దాని యభిప్రాయ మేమనఁగా — అధార్మిక జీవనము కేవల దుఃఖ మయము, నశాంతిమయమునని భావము. లాభమార్గ మాతని

యెడ నరికట్టఁబడి యుండును. కనుకనే మనదేశపు ఋషి జనులు మనుష్యలాభమున కొక్కధర్మమునే మొదటిమెట్టుగా నిర్ధారించిరి.

ప్రసంగవశమున మనమిప్పుడు ధర్మస్వరూపము నాలోచింతము. అనేకులు శిష్యాహ్నికములు, జపము, పూజ, హోమము, వ్రతము. దానము మున్నగువానిపేరే ధర్మమనుకొందురు. వాస్తవముగాఁగాదు. ఇవన్నియు ధర్మమునొందుట కగు నుపాయమాత్రములే. వీని నన్నిటి నవలంబించియే మనుష్యుఁడు ధర్మలాభమును బొందును. ధర్మము సర్వదేశములందును సర్వకాలములందును నభిన్నమే. భగవంతుఁడు మనువు — ధృతి, త్నమ, దమము, అస్తేయము, శౌచము, ఇంద్రియ నిగ్రహము, ధీ, విద్య, సత్యము, అక్రోధము అను నీ పదియే ధర్మలక్షణములనెను సంగ్రహముగాఁ జెప్పుచో, దేనివలన నభ్యుదయము, నిఃక్రేయసము, (మోక్షము) లభించునో యదే ధర్మము. పైని జెప్పిన పదింటిని వివరించినచో, సభ్యుదయ నిఃక్రేయసలాభము చక్కఁగా బోధపడును.

(1) ధృతి— సర్వకాల సర్వావస్థలందును జిత్తము యొక్క సంతోషభావమే ధృతి శబ్దార్థము.

(2) త్నమ— బదులుసేతకు సామర్థ్యమున్నను, దన కీతరులు చేయు నపరాధము నోర్చుకొను శక్తియే త్నమ.

(3) దమము— బహిరింద్రియ నిగ్రహము. అనఁగాఁ జక్షుః కరపాదాది బాహ్యేంద్రియములు కట్టుబాటు లేక విషయగ్రహణమునే చేయు చాంచల్యము నడ్డగించుటే దమము.

(4) అస్తేయము— ఇతరుల ద్రవ్యమును లాగికొను నభిలాషము లేకుండుటయే అస్తేయము.

(5) శౌచము— దేహము, వస్త్రములు, ఆహారము మున్నగు బాహ్యముల పవిత్రతయే శౌచము.

(6) ఇంద్రియనిగ్రహము— మనోబుద్ధి చిత్తాహంకారములనే యంతఃకరణములందురు. వానినిర్మలతయే యింద్రియనిగ్రహము. రజస్తమోగుణములను ద్రొక్కిపెట్టుటచే సత్యము ప్రకాశించును. సత్త్వగుణోత్కర్షముచే జితశుద్ధి-అనఁగా, అంతఃకరణ నిర్మలత కలుగును. నిర్మలచిత్తమే యాత్మస్వరూపము నవధరింప సమర్థమగును. ఆత్మస్వరూపవిషయకమైన జ్ఞానము నొందుటకుఁ జితశుద్ధియే ముఖ్యావశ్యకము. విషయ కలుషితమై యవిశుద్ధమైన యంతఃకరణ మెన్నడును నాత్మస్వరూప జ్ఞానము నొందుట యసంభవము. కావున నింద్రియనిగ్రహ శబ్దార్థము చితశుద్ధి.

(7) ధీ— ఆత్మవిషయినీ ప్రజ్ఞ. అనఁగా నిత్యానిత్య వస్తువివేకము.

(8) విద్య— దేని ప్రభావముచే బ్రహ్మము ఆత్మయొక్కటే యనెడి విజ్ఞానము లభించునో, అజ్ఞానాంధకారము పూర్తిగాఁ దొలఁగిపోవునో యది విద్య.

(9) సత్యము— కాలత్రయమందును నాశనములేని- అవినశ్వర పరమాత్మ స్వరూపమందే యెల్లప్పుడు నిల్వఁగల్గు సామర్థ్యమే సత్యశబ్దార్థము.

(10) అక్రోధము— క్రోధములేకుండుట. పై నిజెప్పిన తొమ్మిది గుణముల నార్జించినపైని సర్వభూతములందు సమ

దృష్టి (ఆత్మదృష్టి) గలుగును. భేదజ్ఞానము నశించును. ౪
స్థితియే యశోధము.

ఈ పది ధర్మలక్షణములందు విశేషత్వ మేమనఁగా -
వీనిలో మొదటిది యేత పరిమాణముతో నారంభమగునో,
దాని తరువాతిదియు నంత పరిమాణముతోనే నెలయు
చుండును. ఇన్ని లక్షణములకై వేర్వేరుగాఁ బ్రయోగ
మక్కఱలేదు.

ఇపుడు పాఠకులకు ధర్మలాభమగుటచే, అనఁగా నీ
చెప్పిన ధృతి తుమాదిగుణము లబ్బుటచే నునుష్యుఁడు నిశ్చ
యముగా సుఖశాంతిలతో నుండఁగలఁడనుట యెవ్వరిం
గాదనలేరని చక్కఁగా సులభముగాఁ దెలియఁగలదు. ఇట్లాల
మున ధర్మహీనములైన యర్థకామములను సేవించుటచేతనే
మానవగణము అల్పాయుష్క-మై నిత్యము క్రొత్తక్రొత్త
పలువిధములైన యసుఖమును నశాన్తి నే యనుభవించు
చున్నది. సుఖమెచ్చుటనున్నదో యెఱుంగక, కేవల జాహ్మ్య
వస్తువులందే సుఖమును వెదకికొనుచుఁ బోవుటచేతనే యధి
కాంశ జనగణము బ్రతికి యున్నంతకాలమును నుఃఖాతాన్తి
దుర్దశలనే భోగించుచున్నది. యథార్థసుఖమును గోరువాఁడు
ధర్మార్జనమునే చేయవలయును. ధర్మార్జనరతుఁ డయినచో,
మునుజెప్పిన నిత్యకామ్యాదులైన చతుర్విధ వైధకర్మముల
తోనే తన జీవనమును గడుపుచుండును. కోరినంతమాత్రమున
ధృతి తుమాది గుణములురావు. ధర్మలాభముకాదు. సర్వవిధ
సిద్ధులును సాధనసాపేక్షములే. సాధనచేయక యీ జాగ్రత్త
ధన విత్తాదులే లభింపవుగదా; అలాగక గుణము లబ్బుటకు
సాధన విధిగాఁ జేయవలయునని వేఱే చెప్పనేల?

హైందవ శాస్త్రములను మన్నింపనివాఁడు ధర్మలాభమును మనుష్యత్వలాభమును నెన్నఁడును బొందజాలఁడా? యనఁగలవు. సమాధానము విను — సర్వదేశముల ధర్మ శాస్త్రములును బ్రాయశ్చముగా నొక్కమాటనే చెప్పినవి. వేర్వేరు దేశములందలి వేర్వేరు సంప్రదాయములవలన నంగీకరింపఁబడిన ధర్మశాస్త్రముల ననుసరించియే యా యా దేశములవాఁడు జీవనములను గడుపుకొనుచున్నారు. వానిని బరిశీలించినచో నవి యన్నియు మును జెప్పిన కామ్యాది చతుర్విధములందే చేరిపోవును. దీనికి ముందు చెప్పిన ధృతిక్షమాది ధర్మలక్షణము తెట్టి సంప్రదాయమునేని బాధించు నవి కావు. ఏలన సర్వదేశముల శాస్త్రములును వానిని ధర్మములుగా నంగీకరించినవియే. ఏ ధర్మశాస్త్రమేని, ధృతిక్షమాదులకు విరుద్ధములైన యసంతుష్టి ప్రతిహింసా నిర్దయతా మిథ్యాభాషణాదులను ధర్మములుగా నిర్దేశింపలేదు. కొందఱు విభిన్న దేశముల ధర్మశాస్త్రములు విభిన్నములనియు, అవి ధర్మము యొక్క బాహ్యవరణమును మాత్రమే చూచి భేదబుద్ధి కల్పనము చేయుచున్న వనియు నందురు. అది భ్రాంతిజాల బద్ధుల మాట. వేదము, ఖురాన్, బైబిల్ మున్నగు ధర్మశాస్త్రములెల్ల నొక్క పరమాత్మ వస్తువునే ధృతిక్షమాది ధర్మలక్షణములనే బెల్లడించినవి. అప్పుడును నవి యేకేశ్వరవాదమునే చేసినవి. తత్త్వదృష్టితోఁజూచినచో నొక శాస్త్రముతో నొకదానికి రవ్వంతయు విరోధములేదు.

చెప్పెడి దేమనఁగా — పైని జెప్పిన గడించుకొను వాసన పలువురకుండుట నిజమే కాని, సమయము సుయోగము రాకయో, తాత్కాలిక ప్రతికూలావస్థలను బట్టియో,

చిత్తదౌర్బల్యవశముననో జను లీ గుణములను గడింపఁ జాల
కున్నాడు. ధర్మ మార్జింపవలయు, సుఖమనుభవింపవలయు
ననెడి కోరిక లేనివాఁడెవఁడు? అందఱికిని గలదు గాని, ధర్మ
సుఖ లాభములకై న యుపాయములను మాత్ర మవహేలనము
చేయుదురు. వానిని దప్పక పొందవలయునని యేదేనొక
యుపాయము నవలంబించినచో, నది తప్పక యీ శాస్త్రీయ
విధినిషేధములందే వచ్చిపడును. ఏమన నీ విధినిషేధ ప్రతి
పాలనమే ధర్మసుఖప్రాప్తి హేతువు.

అనేకులు, విధినిషేధప్రతిపాలనము చేయఁగల్గునపుడే
ధర్మలాభ మగునందురు. ప్రతిదిన సంధ్యావందనాది క్రియాను
ష్ఠానమే ధర్మమనియు, ఏకాదశినాఁ డన్నము తినకుండుటే
ధర్మమనియు నిటులందురు. వాస్తవముగా నదిగాదు. విధి
నిషేధ పాలనము ధర్మలాభమునకుఁ బ్రధానోపాయము.
అనఁగా విహితకర్మములను జేయుట, నిందితకర్మములను
ఫలముగా మనుష్యుని హృదయమందు ధృతిక్షమాది ధర్మ
లక్షణములు తమంతనే పొడమును. ఎవ్వఁడేని — “నేను
నాజీవిత కాలములో నెప్పుడును విధినిషేధములను బాలించుచునే
వచ్చుచున్నాను, గాని యా చెప్పిన ధర్మలక్షణములు విక
సింపనేలేదు.” అనినయెడల, యథావిధిగా శాస్త్రీయవిధినిషేధ
ములు పాలింపఁబడలేదనియు, నేవో ప్రాణహీన కర్మములను
మాత్రమాతఁడు చేసెననియు ననవలసినదే. మృతకర్మాను
ష్ఠానము బ్రతికి యున్నంతకాలము చేసినను, ఆశానురూప
ఫలము గలుగదు. కర్మియుఁగాఁడు, సుఖియుఁగాఁడు.

ఈ ప్రసంగమున మఱొక్కమాట — ధర్మ మేనాఁడును
విధిన్నముకాదు; ధర్మము భేదకవిశేషణములు లేని యొక

వస్తువు. సాధారణముగా మనము హిందుధర్మము, బౌద్ధ ధర్మము, ముసల్మాన్ ధర్మము, క్రైస్తవధర్మము మున్నగు మాటలు ప్రయోగించుచు, ధర్మములలోఁ జాల విభిన్నత యున్నదనుచుఁ గూతుచుందుము. నిజముగా లేదు. ఈ విషయమున ధర్మ శబ్దార్థము సంప్రదాయమనియే తలంచుచున్నాడు. బాహ్యచార వ్యవహారరూపమైన ధర్మ లాభోపాయముల యందలి విభిన్నతనే చూపుదురు. దీనివలన యథార్థమైన ధర్మమందు విభిన్నత యేనాఁడును గాఁజాలదు. వారు ధర్మభేదము లనునవి. యథార్థ ధర్మముయొక్క బాహ్యవరణములు. ఈ యావరణములందు భేదముఁ (క్రమోచ్ఛక్రమ నీ చస్తరములు) ఉండక తప్పదు. మునుజెప్పిన ధృతిక్షమాదమాస్తేయాది గుణములు ఎన్నఁడును మార్పు లేనివే. సర్వసంప్రదాయములందును ధర్మము - అవిసంవాది.

పూజా సంకల్పము - కాలము.

పూజాది విధ్యుక్తకార్యము లారంభింపఁబడునపుడు సంకల్ప వాక్యములు చెప్పఁబడును. “సంకల్పః కర్మ మానసమ్” మానసికకర్మము పేరే సంకల్పము. ఈ కర్మమువలన నీయిష్టఫలము గలుగును, గనుక నీ కర్మము చేయవలయును అనుచుఁ గర్మ విషయమున నిష్టసాధనత్వజ్ఞానము (ఇక్తర్మము నా యభీష్టమును సాధించుననెడి జ్ఞానమే) సంకల్ప వాక్యము యొక్క పూర్వరూపము శాస్త్రమందు “మనసా సంకల్పయతి, వాచా అభిలషతి, కర్మణా చోత్పాదయతి” మనసుతోఁ దలంచుకొనుట, వాక్కుతో ననుట, కర్మానుష్ఠానముచేత సంకల్పసిద్ధి; యిది క్రమము. సంకల్పము విశుద్ధముగా నుంచు

టకే (చేయుటకే) వైఖరీ వాగ్రూపముగా దానినుచ్చరించు విధానము. ఈ సంకల్పవాక్యము నుచ్చరించునపుడు, వలసిన విషయములను సైతము శాస్త్రముపదేశించినది. అవన్నియు వ్రాయనక్కఱలేదు, గాని ముఖ్యవిషయములు కొన్ని తెల్పినం జాలును. సంకల్పవాక్యములందు మాసపక్షతిథులు, నియత నిమిత్తాదులు (గ్రహణ సంక్రాంతలు మున్నగునవి) విచారితము. ఇవన్నియుఁ బూజాది విధ్యుక్తకర్మముల కాలమును నిర్దేశించునవి. ఏమాసమందు, ఏపక్షమందు, ఏతిథియందు, ఏకాలమందు, ఏనియత నిమిత్తాదులు పడునో, వానికై శాస్త్రమేకర్మములను నిర్ణయించినదో, వాని నాచరించువాఁడు ఆ మాసము, ఆ పక్షము, ఆతిథి యనువాని విశిష్టత గలవాఁడగునేని, ఆపూజవిధిగా నిర్వికారముగా నగును.

ఒక దృష్టాంతముచే నీకు సులభముగాఁ దెలియవచ్చును — “ఆశ్వినమాసే, శుక్లపక్షే, మహాష్టమ్యాం, తిథౌ, అముకగోత్రః, అముక నామాహమ్, శ్రీదుర్గాప్రీతి కామో, యథాశక్తి శ్రీదుర్గాపూజాం కరిష్యే,” నీవనిన యీ వాక్యములకు — “ఆశ్వినమాస శుక్లపక్ష మహాష్టమియాతిథి విశిష్టుడైన, ఈగోత్రవువాడైన, ఈ పేరుగల నేను, శ్రీదుర్గాదేవియెడఁ బ్రీతి కలుగుటకై యథాశక్తిగా శ్రీదుర్గాపూజను జేయుదును” ఇటులు సంకల్పవాక్యములలో “మాసే, పక్షే, తిథౌ” అని సప్తమి విభక్తి ప్రయోగమున్నది. అదిచూచి సాధారణముగా ననేకులు, అధికరణమందే యీ ప్రయోగమనుకొందురు. ఇట్టి యాశంకను దొలగించుటకే స్మృతిశాస్త్రము ఈ సందర్భమున మిగుల విచారించి, ‘కాదిచట నధికరణసప్తమికాదు,’ ‘శరది పుష్పన్తి

సప్తచ్ఛదాః” మున్నగు వానివలెనే, విశేషణమును దెలుపు సప్తమి, యని సిద్ధాంతించినది. అనఁగా శరత్కాల విశిష్టములైన సప్తచ్ఛదవృత్తములు (ఏడాకుల యనఁటులు) పూచును” ఇచట ‘శరది’ యనునది సప్తచ్ఛద వృత్తవిశేషణము అయినటులే, మాస పక్ష తిథ్యాదులు పూజకుని విశేషణములు. ప్రస్తావిత స్థలమందు అధికరణ సప్తమిని జెప్పక వీనిని విశేషణ సప్తములుగాఁ జెప్పటయే విశేషోద్దేశ్యము. పూజకుఁడు అట్టి మాస పక్ష తిథి విశిష్టఁడు కానంతదాఁక వానికిఁ బూజాధికారము కలుగదు. మాసపక్షతిథి విశిష్టఁడగుట యన్నను, విరాడ్విశ్వప్రకృతితోఁ బూజకునకుఁగల నిత్యసంబంధము ననుస్మరించుట — అనుభవించుట యన్నను నొక్కటే.

ఇంకను వినరింతము — పూజకుఁడు ఏదేనొక విశిష్ట పూజాదికమును జేయఁబూనువేళఁ దాఁ జూచుకొన వలసినది—అపుడు విశ్వప్రకృతి యవస్థ యెట్టిది? సూర్యచంద్రాదులెచ్చట నేభావముతో నున్నారు? అఖండము, నిత్యము, స్థిరము నైన కాలసత్తయొక్క కల్పితప్రవాహము ఇప్పుడేవిధముగా నడుచుచున్నది? ఇపుడు నేనెట్టి కాలప్రవాహము నడుమ నున్నాను? ఈమున్నగు వానిని స్మరించుకొని విశిష్టభావముతోఁ బూజింపవలయును. సాధారణముగా మనము జగత్తునం దేయవస్థలో విచరించుచున్నారమో దానివలనఁ దెలియఁబడునది — విశ్వప్రకృతితో మనకేమైన సంబంధము కలదా? లేదా? మనము విశ్వప్రకృతి రూపిణియైన, యమ్మ యొడితో నెడసిన యవస్థయందున్నామా? ఈ విచ్యుతిదశ, మన యజ్ఞానమున, మఱపువలన నైనదా? యను దానిని దెలిసికొని, పూజాది విధ్యుక్తకర్మములు చేయువేళ నొక్కింత సేవయి

నను, ఆ యజ్ఞాన విస్మృతులను దొలగించుకొని సత్యస్మృతిని జేయు విధానమిది. కనుక సంకల్పకాలమందు స్మరించుకొన వలయును. అనుభవింపవలయును. పూజ మొదలిడునపుడు పలుకునట్టి సంకల్పవాక్యముల గూఢరహస్యార్థమిది. పూజ కుఁడు పూజకుఁ గడంగునపుడు, “నేను జగత్తేంద్రమువై పు ముందడుగు వేయుచున్నాను. అనగా జగదుత్పత్తి స్థితి లయము లేందగునో యా పరమేశ్వరుని సమీపించుచున్నాను. ఈ బాహ్యజగత్తుతో నాకెట్టి సంబంధమును లేదు.” అని తలంపవలయును. ఆ యనుస్మరణమునకు ముఖ్య ప్రయోజన మిదే. జగదీశ్వరుని సమీపించుటకు జగత్తు నడుమనుండియే యగ్రసరుఁడు కావలయును.

రహస్య మేమనగా — ఎవ్వఁడెవ్వనిని బూజించునో వాఁడా సమయమందు ఆంశికముగా, అప్పుడే తత్సారాస్వ లాభము నొందవలయును. “దేవోభూత్వా దేవా యజేత్” తాను దేవతయై యపుడు దేవతను బూజింపవలయును. “నే నెవనిని బూజించుచున్నానో యతఁడొక్కఁడే యీ జగ త్తున కధీశ్వరుఁడు. ఈ విశ్వ మతని యొడియందే యున్నది. నేనును యథాసంభవముగా నీశ్వరభావముతో భావుకుఁడను గావలయును. కాకున్నచో యథార్థపూజ కాఁజాలదు” అని తలంపవలయును. కనుకనే శాస్త్రకారులు పూజాదియందే సంకల్పవాక్యవిధానము నొనర్చిరి. పూజకుఁ డీశ్వరభావముతో నుద్బుద్ధుఁడగుటకు మంచి యోగమును గల్పించిరి. పూజకుని పక్షమున సంకల్పవాక్యమే యీశ్వర సారూప్యభావ మందు టకు మొదటిమెట్టు. “నేను పూజింపఁ గూర్చుండి సంకల్పము చేయునపుడు, ఈ మాన పక్ష తిథ్యాదులు నా శరీరమందే

నాలోనే విశేషణములుగా నున్నవి. 'నేను' మాడున్నర
మూరలు కొల్తగల మాంసపిండమయమైన యొక శరీరమను
గాను. నేను విరాట్టు; నేను మహాత్; నేను వ్యాపకుడను;
నేను విజ్ఞానమయుడను. ఈ యాశ్వినిమాసమనెడి కల్పిత
కాలప్రవాహము నా యంగమందే యున్నది. విరాడ్రాశి
చక్రము (మేషాది ద్వాదశరాసులు) నా యంగము నలంకా
రమే. కన్యారాశియందున్న యీ సూర్యుడు నా యంగమం
దున్నవాడే. ఇతడు నా యంగమందే యున్న చంద్రుని
సప్తమకల నతిక్రమించి, యష్టమకళాపూర్ణుడై యున్నాడు.
నే నిపుడు ఆశ్వినిమాసమయుడను, శుక్ల పక్షమయుడను,
అష్టమితిథిమయుడనై శ్రీ దుర్గాదేవిని, దుర్గతిహారిణిని,
జగదీశ్వరిని, అమ్మను బూజింపఁగడఁగితిని." అని యీ విధ
ముగా సత్యభావన చేయుటే పూర్వోక్త సంకల్పవాక్యము
యొక్క ప్రధానోద్దేశ్యము.

పూజకుని సంకల్ప మెంతగా సత్యమందుఁ బ్రతిష్ఠిత
మగునో, యతని సంకల్పమును నంత వడిగా ఫలదాయక
మగును. కలికాలములో సంకల్పములు సఫలములు కావనెడి
వారి మాటయు నొకవిధముగా సత్యమే. అవును, సత్యమందుఁ
ప్రతిష్ఠితుఁడుగాక, సత్యభావనము నలవాటేలేక, సత్యముగీ
యుఁడు గాక యున్న జీవుని సంకల్పము సిద్ధించు టెటులు?
సంకల్పించువేళ నేదో యొక సంశయమో, విపర్యయ జ్ఞాన
కళయో వచ్చిపడి సంకల్పవిఘ్నాన్ని బాదుచేయకున్నచో సంక
ల్పితము తప్పక ఫలియించును; ఇక్కాలమందు వైధకర్మములు
ఫలింపకుండుటకు హేతువొక్కటే - సంశయము, విపర్యయ
జ్ఞానము. ఈ రెంటికే వికల్పమని పేరు. సంకల్పము వికల్పము

చేత దూషితముకాదేని, అదే శుద్ధ (సత్య) సంకల్పము. శుద్ధ సంకల్ప మేనాఁడును విఫలము కాదు. సంకల్పవేళ — “ఈ కర్మమువలన నిట్టిఫలము గలుగునా? కలుగదా? యనిగాని, ఈ కార్యమువలన నిట్టి ఫలము గలుగుట యసంభవమనెడి విపర్యయజ్ఞానముగాని చిత్తమందుదయించువారికి ఆ వికల్ప దూషిత సంకల్ప మేనాఁడును ఆశానురూపఫలము నీయఁ జాలదు. గురువాక్యములందును శాస్త్రవాక్యములందును జలింపని విశ్వాసమనెడి శ్రద్ధ నెలకొనకుండుటకు మున్ను చెప్పిన చిత్తదౌర్బల్యమే కారణము. ఎడతెగక జీవుఁడు చేయు సత్యప్రతిష్ఠయే యీ దుర్బలతను దొలఁగింపఁగలది. అది యుండనీ.

ఇంచుమించుగాఁ బాఠకులెల్లరు సంకల్ప వాక్యము లందుఁ గానఁబడు సప్తమీ విభక్త్యంతములను బూజకవిశేషణములుగాఁ గైకొను సార్థకత యేమని తలంపగలరు? మాస పక్ష తిథ్యాదులు పూజకునకు అధికరణములే యగుచోఁ బూజకుఁడు వాని కాధేయమే (వానిపై నాధారపడవలసిన వాఁడే) కావలసివచ్చును. అపుడు పూజకుఁడు మాంసపిండ మయమే యాత్మ యనుకొను తుద్రజీవుఁడేకాని, మతేదియుం గాఁడు. అట్టి పూజకుఁడు ఈశ్వరపూజయం దధికారియే కాఁడు. ఈశ్వరుని బూజించుటకై పూజకుఁడునైత మెట్లులో (అతికష్టముతో), యీశ్వరభావముతో భావుకుడు కావలయునని కారణము మున్నే చెప్పితిమి. తాను ‘మహాత్మా’ కాని వాఁడు, ‘మహాతో మహీయాత్మా’ అయినవాని పూజ యెట్లు చేయఁగలఁడు? మాస పక్ష తిథ్యాదులను అధికరణమందే మనుస్మరించునపుడు పూజకునందు మహద్భావము స్ఫురిం

పదు. మఱి యివన్నియుఁ దన విశేషణములుగానే యనుభ్యానింపఁగల్గినచో, మహద్భావము శుంఘటనము సులభముగానే యగును. ఒక్కనాఁడే పూజకుఁడెవ్వఁడేని యీగంభీరరహస్యమును మన్నించినంతమాత్రాన సంకల్పాను రూపఫలలాభ మొందఁగలనని యాశింపరాదు. ఏమన, నిది యనుశీలన సాపేక్షము. అనఁగాఁ దఱచుగా నభ్యసించఁదగినది. అపుడు భగవత్కృపచేఁ గొలఁదినాళ్లనుశీలించినయెడల సంకల్పమందయిన యీ రహస్యోపలబ్ధియయి, సత్యసంకల్పుఁడై, శ్రద్ధావంతుఁడైన పూజకుని విషయమున నిది దురూహము కాదు.

ఇపుడు మనము పూజాకాల విషయమునఁ గొంత యాలోచింతము — ఇప్పటికి మాస పక్ష తిథ్యాదులు పూజక విశేషణములని తేలియఁగల్గితిమి. పూజాదికర్మములను బ్రతిపాదించు విధ్యుక్తవాక్యములయందుఁ గాలనిర్ణయము చేయఁబడినది. ఏమాసమున, ఏపక్షమున, ఏతిథియందు, ఏసమయమున, ఏపూజావిధానము శాస్త్రములం దుపదేశించఁబడినదో యట్టి కాలముయొక్క ప్రకటావిర్భావానుభవమును దనలోను, వెలిని జేయఁగల్గునపుడే యా పూజ కధికారి యగును. కాలము — అఖండము, ఏకము, నిత్యస్థిరవస్తువైనను అది క్రియచేతఁ బరిచ్ఛిన్నతనొందినది. సూర్యచంద్రులే కాలముయొక్క మొదటి పరిచ్ఛేదకులు. అఖండమైన కాలము సూర్యచంద్రులచేతనే ఖండితమైనట్లు తోచును. వారము, తిథి, పక్షము, మాసము, ఋతువు, అయనము, సంవత్సరము మున్నగుమాటలు పరిచ్ఛిన్నమైన యా కాలమును దెల్పునవియే. వెలుపలి సూర్యచంద్రులే లోపలి ప్రాణ మనోరూపముగా వెలయుచున్నాడు. ఉపనిషత్తులలో నియ్యదిపుడు

“ప్రాణ, రయి” శబ్దములతోఁ బరిచితులగుచున్నారు. మఱి కొన్నిచోట్ల నీ యిరువురే క్రమముగా “పితృశక్తి, మాతృశక్తి” యని వర్ణింపఁబడిరి. సముదయప్రాణులు కేవల ప్రాణులే యన నేల - స్థావర జంగమాత్మకమైనది సకలము నేతదుభయాత్మకమే (అనఁగా నీ రెండిటి స్వరూపమే). తేలికదేమనఁగా - మనుష్యక్షేత్రమందే (దేహమందే) యీ యిరువురి ప్రకటన ప్రకాశము గానఁబడుచున్నదన్నమాట.

ఈ పితృ మాతృశక్తులు పరస్పరము అభిభావ్య - అభిభావకధర్మము గలవి. అనఁగా నొకటి రెండవదానిని దిరస్కరింపనే యెల్లప్పుడు ప్రయత్నించుచుండును. కాబట్టి యొకదాని ప్రభావ మధికమైనపుడు రెండవదాని ప్రభావము తగ్గుచుండును. ఋతు విశేషమందును, మాస విశేషమందును సూర్యునియొక్క (ప్రాణముయొక్క - పితృశక్తియొక్క) ప్రభావము ప్రకృతివిశేషముచేతనే హెచ్చును. ఆ సమయమందే చంద్రుని (రియి - మనస్సు - మాతృశక్తియొక్క) ప్రభావము తగ్గును. మఱియు ఋతు విశేషమందు, మాసవిశేషమందు, ఊణవిశేషమునందును సరిగా దీని విపరీతభావము కాననగును. అనఁగా ఆ సమయమందు మనఃప్రభావ మధికమును, ప్రాణ ప్రభావము హ్రస్వమును నగుచుండును. సాధారణముగా మనము — ఉత్తరాయణమందు (ప్రాణ) సూర్యుని ప్రభావ మధికమగుటయు, దక్షిణాయణమందు హ్రస్వమగుటయుఁ గాంచుచున్నాము. శుక్లపక్షమందుఁ బంచమిని ప్రభావ మధికమగుటయుఁ గృష్ణపక్షమందుఁ ద్రయోదశియుఁ గాంచుచున్నాము. కేథులయందును గృష్ణాష్టమి మొదలు శుక్లాష్టమి పర్యంతము చంద్రుఁడు క్షీణుఁడై యుండును. గావున మనః

శక్తియును దానిని బట్టిచూడ క్షీణమైపోవును. ఈవిధము కేవల మానవత్వతిథులందే కాదు, ప్రత్యేకము అహోరాత్రములందును సామయికముగా నొకశక్తి తఱుగుటయు రెండవది పెఱుగుటయు నగుచుండును. ఏలన నిరువదినాలుగు గంటలలో, ఆఱుబుతువుల ధర్మములు వెలయుచుండును. ప్రాతరాదిగా వసంతాది ధర్మములు క్రమముగా పఱలుచుండును. మఱియు స్వరోదయశాస్త్రము నెఱిగినవారు శ్వాస ప్రశ్వాసక్రియ యీ శక్తులతో రెండున్నరగంటల కొకసారి మాఱుచుండుట కనుగొందురు. ఇదానాడియందు (చంద్రనాడియందు) శ్వాసము ప్రవహించునపుడు మనఃశక్తి (రయి - మాతృశక్తి) ప్రభావ మధికముగాను, ఇటులే పింగళానాడియందు (సూర్యనాడియందు) శ్వాసప్రవాహమున్నపుడు స్థాణ (పితృశక్తి) ప్రభావ మధికముగాను నుండుట తెలియును. ప్రతియామార్థమందును (అరజాములో) లో, వెలిని మాతృముగా నిట్టి పరివర్తనము కానఁబడుచుండగా మానవిశేషమందును, తిథివిశేషమందును నొక విశేష పరివర్తనమగుచుండునని వేఱుగాఁ జెప్పనేల?

బాహ్యప్రకృతి పరివర్తనముతోనే మనయంతఃప్రకృతి పరివర్తనము సైతము వ్యక్తిభేదమును బట్టి కొలఁదిగానో గొప్పగానో యగుచుండును. కొంత యనుభవముండి యను సంధానించు వారలే యీ పరివర్తన లక్షణమును గుర్తింపఁగలరు. అమావాస్య పూర్ణిమలందును వానికి సమీపతిథులందును సంతఃప్రకృతియందు నింతో యంతో పరివర్తనము నెల్లరును గుర్తించుచు నేయుందురు. ఈపరివర్తనము కారణముగానే యీ తిథులయందుఁ గొందఱి మానసిక శారీరక

వ్యాధులు విశేషించుటయుఁ గందుము. తత్త్వములవైపు చూచుచుఁ బోయినను గ్రీష్మకాలమందుఁ దేజస్తత్త్వము యొక్కయు, వానకాలమందు జలతత్త్వము యొక్కయు, శరత్కాలమందు క్షీతతత్త్వము యొక్కయు, వసంతకాలమందు మహత్తత్త్వముయొక్కయు బ్రభావము వృద్ధి నొందుచుండునని చక్కగాఁ దెలియును. (కార్తికమాసము శరదృతువు లోనిది. మార్గశీర్షము శీతర్తువులోనిది. కనుక హేమంతర్తు పథకము వ్రాయలేదు.)

ఏమాసమున, నేపక్షమున, నేతిథియందు, నెట్టివేళ, వెలిని లోనఁ బ్రకృతియందు స్వాభావికములైన యెట్టిపరివర్తనములు వచ్చునో, వానియందు విశేషలక్ష్యము నుంచియే పూజ్యపాదులైన మన మహర్షులు పూజాది వైధకార్యముల విధానముల నుపదేశించిరను మాటను బూర్తిగావిశ్వసించినంజాలును. జీవనయాత్రయం దగ్రసరులై సుఖింతురు. మనః ప్రాణముల స్వాభావిక పరివర్తనముల యనుకూలతను గుర్తించి నడుచుచున్నచో, మన యాధ్యాత్మిక మార్గమం దగ్రగతి సంపన్నమగును. దాని విశేషవిచారముచేసియే మనఃసుఖము విధిని పేదాదులను బ్రవర్తింపఁజేసిరి. ఒక సాధారణ దృష్టాంతమందు లక్ష్యముంచినచో దీని సత్యత బోధపడగలదు. మన దేశమందు వైశాఖమాసమున జలదానము, చందనయాత్ర, పుష్పఢోలికా నియమసేవ, శివనారాయణ విగ్రహముల జలధారా స్థాపనము, అశ్వత్థ శులసీన్మక్షములకు జలదానము మున్నగునెన్నో జరుగుచున్నవి. ప్రాణదేవతలాసమయమందు గ్రీష్మతాప సంతపులగుటను జక్కగా ననుభవించినయే సర్వవిధముల స్నిగ్ధోపచారములతో నభీష్టదేవతా సేవా

పూజాదులను విధిగాఁ జేయుట. ఇటులే విధ్యుక్తకర్మములం
వన్నింటను శాఖ్యాప్రకృతిని లక్షించియే వానిని ప్రవర్తింపఁ
జేసిరి. మన స్థూలశరీర స్వాస్థ్యము దేనిచేత సురక్షితమగు
చున్నదో, మన మనోమయ శరీరము దేనివలన ననుకూలా
హారము నొంది పరిపుష్టమగునో, మన ప్రాణమయ శరీరము
దేని సత్త్వగుణాత్మక శక్తిచే సంజీవితమగునో, మన విజ్ఞాన
మయ శరీరము ఏపూజాది వైధకర్మములచే విశుద్ధజ్ఞానమనెడి
మాహారమును గొనగలుగనో, మన యానందమయ శరీరము
ఏ సాత్త్వికానందముతో నెల్లప్పుడు నుత్కుల్లమగునో యవి
మన్నియు బాగుగాలక్షించియే మనదేశమం దేడాదిపొడుగు
నను వివిధ విశేష పూజావిధానముల నడుపుచు వచ్చిరి.
ఇంచుకంత ధీరచిత్తముతో గుర్తించినపుడు, ఏమాసమందు
నేపక్షమందు, నేతిథియందు నెట్టివేశఁ బూజాదులను జేయు
లచే మన దేహ మనఃప్రాణములు స్వస్థములును, సబలము
లును నై యుండునో, మన జడత్వాభిమానము క్రమముగా
డలిపోవునో, యజ్ఞానము క్రమముగాక్షీణించునో ఆయాయి
ముతు మాస పక్ష తిథులయందు నట్టి పూజాదులనే పూర్వులు
ప్రవర్తిల్లఁజేసిరి. వేయేల; ప్రత్యేకవిషయమును నూత్నోత్తి
సూక్ష్మాముగా విమర్శించి సత్యద్రవ్యలైన ఋషులు ప్రవర్తింప
జేసిన విధానములకుఁ దలయొగ్గి తదనుసారముగాఁ గర్మముల
గాచరింపఁబూనినపుడు వీని ప్రత్యక్షఫలము నెల్లరు నొందఁ
గలరు. మనదేశమందు జరుపఁబడు పూజాది వైధకర్మములు
భమప్రమాద దూషితములైన యల్పజ్ఞమస్తిష్కములనుండి
పుట్టిన ఫలములు కావు. అవి సర్వజ్ఞులును, సత్యదర్శులునైన
మూర్యఋషులు జగత్కల్యాణమునకై చేసిన విధానములు.

శాస్త్రీయ విధిని పేదములు ప్రత్యక్షవైజ్ఞానికయు క్తి సిద్ధములై సత్యమందే ప్రవర్తితములును, సత్యమందే ప్రతిష్ఠితములు నై యున్నవి.

పరమేశ్వరుఁ డొక్కడే. అతనిని వేర్వేరు సమయములందు వేర్వేరు రూపములతో దర్శించుచున్నాము. కారణ మేమనఁగా బరివర్తనప్రియత్వమే (మార్పు నందలి యిష్టమే) జీవనము యొక్క ప్రధాన లక్షణము. మనము జీవులము. తెలిసియో తెలియకో యెల్లప్పుడును మార్పులే కోరుచుండుము. దాని ఫలముగానే మన యాంతర బాహ్య ప్రకృతి యెల్లప్పుడునుఁ బరివర్తితమగును. కనుక మన ప్రియతమ ప్రాణదేవత యెల్లప్పుడును ఏకరూపుఁడేయయ్యును, మన ప్రీతికొఱకు నతఁడు వేర్వేరు సమయములందు వేర్వేరుభావములతో నాత్మస్వరూపమును వెలయించుచుండును. దీనివలన లోపలనేకానీ, వెలుపలకానీ ఏదే నొకవిధమైన విశేష పరివర్తన మగునపుడే యేదో యొక విధమైన పూజాదివైధకర్మ విధానము ప్రవర్తిల్లునని కనుగొనుచున్నాము.

తిథులలో నుభయ పక్షములందలి యష్టమినాడును తత్సమీపవర్తి తిథులయందును విశేషించి పరివర్తనసూచన మగును. మరియుఁ బూర్ణిమ, అమావాస్యలందునుఁ దత్సమీప తిథులందును విశేషపరివర్తనముల పరిరక్షాపి యగును. కావుననే యధికాంశ పూజాదులు ఈతిథులమందే విహితములైనవి. పరమేశ్వరుని యైశ్వర్యమయత్వము, అనందమయత్వము మున్నగు సగుణ భావోపలబ్ధికొఱకుఁ బూజలన్నియు విహితములైనవి. దానిలో నధికభాగము శుక్లపక్షమునఁ బగటివేళను, బూర్ణి మాష్టములయందును, దత్సమీప

తిథులయందును జేయఁబడును. ఇఁక నిర్గుణ స్వరూపము వంక నగ్రసరులగు నుపాయములైన పూజాదులం దధికభాగము కృష్ణపక్షమందు అమావాస్యోత్సముల యందును దత్సమీప తిథులయందును రాత్రివేళఁ జేయఁబడును. ఈసమయములందు మనస్సు స్వాభావిక నియమవశమున క్షీణతనొందును. చంద్రముని క్షీణతతోనే మనస్సు క్షీణించుట తప్పదు. మనస్సు క్షీణమగుటచేతనే విషయలాలస క్షీణించును. ఇఁక పగటి భాగమును బట్టి చూడఁగా రాత్రి భాగమునం దింద్రియములు సహజముగానే యంతర్బుద్ధిత్వము నందును. కనుకఁ బైని జెప్పిన కాలము నిర్గుణ సత్తోపలబ్ధి విషయమున విశేషశ్రమకారి యగునని చెప్పనక్కరలేదు. ఇటులే యంతటను నెఱుంగునది. మున్నుండుగా మన మీదేశమున జరుపుచున్న కొన్ని ప్రధాన పూజల విశేష వివరణములగుర్చి యాలోచించుటకు మున్ను మూర్తిరహస్యము, మంత్రరహస్యము, ఆచమనము, ఆసన శుద్ధి, ప్రాణప్రతిష్ఠ మున్నగువాని త్వతజ్ఞాన వివరణ మావశ్యకము.

మూర్తి రహస్యము.

శాస్త్రములందు—

“చిన్మయస్యా ద్వితీయస్య నిష్కలస్యా శరీరిణః
ఉపాశుకానాం కార్యార్థం బ్రహ్మణో రూపకల్పనా
సాధకానాం హితార్థాయ బ్రహ్మణో రూపకల్పనా॥”

యనియుఁ జెప్పఁబడినది. చిన్మయుఁడును, అద్వితీయుఁడును దనయందు సజాతీయ విజాతీయ స్వగతభేదములు లేనివాఁడును,

నిష్కలుఁడును, బాల్యాద్యవస్థా భేదములు లేనివాఁడును, నిరవయవుఁడును, ఆశరీరియునైన పరమాత్మపేరే బ్రహ్మము, వేర్వేరు దేవదేవీరూపములతోఁ దనను బరికల్పితునిఁగా జేసికొనును. ఎందులకిట్టి పరికల్పనమగునో? యెందులకు నామరూపములులేని బ్రహ్మము, వేర్వేరు నామరూపములతో విశిష్ట దేవదేవీమూర్తులతోఁ బ్రకాశితుఁడగును? ఇట్టి ప్రశ్నములకు బదులిచ్చుచు, మన ఋషులు “ఉపాసకానాం కార్యార్థం” — ఉపాసకుల కార్యసిద్ధి కొఱకు “సాధకానాం హితార్థాయ” సాధకుల మేలుకొఱకు — ఇట్టి రూపపరికల్పనము జరుగుచుండు ననిరి. ఉపాసకులైనవారు, అనఁగా ఈశ్వరుని సమీపమున నాసన లాభయోగ్యత నొందినవారు, ఆ యుపాసనమనెడి కార్యమును సుసంపన్నము చేయుటకే అమూర్తమునకు మూర్తి కల్పనమగుచున్నది. యథార్థముగా సాధన రాజ్యమందుఁ బ్రవేశింప నమర్థమైనవారి మేలుకొఱకే అరూపబ్రహ్మమునకు విభిన్న దేవదేవీరూపములతో నెలయటగుచుండును. శాస్త్రకారులు మున్ను జెప్పఁబడిన స్థలములందు “ఉపాసక, సాధక” అను రెండు మాటలను బ్రయోగించి మూర్తి రహస్యము నెఱుంగు నధికారమును సూచించిరి. అనఁగా ఉపాసకులును, సాధకులును గానివారికై మూర్తి కల్పనమువలన నెట్టి ప్రయోజనమును లేదు. ఏమనఁగా అమూర్తమైనది మూర్తి పరిగ్రహణము చేయుటయందేమి రహస్యమున్నదో దాని యవధారణమే వారు చేయలేదు. కావున నన్నిటికంటె ముందు సాధకులు నుపాసకులునెవరని వారి కొఱకే వేర్వేరు దేవదేవీమూర్తుల యావిర్భావమగుచుండునని చెప్పఁబడినది.

సాధారణముగాఁ గల్పనము చేయుటచే, మనకుఁ దెలిసినంతవఱకుఁ దఱచుగా నదియొక విధమైన మానసిక భావము మాత్రమే. కాని, యిచట సరిగా నదేకాదు. ఈ మూర్తి కల్పనము బ్రహ్మముదే. సత్య సంకల్పఁడైన యెవని కల్పన యెన్నఁడును వ్యర్థముకాదో, యతఁడే వేర్వేరు నామరూప విశేషములుగల దేవదేవీమూర్తులతోఁ దన్ను బయల్పెట్టుకొనును. ఈ జగత్తు బ్రహ్మము వల్ల నే పుట్టి బ్రహ్మమందే యుండి బ్రహ్మమందే విలయమగునట్లులే, విభిన్న దేవదేవీమూర్తులను, బ్రహ్మమువల్ల నే పుట్టి, బ్రహ్మమందే యుండి, బ్రహ్మమందే విలీనమగుచుండును. బ్రహ్మమే యీ పరిదృశ్యమాన జీవజగత్తునకు నిమిత్త కారణమును, ఉపాదానకారణమునునై యున్నది. బ్రహ్మమును మీటి మఱియొక టేదియును లేదు.

సర్వధర్మముల కతీతుఁడును, సర్వమహిమముల కతీతుఁడును, సర్వగుణముల కతీతుఁడును, సర్వవిధనామముల కతీతుఁడును, దన సత్తా చైతన్యములచేతనే సర్వసత్తల సత్తయుఁ బ్రకాశమునగుచున్నవాఁడును, దన సత్తాస్ఫూర్తి ప్రదానము లేకున్నచో, ధర్మము మహిమము నామరూపాదికము నేదియు నుండదో యట్టివాని వేర్వేరు మహిమములతోఁ గూడిన వేర్వేరుశక్తుల స్వరూపము తెలియుటకే భ్రమ ప్రమాదములు లేని సత్యద్రష్టలైన ఋషుల ప్రయత్నము. ఆప్రయత్న ఫలస్వరూపముగా వారి నిర్మలబుద్ధియందు ఏకక్తియొక్క ఏ నిశిష్టస్వరూప ముద్భాసించినదో, యది యా శక్తియొక్క ఘనీభూతవికాసమే, అనఁగా నదే విభిన్న దేవదేవీమూర్తులు. దృష్టాంతము చూడుము — కాలశక్తియొక్క యథార్థస్వరూ

పము నెఱుంగుటకై ఋషులకు సమాహితావస్థ యనెడి చేష్ట యైనది. ఆ చేష్టయొక్క ఫలముగా వారి సమాధిస్థమైన నిర్మల బుద్ధితేత్రమందు ఏమూర్తి యభివ్యక్తమైనదో, యదే కాళీమూర్తి. అదే శిష్యపరంపరాక్రమముచే నుపదేశింపఁబడుచు గ్రమముగా సంతటను నెలసినది. ఎవఁడేని గాలస్వరూపము నెఱుంగఁగోరినచో, అనగా — కాలాతీత సత్తయందుఁ బ్రవేశింపఁగోరినచో నీ కాళీమూర్తి నవలంబించి యథారూప సాధన చేయుటచే ననాయాసముగా నతని కోరిక సిద్ధింపఁగలదు. తక్కిన దేవదేవీమూర్తుల సంబంధమందును నిట్లుతేయెఱుంగునది.

ప్రత్యేక దేవదేవీమూర్తియు ననంతశక్తిసంపన్నమైన పరబ్రహ్మముయొక్క విశిష్టశక్తుల ఘనీభూతవికాసమే. ఎవఁడేని యీ విశిష్టశక్తి కేంద్రమును అనఁగా వేర్వేరు దేవమూర్తుల నవలంబించి పూర్ణబ్రహ్మము నుపాసింపఁగోరినచో నదియుఁ జక్కగా సార్థకమగును. ఏలన — ఈ సర్వవిశిష్టదేవమూర్తుల రూపముతో నతఁడే యున్నాఁడు. పూర్ణబ్రహ్మరూపముతోను నతఁడే ప్రకాశించుచున్నాఁడు; మఱి సాతమైన మాట యేమనఁగా — వ్యప్తిశక్తిగానున్న యేదియైనను సమప్తిశక్తియొక్క పక్షమందే స్ఫురించును. మంచుముక్క పట్టుకొని యెవ్వఁడేని జలస్వరూపము నెఱుంగఁగోరినచో నతని కోరిక నిష్ఫలముకానట్టులే, యీ వేర్వేరు దేవమూర్తులనెడి ప్రతీకముల నవలంబించి యెవ్వఁడేని బూర్ణత్వస్వరూపము నెఱుంగఁగోరినచో నతని కోరికయు నావిధముగానే నిష్ఫలము కాదు. వాస్తవముగా నిట్లులే వ్యప్తిని బట్టుకొనియే సమప్తియందఁ జేరుకొనుట యగును.

మూర్తి కల్పనముయొక్క మఱియొకప్రకారమున్నది. అదే మనము విశేషించి గుర్తింపవలసిన విషయము. మాటలకు మనస్సునకు సందక, కేవల బోధస్వరూపుడైనవానిని దుదకేదో యొక యంశయందుఁ దసవలెనే స్థూలమునకుఁ గొనితేక యున్నంతదాఁక మానవులమైన మనకుఁ దృప్తి కలుగదు. మన ప్రాణప్రియుడై పరమాత్మయైనవానిని స్థూలమునకుఁ దెచ్చి, స్థూల ద్రవ్యభోగములను జేయించి, రవ్వంత యాదరింతు మనుకొందుము. అంతముదాఁక ఆ యాదరమందు మోసములేక చేయగల్గనిచో, మన బ్రతుకు, ఎడతెగని యకృతజ్ఞత యనెడి మహాభారముచే లొంగిపోయి, శుష్కమును మలినముగానే యుండిపోవును. ఎవఁడు 'నేను' అనుదాని మనకిచ్చెనో, యెవనిస్నేహమే మనప్రాణమో, యెవని యాత్మదానముచే జడమైన నేను చేతనామయుఁడను, నాత్మమయుఁడను నైతినో, యెవని సత్తవల్లనే నేను సత్తామయుఁడనైతినో, యతని నొక్కసారి మనుగడయందు తుదకొక్కసారి యైనను, ఆదరపూదలయందు మోసములేక సేవించినపుడు, మఱి యేముండిపోవును? గీతయం దాతఁడే స్వయముగా, పత్ర పుష్ప ఫల జలములను భక్తితో నర్పించు మాట చెప్పినాఁడు. మనకొఱకే భోగ్యజగద్రూపముగా వెలయుఁగల్గినవాఁడు - మన జీవనరక్షకై అగ్ని జల వాయు గగనాది రూపములతో స్థూలముగాఁ బ్రకాశింపఁగల్గినవాఁడు మఱి మనము భక్తితోనిచ్చు స్థూలద్రవ్యముల నందుకొనుటకై స్థూలమూర్తిగా వెలయుననెడి మాటయందు సంశయము విచారము నుండఁగలదా?

ఓయీ! వినుము. సర్వ దేవదేవీమూర్తులును నాత్మ ప్రేమయొక్క ఘనీభూతవికాసములే. ఔరా! మొట్టమొదట నీ సర్వమూర్తుల యపతారణముఁ జేయించుటకు సమర్థులైన వారలే ధన్యులు. శతధన్యులు. ఆహా! వారు తమ ప్రాణ దేవత నెంతగాఁ బ్రేమించిరో! ఎట్టి ప్రేమాకర్షణముచే వారలు ఆమనోవాగతీత వస్తువును సైతము స్థూలమూర్తి రూపమునఁ బరిణమింపఁజేసి, యాహారవిహారాది వ్యావహారిక జీవనముతోఁ జేర్చివేసిరో! ఇంటింటఁ బ్రతిష్ఠితములై కాన వచ్చు సాలగ్రామశిలలు, తక్కు దేవవిగ్రహములు సనునవి యజ్ఞాన మూఢతలకు గుర్తులు కావు. ఆత్మప్రేమవిహ్వలములైన తొల్లింటి యాచార్యుల యాత్మప్రేమయొక్క స్థూల వికాసములే. పితామహులు మున్నగు గురుజనులు గృహ కర్తలుగానుండినటులే గృహస్థాశ్రమసంబంధమైన సర్వకార్యములను జక్కఁగా నెరవేర్చుటకై పరమపితయొక్క స్థూల మూర్తి నింటింటఁ బ్రతిష్ఠించు వ్యవస్థనుజేసి యార్యులు, ఏవిధముగా దూరదర్శిత్యమును బరిచయము చేసిరో, జ్ఞాన భక్తికర్మములకు నేవిధముగా సపూర్వసమన్వయ మొనర్చిరో యది తలంచుకొన్నంతనే మతిపోయి వింతలో మునిగి పోవుదుము.

మూర్తిపూజ (విగ్రహపూజ) అజ్ఞానులకై మాత్రమే చెప్పఁబడినదనెడివారికి మాయిమ్మాట లేట్టులును సరిపడవు. మూర్తిపూజ జ్ఞానుల పక్షమందును నిషిద్ధముకాదని గట్టిగాఁ జెప్పుచున్నాను. జ్ఞాని యెవఁడు? — ఎవని జ్ఞానము సర్వతః ప్రసాదితమైనదో (అనఁగా జగత్తత్త్వమందును, జీవత్త్వమందును, ఈశ్వరత్త్వమందును, బ్రహ్మత్త్వమందును వ్యాపించి

యుండునో) యతఁడే జ్ఞాని పదవాచ్యుఁడగును. ఆ యవస్థయం దేదేనొక వస్తువు నవలంబించి బ్రహ్మసత్త నుద్బోధింపఁ గలఁడు. ఇటులుండటయే కొంత స్వాభావికము. కేవల జ్ఞానుల పక్షమందును మూర్తిపూజ నిషిద్ధముకాదు.

అపుడు జ్ఞానులం దెవ్వఁడేని జ్ఞానముయొక్క 6-7 వ భూమికలందు, అనఁగాఁ గైవల్యమునందు నిల్చు సామర్థ్యము నొందునేని, వాని పక్షమున మూర్తిపూజ యసంభవము. ఏమనఁగా నట్టివేళ నతనికి స్థూలదేహమును గూర్చిన జ్ఞానమే యుండదు. ఎవ్వఁడే నిట్టి యవస్థయం దెక్కువకాలము నిల్చు సామర్థ్యము నొందునేని, వాని స్థూలదేహ మెక్కువకాల ముండదు. సందేహములేదు, మనము మఱువరాని దేమనఁగా లింగసన్న్యాస గ్రహణపూర్వకముగానో, మహానవ్రతమవలం బించియో, యీ కర్మమయ జగత్తునుండి దూరముగా నుండుటే కైవల్యమనబడదు. ప్రారబ్ధకర్మములు పూర్తిగా క్షయింపక నిత్యబ్రహ్మస్వరూపమందుండుట యెన్నఁడును జరుగదు. ఆ యవస్థ కేవలము సుదుర్లభము. ఎన్నాళ్లొ కొన్నాళ్లు అల్పముగానో, అధికముగానో స్థూలావలంబన ముండనేయుండదు. అన్నాళ్లును స్థూలమూర్తి నవలంబించి పూజించు ప్రయోజనముండున నెడి మాట నంగీకరింపనివారిని ఆత్మవంచకులనినఁ దప్పేమియు లేదు. మనుష్యులై హృదయ మందుఁ గృతజ్ఞత యనెడి యపూర్వధర్మము వికసించినవాడు కోరియో కోరకో, తెలిసియో తెలియకో, స్వాభావికనియను ములకుఁ గట్టువడి యేదో యొకరూపమున స్థూలపూజ చేయు చునే యుండురు. ఏకాలమందును దీని కన్యథాత్వము లేదు.

కాఁజాలదు. మఱియు సాధారణుల పూజకును, తత్త్వజ్ఞానుల పూజకును గడుంగడు వాసి యున్నది. తత్త్వజ్ఞానులగువారు, ఏవిధమైన ఫలాభిసంధియు నుంచక, యహంకర్తృత్వాభిమానములనుండి తొలఁగి పూజితురు. మఱి సకాములైన వారు, వాసనలు పీడించుటచే బాధ్యులై ఫలాభిసంధితోఁ బూజింతురు. తత్త్వజ్ఞానుల పూజ కేవల ప్రేమసంబంధమైన పూజ; కావున వారు విషదంతములులేని సర్పములవలె, బంధనదోషములేని కర్మచక్రమందుఁ బరిభ్రమించుచున్నను నిత్యస్వస్థులుగానే యుందురు. మఱియు దివ్యప్రేమను భోగించి ధన్యులగుదురు. మఱి కామ్యకర్మములందు నిరతులైన వారలట్టి సౌభాగ్యము లేకయే యుందురు. అద్వైత తత్త్వదర్శి శిఖామణి శ్రీ శంకరాచార్యులును సాలగ్రామమందు హరిదర్శనమును, జంద్రమాళీశ్వరలింగమందు హరదర్శనమును జేయుచుండిరి. గంగాయమునాది నదులందు బ్రహ్మదర్శనము చేయుచుండిరి. మఱియు “ భిక్షాం దేహి కృపావలంబనకరీ ” యనుచు స్థూలమూర్తి యెదుట నిష్కపటప్రాణముతో నిల్చి జ్ఞానవైరాగ్య భిక్ష చేసిరి. వైదిక యుగమందలి ఋషులు సయితము అగ్ని జల వాయు చంద్ర సూర్యాది స్థూలమూర్తుల నవలంబించియే బ్రహ్మసత్యను దర్శించుట యభ్యసించిరి. ఈ సర్వస్థూల ప్రతీకముల యవలంబనమందు బ్రహ్మదర్శనము నకు బాధకలుగదేని, అగ్ని దేవ వరుణదేవ సూర్యదేవ ప్రభృతులైన వేర్వేరు దేవమూర్తుల నవలంబించి బ్రహ్మ స్వరూపోపలబ్ధికై ప్రయత్నించుటయు, లేదా యాత్మప్రేమ యందు విముగ్ధులై పూజాదులు చేయుటయు సజ్జ్ఞానమూఢుల యనుష్ఠానమై పోవునా? అది తెలిసికొనుటయుఁ గష్టమే.

కొందఱు “ బాహ్యపూజాధమాధమా ” యందురు. ఈమాట సత్యమే, గాని దీని యథార్థతాత్పర్యము మనసున కెక్క-నవారు ఈ వాక్యమును మూర్తిపూజావిరోధి వాక్యమునుగా నెన్నఁడు నెన్న లేరు. ఏమనఁగా “ వాస్తవముగా మూర్తియనునది వెలుపల లేదు. అది సర్వనిధముల లోపలనే యున్నది. ఎల్లర యంతరముగా నిత్యము వెలయుచున్నదే, స్థూలమూర్తిని చాల్చి వెలయుచున్నది ” యనెడి యనుభవము (ప్రత్యక్షోపలబ్ధి) లేనివారి పూజయే బాహ్యపూజ. వారి పూజయే యథమాధమపూజ యగును. చెప్పెడిదేరునఁగా ఈవిధముగా నధమాధమపూజ చేయఁగాఁజేయఁగా మనుష్యుఁడొకనాఁడు త్తమ పూజాధికారి యగును. అనఁగా బ్రహ్మ సద్భావముఁ గూడిన పూజాక్రియ యందు సమర్థుఁడగును. “ పూజకునిజూడఁగలవాఁడు, సంతరమందున్నవాఁడు, నాలోనే కాదు; అన్నింటి యంతరమందున్నాఁడు; ఆతఁడే వేర్వేరు మూర్తులతో నిపుడున్నాఁడు ” అనెడి తెలివిగల పూజకుని పూజ యెన్నఁడును నపకృష్టముకాదు. కాఁజాలదు. తత్త్వజ్ఞానసంపన్నుఁడైన పూజకుఁడు విశిష్టమూర్తిని జూచినపుడు ప్రియతమ పరమాత్మవికాసమునే చూచి ముగ్ధుఁడై పోవుచుండును. అట్టివేళ నాని హృదయమం దాత్మప్రేమ హద్దు మీఱి పోవును. స్థూలమూర్తియం దాత్మవిభూతిని గాంచుటచే నానందవిముగ్ధుఁడైన పూజకుఁడు పూజించుచునే, యీస్థూల మూర్తితో నిచ్చిపుచ్చుకొనుటలు జరుపుచు నిష్కపట బుద్ధితో సరళ వ్యవహారము జరుపును. ఇట్టివారి పూజ యెన్నఁడు నధమపూజ కాఁజాలదు. అదియే యుత్తమపూజ యనఁబడును. అదే బ్రహ్మసద్భావముతోడి యథార్థపూజ.

ఇట్టి పూజయందుఁ గొలఁదియో, గొప్పయో విధిని దప్పుట —
యనఁగా సయమపరంపరను మఱచుట సంఘటిల్లినను దాని
వలన హానిలేదు.

పూజ్యము నుపాస్యమునైన దాని స్వరూపమును
గూర్చిన యెట్టి పరిచయమును లేనంతదాక, నది పూజ
యేకాదు. మఱియుఁ, బూజనీయ దేవతయొక్క యథార్థ
పరిచయము లభించినను బూజ సంభవము కాదు. ఏమనఁగాఁ,
బూజకుఁడు పూజవేళఁ బూజ్యముయొక్క సారూప్యలాభము
నొందును; అనఁగా నాసమయమందు మఱి పూజ్య పూజక
భేదముండదు. ఒకప్పుడట్టి యవస్థ యుండును బూజ యసంభ
వమే యైపోవును; గనుక రెండు పక్షములందును బూజ
దుర్ఘటమే యైనను, జెప్పెడిదేమనఁగా — ముందు చెప్పిన
రెండవస్థలకు నడుమనుండియే పూజించుట సంఘటితమగును.
సారూప్యజ్ఞానముయొక్క యించుకంత వెల్లియుఁ, బరిపూర్ణ
తయు ననెడి రెండవస్థల నడుమనుండి. యుపచారముల
యపూర్ణరూప పూజ సంఘటిత మగుచుండును. అపుడే దేని
విధి నుల్లంఘించుట, పూజాంగ క్రమమందు విఘ్నమును
సంభవింపఁగలవు. అట్లే కానీ; అదే సార్థకపూజ. పూర్వా
చార్యులు ఇట్టి విధ్యుక్తపూజయే సఫలమని ఘోషించిరి.

మఱికొందఱు మన్ను, తాయి, సువర్ణాది ధాతువులు,
కొయ్య మున్నగు వానిచే నిర్మింపఁబడిన మూర్తి యెన్నఁ
డును నీశ్వరుఁడు కాఁజాలదు, గాన మూర్తిపూజ నిష్ఫల
మందును. దీనికి బదులుమాట—నిజముగా మృచ్ఛిలాదులతో
నైన మూర్తిమాత్రమే యీశ్వరుఁడు కాఁడు, ఈశ్వరుఁడు

దీనికంటె భిన్నుడు; ఇంకను విశిష్టుడు ఈశ్వరుడు సర్వ వ్యాపియు, సర్వశక్తిమంతుడును. “కేవలమూర్తి యెన్నడును సర్వశక్తిమంతము కాజాలదు. ఈశ్వరుడై సర్వ వ్యాపియై సర్వశక్తిమంతుడైన వాడు, మూర్తిగా లేడు.” అని యేవిధముగాను ననరాదు. ఘటమే మృత్తిక యనఁబడదు, నిజమే కాని మృత్తికయే ఘటము అనుట పూర్తిగా సత్యము. ఘటము నవలంబించియే పూర్తిగా మృత్తికా జ్ఞానము గలుగఁగలదు. దీనిని స్పృశించి యకుంతితచిత్తముతో నేను మృత్తికాస్పర్శము చేసితి ననఁగలఁడు.

విశిష్టమూర్తి నే యీశ్వరుడుగాఁ దలఁచి కూర్చున్న వారు కనిష్ఠాధికారులు. ఈశ్వరుని స్వరూపసంబంధము నెఱుంగని వారు “సర్వవ్యాపియు సర్వశక్తిమంతుడు నైన యీశ్వరుడే స్థూలమూర్తిగా సైతము విరాజిల్లుచున్నాడు. అతఁడు విశిష్టమూర్తిరూపముతో సైతము వెలయఁగలఁడు;” అనెడి నిశ్చయజ్ఞానము లేనంతదాక, మనుష్యుడు మూర్తి రహస్యము, నున్నదున్నట్టుగా నెఱుంగ సమర్థుడుకాఁడు. విశిష్టమూర్తియందు, సర్వవ్యాపిత్వ సర్వశక్తిమత్త్వాదులైన యీశ్వరభర్తృముల మహిమము ప్రత్యక్షము కానంతదాక మనుష్యుడు, ఉపాసక సాధక పదములతో జెల్లఁడు. అతని పక్షమున మూర్తి రహస్యము పూర్తిగా నజ్ఞాతముగానే యుండును. ఇట్టి కనిష్ఠాధికారుల యెదుట మృత్తికా శిలాదంబులతో నిర్మితమైనమూర్తి మూర్తిమాత్రమే. అనగా వారికది యాటబొమ్మయే. కాని, సాధకులై యామూర్తిని సర్వశక్తి మత్త్వాదులతోఁ గూడియున్నట్లు దర్శింప నభ్యసించినవారు, ఈ విశిష్టమూర్తి తోపలనుండియే యీశ్వర

సీమూర్తిపూజను బోలిన సహజమైన యశ్రమసాధ్యమైన యుపాసన మఱియొకటి కాఁజాలదని తెలియును.

ఇపుడు మనము బహిష్కారవాదమును, విగ్రహ సంబంధమునుగూర్చి రవ్వంత యాలోచింతము. సచ్చిదానంద స్వరూపబ్రహ్మము శక్తియనంతము. ఈ దేవదేవీమూర్తులును ససంఖ్యములే. ఒక్కమనుష్యుడే వంటవాడు, పాతకుడు, గాయనుడు, శిక్షకుడును గాఁగలుగునటులే యొక్క బ్రహ్మమే - పరమాత్మయే విభిన్న శక్తుల నెడి యుపాధి సహమోగముతో, ననఁగా నుపాధులతోఁగూడి విభిన్న దేవదేవీమూర్తులతో నభివ్యక్తము కాఁగలదు. వాస్తవముగా నిందు బహిష్కారుల సంగీకరించుట కాదు. సనాతన ధర్మతత్త్వ సంబంధము నెఱుంగనివారును, వేదాది ధర్మశాస్త్ర రహస్యముల నెఱుంగఁజాలనివారలే సనాతనధర్మ సంప్రదాయమందు బహు దేవదేవీమూర్తుల నుపాసించుట చూచి, సనాతన ధర్మావలంబులను బహిష్కారవాదులనియు, పౌత్రలికులనియు దలంతురు. అక్కటా! వైదికార్యజాతి తటచుగా నేడాది పొడుగునను వేర్వేఱుమూర్తులనవలంబించి వేర్వేఱుపూజార్చనాదులు చేయుచున్నను ఏ కేశ్వరవాదియే. అమృతపురుషులు పొరపాటున నైనను బహిష్కారకల్పనముఁ జేయఁజాలరని వారెఱుఁగరు. అద్వైతదర్శన మొక్కటే సనాతన ధర్మావలంబుల సొమ్ము. సచ్చిదానందస్వరూపము, నద్వయము నైన బ్రహ్మమే దృశ్యవస్తుమాత్రమునకు నిమిత్తోపాదానకారణమనెడి మాటను రోమరోమకూపములతో ననుభవించువారు, బహువిగ్రహముల పూజ చేసినను బహిష్కారవాదులును పౌత్రలికులును గాఁజాలరు.

నాయనా! పుత్రలీపూజచేసి పుత్రలిలోను, వెలిని గేవల
 చేతన్యసత్తాదర్శనమేయైనపుడు స్వప్రకాశము సర్వవ్యాపియు
 నైన చిత్సత్తయొక్క యుద్బోధమేయైనపుడు మఱి పౌత్రలికత
 కును, బహ్వీశ్వరబోధమునకును దావేదీ? ఈమాటయే మఱింత
 తెలియఁజెప్పుదును. యథార్థముగా విగ్రహపూజ చేయనివార
 లీశ్వరుని జగత్తుకంటె వేఱుగాను, జగత్కర్తగానుమాత్రమే
 కనువారలే యథార్థపౌత్రలికులు. (నిజమైన బొమ్మలాటకాండ్రు)
 “పరమేశ్వరుడు కేవల జగత్కర్తయేగాడు. జగదుపాదాన
 కారణముగాను నున్నాడు.” అనెడి తత్త్వము నంగీకరించి
 యనుభవింప శక్తి లేనివారే యీశ్వరుని జగత్తునందేదోయొక
 విశిష్టవస్తువుగాను వ్యక్తిగాను ననుభవింపఁజూతురు. ఇంటి యజ
 మానులు ఇంటికంటెను బూర్తిగా వేఱైనటుల, జగత్కర్తయైన
 వాఁరునుజగత్తుకంటెఁ బూర్తిగా వేఱే యనెడి బాలకోచితా
 జ్ఞానము బొత్తిగాఁ దొలఁగనివారే నిజమైన బొమ్మపూజరులు.
 కారణమేమనఁగా, జగత్తుకంటెఁ బూర్తిగా వేఱయి, తానే
 జగద్రూపముతోఁ బ్రకాశింపనివాఁడు నైనవానిని నిర్గుణుడే
 యనుము. దయామయుఁడు, ప్రేమమయుఁడు, పసంతశక్తి
 మయుఁడే యనుము. అతఁడొక విశిష్టపదార్థమే. విశిష్టపదార్థ
 మన్నను విగ్రహమన్నను నొక్కటే. ఏదేనొక విశేషముతోఁ
 గూడి, యనఁగా ధర్మగుణముతోను మహత్త్వగుణముతోను
 గూడిన యేదేనొకవస్తువును జగత్కర్తమాత్రముగానే యనఁగా
 జగత్తుకంటె స్వతంత్రరూపముగాఁ గనుటచే, నది బొమ్మను
 జూచు పనియే. కాని పనాతన ధర్మావలంబుల పక్షమున నిట్టి
 దోషమున కవకాశము లేదు. ఏమనఁగా, నీ పక్షమున నీశ్వ
 రుఁడు జగదుపాదాన కారణముగానున్న హేతువునను, సర్వ

వ్యాపియు చైతన్యమయుఁడు నైనందునను, సర్వవిశేషములుగా నయియున్నను, దన నిర్విశేషస్వరూపమున నిల్చియుండు సామర్థ్య సుయోగము గలదు కావున, విగ్రహారాధనము చేయకపోవుటచేతనే బొమ్మ పూజరితనమునుండి విడివడుటకాదు. మఱియు మృత్తికా శిలాదులతో నిర్మింపఁబడిన బహుమూర్తుల పూజలు చేయుచున్నను “ఏకమేవా ద్వితీయమ్” తత్త్వమును జక్కగా ననుభవించు యోగ్యత గల్గును. సాధారణదృష్టిచేఁ బురాణాదులందు భిన్నభిన్నముగా నీశ్వరులవర్ణనమును గనుచున్నాము. ఎటులనఁగా — శివపురాణమందు శివశ్రేష్ఠతయు, దానినిబట్టి తక్కు దేవతల న్యూనతయు వర్ణింపఁబడినది. శాక్తో పనిషత్తులందును, దంతశాస్త్రములందును శక్తిశ్రేష్ఠతయు, శివాదిదేవతల న్యూనతయు వర్ణింపఁబడినది. విష్ణుపురాణాదులందు విష్ణునియో కృష్ణునియో ప్రాధాన్యమును శక్తియుఁ దక్కిన దేవతల న్యూనతయు వర్ణింపఁబడినది. ఈవిధముగా సౌరపురాణమందు సూర్యునియు, గణేశపురాణమందు గణేశునియుఁ బ్రాధాన్యమును దక్కిన దేవతల న్యూనతయుఁ బ్రతిపాదింపఁబడినది. ఇట్టి పరస్పర విరోధిశాస్త్ర వాక్యములను జూడఁ బలు తెఱఁగుల సంశయములు పుట్టఁగలవు; కాని యిండుకంత ధీరముగాఁ బర్యాలోచించినచో నిట్టి సంశయములకుఁ గారణమేలేదు. ఏలన— ఏశాస్త్రమందు ఏదేవతయొక్క ప్రాధాన్యము చెప్పఁబడినదో ఆశాస్త్రమం దాదేవతయే కారణబ్రహ్మముగా గ్రహింపఁబడినది. సనాతనశాస్త్రములందు విశేషించి గుర్తింపవలసిన విషయమేమనగా, అంతటను గారణబ్రహ్మ మొక్కటే. సర్వరూపములతో, ఉపాస్య రూపముతో, ఉపేయ రూపముతో

వర్ణింపఁబడెను; పరిగ్రహింపఁబడెను. దానిని బట్టి కార్య
 బ్రహ్మము న్యూనముగాను అనుపాదేయముగాను వర్ణింపఁ
 బడినద నెడి తత్త్వమందు స్థిరమైన లక్ష్యము నుంచుటచేతనే
 భిన్నభిన్న శాస్త్రములందలి పరస్పర విరోధివాక్యముల
 సుమీమాంసయై పోవును. శివుఁడు శ్రేష్ఠుఁడుగాను, దక్షు-
 డేవతలు న్యూనముగాను వర్ణింపఁబడుట కానఁబడుచోట
 శివుఁడు కారణబ్రహ్మముగాను నుపాస్యతత్త్వ రూపముగాను
 బరిగ్రహింపఁబడె ననియు, ఆ తక్కిన దేవతలు కార్యబ్రహ్మ
 రూపమున — అనుపాదేయ తత్త్వరూపమున వర్ణింపఁబడె
 ననియు దెలిసికొనవలెను. ఇటులే శక్తి, విష్ణువు, సూర్యుఁడు
 గణేశుడు మున్నగు దేవతల ప్రాధాన్య ప్రాధాన్యస్థలములం
 దును దెలిసికొన వలయును. సరియైన మాట యేమనఁగా,
 దేనివలన విశ్వము గల్గినదో, దేనియందున్నదో, దేనియందు
 లీనమైపోవునో అదియే జగత్కారణము. (కారణబ్రహ్మము)
 అదే ఈశ్వరుడు. అదే యుపాస్యము. అన్నియు దానినుండియే
 పుట్టినవి; దానియందే యున్నవి; దానియందే లీనమగును. కను
 కనే శివ విష్ణు శక్తి గణేశాది దేవతలయందు దత్త్వదృష్టిచేత
 నెట్టికొలఁదులు లేవు. అన్నియు (ఎల్లరును) నొక్క యద్వి
 తీయ సచ్చిదానందస్వరూప బ్రహ్మముయొక్క విలాసమే.
 వీరిలో నెవరినో యొకరిని బూర్ణబ్రహ్మస్వరూపముగా గ్రహిం
 చుటచేతనే తక్కు దేవతాగణము వాని శక్తివిశేషము లగును.
 అనఁగా న్యూనములగును. ఇందు వాస్తవికమైన హాని రవ్వం
 తయు లేదు. కారణమేమనఁగా, శివ విష్ణాది నామములును,
 ఆ విభిన్నరూపములును బ్రహ్మముయొక్క యథార్థస్వరూప
 ములు కావు. ఈ నామరూపములన్ని బ్రహ్మలాభమునకై న

యుపాయములే. బ్రహ్మస్వరూపము వెలుంగు విషయమున నీ నామరూపములెల్ల సర్వప్రభావావలంబనములే.

తండ్రి యొక్కడే, పలువిధములైన బాల్యాది వ్యవస్థలు మాతినను, కూర్చుండుట, నిల్చుండుట, పడుకొనుట మొదలగు నవస్థలయందున్నను గడియకొక విధమైన దుస్తులను మార్చుచుండినను నతనివిడ్డల కాతఁడు ప్రత్యేకావస్థయందును, బ్రత్యేక వేషమందును దమతండ్రి యొక్కడే యనెడి స్మృతి రేగుచుండినటులే, భిన్న భిన్న దేవ దేవులను దర్శించునపుడు సాధకులకు నాయందు బ్రహ్మవస్తు స్మృతియే యగుచుండును. పంచదార యొక్కటే. పండు, చిలుక, గుఱ్ఱము, ఇల్లు మొదలైన యచ్చులలో గరగించి పోయఁబడి వేర్వేరు రూపములతో, రంగులతోఁ గానఁబడినను నిన్నింటియందును బంచదారయే తోచుచుండునట్లు, సాధకోపాసకులకు వేర్వేరు నామరూపములందును బ్రహ్మమే స్ఫురించుచుండును. కావుననే యీ సనాతనజాతి బహు దేవ దేవీపూజలు చేయుచున్నను నేకేశ్వరవాదియే యని చెప్పితిని. సనాతన ధర్మము బహ్వేశ్వరకల్పనము నేనాఁడునుం జేయఁజాలడు. చిన్నపిల్లలకే పంచదారబొమ్మలు వేర్వేరుగాఁ గానవచ్చునుగాని, వయోవంతులకట్టి భేదజ్ఞాన ముండఁజాలదు. వారన్నింటనుఁ బంచదారనే చూతురు. ఇక్కాలమందలి శిక్షాదోషముచే ధర్మసంప్రదాయమందుఁ బరస్పర విద్వేషభావములు కానవచ్చుచున్నను, నవి బహ్వేశ్వరవాదమును బోషించు ప్రమాణములు కావు. ఈ విద్వేషభావము అసభిజ్ఞతాఫలమే. సనాతనధర్మముయొక్క యథార్థస్వరూపము ప్రతిభాసించు వారియం దిట్టి విద్వేషభావములు రవ్వంతయుఁ గానఁబడవు.

విశేషమేమనగా — ఎన్నాళ్ళు మనము విగ్రహములుగా నుందుమో, ఎన్నాళ్ళి జడదేహమునే యాత్మగా ననుభవించు చుందుమో యన్నాళ్ళను నోటితో నెన్ని పెద్ద పెద్ద మాటలాడినను ఈశ్వరుఁడు మనకుఁ బుత్తలికంటె మఱేడియుం గాఁడు. నిర్గుణుఁడు, సర్వవ్యాపి, సర్వ శక్తిమంతుఁడు, అనంతుఁడు, నిరంజనుఁడు మున్నగు మాటల నుచ్చరించుచున్నను, నీశబ్దముల సత్కార్యము హృదయంగమముకాదు. సరిగానున్నది యున్నట్లు పరమాత్మ స్వరూపోప లబ్ధికా సన్నాళ్ళు నీ సర్వశబ్దములును నస్ఫుటముగా బుత్తలీ భావమునే పరిచయము చేయుచుండును. ఏదోనొక ప్రతిమ నవలంబించుట చేత నీశ్వరుని మహత్త్వ చింతనము ననుభవమునుఁ గాఁదగిన యంత సహజ సాధ్యమగుచుండును. కనుక నే పూజ్యపాదులైన ఋషులు ప్రతిమపూజనుఁ బ్రవర్తింపఁజేసిరి. ఒక్కసారి స్థిరదృష్టితో లక్షించినయెడల నీజగత్తునందలి చిన్న పెద్ద పదార్థములెల్లఁ బ్రతిమలే. పుత్తలులే. అనఁగాఁ బ్రతిబింబములే. చిత్రప్రతిబింబమే జగదాకారముతో నాకారితమై యున్నది. ఈ ప్రతిబింబములకు బింబమై, అనగా నీజగత్తునకుఁ కారణమై యున్న దానినిఁ బట్టుకొనుటకు (తెలిసికొనుటకై) ప్రతిబింబము లోపలనే యుండి తెలిసికొన వలెను. దృశ్యరూపముతో, గ్రాహ్య రూపముతో, ఉపాస్యరూపముతోఁ బరమేశ్వర స్వరూపము నెఱుంగుటకు శ్రమపడుచున్నంతదాక, స్థూల సూక్ష్మ ప్రతిమారూపముతోనే ప్రతిభాత మగుచుండును. కారణమేమనఁగా దృశ్య(గ్రాహ్య) వస్తువులెల్ల పుత్తలులకంటె వేఱేమియుం గావు. కనుక నింతకుఁ బూర్వమును హస్త పాదాద్యవయవ విశిష్టములైన ప్రతిమలనుఁ దత్త్వదృష్టితోఁ

జూచుచుఁ బూజింపకుండుటచేతనే పరిత్రాణము కలుగకున్నదంటిని.

జ్ఞానలాభమయ్యెనేని, అనఁగా అమూర్తవస్తు సంధానమందెనేని, మఱి మూర్తి పూజవలన నెట్టి ప్రయోజనమును నుండదని వారిమాట శిరసావహింశవలన నట్లుండును. వారు దేని నమూర్తస్వరూప మనుకొనుచున్నారో యదియును మానస ప్రతిమ కాదా! మనసునందగు బ్రహ్మకారవృత్తి హస్త పాదాద్యవయవములతోడి విశిష్టమూర్తి కాకున్నను, మానస ప్రతిమకంటె మతేమియుంగాదు. ఒకవేళ మానస ప్రతిమయే శ్రేష్ఠమన్నను నది స్థూలమూర్తినిఁబట్టి చూడఁగా స్థూలమును, సూక్ష్మమును నగునని యొప్పుకొనుచున్నాము. కాని స్థూలసూక్ష్మ భేదజ్ఞాన ముండునంతవఱకు యథార్థమైన యమూర్త వస్తుస్వరూపము తెలయలేదన్న మాటయే. ఎట్లై న నిదియు సంగీకరింపవలసినదే. “బాహ్యప్రతిమకంటె నాంతరప్రతిమ శ్రేష్ఠము” అను నిట్టి జ్ఞానముండునంతవఱకు నది యజ్ఞానములో నిమిడిపోయినదే. ఔరా! ప్రతిమ యెన్నఁడైనను బాహిరమైనదగునా? కాఁజాలునా? సర్వము నాంతరమే, ఈ విశ్వములోపల నున్నదే. వెలుపల నేమియులేదు. అంతే కాదు, బాహ్యమను పేరితో నేదియును లేదు. ఈ సత్య జ్ఞానము మనకుఁ గలుగనన్నాళ్లు, అంతర బాహిరజ్ఞానముండునన్నాళ్లు, తెలిసియో తెలియకో యేదేనొకవిధమున బ్రతిమా పూజ చేయుటయే యగును. తొలఁగింపరాని మన యీ యజ్ఞానమును దొలఁగించుటకు సులభోపాయమున్నచో, నది యీ స్థూల ప్రతిమాపూజయే, ఇది పరీక్షిత సత్యము. ఇది

చిరంతనసత్యము, ప్రతిమాపూజయే సనాతనధర్మముయొక్క విశిష్టత. ఏవిధముగాను నిది యంగీకరింపక తప్పదు.

కొందఱు—జడములనుఁ బూజించియే, యనఁగా శిలాకాష్ట మృత్తికాదులనుఁ బూజించియే యీ విరాట్ సనాతనజాతి జడమును, అలసమును, అకర్మణ్యమునై పోయిన దందురు. అట్టివారి నొకసారి—“అయ్యా! ఏ దేశములవాటిని జడులు కారని తలంచుచున్నారో, వారు రేవగళ్లు దేనిని బూజించు చున్నారు? చైతన్యమునా? జడమునా?” అని యడుగవలసి యున్నది. పోనిండు; పరచర్చ మనకేల? ఇక్కాలమున సనాతనజాతియందుఁ గానఁబడు జడత్వము మూర్తి పూజాఫలముకాదు. మూర్తియందుఁ జైతన్య దర్శనములేని ఫలమే. ఈదేశము—ప్రతిమలు జడపదార్థములే యనియు వానినిఁ బూజించి మనుష్యులు జడత్వము నొందిన దనియు నేనాఁడు విన్నదో, యానాటినుండియే యీ దేశజనుల జైతన్యదృష్టిని మెల్లమెల్లగాఁ విప్ప నారంభించినది. మఱి కాలధర్మమునకును నొక ప్రభావముగలదు. ఇది మహా జడత్వముతోడి యుగము. ఈ యుగమందలి మనుజులకు జడ దృష్టియే మిగుల బలవతిగానున్నది. ఈజగత్తు ప్రాణమయము చైతన్యమయము. ప్రాణమును, చైతన్యమును మీటి మఱి యొక వస్తువేలేదు. చైతన్యమే జడరూపముతో బ్రతీయమాన మగుచున్నదనెడి శిక్షను భారతీయులు పలునాళ్ళనుండి కోల్పోవుచున్నారు. కనుకనే యీ జడత్వము, అలస్యము, అకర్మణ్యతయు నీ సనాతన జాతిపై నాధిపత్యము విస్తరింపఁ జేసినవి. తొల్లిటి భారతర్షి జనులు ఇక్కానవచ్చు అగ్ని, జలము, వాయువు, చంద్రుఁడు, సూర్యుఁడు, ఆకాశము,

వృక్షములు, సముద్రములు, నదులు, పర్వతములు మున్నగు
 సూలపదార్థముల నవలంబించియే పరమేశ్వరు నుపాసించిరి.
 కాని యా పూజ్యపాదర్థుల నెవ్వరును జడులని, యలసులని,
 యకర్మణ్యులని తిరస్కరింప సాహసింపలేరైరి. మఱి వర్త
 మానకాలమందు ఈ సూలప్రతీకముల నన్నింటిని, అనగా
 అగ్న్యదులకు విశేషమూర్తిని ఘటించి పూజించుచున్నాడు.
 అదియే యిప్పటి జనసమూహమును జడత్వమోహముతో
 గప్పివేసిన దందురు. ఇది శ్రద్ధ వహింపరాని మాట. అగ్ని
 కేవల జడాగ్నిగాదు. ఇది ప్రత్యక్షాగ్ని దేవుడు. జలము
 కేవల జడజలము గాదు. ఇది ప్రత్యక్ష వరుణదేవుడు.
 సూర్యుడు కేవల జడజ్యోతిస్సమూహము కాదు. అతడు
 ప్రత్యక్ష సూర్యదేవుడు. సృష్టి స్థితి ప్రళయ శక్తులు కేవల
 జడశక్తులుకావు. ఇవే ప్రత్యక్ష బ్రహ్మ విష్ణు మహేశ్వరుల నడి
 యీ సర్వతత్త్వములనుఁ జక్కఁగా నవధరింపఁ జేయుటకే
 యీ సర్వమూర్తుల ఘటనమైనపుడు వానియం దజ్ఞానవిషము
 మేమియుండఁగలదు? మనము శిశువులము. మనబుద్ధి వృత్తి
 పూర్తిగా వికసింపలేదు. కనుక మనము భ్రమ ప్రమాదములు
 లేని పితృపితామహులయు, పూజ్యులైన మహర్షులయు
 విధానముల సార్థక్యము నెఱుంగలేకున్నాము. కనుక వాటి
 విధానములు మనకు నిందనీయములైనవని మొగమాటము
 వీడి తిరస్కరింపవలసి వచ్చినది. ఏది యెఱుఁగెనను ఈ దేశము
 మఱల మేల్కొనును. మఱల జైతన్యదృష్టి సంపన్నము
 కాఁగలదు. ఈ సూలమూర్తులఁ బూజించియే యీ దేశము
 మఱల నమూర్తసత్తయొక్క యనంతమహిమమును ఘోషింపఁ
 గలదు.

శాస్త్రకారులు — ఆవుపాలు దాని సర్వాంగము లందునువ్యాపించి యున్నను, దాని పొదుగునుండి మాత్రమే పాలుకాటునట్టులే, ఈశ్వరుఁడు సర్వవ్యాపి యయ్యును గేవల ప్రతిమలతో నుండియే తన విశేషప్రకాశమును బరిలక్షితము చేయుచుండును. మనమెల్లప్పుడును వాయుసముద్రమందే నివసించుచున్నాము. అయినను గ్రీష్మసంతాపము తొలఁగుటకై యీ వాయుసముద్రమందే విసనకట్ట యున్నగువాని సహాయముతో నొక విశిష్ట వాయుప్రవాహమును బుట్టించుచున్నాము. అటులే యీశ్వరుఁడు సర్వవ్యాపియైనను, వానిని విశిష్టభావముతో భోగించుటకై ప్రతిమాదులైన పెక్కింటి నవలంబించి పూజోపాసనాదులను జేయుట యావశ్యకము. గీతయందు భగవంతుఁడు తానే — “సర్వవ్యాపి జలప్లావనము లభింపనంతదాఁక, బావి కోనేరు మున్నగు నీటిపట్టులనుండి జలమును దెచ్చుకొనియే స్నానపానాదికార్యముల నెరవేర్చుకొనుట యగు” ననెను. సరిగా నిట్లులే బ్రహ్మసద్భావమందు, అనఁగాఁ గైవల్యావస్థయందుఁ జేరనంతదాఁక, వేదోక్త కర్మకాండ సహాయముతోనే, సర్వవ్యాపి పరమేశ్వరుని విశేషాభివ్యక్తి ననుభవించుట కావలయును. (తప్పదు) జ్ఞానులే కానిమ్ము; అజ్ఞానులే కానిమ్ము; నిష్ఠామముగానో సకామముగానో పూజాది శాస్త్రవిహితకర్మములను దప్పకచేయుటయే స్వాభావికము. ఈమాట చెప్పడిదేమి? ఏమయినను, ఇప్పుడీ భీషణ జడత్వయుగమందు ఈ ఘనాజ్ఞానయుగమందు సైతము పలువురు ధీమంతులు, చైతన్యమయ మూర్తిపూజ చేసియే, తమ్ముఁ గృతార్థులుగాఁ దలంచుచున్నారు.

మన దేశమునఁ బూజింపఁబడుచున్న కొన్ని విశిష్ట మూర్తుల పరమార్థ రహస్యమును ముక్కుందు వివరింతును.

మంత్ర రహస్యము

మెనుకటి పరిచ్ఛేదమందు, దేవమూర్తులన్నియు సత్య దర్శి ఋషుల ధ్యానమందు లభించిన శక్తివిశేషముల ఘనీ భూతవికాసములేయని చెప్పఁబడినది. బీజమంత్రసమూహము కూడ నావిధముగానే జ్ఞానలబ్ధములైన శక్తి విశేషముల సూక్ష్మతమ శబ్దావయవ వికాసములే. శక్తియు శబ్దమును అవినాశావరణంబుగలవి. (శక్తియుండుచోట శబ్దమును, శబ్దముండుచోట శక్తియును నుండునన్నమాట). ఏసూక్ష్మ తమ శబ్దము నవలంబించి యెట్టి శక్తియుద్బుద్ధమగునో, యా శబ్దము ఆ శక్తివిశేషముయొక్క బీజమంత్రము. అతిసూక్ష్మ మైన వటబీజమునుండి (మట్టివిత్తునుండి) సువిశాలమైన మట్టి చెట్టు వెలయునట్లులే సూక్ష్మతమనాదము వల్లనే మహాశక్తి వికాసమగుచుండును. ఆధునిక విజ్ఞానవిధులుకూడ 'శబ్దతరంగము నవలంబించియే శక్తివికాస మగునందురు. అప్పు యారు శక్తిని జడవదార్థముగానే తలంతురు. కావున శక్తి నుద్బోధించు సూక్ష్మనాదము-బీజమంత్ర సమూహము వారికి జడశబ్దమాత్రమే; కాని మనము - శక్తి చిన్మయియనియు, శక్తియే! యాత్మ (అమ్మ) యనియు, శక్తియే పరమేశ్వరుఁ డనియు నెన్నుదుము. కావున శక్తి నుద్బోధించు బీజమంత్ర సమూహము సైతము చైతన్యమయమే. నాదమొక కొన్ని వర్ణముల సమష్టియే. ఏవర్ణములను గలిపి యుచ్చరించుటచేత నెట్టితరంగములు పుట్టునో, మఱి యెట్టి శక్తియొక్క ప్రాకట్య

మగునో (అభివ్యక్తమగునో) యదే యట్టిశక్తియొక్క ప్రసిద్ధ బీజమంత్రము. కేవలము పుస్తకములందు ముద్రితములైన కొన్నివర్ణముల నుచ్చరించుటచే, యథార్థముగా బీజమంత్రోచ్చారణము చేయుటకాదు. కావున బీజమంత్రోచ్చారణముతోనే యట్టి శక్తి యుద్భోధము కాజాలదు. కావుననే యొక చైతన్యమయ గురుని నోరనే శక్తిపాతపూర్వకముగా జైతన్యమయముగానే గ్రహింపవలయును. అట్టి చైతన్యమయ మంత్ర జప ప్రభావముచేత, నామంత్రముచే బ్రతిపాదింపఁబడు శక్తి యావిర్భవించును. అనఁగా దేవతాసాక్షాత్కార లాభమగుచుండును.

పూజాతత్త్వ రహస్యపాఠకులు మంత్రచైతన్య విషయమును బాగుగాఁ దెలిసికొనవలయును. ఏలన- మంత్రచైతన్యములేక టరుగుపూజ సఫలముకాదు. మంత్రము, గురుఁడు, దేవత అనువాని యొక్కము అనఁగా మూడును నొక్కటే యను నవధారణము పేరే మంత్రచైతన్యము. ఏ దేవతయొక్క మొట్టమొదటి యావిర్భావకాలమందు ఏ సూక్ష్మమంత్రబీజములు మహర్షుల నిర్మల ప్రజ్ఞయందుఁ బ్రకాశించినవో, యవే యా దేవతామంత్రబీజములు. ఈ మంత్రములచే బ్రతిపాదింపఁబడు నర్థమే గురుఁడు. అనఁగా మంత్రార్థజ్ఞానమే గురువు. మంత్రోచ్చారణముతోడనే మంత్రార్థజ్ఞాన ముద్బుద్ధమైనపుడే, మంత్రగురువుల యొక్కమగును. కొన్నాళ్ళవిధముగా నర్థజ్ఞానముతోఁ గూడిన మంత్రజపము చేయఁగాఁ జేయఁగా దేవతావిర్భావ మగును. మంత్రార్థజ్ఞానమున కనురూపమైన యనుభూతి వెలయునని తొలుతఁ జెప్పితిని. క్రమముగా నా యనుభూతి ఘనమై యభీష్టదేవతావిర్భావమగును.

అప్పుడా దేవతాస్వరూపము తెలియఁబడును. ఏకోరికయైనను దేవతాసికటమందుఁ బూర్ణమై దాని నందికొను సామర్థ్య లాభము గలుగును. ఎట్లై నను మంత్రచైతన్యము మున్ను చెప్పినట్లుగా నే యగుచుండును. తొలుదొల్త వినునప్పు డిది యెంతో దురూహ్యకార్యములుగా నే తోచినను గురూపదిష్ట మైన యుపాయముచే ముందడుగు వేయుచుఁ బోఁగా, నది యంత కష్టసాధ్యవిషయము కాదు. మఱియొక సదుపాయ మేమనఁగా, నెవ్వని కేదేని మంత్రము చైతన్యమయ నుగుచో వాని విషయమునఁ దఱచుగా సర్వమంత్రములును జైతన్య మయము లగుచుండును. స్తవము, వందనము, ప్రణామము, మున్నగు మంత్రపాఠమేదేని గానీ, యన్నియుఁ జైతన్య మయము లగును. పూజకుఁడు తాను చైతన్యమయుండగు నేని యనఁగా నే చైతన్యసత్తచేఁ దన సత్తయు, జగత్ సత్తయు నగునో యా చైతన్యసత్తాసంధాన మెవని కగునో వాని సర్వమంత్రములును జైతన్యమయములే నుగును. మఱవరాని విషయము — మన ముచ్చరించు మంత్రములు చైతన్యమయ ములు కాకయుండునన్నాళ్లునుఁ బూజాది విధ్యుక్తకర్మముల వలన ఆశానురూపఫలము నందుట కాదు.

మఱియొక్కమాట చెప్పవలసియున్నది — మంత్రమున కెన్నఁడు ననువాదము తగదు. ఏ భాషయం దే మంత్రము పుట్టినదో ఆ భాషనుండి మఱియొకభాషలోనికిది పరివర్తించఁ బడుటచే మంత్రమునకు మంత్రత్వము మఱియుండదు. అనఁగా మంత్రమునకు యథార్థశక్తి యుండదు. కావున మంత్రము ననువదించి పఠించుటయు, జపించుటయు నిషేధింపఁబడినది. మఱి, యాధునికమైన యేదేనొక మంత్రమును బట్టిచూడఁగా

ప్రాచీనకాల మంత్రములు సమధిక శక్తిమంతములు. ఏమన, బహుకాలమునుండి యసంఖ్యసిద్ధమహర్షుల నోర నీమంత్రము లెల్ల నుచ్చరింపఁబడుచు వచ్చుచున్నవి. వారి నోర నుచ్చరింపఁబడి చైతన్యమయములైన మంత్రముల నుచ్చరించుట పలనఁ బూటెడి శబ్దతరంగములు మన దేశమందలి వాయు గగనమండలములందు నిండిపోయినవి. కావున మహర్షులనోర నుచ్చరింపఁబడిన మంత్రసమూహము సమధికశక్తి సంపన్నమును, శీఘ్రఫలప్రదము నగుచుండును. అపుడు చేతనపురుషుల మాటలు స్వతంత్రములు. చేతనపురుషులు ఆధునికులే కానీ; ప్రాచీనులే కానీ; వారి నోర నుచ్చరింపఁబడిన శబ్దమాత్రము చైతన్యమయమును శక్తిమంతము నగుచుండును.

మంత్రోచ్ఛారణము విషయమునఁ గొంచెము చెప్పవలసియున్నది. ఇచట నాదతత్త్వసంబంధమున సంక్షేపాలోచనము తప్పనట్లు తోచుచున్నది. నాదతత్త్వమందు మునుఁగఁగల్గునప్పుడే బ్రహ్మదర్శనము (అమ్మయొడిని గూర్చుండుట) యగును. ఇదెట్లు సంభవము? తొలుత నీ జగత్తు బ్రహ్మము కల్పనమే. కల్పనయే మనసుపని. శబ్దములేక కల్పనముకాదు. జగత్తునందు శబ్దమేలేకున్నఁ గల్పనమనుట కేమియునుండదు. మనస్సు కొన్ని శబ్దముల ననుచింతనము చేయుటే కల్పనము. బ్రహ్మము కల్పనముచేయుట పేరే కొన్ని శబ్దములను గల్పించుట. శబ్దమయ మానసకల్పనముగానే యీ జగత్తయినది. కనుకనే యీ జగత్తు శబ్దమయము.

జగత్తునందలి వస్తువులకు సాధారణ నామము పదార్థము. పదమునకుఁగల యర్థమే పదార్థము. ప్రత్యేకపదమునొక్కొక్కయర్థమే. ఈ యర్థము ఐశ్వరిక సంకేతికార్థము.

ఈ శబ్దముచేత నిట్టి యర్థము ప్రతీతమగున నెడి యొక యనాది సిద్ధ సంకేతము. “వృక్షము” ఒక శబ్దము, కొన్ని వర్ణముల సమష్టి, మనసునందు నోరనునది ధ్వని రూపమున వెలయును. కనుక నే వ్యాకరణమతముచేత నా శబ్దమన్నది కేవల వర్ణముల సమష్టికాదు. ధ్వని స్వరూపము, వృక్షపదార్థ మొక యనాదిసిద్ధమైన సంకేతము. “వృక్షము” అనినంతనే పత్ర కాఖాదులతోడి యొక వస్తువు ప్రతీతమగును. ఏదే నొక వస్తువు నవలంబించి నెమ్మదిగా నా సమయమందగు మానస వ్యాపారమును లక్షించుటచేత సర్వపదార్థములు నొక శబ్దమయ భావముకంటె వేతేమియుంగాదని యెల్ల రకు దెలియఁ గలదు. శ్రుతియు “వాచారంభణం నామధేయం వికారః” అన్నది. ఈజగత్తు కొన్ని శబ్దముల సమష్టిమాత్రమే. వేదాంత మతముచేత నీజగత్తు నామరూపమాత్రమే. నామము వాస్తవముగా శబ్దము (నాదము) తక్క మతేమియుంగాదు.

ఈ నాదము రెండు తెఱఁగులది. ధ్వన్యాత్మకము, శబ్దాత్మకము. ఘంటా శంఖాదులవలనఁ బుట్టు నాదము ధ్వన్యాత్మకము. దానిచేసై తము జీవులందు సంతోష విషాద కోపాదులు దీర్చిపించును. కురుక్షేత్రయుద్ధమునఁ బాండవపక్షమునుండి పుట్టిన శంఖనాదము ధార్తరాష్ట్రుల హృదయములను విదూరించినది. జడయంత్రాదులనుండి వెడలు నీ నాదమునకే యిట్టి సామర్థ్యముండఁగా; చేతనయంత్రమునుండి (జీవకంఠమునుండి) వెడలు నాదము శబ్దమయమగుట నది జగత్ సృష్ట్యాదులను జేయఁగల్గు నన్నచో విచిత్ర మేమున్నది? దుర్యోధనుఁడు “సూచ్యగ్రే భూర్న దాతవ్యా వినా యద్దేస కేశవ” అనెను. ఈ యొక్క వాక్యముచేతనే భారతమందలి రాజు లెందఱో

స్వేచ్ఛాపూర్వకముగా మిడుతలవలె సమరాగ్నియందు ఆత్మాహుతు లిచ్చిరి. ఇట్టి వెన్నో దృష్టాంతములు. శబ్ద మొక్కటే యుచ్ఛారణభేదముచేత వినువారి మనస్సులందు వేర్వేరు భావములను బుట్టించును. ఇదియు నెల్ల రెఱిగినదే. ఇదే జగత్తునందలి నియమము కొన్ని శబ్దములవల్ల నే యీ జగత్తు రచియింపఁబడినది. కొన్ని శబ్దములవల్లనే నడుచుచున్నది. కొన్ని శబ్దములవల్లనే దీని ప్రలయమగును. ఈ జగత్తు కొన్ని శబ్దములు తక్క మఱేమియునుండదు.

ప్రత్యేక పరమాణువునకును నొక స్వాభావిక శబ్దమున్నది. దానివల్లనే యాణవికస్పందనము నెఱవేఱును. స్పందనములు చేరుట యెడయుట యొక్క విచిత్రత కారణముగానే, యీ విచిత్రజగత్తు వికసించుచున్నది. ఈ స్వాభావిక శబ్దము మన 'అకారము' వంటిది. అకారమొక తానముతో నొక స్వరమున దీర్ఘ పుత్రభావములతోఁ బలుకఁబడినపుడెట్టులో యట్టులే యీ జగత్తుయొక్క మూల - స్వాభావిక నాదము సైతము నగును. అదే ఆదిమశబ్దము. మఱియు 'అ'కారమే ప్రయత్నస్థానములైన పెదవులు కంఠము దొడలు మున్నగు వాని విన్యాసభేదమువలన ఇకారోకారాదులైన రూపాంతరముల నొందును. భగవంతుఁడును 'అక్షరాణామకారోఽస్మి' అక్షరములందు నేను 'అకారము' ననెను. బ్రహ్మమందు జగత్సృష్టివిషయక కల్పన యగునపుడా 'అ'కారము విశేష భావనలతో స్పందితమగును. అపుడది దీర్ఘ పుత్రమైన 'ఉ'కారమువలె ధ్వనించును. సృష్టికల్పన పరిసమాప్తమగునపుడు అనఁగా 'బహుస్యామ్' అనెడి సంకల్పము 'న బహుస్యామ్' అయిపోవునపుడు దానివల్లనే న స్పందనముకూడ శుద్ధమై

పోవును. అపుడది 'ఓమ్, ఓమ్, ఓమ్' అను నిట్టిశబ్దముగా మాటి పోవును. ఇదే 'అ-ఉ-ఓమ్' = ఓమ్, సృష్టియొక్క మొట్ట మొదటి నాదము. సాధకుఁడు కర్ణవృత్తి నడ్డగించికాని, మఱియొక ప్రక్రియచేతఁగాని యీ నాదము ననాహత కేంద్రమునుండి వినఁగలఁడు. జగద్వ్యాపియగు నా నాదము ఆకర్షణమయము. మఱిపోఁగొట్టి సర్వమును మఱపించు 'ఓమ్' శబ్దమువలన - బ్రహ్మమును, అంగీకారమును, ఆహ్వానమును, స్మరణమును దెలుపు దానివలన అమ్మ యస్తిత్వాంగీకార మొకసారి, స్నేహముగఁగ్గమైన పిలుపొకసారి, స్వస్వరూపస్మృతి యొకసారి, యిట్టులనేకభావములు లోలోన పొడకట్టును. నిజముగా నా చెవిలోపలి మర్మమందెవ్వరో దూరి నా ప్రాణమును గలఁగించు చున్నా రనిపించునంతటి యపూర్వస్వరమది. ఏదేనొక స్వర యంత్రమును నాయించువానివేళ్లు నడుపు చాతుర్యమువలన మూలస్వరమునుండి యనేకవిధముల స్వరములు పుట్టుచున్నట్టులే, యీ మౌలిక ప్రణవనాదమునుండి మూడుగుణము లనెడి మూడువ్రేళ్ళ సంయోగ తారతమ్యముచే నీ విభిన్న నాదమయ విచిత్రజగత్తు వెలసినది.

అఖండజ్ఞానవృత్తిమందు విరాజిల్లు మహాశక్తియొక్క విభిన్న స్పందనములు రూపరసాదివిషయరూపమునఁ బ్రతీతము లగును. స్పందనము శబ్దమూలకము. అనఁగా నాదమువల్లనే స్పందనము వెల్లడియగును. దీనిఁ బరీక్షించి చూడఁడు. మన కాలుసేతులు మున్నగు నవయవముల మాంసపేశుల సంకోచ ప్రసారములనెడి స్పందనములును గొన్ని శబ్దముల నాశ్రయించియే పుట్టును. కామక్రోధాది వృత్తు లుదయించుటచే వేర్వేరువయవములందలి మాంసపేశులు గొన్నివిధముల

నస్వాభావికముగా స్పందితములగును. ఇట్టి స్పందనములకుఁ గారణము — ఆ విధమైన వృత్తుల యుత్తేజనకు మూలమైన నాదమే మనసుననో, నోరనో కామక్రోధాది విషయమైన శబ్దము లుచ్చరింపఁబడునపుడే వేర్వేరువయవములయం దిట్టి బాహ్యస్పందనములు బయల్పడును. ఇటులే భగవద్భావము నుద్దీపింపఁజేయు శబ్దములు సైతము అనేక సమయములందు సాధకుల యంగముల విక్షేపాదులకు హేతువులగును. మన చింతాతరంగములు భావములు నాదమయములు. ఆ నాదమే మహతీశ క్తియొక్క విభిన్న స్పందనరూపముతో వేలయును.

తొల్లిటి త్రికాలజ్ఞులైన మహర్షులు ఈ నాదస్పందన తత్త్వవిషయమునఁ గేవల శబ్దసహాయముతోనే వేర్వేరు శక్తుల స్ఫురణముచేసి యభీష్టసిద్ధి నొందఁగల్గినంతటి పార దర్శులైరి. వైదిక తాత్త్వికములైన మంత్రములు ఈ నాద స్పందన తత్త్వవిషయకజ్ఞానము నావిష్కరించునవియే. ఈ మంత్రముల సహాయముతో నిట్టి మువిశ్వాసి జ్ఞానహీన యుగ మందు సైతము పలువురు అతాకిక ప్రత్యక్షఫలముల నొందు చున్నారు. నేడును మనదేశమందు నిరక్షులులైన విషవైద్యులు మంత్రబలమున వింతగా లోకమున కుపకారము చేయు చున్నారు. తాము పూజించు దేవదేవీ స్థూలమూర్తులపైఁ దాము తాకకయే పూవు లెగిరిపడునట్టి సిద్ధి నొందినవా రున్నారు. కొన్ని క్షుద్రములే యైనను, తాత్త్విక మంత్ర మహిమకు సాక్ష్యములుగా నున్నవి. మంత్రశక్తిచేత సర్పము లను దామున్నచోటికి రావించుకొనువా రున్నారు. సర్పదష్టని మృతునిగాఁ జికిత్సకులు విడుచునపుడు పండ్రెండు గంటల కాలము గడవఁగా శవసంస్కారమునకై శ్మశానమునకుఁ

గొనిపోయిన పిమ్మట, మృతునితోఁ బరిచయముగల యొక వ్యక్తి శ్మశానమునకుఁ బరువైతి తన మంత్రశక్తిని రాత్రి యంతయుఁ బ్రయోగింపఁగా, మృతప్రాయుఁడు సజీవుఁడై లేచి యింటికి వచ్చెను. కష్టసాధ్యములైన, యాప్యములైన వ్యాధు లెందఱికో మంత్రశక్తివలన సియ్యాలము లైనవనుట కెన్నియో నిదర్శనములున్నవి. సరే, అది యములుండనిండు.

ఆ మంత్రము నాదమే. ఈ నాదముతో వోగనాశ కారోగ్యదాయక విభిన్న శక్తులకుఁ గర్మవశంబంధ మున్నది. చికిత్సా శాస్త్రమునకును మంత్రశాస్త్రమునకును మన మహర్షులెంత చుట్టఱికమును గూర్చిరో యాయుర్వేద శ్రమాధ్యయనము చేసినవారే యెఱుంగఁగలరు. ఒక వ్యాధిని నివారించుటకై యుపదేశింపఁబడిన మంత్రమందలి బీజాక్షరములను భౌతికశక్తి విశిష్టములైన మూలాధారాది శక్తి కేంద్రములందు న్యసించుకొనుచు మంత్రదేవత నాత్మాభిన్నముగా ననుభవించుచు జపించునపుడు భౌతిక విశిష్ట శక్తు లేయైన వాతాదుల దోషవైషమ్యముల సమతకు దెచ్చి సుఖమిచ్చుట వింతగాదు. ఈ మంత్రనాదమునకు సుఖప్రదాన శక్తి యొక వ్యక్తి విషయమునందేగాదు. సత్యస్వరూపమైన యీ జగత్తునందు గల్గు వైషమ్యములఁ జక్కబెట్టుటకును జాలియున్నది. అది తనకును భూతము కాకయున్నను ప్రభుత్వమునకుఁ బరమాత్మ యస్తిత్వమందు విశ్వాసమును వైదిక తాంత్రిక మంత్రరూప నాదశక్తియందు గౌరవమును హృదయ మందుండుట చేతనే. దేశప్రజాక్షేమమునకై యపుడపుడు మంత్రశాస్త్ర ప్రతినిధులే, కాదు కాదు మంత్రశాస్త్ర స్వరూపములేయైన రామాయణాద్ది నాదశక్తి పూర్వక గ్రంథ

కాలక్షేపములను, వివిధ దేవదేవీ పూజా స్తోత్రాదులను జేయించుటకై యెంతో ధనము వ్యయపెట్టుట మనమెఱుఁగుదుము. ఈ నాదముతో సుఖప్రద శక్తులకుఁగల బలమైన సంబంధము నా విష్కరించిన మహాశ్శురే ధన్యులు. వారి జ్ఞాన విజ్ఞానముల చల్లనిదయ ధన్యము. ఉచ్చాటన, స్తంభన, విద్రావణ, వశీకరణ, విద్యేషణ మారణాదులగు కర్మములును, అభీష్టమూర్తి దత్తనమును గేవల మంత్రశక్తి ప్రభావము వలననే కాఁగలవు. ఈ దినములలో నిట్టి యద్భుత నాదశక్తిని బలుపురంగీకరింపరు. కాని, వారిసంఖ్య తక్కువయే జనిషి నపుడు “నాకిష్టముకాదు. కాని యింటి యాఁడుమాక బాధ పడలేక యంగీకరించితిని” అనుచుఁ దామును మంత్ర నాద ప్రతిక్రియలను మన్నించి సుఖపడుచునేయున్నారు. వర శుల్కదురాచారము తమకు సచ్చకున్నను స్త్రీలను సంతృప్తి పఱచుటకై మధ్యస్థులద్వారా రహస్యముగా వరశుల్కముల నంగీకరించు మహాత్ముల యట్లే, మంత్రనాదశక్తి జనిత ఫలము నొందుచున్నారు ఒక్కటి సత్యము యథార్థముగా నాదతత్త్వమందుఁ బ్రవేశించి దానిశక్తిని వశపఱచుకొన్న వారి సంఖ్యమాత్రము లోకమునం దల్పమే.

అవ్యక్త ప్రకృతివలన నేవిధముగా స్థూలజగత్తు నెలసి నదో, యటులే యవ్యక్తనాదమునుండియే వ్యక్త స్థూల నాదము నెలసినది. మూఁడుగుణముల సామాన్యవస్థపేరే ప్రకృతి. ఆ యవస్థ యందును నాదమున్నది. తేజస్నచో నమ్మాడు గుణములందు త్తోళము (విషమస్థితి) కాఁజాలదు. స్పృదనమున్నచోట నాదము సిద్ధముగా నుండునని మున్ను చెప్పఁబడినది. కాని యీ నాద మింద్రియము కనుక దీనిని

శాస్త్రకారులు 'పరా' యందురు. ప్రకృతికిఁ 'బరా' యను పేరున్నటులే బ్రహ్మమునకు 'పరం' అను పేరున్నటులే యీ యవ్యక్త నాదమునకును 'పరావాక్' అని పేరు. ప్రకృతి యొక్క మొదటి పరిణామము 'స్పందనము'—మహత్తత్వము. ఈ సర్వవైషణ్యక ప్రకాశములకు నది త్షేత్రము. ఇచటి నాదము పేరే 'పశ్యంతీ'. కేవల యోగిజనులు, అనఁగా మహత్తత్వమును ఆత్మ బోధమునకుఁ గొనిపోఁగలవాడు మాత్రమే యీ పశ్యంతీ నాదసత్త ననుభవింపఁ గల్గుదును. ఇది శ్రవణేంద్రియ గోచరము కాన్గదున, దీనిని 'పశ్యంతీ' యనిరి. తరువాతిది 'మధ్యమా'. ఇది మనోమయ త్షేత్రమందను భూతమగును. కొంచెము స్థిరముగాఁ దమ సంకల్ప వికల్ప భావమువంక లక్ష్యముంచినచో, మనుష్యులీనాదమును బ్రత్యక్షము చేసికొనఁగలరు. ఇది ధ్వని లేకున్నను శబ్దమే. తరువాత భావములు ఘనీభూతమగుటచేతనే కంఠము, తాలువులు, పెదవులు మున్నగు స్థానములందొక స్పందనము బయల్పడును. దాని ఫలముగా వ్యక్తనాదము వేలయును. శాస్త్రమందు దీనిని "వైఖరీ" యుండ్రు. ఇది సర్వప్రాణి సాధారణము. శ్రవణేంద్రియ గోచరము. ఎదిరికి వినవచ్చును. తొల్లింటి యాచార్యులు 'నాద' యను మాటను వ్యవహారింపక 'వాక్' అని వ్యవహరించిరి. వాక్కు నాదము, వేఱు కాదు. ఇచ్చట 'వాక్' అనుమాట, ఇంద్రియ మనెడి యర్థమందుఁ బ్రయోగింపఁబడలేదు. 'వాక్' స్త్రీలింగ పదముగాన 'పరా' 'పశ్యంతీ' 'మధ్యమా' 'వైఖరీ' అనెడి అమ్మ నాలుగుసంజ్ఞలు స్త్రీలింగము లైనవి. వైఖరీవాక్కు మఱల

‘ఉదాత్త, అనుదాత్త’ స్వరిత నాదములచే ముత్తైఱంగులది. దాని యాలోచన మిటు నక్కఱలేదు.

ఆర్యశాస్త్రమం దొక విశేష మేమనఁగా, వాక్ = నాదమును బ్రకాశింపఁజేయు వర్ణములను ‘అక్షరము’ లనిరి (గీత 8-3). “అక్షరం పరమం బ్రహ్మ” అక్షర శబ్దముచేతఁ బరబ్రహ్మమని తెలియవచ్చును. పరబ్రహ్మ వాచకమైన యక్షర శబ్దమే యీదేశమందు వర్ణమాలను దెలుపుమాట. కావున నాదతత్త్వ విషయమున దీనిని మించిన విజ్ఞానము నేటిదాఁక భూముఖమున నేదేశమందును నా విష్కరింపఁ బడలేదు.

తెలిసికొనఁదగిన మఱొక్కమాట — ‘అ’ మొదలు ‘క్ష’ వఱకు స్వరవ్యంజనములు కలిసి (అచ్చులు+హల్లులు) యైన యేబది వర్ణములకు మాతృకలని పేరు. సృష్టి స్థితి ప్రలయంకరి మహాశక్తి స్వరూపిణి మహామాయ (అమ్మ) వర్ణమయియు, నాదమయియునై నిత్యము వెలయుచున్నది. మాతృకాధ్యానమందు “పంచాశల్లిపిభి ర్విభక్త ముఖదోః పన్నధ్య వక్షః స్థలామ్” యేఁబది వర్ణములతోనే, యమ్మ మొగము చేతులు పాదములు నడుము వక్షము ననెడి యవ యవము లేర్పడినవి. సాధకా! నీవు అమ్మ సెక్కడనో వెదుకఁబోవు చున్నావా? చూడు, నీ కంఠమునుండి వెలువడు ననేకశబ్దముల రూపముతో అమ్మయే. ఈ జగత్తునందు నీ వనేక విధముల శబ్దములు వినుచున్నావు. అవే అమ్మ. నీ యిష్టమంత్రము అమ్మయే. నీ మనస్సులోనే బయల్పడ నట్లుచ్చరించుచుఁ జింత సేయుదువే, ఆ వాక్కు అమ్మయే. నీవు “అమ్మా” యని యిచ్చి పిలువుము. ‘అమ్మా’ యన

సమ్మాటయు నమ్మయే. నాయనా! నానుమానకును నామి
భేదములేదు. నీవు అమ్మను జూడఁగోరవు కనుకఁ జూడలేవు
(కానరాదు.) అమ్మ నాదరూపమున సర్వత్ర సుప్రకా
రూపముతో నున్నది. చూచు కోరిక లేనపుడు, అమ్మ కా
రాదు. అది వేతమాట.

ప్రత్యేక జీవజీహము, ప్రత్యేక పదార్థము, పంచా
ద్వర్ణరూపిణి (మాతృకావర్ణరూపిణి) యైన యమ్మచేతనే
రచియింపఁబడినది. తాంత్రికన్యాసములు (మాతృకాన్యాస
ములు - మంత్రవర్ణ న్యాసము, షోఢాన్యాసము మొదల) ఈ
సత్యముపైనే ప్రతిష్ఠితములై యున్నవి. అనేకలు
“అం నమో లలాటే” “ఓం నమః శిరసి” “ఇం నమో దక్షిణ
చక్షుషి” “ఈం నమో వామ చక్షుషి” మున్నగు మంత్రముల
ననుచు, నా స్థానములయందు ప్రేళ్లతోఁడాకి న్యాససమాప్తి
చేయుదురు. కానీ, అక్కటా! న్యాసముల యధార్థఫలము
నంతమాత్రమునఁ బొందఁగలరా? ఏయద్వైతముతోనీ విధా
నము పుట్టినదో, యా లక్ష్యము లేకుండుటచేతనే యీ
యనుష్ఠానము అంగసంచలన రూపమైన కసరత్తుగాఁ జేరి
పోవుచున్నది. దాని విషయ మించుకంత యిచట వినునది.
ఒక్కరయినను దీని ననుసరించి ముందడుగు వేసినచో నుత్త
ేశము సఫలమగును. లలాటము మున్నగు సంగప్రత్యంగము
లకు బోధశక్తిని (అనుభూతిని) గొనిపోవుదురు. ప్రత్యక్ష
స్పందనానుభవము కానంతదాక ‘అం’ మున్నగు మంత్రాక్ష
రములను మెల్లమెల్లగా వాగ్యంత్రమందు అధిక కంఠనము
కానట్టులుచ్చరింతురు. మానసోచ్ఛారణమే శ్రేష్ఠము. మొదట
నభ్యసించునపుడు కొంచెము కష్టము నిర్బంధముతోఁచును.

స్నానము వెనుక మఱి యాకష్టము తోచదు. క్రమముగా
 ఛాందాగ్రమున ననుభూతి పరిచాలనము చేయు సామర్థ్యము
 లుగును. తోడ్తోనే బీజోచ్ఛారణము చేయుచుండుటచే నను
 భూతి స్పందనమును బీజములన్నియు నేకమై పోవుటయుఁ
 దెలియును. ఇటులు మంత్రము, స్పందనము, అనుభూతి
 మనెడి మూడును నొక్కస్వరముతో మీది కుబుకునపుడు,
 అనగా నొక్కసారిగా సభిన్నముగా బోధపడునపుడే
 న్యాసము సిద్ధమైనదని తలఁపవలయును. ఈ విధముగాఁ
 జైతన్యమయ న్యాసము చేయువేళనే, మున్ను లేని యిండు
 కంత సుఖమయానుభవ మగును. ఇంకను దీనివలని విశేష
 ఫలమేమనగా “నేను” దేహ విశిష్టమైన జడపదార్థమే
 యనెడి బోధ మంతతించిపోవును. దేహాత్మబోధము పూర్తిగా
 సడలిపోవును. శారీరక వ్యాధులను బోగొట్టుకొనుటకును
 నిదియొక మంచి యుపాయము. ఇంతేగాక, క్రమన్యాసపుటిత
 సాధకునకు అలౌకిక శక్తు లనేకములు లభించును.

పరావాగ్రూపిణి నాదశక్తి దేహమందంతటను బరి
 చాలిత యైనను దాని యుచ్ఛరించు (మీదికి నడుచు దారి
 సుషుమ్నామార్గము) యందుఁ బ్రథమాత్మ వికాసమైన
 పాంచభౌతిక తత్త్వవిశేషములు, మూలాధారాది చక్రము
 లనెడి శక్తి కేంద్రములందుండును. శరీరము పాంచభౌతికము.
 వర్ణమాల పాంచభౌతికము. నాదస్వరూప పరాశక్తి వీని
 యుత్పత్తికేంద్రము. అది బహుశక్తి సంపుట స్వరూపము. ఆ
 వివిధశక్తిలాభము నొందుటకుఁ దొల్లింటి మహర్షులు, అద్వైత
 జన సంస్కృతి చే నిష్పన్నమగు పరాశక్తిస్వరూప మహిమాదు
 లను దెల్పు వివిధబీజాక్షరముల నుచ్ఛరింపఁజేసి, అనగా

నా యా శక్తి కేంద్రములందు నడిపి, ఆయాశక్తుల యనుగ్రహము నొందిరి. ఈ యుచ్చారణకాలమునం దా నాదము శక్తి కేంద్రము లనెడి వివిధ కేంద్రములను దాకి వివిధస్పందనములను బుట్టించును. వీణాదండమునం దుండు సారెలను వ్రేళ్లతో నదుముచు సాధారణ నాదమును బరిచలింపఁజేసి నపుడు వివిధమనోహరనాద స్పందనములు పుట్టి వివిధరాగరూపములై, వివిధశక్తులతో వెలయును. ఇదియు నట్టిదే, కావునఁ జక్రసహిత సుషుమ్నామార్గమునకు వీణాదండమని పేరు. బీజాక్షరోచ్చారణముచేఁ బుట్టు వివిధ స్పందనములు వివిధశక్తిరూపము లైనట్లులే, వీణాయంత్రము (మానుషకంఠము) నుండి వెడలు సక్రమ మనోహర నాద రూప రాగములకును వివిధశక్తులు కలవు. అసంకీర్ణముగా, శాస్త్రోక్తముగా నుచ్చరించుటచేనైన, యాయా రాగాలాపములును వివిధ శక్తి సంపన్నములేయై కొన్ని వ్యాధినాశకములు, కొన్ని మనోలయ సాధనములు, కొన్ని తాపశాంతికరములు నగుటయేకాక, (మేఘరంబన్యాదులు) కొన్ని బాహ్య ప్రకృతి పరివర్తన సమర్థములునై యున్నవనుట శాస్త్ర విహితము, అనుభూతము. కావున శాస్త్రోక్త సప్తస్వరములును సప్త మాతృజీవతలుగా భావించి, యందనుస్యూతమై యవిచ్ఛిన్నమైన నాదమును బ్రహ్మముగా ననుభవించి చేయుగానము, గాయను నానందమయునిగానే చేయును. ఇదే నాదబ్రహ్మోపాసనము. అది యుండనిండు. చెప్పెడి దేమనఁగా, జప పూజాస్తవాది కార్యములందు మన ముచ్చరించు మంత్ర బీజాక్షరములు మూలాధారాది కేంద్రములందుఁ దంత్రోక్త గురూక్త విధి ననుసరించి బరిచలింపఁ జేయునపుడు, ఆయా

మంత్రాదుల ఫలశ్రుతుల యందుఁ జెప్పఁబడిన లాభములను బొందఁగలము ఈ విధానము దుర్భాగ్యవశమున సాధకుల యభ్యాసములందిపుడు తొలఁగి పోవుటచేత నే, యాశానుమాప ఫలము నొందకపోవుటయు దైవస్వరూపశాస్త్రములను నిండించుటయు ననెడి పాపము చుట్టుకొనుచున్నది. స్వరాజరాధము లేనటులు వైదికమంత్రములును, జక్రన్యాసవిధి నుల్లంఘింపక తాంత్రికమంత్రములును సంపూర్ణమైన యర్థజ్ఞానముతో జప పూజాదులం దుచ్చరింపఁబడినపుడు సాధకులను సర్వసిద్ధి సంపన్నులనుగాఁ జేయకుండవు. ఇందు బ్రత్యేకవిషయమును గురుముఖమున సవివరణముగ నెఱింగికొనవలసినదే యనుచు నీ భాగము ముగించుచున్నాను.

ఘట స్థాపన రహస్యము

మనదేశమందు జరుగు నధికాంశ పూజలయందు ఘట మొకటి స్థాపింపఁబడుట సుప్రసిద్ధము. ఈ ఘటమునందే పూజనీయ దేవదేవీగణమును ఆహ్వానపూర్వకముగా నర్చింతురు. సాలగ్రామశిలా శివలింగమూర్తుల కంటఁ దక్కిన పూజలయందెల్ల నీ ఘటస్థాపనము చేయబడుట కానవచ్చుచున్నది. ఇప్పుడొకప్రశ్నము - ఎట్టిమూర్తియును లేనిచోట నీ ఘటస్థాపనప్రయోజనము సంభవమా? ఏదేనొక మూర్తియే యున్నపుడు, దానిచేత మఱియొక ఘటస్థాపన ప్రయోజన మేమి? యని. అవును, ప్రయోజనమున్నది. ఒక దేవతామూర్తి ప్రతిష్ఠింపఁబడునపుడు, ఆ దేవత పూజమాత్రమే యా ప్రతిమయందుఁ గాఁగలదు. కాని యితరమైన తదంగ దేవతల పూజలు జరుగవలయును. ఆ యంగ దేవతా పూజల

కొఱకే వేఱుగా ఘటస్థాపనము చేయుట తప్పదు దుర్గా పూజయే యనుకొనుడు. ఈ దుర్గాప్రతిమయందే పూజ సంపన్నమగును. దుర్గాప్రతిమయందు దుర్గాపూజయే యగును గాని, తదంగములైన గణేశుడు మున్నగు తక్కిన పలు దేవ దేవీ పూజలు దుర్గాప్రతిమయందే జరుగుట సంభవింపను. ఇట్లు చేయుట యనుభవవిరుద్ధమగును. కావుననే యీ సర్వ దేవతల పూజలకై ఘటస్థాపనముచేయుట యత్యంతావశ్యకము. మరియు నేవిధమైన మూర్తియు లేనపుడు ఘటమునే ప్రధానమూర్తికిఁ బ్రతినిధిగాఁ గైకొనవలయును.

ఘటము, పల్లవములు, ఫలము, జలము అనునవి ఘట స్థాపనమునకుఁ బ్రధానవస్తువులు. విశేషపూజలయందుఁ గలతములోఁ బంచరత్నములు వేయుటయుఁ గలదు. ఘటము హృదయగుహకుఁ బ్రతినిధిగాఁ గల్పింపఁబడును. చైతన్యము విశేషముగా నభివ్యక్తమగు స్థానము హృదయ గుహయే. ఈచోటినుండియే దేవతాబృందము విశేషించి యావిర్భవించుచుండును. కనుక హృదయగుహ నవలంబించియే పూజచేయు విధాన మేర్పడినది. ఎదురుగా స్థాపింపఁబడిన మృణ్మయాది ఘటము పూజకుని హృదయగుహకుఁ బ్రతినిధి. దీనిని జక్తగా ననుభవింపనిచోఁ బూజాసాఫల్యము కలుగదు. ఎక్కడనోఁ స్వర్గాదిస్థలమునందున్న దేవత లీ స్థాపించిన ఘటమందు దిగి కూర్చుందురా? యనువాడు కేవల శిశువులవంటివాడు. మరియు హృదయస్వరూపమును బొత్తిగా నెఱుంగనివారు; అనఁగా హృదయమన నేమో యెఱుంగనివారికి దేవతాగణము కడు దూరమందున్నమాట నిజమే. శాస్త్రములందు యీ విధముగా దూరత్వవిషయము వర్ణింపఁబడినచోట నెల్ల, నది

సలమునుగూర్చినది కాదు. జ్ఞానమునుగూర్చి చెప్పబడిన మాట.

హృదయదేశము నుండియే దేవత లావిర్భవించును. కాని యేదేనొక దూరమందుండు స్థానమునుండి కాదు. మన లోపలనే, యనఁగా విజ్ఞానమయత్రేతమందే దేవతావాస మైన స్వర్గమున్నది. లోపలి యే కేంద్రమునుండి మంత్రోచ్ఛారణమగునో, యా కేంద్రమువైపు మంత్రోచ్ఛారణముతోఁ జిత్తము ముందడుగువేసి విజ్ఞానమయ త్రేతమందుఁ జేరునపుడే దేవతావిర్భావ స్థానమును గుర్తింపఁగలఁడు. హృదయగుహపేరే స్వర్గము. ఈ స్వర్గమందుఁ జేరు విషయమున శాస్త్రమందుఁ జెప్పబడిన పలువిధములైన యుపాయములలో మంత్రోచ్ఛారణ కేంద్రమును వేదకుట యొక యుపాయము. మంత్రము లుచ్చరింపఁబడునపుడు పూజకుని హృదయదేశమును దాఁకినచో నీ హృదయదర్శి మంత్రముల ప్రభావము వల్లనే హృదయ గుహయందున్న దేవత క్తులు చక్కఁగా మేలుకొని పూజకై యేర్పడిన యాననము సలంకరింతురు. వేదాంతశాస్త్రము “హృది+అయమ్= హృదయమ్” అనఁగా నాత్మయని యర్థము చెప్పినది. సాధారణముగా హృదయమనఁగానే హృదయపద్మమని తోచును. వక్షఃస్థలములోపల నంగుష్ఠప్రమాణమైన యాకాశమువంటి యేస్థలముగలదో, యచటనే సుఖదుఃఖానుభవ మగుచుండును. అచటఁ బ్రవేశింపఁగల్గినయెడల హృదయమన నేమో తెలియును. హృదయమన్నంతమాత్రమునఁ బ్రాణము చైతన్యము నని యర్థముచేసికొనుటయే సరిగానుండును. దీని విషయ మేమియు నెఱుంగలేనివాని కిది కడుంగడు దూరమే.

మఱి దీని నెఱింగినవారికిఁ గడుంగడుఁ జేరువే. ఏమయినను దమ యెదుట స్థాపింపఁబడిన ఘటము తన హృదయమునకుఁ బ్రతిరూపమేయ నెడి సత్యజ్ఞానముతో గురువుచేత నుపదేశింపఁ బడిన విధమునఁ బూజలు చేయఁగాఁ జేయఁగాఁ, బూజకునకు హృదయము చేజిక్కును. ప్రాణసంస్కర్షము నొందును. చైతన్య ముద్బుద్ధమగును. పూజకుఁడు ధన్యుఁడగును. లోపలి వెలుపలి భేదజ్ఞానమును దొలగించుటకుఁ బూజ యొక్కటే సులభోపాయమని చెప్పియుంటిమి ఆత్మజ్ఞానమునొందు పక్షమున, భక్తి జ్ఞాన కర్మముల సమన్వయవిషయమున నపూర్వమైన సులభోపాయము పూజయే.

కలశమందు నింపిన జలము భావములకుఁ బ్రతినిధి. భావమునుమీఱి పూజయే జరుగదు. భావుకుఁడును రసికుఁడునైనవాఁడే భగవంతుని పూజయందు దధికారి. భావసమన్వితులై పూజచేయు విషయము భగవంతుఁడే స్వయముగా గీతలందుఁ జెప్పెను. హృదయమానుండియే భావములు వికసించును. మంత్రసమూహములనునవి యీ భావముల నుద్దీపింపఁజేయు సంకేత విశేషములే. హృదయదేశమును చాకునదియు, ఆర్థజ్ఞానముతోఁగూడినదియుఁ జైతన్యవాయమునైన మంత్రమే, హృదయమందున్న దేవభావమును మేలుకొలుపును. ఇటులే చలింపని శ్రద్ధావిశ్వాసముల ప్రభావముచే నీ భావములు ఘనీభవించి దేవతారూపమున స్థూలముగా వెలయును. ఏమయినను, భావమనెడి వస్తువును దెలిసికొనుటకే భావములకుఁ బ్రతినిధియైన ఘటము జలముతో నింపఁబడును. హృదయఘటము భావజలముతో నిండనంతదాఁకఁ బూజాధికారము కలుగదు.

కలశమందుంచఁబడు పంచపల్లవములు (మామిడి, రావి, జువ్వి, వేఁగు, మేడి) పంచ కర్మేంద్రియములకు, పంచ రత్నములు పంచ జ్ఞానేంద్రియములకును ననుకల్పములుగా నెన్నఁబడును. ఇవిగాక ఘటముక్రిందఁ బంచధాన్యములు (సస్యములు) పంచతంత్రాతల కనుకల్పముగాను నుంచఁబడును. పరమాత్మతత్త్వము అనఁగా జ్ఞానమయపరమేశ్వరుఁడు హృదయమందలి భావములతోఁ గూడినవాడై జ్ఞానేంద్రియములు కర్మేంద్రియములు మున్నగు తత్త్వసమూహమందుండియే స్థూలముగా వెలయును. ప్రాణప్రియుడైన పరమాత్మను స్థూలమునకుఁ దెచ్చి ఫలపుష్పాదులతోఁ బూజింతును. విశుద్ధచైతన్యస్వరూపుఁడును, దేశ కాలములచేఁ దెంపు లేని వాఁడును, ఆనందస్వరూపుఁడు నైన యిష్టదేవుని స్థూలరూపమున దర్శించుట తత్త్వసమూహమందుండియే కావలయును. మనస్సు బుద్ధి యింద్రియములు మున్నగు తత్త్వసమూహమందుండియే యతఁడు విశిష్టభావములతో నాత్మప్రకాశము చేయును. కావుననే తత్త్వములను అనఁగా సూక్ష్మదేహమును చక్కగా గ్రహించుటకు దానికిఁ బ్రతినిధిగా నొకఘటమును స్థాపించుట శాస్త్రవిహితమైనది. ఘట శరీరముమీదఁ గుంకుమాదులతో వ్రాయఁబడు దేవతామూర్తి యీ సూక్ష్మదేహమునకుఁ బ్రతినిధిగా నెన్నఁబడును. వేర్వేలు తత్త్వములందున్న చైతన్యమే వేర్వేలు దేవతలు. పలుమాట లేల? దేవతాపూజ యందు సూక్ష్మదేహమునుభవమే చక్కఁగాఁ దప్పక చేయఁదగినది. ఘటస్థాపనమువల్ల నా యనుభవము సులభముగానే లభింపఁగలదు. ఘటస్థాపన కాలము నందు జడువబడు మంత్రము లన్నియు సర్వజ్ఞానము తాదాత్మ్యము ననువాని సాయముతో

నుచ్చరింపఁ బడుటచేత, నెదురనున్న కలశము తన హృదయమునకే యథార్థప్రతినిధి యనుమాట యనుభవమునకు వచ్చును. ఈవిధమున నిచ్చటనే సర్వదేవశక్తులును బుట్టుననుటయు సనుభవమునకు వచ్చును. ఆసమయమందు ఘటము మీద గంధపుష్పాక్షతాదులు జలము మున్నగునవి యర్పించునపుడు, నిజముగా నవి తన హృదయదేశమందే యర్పింపఁబడుచున్నవని యెడి యనుభూతి కలుటవల్లనే, ఘటస్థాపనము యథార్థముగానైనదా, లేదా యనెడి మాట తేటపడిపోవును. ఇష్టదేవతనుద్దేశించి సమర్పింపఁబడిన పత్రపుష్పాదులైన యుపచారములు తనహృదయమును స్పృశించినట్టు లనుభూతి చేయఁజాలనంతఁదాక యథార్థముగా ఘటస్థాపనము జరుగలేదనియే తలంపవలయును.

గ్రంథారంభమునుండియు, నాత్మస్వరూపము నెఱుంగుటయే మనుష్యుని తుట్టతుది లక్ష్యమనుచున్నాము. ఆ లక్ష్యముతోఁ బూజించుటయే సరియగు నుపాయము. ఇపుడు సహృదయులైన పాఠకులు ముందు చెప్పఁబడిన మాటల నన్నిటిని దాత్పర్యముతో మనసున నాటించుకొనఁగల్గుదురు. ఈ మాంసపిండమయమైన స్థూలదేహమే నాయథార్థ స్వరూపము కాదనియు, దీనికంటె వేఱుగా నొక సూక్ష్మశరీరము నాకుఁగలదనియు, నా పాపపుణ్యములు, ధర్మాధర్మములు, నాయాశలు, నాకోరికలు నన్నియు నీ సూక్ష్మదేహమువల్లనే వ్యక్తములగుచున్నవనియు, దేవశక్తి సమూహము సైతము ఈ సూక్ష్మదేహమునుండియే యావిర్భవించుననియు, మరియు నీ కానవచ్చుచున్న స్థూలదేహము సూక్ష్మదేహముయొక్క ఘనీభూతవికాసమే యనియు, నిది భోగాయతనక్షేత్రమనియు,

నీ ఘటస్థాపనకార్యమువల్లనే యశ్రమముగా మనసున నాటుకొనును. ఈరీతిని బూజ చేయఁగాఁ జేయఁగా సూక్ష్మదేహ విషయక సంస్కారములు స్థూలదేహమువలెనే సుదృఢములగునపుడు, ఈ సూక్ష్మశరీర మెక్కడనుండి పుట్టుచున్నది? యను దానిపైని మెల్లగా లక్ష్యముపడి, మెల్లమెల్లగాఁ గారణశరీరము ప్రత్యక్షముకాఁజొచ్చును. క్రమముగాఁ గారణశరీర సంబంధమైన జ్ఞానము సుదృఢము కాఁగా, అనఁగా 'నేను' అన్నంతమాత్రముననే కారణశరీరమువఱకుఁ బ్రతీతి గోచరమగుచుండును. అపుడు కారణాతీతక్షేత్రమువైపు యనఁగా నిరంజన స్వరూపమువైపు నిగా పడును. దాని ఫలముగా జీవుఁడు ఆత్మస్వరూపసంధాన మొందును. ఈ విధముగా సుఖదుఃఖములతో నిండిన సంసారసాగరము నావలిగట్టుఁ జేరి పూర్ణానందస్వరూపమున నిల్చిపోవును. ఇదే మనుష్యుని మనుష్యత్వము. ఇదే మనుష్యుని తుట్టతుది లక్ష్యము.

ఆచమనము

స్వరూపోపలబ్ధి జేరే ముక్తి. పురాణాది శాస్త్రములందు ముక్తి, సాలోక్యము, సామీప్యము, సారూప్యము, సాయుజ్యము (నిర్వాణము) అని నాలుగు విధములుగా వర్ణింపఁబడినది. ఈ నాలుగు విధములును ఖాస్తవముగా ముక్తి భేదములు కావు. ముక్తి క్షేత్రమందుఁ జేరుకొనుటకైన వేర్వేరు స్థరములు మాత్రమే. ముక్తి యనునది స్వయం బ్రహ్మస్వరూపమే. దానియందెట్టి భేదమును లేదు. ఉండఁజాలదు. సాయుజ్యమే (నిర్వాణమే) ముక్తియొక్క యథార్థ స్వరూపము. తక్కిన మూడును ఈక్షేత్రమందుఁ జేరుకొనుట

కై న దగ్గరదగ్గర మెట్లవరునయే, ధీశాలురై న చదువరులు రవ్వంత లక్ష్యముంచినచో, నీదేశమందు జరుగు పూజాది కార్యముల లోపలనే మునుజెప్పిన ముక్తిస్తరములు, ఏవిధముగా నమర్పఁబడినవో తెలిసికొనఁగలడు, శ్రమముగా దీనిని స్పష్టముగా నెఱుంగఁ బ్రయత్నింతము. పూజాది విధ్యుక్త కార్యములందు అన్నిటికంటెఁ దొల్తఁ జెప్పఁబడిన ఆచమనము, ఆసనశుద్ధి యనెడి విధులను యథార్థభావముతోఁ జేయఁగల్గుటచేతనే పూజకుఁడు సాలోక్యాది ముక్తుల నాస్వాదింపఁగలఁడు.

ఆచమనశబ్దమునకు సంక్షిప్తార్థము శుద్ధి. విష్ణుస్మరణమే దానికై న సర్వశ్రేష్ఠోపాయము. పూజకుని లోను, వెలిని జక్కఁగా విశుద్ధముచేయు నిషయమున విష్ణుస్మరణమును బోలిన ఫలప్రదోపాయము మఱియొకటి యున్నట్లు మాకుఁ దోఁచదు. విష్ణుస్మరణమునకై యీ దేశమున స్మరింపఁబడు వైదికమంత్రము “ఓం ఓం ఓం, తద్విష్ణోః పరమం పదం సదా పశ్యంతి సూరయః । దివీవ చక్షురాతతమ్” అనునదే. దీని సంక్షిప్తార్థము — ఆకాశమందు వ్యాపించిన దృక్చక్తి వలెనే విష్ణుని పరమపదమును సూరిజనులు (జ్ఞానులు) సర్వదా దర్శింతురు. ఈ మంత్రము కేవల ద్విజాతులు చదువఁదగినదే. శూద్రులకు “అపవిత్రః పవిత్రోవా సర్వావస్థాం గతోఽపివా । యఃస్మరే త్పుండరీకాక్షం స బాహ్యభ్యంతరం శుచిః॥” ఈ పౌరాణికమంత్రము విష్ణుస్మరణమునకై పఠింపఁబడును మున్ను జెప్పిన ‘తద్విష్ణోః’ ఇత్యాది వైదికమంత్రముతో దీనికి వాస్తవముగా నెట్టిభేదమును లేదు. వేదమంత్రమందు ఆకాశవ్యాపియైన దృక్చక్తి వలెనే విష్ణుని పరమపదముగా వర్ణింపఁబడినదే,

యీ పౌరాణిక మంత్రమందు “పుండరీకాక్ష” శబ్దముతో సైతము లక్ష్యము చేయఁబడినది. ఆచమించువేళ విష్ణుని మతేదే నొక పేరితో స్మరించుటచే సాగదు. ఈ పుండరీకాక్ష నామమే విశిష్టభావముతో స్మరింపవలయును. తెలి దామర రేకులవంటి కన్నులుగల విష్ణుని స్మరణమును, ఆకాశవ్యాపి యైన దృష్టిశక్తివంటిదేయైన విష్ణుని పరమపదానుస్మరణము తత్త్వదృష్టిచే భిన్నములు కావు. ఈ మంత్రములను వాని చైతన్యమయార్థమును గురుముఖమున శ్రద్ధతో వినవలయును. కాకున్నచో నీ మంత్రముల యుచ్చారణము, అశానురూప ఫలప్రదము కాదు. ఐన నిచటఁ బూజకుల మేలునకై కొంత తెలుపఁ బ్రయత్నింతును.

మొట్టమొదట విష్ణువన నెవ్వరో యెఱుంగవలయును. “వ్యాప్నోతి సర్వమితి విష్ణుః” అంటట నాత్మరూపమున వ్యాపించియున్నవాఁడే విష్ణువు. చతుర్భుజ శంఖ చక్ర గదా ధారియైన యొకమూర్తి విశేషమాత్రమే విష్ణుశబ్దార్థము కాదు. ఈ జగద్వ్యాపకత్వ మహిమమునే పూజకుఁ డవుడు మనసున ధరించుటచేత నే విష్ణుశబ్దోచ్చారణము సార్థకమగును. మహత్త్వ జ్ఞానహీనుఁడై కేవల మూర్తి ననుస్మరించుట యెన్నఁడును మనుజుని మహత్త్వపదవియందుఁ బ్రతిష్ఠింపఁజాలదు. మూర్తి విశేషమును జింతించు నభ్యాసము లేకుండుటచేతఁ గేవల కల్పనద్వారా యేదేనొక మూర్తి ఘటనముకై న ప్రయాసము పడకున్నను నెట్టిహానియు లేదుగాని మూర్తి మహత్త్వవిశేషమును దప్పక యనధరింపవలయును. విశేషించి యీ యూచ మన మంత్రమందు మూర్తి చింత చేయకుండుట మేలు. ఏమన మూర్తివిశేష మెట్టిదియు నెన్నఁడును జగద్వ్యాపి

కాఁజాలదు. విష్ణుని జగద్వ్యాపకత్వము నెడి మహత్త్వమును జింతించుట చేతనే యాచమన మంత్రము సార్థకమగును. మఱియు మంత్రమందు విష్ణుని పరమపదమును జూచుట కయియే యా మాట చెప్పఁబడినది. విష్ణువ నెడి మూర్తి విశేషమును జూచుటకై చెప్పఁబడలేదు. పదమనఁగా 'చరణము' కాదు (స్థానము). విష్ణుని విష్ణుత్వమే అనఁగా జగద్వ్యాపకత్వమే విష్ణుని పరమపదము. న్యాయాధీశుని (విచారకుని) న్యాయవిచారకత్వమే యతని పదము. విచారకుని పదము నందు, అనఁగా విచారకత్వమందు (దానికై ననిర్దిష్టస్థానమందు) ఎన్నడేవ్యక్తి కూరుచున్న నప్పు డావ్యక్తియే విచారకుఁడను పేరితోఁ బరిచితుఁడగును. సరిగా నీవిధముగానే సాధకుఁడెవ్వడేని విష్ణుని పరమపదమందుఁ బ్రతిష్ఠితుఁడు కాఁగలుగునే, నతఁడును విష్ణుని సామాప్యమును అనఁగా విష్ణుత్వలాభము నొందును. కావుననే పురాణాది కావ్యములయందు "విష్ణు లోకమునకుఁ బోవువారెల్లరు విష్ణుసమానరూపమునొందుదు" రని వర్ణింపఁబడినది. ఏమయినను విష్ణుని యీ పరమపదదర్శనము చేయుటయే యాచమన మంత్రోద్దేశము. ఆ పరమపదదర్శన మేవిధముగాఁ జేయుటగునో, యదియు మంత్రమందే 'దివీప చక్షురాతతమ్' అనెడి వాక్యముచేఁ జేటపడుచున్నది. ఆకాశమందు విస్తరించు చక్షువు, అనఁగా దృక్పక్షివలెనే యీ విష్ణుని పరమపదమున్నది.

అదే తేటమాటలతోఁ చెప్పుచున్నాము. భౌతికమైన సర్వతత్త్వముల యందును జూడఁగా నాకాశము వ్యాపకత్వ లక్షణము కలది. తనలో నాకాశము లేని యెట్టి ఖనపదార్థమును లేదు. ఇంతేల? అతిసూక్ష్మతమములైన రెండు పర

మాణువుల నడుమనైతము, ఆకాశము (అవకాశము) సిద్ధముగా నుండనే యున్నది. పూజకై కూర్చుండువారు చూడఁబ్రయత్నింతుడుగాక - వారి శరీరమందలి రక్తము, మాంసము, ఎముకలు మున్నగువానిలో నైతము ఆకాశమున్నది. ఆ దేహములోని యాకాశము మొదలిడి వెలుపలి విశ్వవ్యాపి, మహాకాశమున్నది. ఆ యఖండము, సర్వవ్యాపియు నైన యాకాశము చతుర్మయము అనఁగా దృక్చక్తిమయము అని చూడఁగల్గుట చేతనే, అనఁగా ననుభవింపఁగల్గుట చేతనే విష్ణుని పరమపదమును జూచుటగును. “లోను వెలిని వ్యాపించి యున్న యాకాశమువలె నొక స్నేహమయదృష్టితో ‘నేను’ సంపూర్ణముగా నోతప్రోతభావముతో (పడుగుం బేకవలె) నున్నాను” అని యీవిధముగాఁ బ్రత్యక్షమనుభవమగుటచేతనే యీ యాచమన మంత్రోచ్ఛారణము సార్థకమగును. ఇదే సాలోక్యము క్తి. విష్ణునితో నొక లోకమందే యుండుట. ఇంత మాత్రమైనను గాకున్నచోఁ బూజాది నైధికార్యములం దధికారము కలుగదు. దీనివలనఁ బూజ్యపాదులైన ఋషులు విద్యుత్తకార్యములం దన్నిటఁ దొల్తినే యాచమనక్రియను విధించిరి. బళిరా! పరమేశ్వరుని సమీపమందుండి తత్సామీప్యలాభము నొందుటకును, గ్రమముగాఁ దత్సాయుజ్యలాభము నొందుటకును, అనఁగా నతనిలోఁ జేరిపోవుటకును, అతఁ డేలోకమందున్నాఁడో, యెట్టి వ్యాపక ప్రకాశసత్తగా నున్నాఁడో, యా లోకమందట్టి వ్యాపక ప్రకాశసత్తయందే పూజకుఁడు మొట్టమొదటఁ జేరవలయును గదా! పలువిధములైన విషయములందుఁ దగిలి, బొత్తిగా విక్లిప్తమైన చిత్తమును నియమించు విషయమున నీయాచమన మొక యపూర్వమైన

యసాయము. కేవల మంత్రపాఠముచేతనే, కేవల జలపానము చేతనే యథార్థాచమనముకాజాలదు. మంత్రార్థమునకుఁ దగిన యనుభూతివికాస మత్యావశ్యకము. ఈవిధముగా మంత్రపాఠమును జేయనివారి విషయమున సర్వతత్త్వముల నవధరించుట యనునది దురూహము అనకతప్పదు. మఱియు నీయాచమన మంత్రము చేతన్యమయమైనచో, అనఁగా నెవఁడేని సాధకుఁడు యథార్థాచమనము చేయ నలవాటుపడెనేని, యీ యొక్క ప్రక్రియవల్లనే యతఁడు బ్రహ్మజ్ఞానపర్యంతలాభము నొందఁగలఁడు. తొలుత విష్ణుని పరమపదదర్శనము, తరువాత నతనికి సన్నిహితుఁడగుట, తరువాతఁ దత్సారూప్యలాభము, అంతమందా పరమపదమందే సాయుజ్యప్రాప్తి; యీవిధముగా నొక్క యాచమనమంత్రమునందే చతుర్విధము క్తుల దొంతి కానవచ్చును.

ఆచమనమంత్ర సంతేపము :— ఓం ఓం ఓం విష్ణు ర్విష్ణు ర్విష్ణుః అనుచుఁ దాత్పర్యముతోఁజేయు నీ విష్ణుస్మరణమును మున్నుఁజెప్పిన పరమపద దర్శనముగానే గ్రహింపవలెను. మన మెల్లప్పుడును విశ్వవ్యాపినియైన యొకమహాశక్తి యొడియందే యున్నారమనుమాట మరచిపోవుచున్నాము. కనుకనే యామెతో బొత్తిగా నెడసిపోయి యింద్రియభోగ్య విషయములందే విచరించుచుందుము. ఈ మహాశక్తి యొడి నుండి జాతిపోక, క్షణమాత్ర మొక్కసారి యావిరాట్ సత్తతో మనకుఁగల యచ్ఛేద్య సంబంధము ననుభవించుటచే నానాటఁ బై మెట్టులెక్కు యోగ్యత నిశ్చయముగాఁ గల్గునని తెలిసికొనియే పూర్వాచార్యులు దైనందిన ప్రత్యేక కార్యమందును నిట్టి యాచమనమును విధించిరి. విశేషించి, ద్విజా

తుల విషయమున వ్యావహారికములైన సర్వకర్మములందు
తెము ఈవిష్ణుస్మరణముతోడి యాచమనము విధింపఁబడినది.
అది వారి యాధ్యాత్మిక జీవనోన్నతివిషయమున నేకాంతోప
యోగి. మఱియు నెవ్వఁడైన సమస్తదైనిక కార్యములందును
విష్ణు సరమపదదర్శనము నీరీతి నభ్యసించునేని, యతఁడే
శాస్త్రచిద్విష్ణుములైన దినములందు నిర్దిష్టపూజకై కూర్చుండి
యథార్థాచమనముచేయ సమర్థుఁడగును. హఠాత్తుగా నిట్టి
యనుభవము నందుట సులభసాధ్యము కాదు.

ధీమంతులైన పాఠకు లిచట మఱియొక్క మాట
గుర్తింపఁదగును. శూద్రుఁడు వేదమంత్రమునుఁ బఠించు
సధికారముచే వంచితుఁడైనను వేదప్రతిపాద్యమైన తత్త్వజ్ఞాన
ముచే వంచితుఁడు కాలేదు. ఏలనఁ బౌరాణిక మంత్రముం
దున్న పుండరీకాక్ష స్మరణమునకును వేదమంత్రోక్తమైన
స్నేహమయ దృష్ట్యనుభవమునకును నించుకంతయు భేదము
లేదు. కనుక సనాతనశాస్త్రముల యనుశాసనమును మన్నించి
పోవుటచే నెవ్వరు నేవిధముగాను వంచితులైన నెడి యాశంక
యుండదు.

ఆ స న శు ద్ధి

ఆశనశుద్ధియు నాచమనమువలె విశాల్ సత్తాను
భవమే. “నేనొక కాలి యాటబంతివలె గోళాకారముగల
పృథ్విపై యొంటరిగాఁ గూర్చున్నాను. నామీద, క్రింద,
కుడి, ఎడమ, ముందు, వెనుకల సంతటను మహాకాళ
యన్నది. ఆశూన్యము కేవల శూన్యముగాదు. అది స్నేహ
చయదృష్టితో ననఁగా విష్ణుని పరమపదముతో నుద్భాసించు

చున్నది. స్నేహమయమును, సర్వవ్యాపకమునైన చంద్రాక్షా
 చక్తియొక్క విశిష్టప్రతీకమే యీ సూర్యదేవుడు. అతడు
 మహాశూన్యమందుండి నా యాననశ్చరూపమైన భూమిని
 స్నేహమయాకర్షణముచే ధరించుచున్నాడు. మణియు నీ
 ధాత్రీరూపిణియైనతల్లి నన్ను, దనగుండెయందుంచుకొని యీ
 విరాట్ సూర్యనారాయణుని చుట్టును దిరుగుచున్న”దనెడి
 యనుభవము చేయుటకే —

“పృథ్వీ త్వయా ధృతా లోకా జేవి ! త్వం విష్ణువా ధృతా
 త్వం చ ధాతయ మాం జేవి పవిత్రం వడచాసేవి”

“ఓపృథ్వీ! అమ్మా! నీవు సర్వలోకములను, నన్నును
 ధరించుచున్నావు. ఓజేవి! నీవీ విష్ణునిచే, అనగా సూర్యునిచే
 ధరింపఁబడుచున్నావు. నీవు సన్నీధముగా నీ స్నేహమయ
 వక్షమందు ధరించియుంచుము. అనగా నీ స్నేహమయాం
 కమునుండి నేను తీణమైనను జాటలేదు అని చంద్రుడా స్మరిం
 తును. ఓయమ్మా! నీవు నా యాననమును తుడ్దముచేయుము.”
 ఇది మంత్ర సంక్షిప్తార్థము. ఇందు అర్థమునకుఁ దోస భావము
 ఘనీభూతమగునపుడే యాననశ్చంద్రికహస్తము తెరిచిఁగలదు.
 ఈభూమి సర్వలోకులను ధరించుచున్నది. ఆమె సూర్యుని
 మధ్యాకర్షణశక్తిచేత నాకర్షింపఁబడుటవలన నిద్రాంజమైన
 యాకాశమందు నిమిషమునకు వేలకొలది నాల్గి ప్రదక్షి
 ణలు చేయుచు, దానొక నిమిషమునకు వేలకొలది మైళ్ళవడిని
 సూర్యుని చుట్టు దిరుగుచున్నది. ఇంత వడిగా యాత్మ
 ప్రదక్షిణములను సూర్యప్రదక్షిణములు చేయుచున్నచు.
 దన వక్షముననున్న పరమాణువులు నైతియు తిలమునకి జారి
 పోకుండఁ దన మధ్యాకర్షణశక్తిచే నాకర్షించి ధరించుచున్నది.

ఆత్మాభిముఖుడై సాధకుఁడు మంత్రజపాద్యుపాసనమును జేయు
బూని వీర. స్వస్తిక, పద్మ, వజ్రాద్యాసనములలో నేదే నొక
దానిని ధరించి కూర్చుండును. ఆ యాసనమనెడి యంగవిన్యా
సము తుదముట్ట నిల్చుకొను సామర్థ్యము లేకుండుటచే నకల
ధారణ శక్తి గల దేవీ స్వరూపయైన భూమినిఁ ప్రార్థించు
చున్నాఁడు. దీనిచే సాధకుని యహంకారమణఁగి శరణాగతత్వ
మలవడును. ఇదే దీని యర్థానురూపపూర్ణ భావము.

పాతంజల దర్శనమందు — చిత్తము యొక్క యనంత
సమాపత్తివల్లనే యాసన జయము (ఆసనశుద్ధి) లగునని
యున్నది. పద్మాసన స్వస్తికాసనాదులైన యంగ సంస్థాప
నములు 'పృథ్వి త్వయా' యనెడి యాసనశుద్ధికారక మంత్ర
పాతము వలననే లభించును. ఇదే యనంత సమాపత్తి. మన
చిత్త మెల్లప్పుడును త్సుద్రత్సుద్ర నామరూపాత్మక విషయము
లందే కట్టువడి యుండును. వానినుండి లాగివేసి కొన్నిక్షణ
ములపాటు చిత్తము ననంతసత్ర యందు యుగము చేసి
యుంచుటచేతనే యథార్థాసనశుద్ధి యగును. కాని చిత్తమున
కీవిధమైన సామయిక భావములవలన ననంతసమాపత్తి కా
నన్నాళ్లు నది వట్టి యంగసంస్థాపనమే. వట్టి మంత్రపాతము
మాత్రమే. అది సాధకు నెన్నఁడును గృతార్థునిఁ జేయఁజాలదు.
పూజకుఁ డే దేవతనుఁ బూజించుటకేనిఁ బూనుకొన్నప్పు
డతఁడు ఈ దేవతయే ప్రత్యక్షపరమేశ్వరుఁడనియు, నితఁడు
సర్వవ్యాపియు, సర్వశక్తిమంతుఁడు ననియు, జైతన్యమే
యీతని స్వరూపమనియు నెన్నుచు నాతని మహత్త్వమును,
స్వరూపమును మనసుననిల్పికొని పరమేశ్వరునిపూజకుఁ బూను
కొనుటవలనఁ బూజకునకునై తము ఆసమయమం దాంశికముగ

యున్న దేవతల కృప నార్జింపఁగల్గినచోఁ బూజ సఫల మగును. దేవతాగణము దూరమున లేదనియు నాంతరమందే యున్నదనియు మున్నే చెప్పియుంటిమి. చూడనన్నాళ్లు, ననఁగా వారిని మనము మఱచునన్నాళ్లు వారు దూరము గానే యుందురు. కాని పూజాకాలమందుఁ బూజకుఁడు దేవతావర్గమును గేవల సన్నిహితముగానే దర్శించుట కుద్యమించునపుడు, మఱి వారు దూరస్థులని తలంచుట యుచితము కాదు.

ఈ విధముగా జలశుద్ధికాలమందు “గంగేచ యమునే చైవ” మున్నగు మంత్రములతోఁ బూజనదుల జలములు యథార్థముగానే పూజకుని సమ్మోక్షమందున్న జలమందు సన్నిహితములై యావిర్భవించినవని ధరింపవలయును. సూర్యార్ఘ్య ప్రదానమువేళ సత్యముగానే విరాట్సూర్యమండలమందుఁ బ్రవేశించి విశ్వప్రకాశకసూర్యునకు సర్వప్రదానము చేయఁబడుచున్నదని యనుభవించుటకే ప్రయత్నింపవలెను. ఇంకను గ్రంథము పెంచుటేల? ఎపుడెట్టి మంత్రపాఠము చేయఁబడునో అపుడామంత్రార్థానురూపభావముతో హృదయమునునిండించి పూజచేయునపుడు నిక్కముగా నాయా దేవతలు సన్నిహితులై పూజలను గ్రహింతురు. ఏదోనొకమంత్రము సర్థము ఉన్న గున్నట్టులు హృదయంగమము కాకపోనీ; సర్వవ్యాపకుఁడును, చైతన్యమయుఁడును, స్నేహమయుఁడునైన యొకఁడు సన్నిహితుఁడై యున్నాఁడను నిట్టి ధారణచేయుటచే నామంత్ర పాఠము సార్థకమగును. ఇది యాచమనాసన శుద్ధిరహస్యము.

చక్షుర్దానము - ప్రాణప్రతిష్ఠ

ఈరెండు తత్త్వములును మఱింత గూఢములు. సాధకులు కానివారికిని, సత్యప్రాణ ప్రతిష్ఠాభ్యాసము లేనివారికిని ఇవి సులభసాధ్యములు కావు. ఒక రసాయనశాస్త్రజేత, యొక వ్రడింగికి రసాయనశాస్త్రమందలి గంభీర రహస్యములను దెలుపఁబూనినచో నతని ప్రయత్నము వ్యర్థమగునటులే, అనఁగా వ్రడింగికి వాని బోధము పఠరింపనట్టులే, గురూపదిష్టమైన యుపాయముతో సాధనచేసి, యాత్మప్రాణమందును విశ్వతత్త్వమునందును నెట్లో ప్రతిష్ఠితులు కాఁజాలనివాడు, చక్షుర్దానప్రాణప్రతిష్ఠల యథార్థరహస్యము నెఱింగికొని, యాశానురూపఫలమునొందు నాశయుండదు. అపుడట్టివారలు మాటిమాటికి ననుశీలించుచుఁబోఁగా, భగవత్కృపచేతను, బూజకునిసుకృతిబలముచేతను మీదుర్గమతత్త్వములునైతము ప్రకాశింపఁగలవు. ఈచక్షుర్దానప్రాణప్రతిష్ఠలే కాదు; మునుజెప్పిన యచమనాసన శుద్ధులందును సభ్యాసములేని వారికి రెండు తత్త్వములును సులభసాధ్యముగాఁ దెలియఁబడునా? యందురేమో. తొలుత దురూహతత్త్వములుగాఁ దోచినవే, యభ్యాసబలముచేఁ గొన్నాళ్లకు సులభములును స్వాభావికములును నైపోవును. మఱి, యాచమనాసనశుద్ధులందుఁబూర్తిగాఁ గడతేటినవారే, చక్షుర్దానప్రాణప్రతిష్ఠలయందు సమర్థులుకాఁగలరు. ఆచమనమందుఁజెప్పఁబడిన యంతర్బహిర్యాపియ దృక్చక్తిమయమునైన యాకాశమును ధరించుటచేతనే, మన్నుతొయి మున్నగు వానితో నిర్మింపఁబడిన ప్రతిమల చక్షువులందును నిట్టి సర్వతోవ్యాపి దర్శనశక్తి నే

యారోపించు సామర్థ్యము గలుగును. చక్షువునందే చైతన్యముయొక్క ప్రాకట్యము ప్రధానముగా నగును. చచ్చిన వారికి బ్రతికియున్నవారికిని గల భేదము, వారి మతేయవయవమును జూడక కేవల చక్షువువల్లనే తెలియును. చక్షువనఁగా దర్శన సాధనము. ఇదొక నిందియము. చైతన్యశక్తి ప్రవాహరూపమును గ్రహించు సామర్థ్యము కలదియే చక్షువు. సాధారణముగా మనము ఏది చక్షువనుకొనుచున్నామో, యది చక్షురింద్రియ ద్వారముమాత్రమే. ఈ దారినే దర్శనేంద్రియశక్తి రాకవోకలు చేయుచుండును. ఈ రూప్రగహణముచేయు నిందియముకూడ నొక యిచ్చామాత్రమే. కేవల చైతన్యముయొక్క రూప్రగహణేచ్ఛయే దృక్శక్తి-చక్షువు. ఈ యిచ్ఛను సరిచేయఁజాలుటచేతనే చక్షుర్దానప్రియకొలఁదియో గొప్పయో సులభసాధ్యమగును. ఎదురనున్న ప్రతిమా చక్షువునందుండియే యీ విశ్వవ్యాపి దర్శనేచ్ఛ, అనఁగా దృక్శక్తి ప్రవహించుచుండును. తఱుచుగా నిట్టి ధారణమువల్లనే యీ విధమైన యనుభవము ప్రస్ఫుటితము చేయగల్గినచో, మన్ను తొయి మున్నగు వానిచేతనైన ప్రతిమలయందుఁ జక్షుర్దానము చేయఁబడుచుండును. ఇటులు చేయఁజాలినపుడే జడప్రతిమలు జీవవంతములును జక్షుస్మయములు నగును. అసలుమాటయేమనఁగా, ముందు పూజకుని యాత్మయందే చక్షువు ప్రతిష్ఠితమగును. అపుడు మాటిమాటికి, నారోప సహాయముచేఁ బ్రతిమాచక్షువునందు దానిని బ్రతిష్ఠించుటగును. “తచ్చక్షుర్దేవహితం...పుతస్తాత్” ఇత్యాది మంత్రసహాయముగొని యిట్టి యారోపము చేయుటగును. పలుసారులు

మంత్రపాఠము చేయుచు నారోపము చేయఁగాఁ జేయఁగాఁ
 బ్రతిమాచక్షువులో నుండియే నా దర్శనకార్యముకూడ నెఱ
 వేఱుచున్నదని కనుగొనును. అపుడీ జక్షువే సర్వజగత్తు
 నుద్భాసింపఁజేయునదిగాఁ బ్రతీయమాన మగును. ఇట్టి
 ప్రత్యక్షానుభవము రాఁగానే చక్షుర్దానము సరిగా నైనదని
 తెలిసికొనఁగల్గును. మృణ్మయప్రతిమాచక్షువపుడు జీవవద్దేవ
 చక్షువునలెనే దీప్తిమయమును, దర్శనశక్తి మయమును
 నగును. ప్రాణప్రతిష్ఠ విశేషించి యభ్యసించినవారు, మఱి
 వేఱుగాఁ జక్షుర్దానము నెడి పనిని జేయకున్నను హానిలేదు.
 కారణమేమనఁగాఁ, బ్రాణప్రతిష్ఠచేతనే యది సంపన్నమగును.
 ప్రాణప్రతిష్ఠామంత్రములందు “వాఙ్మనశ్చక్షుః శ్రోత్ర స్పృణ
 ప్రాణా ఇహఃగత్య చిరం తిష్ఠన్తు స్వాహా” మున్నగువానిచే
 * జక్షువు మొదలు సర్వేంద్రియప్రతిష్ఠ చేయఁబడుచున్నది.
 నాయనా! వాస్తవముగా బ్రాణవస్తువు సర్వేంద్రియ ధర్మ
 మయమైనదే. “అపాణిపాదో జవనోగృహీతా పశ్యత్యచక్షుః
 సశృణో త్యక్షణః అనిశ్రుతిః యథాయథముగాఁ బ్రాణప్రతిష్ఠ
 యగుచో సర్వేంద్రియములును దమంతనే ప్రతిష్ఠితములగును.
 ముందుగా జక్షుర్దానము చేసివేయఁగల్గినచో దరువాతఁ
 బ్రాణప్రతిష్ఠ యింతో యింతో సులభసాధ్యమైపోవును.
 పూజకత్వలాభ మొందుటకై ముందుగానే ప్రాణప్రతిష్ఠా
 భ్యాసము చేయుట యావశ్యకము. ఏమనఁగా నిదే పూజా
 గములలోఁ బ్రధానతమము. ప్రాణప్రతిష్ఠ కాకున్నచో
 బూజ నిక్కముగా బాహ్యపూజయే యగును. అది యథ
 మాధమ పూజగానే లెక్కింపఁబడును. కాని ప్రాణప్రతిష్ఠ
 చేయఁగల్గినపుడు ప్రతిమ మఱి వెలుపలిదికాదు. ఆంతరమే

యైపోవును. ప్రాణమయమైపోవును. ప్రాణమువల్ల నే ప్రతిమయైన దనిడి ప్రతీతియగునపుడు ప్రాణమే ఘనీభూతమై ప్రతిమాకారమున నాకారితమైయున్నదనితోచును. అప్పుడు ప్రతిమయందున్న హాము, ఆశీర్వాదము, వరము ఇట్టివేన్నో కానవచ్చును. ఆ సౌందర్యమును, ఆ మధురిమను మాటలతోఁ జెలియఁజెప్పఁజాలము. ఏమైనను నా యహంత సమ్మఖమందున్న ప్రతిమారూపముతోనే వెలసినదనిడి ప్రత్యక్షానుభూతి యగునపుడే సత్యముగాఁ బ్రాణప్రతిష్ఠ యైనదని తెలియవచ్చును. ఈ యవస్థయందు విధిపూర్వక పూజాక్రమము తప్పిపోఁగలదు. పోనీ, భయములేదు. దీనివలనఁ బూజయందుఁ గొఱతరాదు. సరిగదా, యదే పూజయొక్క పూర్ణసాఫల్యము.

ఇప్పుడొక శంక కలుగఁగలదు — ఈ విధముగా ప్రాణప్రతిష్ఠ యగుటచే మఱి పూజ్య పూజక భేదముండదు గదా! ఎవరెవరి పూజ చేయుదురు? పూజకుఁ డెవఁడు? పూజ్యుఁ డెవఁడు? అని. బొను. అట్టి యవస్థయందు నిక్కముగాఁ సరిగాఁ బూజ సాగదు. కాని యాయభేదావస్థ సామాన్యముగా క్షణమాత్రమే యుండును. మఱుక్షణమందే యింతు కంత భేదభావము మఱల నుదయించును. ఈ భేదభావము పూర్తిగా వేర్వేరు పదార్థములకుండు భేదమువంటిది కాదు. బిందుసింధులకువలె స్వగతభేదమాత్రమే. క్షణక్షణమందునూ నభేదభావమును, ఉత్తరక్షణమందే భేదభావమునుఁ దలచూపును. ఈ యవస్థయందే పూజసాగుచుండును. ఈయవస్థయందే పాద్యము, నర్ఘ్యము, మున్నగు నుపచారములు యథా సంభవమువగా నర్పించుట యగును. (ఉపచారార్పణము మున్నుండు చూడనగును.) ఈ భేదాభేదము లెట్లు సంభవించు

నంటేని, అది వ్రాసి తెలియఁజెప్పఁబడదు. అది యిట్టి దన రాని యొక యవస్థావిశేషము. అనుభవశీలురైన సాధకులే దానిని స్వయముగాఁ నందఁగలరు. ఇట్టి భేదాభేదజ్ఞానముతోఁ బూజ చేయఁగాఁజేయఁగా గురుకృపచే విశుద్ధమైన యద్వయ తత్త్వ ముద్బోధితమగును. అప్పుడు నిష్కామపూజకులైన వారు 'అహం బ్రహ్మాస్మి' యనెడి జ్ఞానమందు నిల్చి జన్మ మృత్యు సుఖదుఃఖముల యావలిగట్టు చేరిపోవుదురు. మఱి విశేష కామనతోఁ బూజించువాఁడును ఈ భేదాభేదమనెడి యనిర్వచనీయావస్థకువచ్చి, అప్పుడు విషయస్మరణము చేయఁ గలెనేని నిశ్చయముగా నాతని కామన పూర్ణమైపోవును.

ఇప్పుడు ప్రాణప్రతిష్ఠా విషయమున నొక సంకేతము చెప్పఁబడును. పరమేశ్వరు కృపచే నిది యెచ్చటను, ననధికా దులచేతను బడి వికృతమును లాంఛితమును గాకుండుగాక యని నాకోరిక. బుద్ధిశాలురైన పాఠకులు ఈ సర్వసంకేతములతోనే యభీష్టమూర్తియందుఁ బ్రాణారోపణ కౌశలము నెఱుంగఁ గలరు. మూర్తిపూజయందు మాత్రమే యొక యధివాస విధానమున్నది. పూజా పూర్వదినమందు సాయంకాలము చేయఁబడును. అభావపక్షమునఁ బూజాదినమందైనను జేయు నాచారము గలదు. మృత్తికాగంధశిలాదులైన మాంగళ్య ద్రవ్యములను మంత్రపూతములుగాఁ జేసి ప్రతిమ యొక్క హృదయము, మస్తకము, శిఖ, కవచము, నేత్రము, నాభి మొదలుకొని చేతివ్రేళ్ళ, కాలివ్రేళ్ళవఱకును స్పృశింపఁ జేయుదురు. ప్రతిమయొక్క ఈ సర్వస్థానములందును నిధివాసము చేయునపుడు, తన యవయవములయం దాచూచోటుల విశిష్టానుభూతిలక్యము చేయఁబడును. ఆరోపనఘోషముతో

నీ యనుభవము సులభముగానే చేయఁగల్గును. ఇట్టి యారోప స్థాపన సాఫల్యముకొఱకే యన్నిటికంటె ముందుఁ బ్రతిమ యందు సత్యప్రతిష్ఠచేసి యాంతరబోధమును మొలకెత్తించును. అనఁగా “నేను ముస్తాబయి, దుస్తులను ధరించి, ప్రతిమను గప్పివేసితిని. ఈ మూర్తి నాలోపలనే యున్నది. ఈ మూర్తిరూపముతో నా యంతరమే వెలయుచున్న”దనెడి సత్యధారణ యగును. ఇట్టి ప్రత్యక్షానుభవముతోడదే అధివాస క్రియ. ఈ యారోపసహాయముచే నగు సనుభూతి లాభమును గుర్తించియే శాక్తులు స్త్రీవేషమును ధరించియు, వైష్ణవులు విష్ణుసమాన రూపమును, శైవులు శివసమాన రూపమును ధరించియుఁ బూజించు ప్రథమ యున్నది. ప్రతిమ యొక్క హృదయ శిఖాది స్థానములందు హస్తార్పణమును, నాయా మంత్రోచ్ఛారణముతో నాయా మాంగళిక ద్రవ్య స్పర్శనమును మున్నగు ప్రక్రియల సాయముతోఁ బూజకుఁడు తన యవయవములయందు దారోపణము చేయుటే యగును. ఇట్టి యారోపణము సరిగానున్నదా, లేదా? యని తెలియు నుపాయ మేమనఁగాఁ బూజకుని వేర్వేరువయవములందు నొక సుఖమయ స్పర్శానుభూతి వెలయును. అప్పుడప్పు యీ స్పర్శానుభవము వేర్వేరువయవములయందు వేర్వేరుగాఁ గాక, ఒక్కసారిగా సర్వాంగవ్యాపి యగును. సూటిమాట యేమనఁగా ప్రతిమయొక్క వేర్వేరువయవములఁ దానినపుడు తన యంగస్పర్శ మనుభవమునకు వచ్చునపుడే యారోపము సరిగా నగుచున్నదని తెలియవలెను. మఱి ప్రతిమా మేరు దండమును దన మేరుదండముగా సనుభవింపఁ బ్రయత్నింప వలెను. ఇది చేయునపుడు మూలాధారాదులైన వేర్వేరు

కేంద్రముల నవలంబించి యనుభవశక్తిని బరిచలింపఁజేయుటయే విశేషానుకూలము. ఈ సర్వ కేంద్రములందు బృథివ్యాది తత్త్వములను, నింద్రియశక్తులను ననుభవించుట యగును. ఏమి చెప్పను? ఈ సర్వప్రక్రియలను, బ్రతిమాస్థలములను నాయా కేంద్రములను లక్షించి యాహోపసహాయముతో ననుభవమునకుఁ దెచ్చుటగును. ఇట్టిప్రక్రియ నడుపఁగానడుపఁగా మెల్ల మెల్లఁగాఁ బ్రతిమయం దాత్మబోధము ప్రకాశింపఁజొచ్చును. అపుడు పూజకుఁడు తీవ్రప్రయత్నముతోఁ దన ప్రాణమును అనఁగా జైతన్యసత్తను ఈ ప్రతిమయందే దర్శించుచు 'ఆం హ్రీం క్రోం' మున్నగు బీజాక్షరములను, 'ప్రాణా ఇహ ప్రాణాః' మున్నగు మంత్రములను సహాయముగాఁ గొనును. ఇదే ప్రాణప్రతిష్ఠయొక్క సాధారణ సంకేతము.

కాని, యొక్కమాట చెప్పుచున్నాను — ఈ యుపాయముల నన్నిటి నుల్లంఘించినను, బరదేవతాకృపచే నక్కడక్కడ నాకస్మికముగాఁ బ్రతిమయందుఁ బ్రాణప్రతిష్ఠయైపోవును. మఱియొక్కొక్కచోట నిన్నియుపాయములచేత సయితము ఆశానురూపప్రతిష్ఠ కాకున్నది. కావున మును జెప్పిన ప్రక్రియల నవలంబించినచో యథాయథముగా బ్రాణప్రతిష్ఠ యగునని నిశ్చయించి చెప్పలేము. కాని మునుజెప్పిన ప్రక్రియల నవలంబించుటచే నాశానురూప ప్రాణప్రతిష్ఠ కాకున్నను, నిక్కాలమందు సాధారణముగా జరుగుచున్న పూజలనుబట్టిచూడఁగా నది వేయింతలు శ్రేష్ఠమనిమాత్రము నొక్కచెప్పఁగలము. నాయనా! ప్రాణప్రతిష్ఠ యనఁగా దేవతావిర్భావమని యర్థము. పూజకుఁడు ఏదేవతను బూజించుచున్నాఁడో యా దేవత కృపాపూర్వకముగా సమ్ముఖప్రతిమ

యందు విశేషించి వేలయనంతదాక, వేయి ప్రక్రియలచేత నైనను దేవితావిర్భావము కాదు. ఏనునఁగాఁ బ్రతిమాయందు ఆవిర్భవించుట, ఆవిర్భవింపకుండుట యినునది దేవతయొక్క యిచ్చపై నే పూర్తిగా నిర్భరపడియున్నది. కావునఁ గేవల పురుషార్థప్రయోగమువలన అనఁగా మంత్రపాఠము మున్నగు ప్రక్రియలే బ్రాణప్రతిష్ఠకై న యుపాయములని యెన్నఁడు నెన్నఁజాలము. దానితోఁ పూజకుని సరి శచిత్తముతోఁడి గంభీర కాతరప్రార్థనములును ఆవశ్యకములే. పలుతావులందు యే మంత్రమును నే ప్రక్రియయుఁ దెలియకున్నను న్యాకుల ప్రార్థనాప్రభావముచేతనే పూజకుఁడు ప్రతిమాయందు దేవత నావిర్భవింపఁజేయ గల్గుచుండుట కనుచున్నాము. దీనిచేఁ బ్రక్రియలకంటె దేవతాకృపపై నే నిర్భరపడియుండుట ఫల దాయకమని తెలియుచున్నది. అటులసి యెట్టి ప్రక్రియను జేయక కేవల కృపపై నే యాధారపడి కూర్చున్నచో నాశకుఁ డగిన ఫలమును గలుగదు. ఇట్లుచేసి యనేకులు వ్యర్థమనో రథు లగుచున్నారు. పలుమాటలేల? దేవతాకృపయు, బురు షార్థప్రయోగమును నుపయుక్తకాలము న నెడి మూడు నిమిత్త ముల నవలంబించి చేసినపుడు సర్వకార్యములును సఫల మగును.

సరే, యపుడు ఆత్మప్రాణమునందుఁ జక్కఁగాఁ బ్రతిష్ఠితులైన సాధకపురుషులు ఎట్టి ప్రక్రియ విశేషము నుల్లంఘించినను బ్రాణప్రతిష్ఠ చేయఁగల్గుదురు. కారణమేమనఁగా వారియెడ నా దేవత సర్వదా ప్రసన్నమై కృపామయమై యుండును వారి యిచ్చ వేఱుకాదు. ఏలన, వారు దేవత యందు ఆత్మసమర్పణముచేసి పూర్తిగా నిశ్చింతులై యు

దురు. ఇట్టి యవస్థయందు వారిలో నేదేని విశిష్టేచ్ఛ వెలయు నపుడు వారది పరమేశ్వరునిచ్చయే యని తలంతుడు. కావునఁ బ్రాణప్రతిష్ఠాక్రియయందుఁ గడతేటిన సాధకులు ఏ ప్రతిమ యందు ప్రాణప్రతిష్ఠ చేయఁగోరినను దానియందే దేవతా విర్భావము తప్పకగుచుండును.

ఉ ప చా రా ర్ప ã ము

దేవతావిర్భావమగునప్పుడే యథాసాధ్యముగాఁ బూజ అనఁగా నుపచారార్పణముచేయవలెను. ఇట్లనుఁడు; అట్టివేళఁ బూజకుఁడు పూజ చేయకుండఁజాలడు. తన సర్వస్వము నభీష్ట దేవతాపాదములందుఁ బడవేయఁ బూనుకొనును. తఱచుగా నతనికి “గుండెచీల్చి గుండెకాయను నా ప్రాణారాధ్యయొక్క రక్తచరణములం దర్పింతు”న నెడి కోరికయుఁ గలుగును. అంత తోను దృష్టికాదు. “జన్మజన్మాంతరములనుండియు, యుగ యుగాంతరములనుండియు నెవరిసంధానమునుజేయుచున్నానో, తెలిసియో తెలియకో భోగములలో నేయుండి, లేదా వైరాగ్య మార్గమందే యుండి యెవరిని దెలియక యెంత సంధానము చేసితినో, యెవ్వరి పరితృప్తికై యనాదికాలము నుండియు నెన్ని జననమరణ దుఃఖయాతనలతో నలిగి యొర్చికొని వచ్చు చుంటినో వారే, యా నా ప్రాణనిధియే నేడు నాయెదుట నిల్చినది. ఆహా! నేనేమిచ్చి వారిని బూజింతును? ఈ పృథ్విపై నున్నదంతయు, నీ బ్రహ్మాండమందున్నదంతయు నా బ్రహ్మాండ నాయకుని పాదములం దర్పించి, యనాదిజన్మములందైన కృత ఘ్నుతాభారమును జలక బెట్టుకొందును. ఇప్పుడు తడవెంతో లేదు. ఇదే నాహృదయదేవతావిర్భావము. ఇదెంతకాలమో

నిల్వదు. ఇపుడు గాతున్నను, ఒక్కగడె వెనుకఁదెచ్చి యథా సాధ్యముగా నుపచారముల నర్పింతు ననుకొనుటకవకాశము లేదు.” కావునఁ బూజ మొదలిడుటకుమున్నే యుపచారములను గూర్చుకొని యుంచికొందురు. అర్ఘ్యము, పాద్యము, ఆచమనీయము మున్నగు నుపచారద్రవ్యము లెంత యల్పములును సామాన్యములే యగుఁగాక, అవి దేవతాయోగ్యోపచారములే యనెడి సత్యధారణ చేయవలయును. కనుక నే శాస్త్రములందు ఉపచారద్రవ్యముల నర్పించి యర్పణము చేయు విధానము గలదు. “అర్చిత మగ్న తాయ దద్యాత్” పాద్యార్ఘ్యదులగు నుపచారములను గంధ పుష్పాదులతో ముందుగా నర్పింతురు. ఉద్దేశమేమనఁగా సత్యప్రతిష్ఠాసహాయముతో నీ సర్వద్రవ్యములనర్పించి చైతన్యమయములుగాఁ జేయుటయే. ఉపచారద్రవ్యములను జైతన్యమయములుగాఁ జేయఁగల్గుటచేతనే యా దేవతకు యోగ్యోపచారములుగాఁ బరిణమించును. దేవత తక్క దేవతయెదుట దేవతాచరణముల నెవ్వరు సమీపింపఁగలరు? కావునఁ బాద్యము అర్ఘ్యము మున్నగు నుపచారముల కధిష్ఠాత్రియైన దేవతను ముందు స్మరించియే పూజచేయుటగును. వేర్వేరుద్రవ్యముల యధిష్ఠానదేవతలకు వేర్వేరు పేళ్లుగలవు. ఆయా నామములు తెలియకపోవుటచేత నొక్క విష్ణుని బూజించుటచేతనే యుద్దేశ్యము నెఱవేఱఁగలదు. ఏమనఁగా ‘సర్వం వా విష్ణుదేవతమ్’ విష్ణువే సర్వద్రవ్యముల కధిష్ఠానదేవతగా నంతట వెలయుచున్నాఁడు. కావున విష్ణుని బూజించుటచే విభిన్న దేవతల పూజ సంపన్నమగును. కనుక నే యీ దేశమునందగు పూజలలో ననేకోపచారములగు నధిదేవతా రూపముగా విష్ణు

పూజయే జరుగుచున్నది. పూజాప్రణాళి యిట్లున్నది —
 “ఏతే గంధపుష్పే, ఓం పాద్యాయనమః! ఏతదధిపతయే, ఓం
 విష్ణవే నమః! ఏతత్సంప్రదానాయ అముక దేవతాయై నమః.”
 తొలుతఁ బాదప్రక్షాళనార్థము పరికల్పితమైన జలమును
 లక్షించి పూజచేయుటగును. ఈ నామరూపాత్మక స్థూలాంశ
 మునే సత్యజ్ఞానముతోఁ బూజ్యజ్ఞానముతో గంధపుష్పము
 లచే నర్చింపవలయును. ఈ విశిష్ట నామరూపములుదయించిన
 వ్యాపకచైతన్యనత్తయందు లక్ష్యముంచి, యధిపతిదేవతా
 రూపముతో, విష్ణురూపముతో, జగద్వ్యాపక చైతన్యరూప
 ముతోఁ బూజింపవలయును. తరువాతఁ బ్రాణప్రతిష్ఠచేయఁ
 బడిన యే ప్రతిమయందు దేవతాపూజ యారంభమైనదో,
 దాని నాత్మచైతన్యముయొక్క ఘనీభూత వికాసస్వరూపమైన
 ప్రతిమగాను, ఏప్రతీకమందు నీవు లక్ష్యముంచితివో దానినే
 సంప్రదాన (కారక) రూపముగాను దర్శించి యర్పించునపుడు
 విశిష్టప్రార్థన మంత్రపాఠములతో, నదివఱకే చైతన్యమయ
 ములుగాఁ జేయఁబడిన పాద్యాద్యుపచారములను శ్రద్ధతో
 నర్చింపవలయును. తక్కిన యుపచారముల సంబంధమందును
 నీవిధముగానే యని తలంచునది.

ఇచట మంత్రపాఠముచేతనే పూజాఫలము పూర్తిగా
 లభించు ననరాదు. మంత్రార్థమున కనురూపమైన భావము
 తోఁగూడి పూజ చేయవలయును. ప్రత్యక్షదేవత కుపచార
 ముల నర్పించుటకై పూజకునిలో నెట్టి సత్యభావోన్మేష
 మగునో, యట్టి సత్యభావమును బట్టియే యథాసాధ్యముగాఁ
 బూజింపవలయును. ఒకవంక నుపచారముల లోటుపాటులను
 జూచుటయు, రెండవవంకఁ బూజనీయ దేవతయొక్క సర్వ

వ్యాపకత్వము, సర్వశక్తిమత్త్వ మహత్త్వములను దర్శించుచుఁబోఁగాఁ బ్రాణశక్తి తనంతనే పొంగి పొరలును. ఈ విధముగా భావాపన్నుడై పరమేశ్వరుని బూజింపవలయును. మఱియొకలాగయినచో నాశానురూప ఫలమును దృష్టియు, లభింపదు.

మఱియొక్కమాట — పూజోపచారము లెంత న్యూనములే, హీనములే కానిమ్ము. వానినే స్వర్గీయ భావముతో మహర్ద్రస్యరూపముగా భావింపవలయును. పూజకై సిద్ధపడునపుడు యథాశక్తిగా యథాసంభవముగాఁ బవిత్రములైన యుపచారములను సంగ్రహించుట యావశ్యకము. కాస్త్ర కాదులు “విత్తశాత్యం నకారయేత్” అనఁగా నీకున్నదానిని బట్టి కృపణత్వమును విడిచి, అనఁగా సామర్థ్యమున్నను లోపము చేయక పూజింపుమనిరి. కావున యథాసాధ్యముగా శ్రేష్ఠమైన యుపచారములను సంగ్రహించి పూజాప్రయత్నము చేయుటావశ్యకము. నీ వెంతటి శ్రేష్ఠోపచారములను సంగ్రహించుకొని కూర్చున్నను, జగత్పతి పరమేశ్వరుని యెదుట నవి యన్నియు నిశ్చయముగా హీనములుగానే న్యూనములుగానే తోచును. అపుడు వానిని స్వర్గీయభావముతో మహద్భావముతోఁ బరికల్పనము చేయవలయును. ఇట్టి కల్పనము మిథ్య యేనాఁడునుంగాదు. ఏమనఁగా, ద్రవ్యసమూహము భావముకంటె వేతేమియుంగాదు. భావమే యీజగత్తు భావముల పూజయే యగుచున్నది. చూడు — నీవు కూపజలముతో విశ్వపతి పూజ చేయుచున్నావనుకో; అపుడీ కూపజలమునే స్వర్గంగా జలముగాఁ గల్పించితివేని, అది నిక్కముగా మందాకినీ జలముగానే పరిణమించును.

ఇటులే సర్వోపచారముల నెఱుంగునది. సాధకులైనవారు, ఉపచారములను నుపాద్యావముతో దివ్యభావముతో, బరి కల్పితములుగాఁ జేయక యభీష్టదేవతాసన్నిధిని బెట్టఁజాలరు.

ఇట్టి పూజయందు గుర్తింపఁదగిన దేమనఁగా, నుపచారద్రవ్యములను జైతన్యమయములుగాఁ జూచి యర్చించి, పూజనీయదేశత నుద్దేశించి యర్పణ మారంభించిన యెడలఁ బూజాంగములన్నియుఁ జైతన్యమయములై పోవును. అనఁగాఁ బూజ్యము, పూజకుఁడు, పూజాద్రవ్యములు, పూజ — యివన్నియు నొక యఖండచైతన్యము యొక్క విశిష్టాభివ్యక్తిగానే గానవచ్చును. అపుడు సత్యముగా “బ్రహ్మర్పణం బ్రహ్మ హవిర్బ్రహ్మగ్నౌ బ్రహ్మణా హుతమ్” అగుచునే పూజ నడచి పోవును. కర్త, కర్మము, కరణము, సంప్రదానము అను నన్నిటియందును నొక యఖండ బ్రహ్మసత్త లక్షింపఁబడుచుండును. ఇట్టి పూజాఫలముగా, ననఁగా నీ బ్రహ్మరూప కర్మసమాధిఫలముగా బ్రహ్మత్వలాభమగుచుండును. అద్వయ బ్రహ్మమందుఁ బ్రతిష్ఠితుఁడగును భక్తి జ్ఞాన కర్మముల సమన్వయ మీ భావముతో సుసంపన్నమగును. కొందఱు జ్ఞానికిఁ గర్మాధికారము లేదందురు. వారును నిట్టి బ్రహ్మకర్మానుష్ఠానమును నిషేధింప లేదు; సరిగదా జ్ఞానలాభమైన తరువాతఁ గూడ లోకశిక్షార్థము బ్రతికియున్నంత కాలము నిట్టిసత్కర్మానుష్ఠానమును మాటిమాటికి నుపదేశించిరి. కర్మము బంధనమే యనుమాట యజ్ఞానకల్పితము. ఏమన యథార్థముగా సర్వ కర్మములును బంధనమును గలిగించునవియే. అవి యహంకర్తృత్వబోధముతోఁగూడి కామ్యకర్మములేయైనను గ్రమముగా మున్న జెప్పిన బ్రహ్మకర్మసమాధిగాఁ బర్యవసితములే

యైనచో నచిరకాలమండే యీ కర్మసమూహాగర్భత్వము
అనఁగా బంధనజనకత్వమునశించును. కర్మముయొక్క ప్రత్యేక
మందును బ్రహ్మదర్శనాభ్యాసమైనచో నట్టి కర్మము బంధన
కారక మగుటెట్లు? కామ్యకర్మములు చేయఁగాఁ జేయఁగా
మనుష్యుఁడు నిష్కర్మాధికారి యగును. నిష్కామకర్మమే
చిత్తశుద్ధి విషయమున సామోత్కారణము. ఇట్టి చిత్తశుద్ధి
గలవానికి జ్ఞానలాభము తప్పకగును. జ్ఞానలాభానంతరము
నిష్కామకర్మానుష్ఠానమే మనుష్యునికిఁ బ్రకృతిసిద్ధమై పోవును.
ఈమాటయే బహుశాస్త్రములు, ఆచార్యులు నుపదేశించినది.

సరే మన ముపచారార్పణమును గూర్చి చెప్పుకొను
చుంటిమి. తుట్టతుది యుపచారము ప్రణామము. ప్రకృష్ట
ముగా నతుఁడు కాఁజాలినపుడే యుపచారార్పణము సార్థక
మగును. అర్ఘ్య పాద్య వస్త్ర పుష్పాదుల నర్పించి యర్పించి
పూజకుఁడు తన యహంతను గొనిపోయి నిర్విచారముగా
నభీష్టదేవతా చరణములం దర్పింపఁగలుగునపుడే పూజ
సార్థకమగును. పూజ, ఉపాసము, ధ్యానము, యోగము,
జపము ఏదేననుము; సర్వము నీ ప్రణామముకొఱకే. కత్పిత
మైన 'నేను'ను జన్మ జన్మాంతరములనుండి పోషించుకొని
వచ్చుచున్నాము. అన్నిటినిబట్టి చూడఁగా మనుష్యుఁడు
దేనిని సత్యముగానెంచి విచరించుచున్నాఁడో, దేనిని రక్షిం
చుటకు, దేనిని దృష్టినొందించుటకు జీవుఁ డనుక్షణమును
వ్యాకులుఁడగుచున్నాఁడో యా 'నేను'ను—(అహమ్) గైకొని
యేది యథార్థమైన నేనో, యేది పరమేశ్వరుఁడో, యేది
పూజనీయ దేవతాహూపముతో నీయెదుట నున్నదో దాని
చరణములందు ఈ 'నేను' నర్పింపఁగల్గినపుడే యథార్థ ప్రణా

మము చేయుటగును. మనుష్యత్వలాభమున కిదియే తుట్టతుని
యుపాయము. బ్రతికియున్నంత కాలము ప్రణామములు చేయుచు
నొక్కసారియైన నిట్టిప్రణామము సిద్ధమగునేని, జీవనాంతకాల
మందైన నొక్కసారి యిట్టి ప్రణామము చేయఁగల్గునేని,
యపుడే మనుష్యత్వము సార్థకమగును కావుననే దూరదృష్టి
లైన యాచార్యులు పూర్వోపచారవర్ణనప్రసంగమున వందన
మునే ప్రణిపాతమునే, తుది యుపచారముగా గ్రహించిరి.
గీతలందు భగవంతుఁడు తానే, వత్ర వుష్ప ఫల జలములను
భక్తితో నర్పించునపుడు చానిని నేను తుధార్తుఁడన్నమును
వలెనే తాత్పర్యముతో గ్రహించి భుజింతునన్నాఁడు. కావున
బూజాసర్వాంగములందును భక్తి కలియఁకున్నచోఁ బూజ
సఫలముకాదని వేఱ చెప్పవలయునా? సర్వవిధముల యుప
చారముల సద్భావమందును, నసద్భావమందును బ్రణామ
మనెడి తుదియుపచారమునకే ప్రాధాన్యము. సర్వోపచారము
లును సద్భావసంపన్నములయినను, యథార్థముగాఁ బ్రణా
మము కాదేని పూజకుఁడు సఫలుఁడు కాఁడు. ఇంక సర్వోప
చారములు నసద్భావసంపన్నములేయైనను నొక్క యథార్థ
ప్రణామముతోనే పూజ సుసిద్ధమైపోవును. కావునఁ బూజ
చేయఁగోరువారు యథార్థ ప్రణామ మెట్టిదో నేర్చికొనక
తప్పదని సంకోచింపక చెప్పుచున్నాడు.

ఈ తుద నొక్కమాట యస్తాసంగికము కాదు. మనము
జగదీశ్వరుని చరణములందుఁ బూర్తిగా నవనతులము కాఁ
జాలము, గనుక మన దీనత, హీనత మున్నగునవి తొలఁగ
తున్నవి. సకలజగదధీశ్వరుడై మనకేకాంతనాయకుడైయున్న
వాని చరణములందు మన కల్పితాహంబోధమును పూర్తిగా

నవనతము చేయఁగలుగుటచే మన దీనతాహీనతలు బొత్తిగాఁ దొలఁగిపోవునని తెలిసికొనలేము. కనుక నే మనకుఁ బరముఖా పేక్షతో జీవనము గడుపుట యగుచున్నది. ఈ విధిపూర్వక ప్రణామము లర్పించు ఫలముగా మనలోను వెలిని విశ్వపతి యొక్క యవ్యయశ త్తయే వికసించును. అపుడే స్వరూప ప్రతిష్ఠలమును, స్వరాట్టులము పగుదుము.

బలిదానము

గొట్టెలు, కోళ్లు మున్నగువానిని బలియిచ్చు ప్రథ, యీదేశమందగు దేవీపూజలందుఁ జిరమునుండియు సాగు చున్నది. ఇది శాస్త్రవిహితమే. పశుబలిసంబంధమునఁ బలు పురుషులవిధములుగా నుండును. కనుక శ్రీగురు కృపచే మన కేమి తోఁచునో యది వెల్లడించుట సంగతముకదా! “దేవాన్ పితॄన్ సమభ్యర్చ్య ఖాదన్ మాంసం న దోషభాక్” దేవతలను చిత్తదేవతలను బూజించి చేయు మాంసభోజనముచే దోషములేదని శాస్త్రాజ్ఞానము. ఆత్మవత్సేవ పరే పూజ = ఏపూజకుఁ డెట్టి పూజచేసి పరితృప్తుఁడగునో యట్టి భావము తోనే పూజనీయదేవత పూజ సేయుటగును. పూజకుఁడు మత్స్యమాంసాభిలాషియైనచోఁ దన యిష్టదేవత నట్టి యుపచారములతోఁ బూజించుట తప్పదు. అటులు చేయకుండుటే యన్యాయము. కనుక నే శాస్త్రమందును, బూజావిశేషమందామిష (మాంస) భోగమును, పశు బలిదానమును జెప్పఁబడినవి. వృథా మత్స్యమాంసాదిభోజనము శాస్త్రనిషిద్ధము కావున, మాంసప్రియజనుల విషయమున నిట్టి పూజ చెప్పఁబడినది. సాత్త్విక, రాజసిక, తామసిక భేదముచేఁ బూజ

మూడువిధములు. వటుక భైరవదేవతా పూజయందు మనకు గాననచ్చును. ఒక్క వటుక భైరవదేవతాపూజయందే సాత్త్వికాది భేదముతో మూడువిధముల ధ్యానము వర్ణింపఁబడినది. ఇందువలన నన్నిపూజలును మూడువిధములుగా జేయఁబడ గలవు. ఇదే శాస్త్రసిద్ధము. ప్రకృతిసిద్ధము. అసలుమాట యేమనఁగాఁ బూజకుని యధికారమునుబట్టి పూజాప్రకార మందు భేదముండును. గీతయందు వర్ణింపఁబడిన త్రివిధకర్తల భేదమునుబట్టియే పూజయును మూడువిధములుగా నగును. పాఠకుల సుగమతకై గీతయందలి త్రివిధ కర్తృలక్షణములను జెప్పుచున్నాను.

ఫలకాంత. లేనివారును, అహంకర్తృత్వబోధ రహితులును, ధృత్యుత్సాహములతోఁ గూడినవారును, కర్మసాఫల్య మందును, నిష్ఫలతయందును, నిర్వికారముగా నుండఁగల వారే సాత్త్వికకర్తలు. విరాగి, క్రోధి, కర్మఫలాకాంక్షి, లోభి, హింసాశీలుడు, ఆశుచి, సుఖదుఃఖహర్ష విషాదములకు లోఁగిన వాఁడే రాజసికకర్త.

అయుక్తుఁడు, అనఁగా నభీష్టదేవతయందు సమాహిత చిత్తము లేనివాఁడు, మలినబుద్ధి, స్తబ్ధుఁడు — కొయ్యఁబోతు, ధూర్తు — ఇతరుల వృత్తిని జెఱచువాఁడు, ఇతరుల నవమానించువాఁడు, అలసుఁడు, దీర్ఘసూత్రియునై నవాఁడే తామసిక కర్త యని చెప్పఁబడెను.

మనుష్యుని మతియొక పేరే కర్త. కావుననే మనుష్య జాతినంతటిని భగవంతుఁడు మూడు విధములుగ విభజించి నాఁడు. మనుష్య ప్రకృతియందు లెక్కలేని వైచిత్రము లున్నను, అవి స్థూలముగా నీ మూడుప్రకారములందే విభ

జింపఁబడగలవు. సాత్త్విక, రాజసిక, తామసిక ప్రకృతులలో నేదేనిగానియు; మనుష్యులెల్లరు జగదీశ్వరుని స్నేహమయాంక మందే యున్నాడు. కావున నెల్లరును దమతమ యధికారము లకుఁ దగినట్లుగా నీశ్వరపూజయందు సమర్థులు. మనుష్యుఁ డీ సాత్త్వికాదులలో దేని కధికారిగా నున్నాఁడో, వాడట్టి భావముతోనే పరమేశ్వరుని బూజించును. ఈ యధికారము లను గుర్తించియే శాస్త్రకారులు సాత్త్వికపూజయందు మాంసభోగము పశుబలిదానము చెప్పలేదు. రాజసిక తామ సిక పూజలందే యిట్టి విధానముంజేసిరి. కావున దేవ పితృకార్యములందుఁ బశుబలి విధానము గానవచ్చుచోట్ల, నది మున్నుజెప్పిన రాజసిక తామసిక కర్తృల పక్షమందే ప్రయోజ్యము. సాత్త్వికకర్త విషయమునఁగాదు. మఱియు, వాస్తవిక సాత్త్విక ప్రకృతి గలవారి పక్షమున నిట్టి పశు భావాది హింసామూలకకార్యములు జరుగుట బాత్తిగా ననం భవము. కొందఱు, పశురక్తములేకున్నచోఁ గాళీపూజాదులు సుసిద్ధములు కానేకావందురు. తంత్రశాస్త్రమందిట్టి మాట కలదు. నిజమేకాని యదియు మున్నుజెప్పిన రాజస తామస కర్తృల సంబంధముననేయని తెలియవలెను. ఇది తెలిసియుఁ గర్త సాత్త్విక పూజాసంబంధమైన మాటలసే యుటచుచు, ననఁగా నహింస వాచనికముగానే చేయుచుఁ దన దేవ పైతృది కార్యములందు విధిని విడిచిన యెడల, వాని దేవపితృకార్యము లెన్నడును సుసిద్ధములు కాఁజాలవు. ఒకవంక శాస్త్రవిధి నుల్లంఘించుటవలసి ప్రత్యవాయమును, రెండవవంక ఆత్మవంచనరూప దోషమును వానిని జుట్టు కొనును. ఇంతేకాదు, పలుతావులఁ గొందఱు రాజసికకర్తలు

తమ పూర్వులుచేసిన పూజలను, పశుబలిరహితములుగాఁ జేయుటకు నైఃపరాని శోకదుఃఖముల నొందుదురు. మత్స్య మాంసముల రుచిమఱిగి యంగడినుండి వానిని గొని తెచ్చి చరితార్థతను సంపాదించు వారి విషయమందు మాత్రమే దైవపైతృక కార్యములందు శాస్త్రవిహితమైన విషయమున నామిషభోగము, పశుబలి యిచ్చుట కర్తవ్యము. సరే యపుడు సాత్త్వికకర్తల మాటవేటు. ఆ కాళీపూజాదులను నైతము సాత్త్విక భావముతోనే నిర్మాంస నైవేద్యాదులతోనే సంపన్నము చేయుదురు. వారి పూజయు సమ్యక్సిద్ధమగును. శాస్త్రమందును సాత్త్వికకర్తల విషయమున నిట్టి విధానమే యున్నది.

ఇపుడొక శంక—“సాత్త్వికపూజయందు బలిదానము నిషిద్ధమైన యెడల, దుర్గాపూజాదులందుఁ జెప్పబడిన స్నాన పూజన బలిదాన హోమములనెడి నాలుగు ప్రధానాంగము లకు నన్యధాత్వము వచ్చును—కావున సాత్త్వికకర్తల విషయమున దుర్గాపూజవలని మహాపూజాతత్త్వసిద్ధి కాకపోఁ గలదు.” అను నిట్టి యాశంకకు బదులేమనఁగా— సాత్త్విక పూజాస్థలములందుఁ గూష్మాండము (గుమ్మడి పండు) శిక్షు దండము (ఛెఱకు గడ) మున్నగునవి పశువునకుఁ బ్రతినిధిగా నుంచఁబడి బలిదానము చేయఁబడుచున్నది. ఈ విధముగా బలిదానము సిద్ధమగును, గనుక మహాపూజయు సిద్ధమగును. పశుబలి యనఁగాఁ బశుభావమును బలి యిచ్చుట యని యర్థము. కామక్రోధాది పశుభావములను బట్టుకొని మహా శక్తిస్వరూపిణి యైన యమ్మ యదుగులయం దర్పింపవలయును. సాత్త్వికపూజకుఁ డే భావముతో బలిదానము

జీవపూజా రహస్యము

చేయునో, యది కొంచెము తెలియఁజెప్పుదును — కూష్మాం
డము మున్నగు వానికిఁ బశురూప కల్పనము చేసి, వాని
యందుఁ గామక్రోధాది వృత్తులను, అహంకారము, అవిద్యా
వాసనా సంస్కారములు మున్నగు వాని నారోపింతురు.
ఒక్కొక్క వృత్తిని లక్షించి వేర్వేరు భావములతో గంధ
పుష్పదులతోఁ బూజించి యభీష్టదేవతకు యథావిధిగా
నర్పించి బలికై (జీవతోపహారమునకై) తేఱబడిన కూష్మాం
డము మున్నగువానియం దారోపింతురు. తరువాత యథా
విధిగా ఛేదించుట మున్నగు పనులు చేయుదురు. సాత్త్విక
పూజయందు బలిదాన విధానమిదియే. ఇట్టి బలిదానమును
జేసియుఁ బూజకులు కామక్రోధాదివృత్తుల పట్టువలన విడివడ
లేక యున్నారు. అయినను దీనియందు బలిదానము సిద్ధము
కాలేదనెడి సంశయము లేదు. ఏమనఁగా నిట్లు చేయఁగాఁ
జేయఁగా, భగవత్కృపచే నొకనాఁడు సత్యముగానే పశు
భావముల బలిదానము సిద్ధమై పోవును. అనఁగాఁ బూజకుని
పశుభావములు నిక్కముగాఁ దొలఁగిపోవును. కనుక నిట్టి
బలిదాన మెన్నఁడును వ్యర్థముకాదు. మఱి, యుత్తమాధి
కారులు జీవాత్ముని జీవభావ జడభావములను బశువులుగాఁ
గల్పించుకొని భాగాది (గొట్టెలు మున్నగు) పశువులనే బలి
దానముగా నిచ్చినను నట్టిచోటఁ బశుఘాతనము, సాత్త్విక
పూజకు వ్యాఘాతమును గల్గింపదు. ఏమన నిట్టి పశుఘాతము
జీవనమందొక్కసారియే యగును. ఇట్టి పూజలను దక్షిణాం
తముగా నొనర్చినతోడనే పూజకుని దేహాంతమై పోవును.
జీవత్వ జడత్వ సంబంధముతో నాత్మకు — చైతన్యమునకు
నగువిముక్తియే యథార్థబలిదానము. సరే అది యుండనిఁడు.

శివపూజ, విష్ణుపూజ మున్నగు పలుపూజలు సాత్త్విక భావముతోఁ జేయుటే, శాస్త్రములందు విధింపఁబడినది. ఈదేశమందుఁ బలుతావుల నీ పూజలు అట్టి భావముతోనే చేయఁబడుచున్నవి. మఱి, కాలీపూజ, వటుక భైరవ పూజ, జయదుర్గాపూజ మున్నగునవి రాజసిక భావముతోనే చేయఁబడుచున్నవి. కర్త యొక్కఁడే యీ పూజలనన్నిఁటిని విభిన్న భావములతోఁ జేయుచున్నాఁడు. ఇదియు శాస్త్రవిధానమే. కర్త యించుకంత సత్త్వగుణ సంపన్నుడై, లేదా కాగోరిన వాడై రజస్తమోగుణ ప్రభావమువలనఁ బూర్తిగా విముక్తుఁడు కానపుడు, అతఁడే శాస్త్రానుసారవిష్ణుపూజాదులను సాత్త్విక భావముతోను, గాలీపూజాదులను రాజసిక భావముతోను సంపన్నములు చేయును. వాస్తవముగా ననేకు లిట్లే చేయుచున్నారు. పూజయే ధర్మము గాదు. ధర్మ లాభము కొఱకే పూజ. ధర్మలాభ ముద్దేశ్యము. పూజదానికి న యుపాయము. రాజసిక తామసిక ప్రకృతివలన విడువఁబడి క్రమముగా సాత్త్విక ప్రకృతియందుఁ జేరవలయును. తుదకు గుణాతీత స్వరూపమందుఁ బ్రతిష్ఠితుఁడగుటకే యీ యనుష్ఠానము లన్నియుఁ బ్రయోజనీయములు. కనుక గర్తయొక్కడే మున్న జెప్పిన వేర్వేలు పూజలను వేర్వేలు భావములతోఁ జేయుట కేవల స్వాభావికము. మఱి, జీవనమందుఁ దొలుతఁ గొంత భాగము రాజసిక భావముతోఁబూజించువాఁడు బ్రతికియున్నంత కాలము నటులే చేయున నెడి నియమములేదు మన మిట్టివారి నెందఱనో చూచుచున్నాము. మత్స్యమాంస భుగ్గంశము లందే పుట్టి, మత్స్యమాంసములనుభుజించుచునే కొంత కాలము బ్రతికి, కేవల శాకాహారులుగా మాటిపోయి తమ కులమందుఁ

జిరాచరితములైన పశుబలిదానాదులను వీడుకొన్నవారి నందఱి నో చూచుచున్నాము. ప్రకృతిపరివర్తనముతోనే పూజాది ప్రకారములును మాలుచుండును. అందులకే శాస్త్రకారు లీవిషయమున నౌదార్యమునే చూపిరి. చెప్పెడిదేమనగా - ఎవ్వఁ డెట్టి పూజకు నధికారియో వాఁడపుడట్టి శాస్త్రవిధి ననుసరించియే యాపూజలను జేయవలయును. అధికారమును మీటి చేయు పూజాదులు తటచుగా నిష్ఫలములే యగును. ఎవఁడెట్టి యధికారమందున్నాఁడో దానిని నిర్ణయించు విషయ మున మున్న జెప్పిన భగవద్వాక్యమే ప్రమాణము. ఉద్దండ ప్రవృత్తి కే యభిముఖయైన యుచ్చృంఖల ప్రకృతిని యధార్థముగా నియమించుటకై, కొంతవఱకుఁ బ్రకృతి యనుకూలించుచునేయుండును, గాని పూర్తిగా ననుకూలముగానే పోవుచో మనుష్యునియధఃపతన మనివార్యమేయగును. మఱియు నొక్క సారిగానే ప్రకృతికిఁ బ్రతికూలముగాఁ పోవుట దుస్సాధ్యము, అసంభవము. “ప్రకృతిం యాంతి భూతాని నిగ్రహాః కిం కరిష్యతి” ఈవిషయముల నన్నింటిని జక్కఁగా నాలోచించియే పూజ్యపాదులైన యార్యులు ప్రకృతి గతి సామర్థ్యమును లక్షించి మెల్లమెల్లఁగా మనుష్యుల నున్నతిమార్గమందు నడుపుటకే చూచిరి. శాస్త్రీయవిధినిషేధములు ఈసత్యముపైనే ప్రతిష్ఠితము లైనవి.

రాజన, తామస ప్రకృతిగలవాని నొకని నెల్లప్పుడును సాత్త్వికపూజాదిప్రతినిగానే యుంచినచో ననఁగా వడివడిగా నున్నతని జేయఁబూనినచోఁ దటచుగా నా ప్రయత్నము విఫలమే యగుచుండును. ఏలన, నట్టి యధికారి యొకవంక సామర్థ్యహీనత కారణముగా సాత్త్వికపూజాదుల సుత్తమ

విధమున సంపన్నము చేయఁజాలఁడు. రెండవవంక వాని ప్రకృతి ననుసరించి సుసాధ్యములుగాఁ జేయఁబడు రాజస తామసిక పూజలచే వచ్చితుండగును. ఈ విధముగా రెండు విధముల వ్యర్థమనోరథుఁడై పోవును అల్పవయస్కుఁడైన యొక బాలకునకుఁ బాఠశాలకు యోగ్యమైన శిక్షణము నిచ్చుటకు మున్నే, దగ్గున విజ్ఞానాది కళాశాలలందు నేర్పఁబడు విషయములను నేర్పుట మొదలిడినచో నెట్టి దుర్దశ వచ్చునో యీ ప్రస్తావితవిషయమందును నట్లే యగును.

భారతీయ ధర్మశాస్త్రములందు నిట్టి యధికార నిర్ణయము స్థిరపడియుండుటచేతనే యా పామరపండితు లెల్లరు యథా యోగ్యముగా నీశ్వరునిపూజయందు సమర్థులై దానిచే ధార్మికులగు సుయోగము నొందుచున్నారు. ఈ దేశమందలి వారీ విధముగా నేటిదాఁక నధికారానురూప ధర్మాచరణమును జరుపుచుండుటచేతనే యిప్పటికిని సర్వధర్మ సంప్రదాయములలోను మహాపురుషులు కొందఱు తావిర్భవించుట సంభవించుచున్నది. వైదిక తాంత్రిక పారాణిక శక్తిమార్గీయ జ్ఞానమార్గీయ యోగమార్గీయ శాక్త శైవ వైష్ణవ సౌర గాణాపత్య రామాయత రాధాస్వామి నానాపంథీ కబీర్ పంథీ దాదూపంథీ మున్నగు లెక్కలేని ధర్మ సంప్రదాయములు ఇట్టి యధికార వైచిత్ర్యముపై నే నిల్చియున్నవి. నేడును దఱచుగా సర్వసంప్రదాయములందును యథార్థ ధార్మికపురుషులు బయల్పెడలుట చూచుచున్నాము. వారిట్టి యధికారానురూప వ్యవస్థవలనఁ బుట్టిన సుధామయస్థలములు, ఇంతే కాదు, ఈ వైదికార్యజాతి నేటికిని సమస్తభూమండలము యొక్క ధర్మాచార్యాసనము నలంకరించినది. ఇదియును

స్వాధికారాను రూపోపాసనముయొక్క మఱియొక ఫలము. ఇతర దేశములవలె నధికారవిచారము లేకయే మెల్లరకు సమానరూపముగా నీశ్వరోపాసనమలవడియుండునేని, అనఁగా మెల్లరకు నుపాసనాప్రణాళి యొక్కటేయుయి యుండునేని, బహుశః యీ జాతి యిట్టి గౌరవజనక ధర్మ గురుస్థానము నొందకపోయి యుండును. సంప్రదాయభేదముచేతను వ్యక్తి భేదముచేతను నుపాసనాప్రణాళియందైన యేర్పాటు యీ జాతియొక్క విశేషత్వము, మహత్త్వము నైయున్నది. మానవ ప్రకృతియొక్క నై సర్గికనై చిత్రమువలన నుపాసనా ప్రణాళియందును వేరుపాటుండుట కేవల స్వాభావికము. దీనిని గుర్తింపక యెవఁడేని మనుష్యుల మెల్లరకును సమానోపాసనమే కర్తవ్యమన్నచో వాఁడల్పదర్శి, హ్రస్వదర్శి యనక తప్పదు. కాని మన భారతీయ ఋషిగణము మానవ ప్రకృతి యొక్క సూక్ష్మతమ పార్థక్యమును గుర్తింపఁగల్గినది. కనుకనే యీ దేశమందలి శాస్త్రీయ విధిని షేధములు దేశకాలపాత్రాధికారముల సమ్మగ్నిచారముపై ని వ్యవస్థాపితములైనవి. ప్రకృతి యొక్క యుచ్ఛ్ఛంఖలతను (కట్టుకాటు మీఱుదలన) బహిర్ముఖగతిని మెల్లమెల్లఁగా సంయమించుటకే యీ విధిని షేధము లెల్ల నుద్దేశింపఁబడినవి. కావున నుద్దేశ్యమును యథా సంభవముగా లక్షించి శాస్త్రీయ విధిని షేధములను యథా శక్తిగా ననుశీలించి పాలించుటొక్కటే శ్రేయోలాభమున కుపాయము.

మనము ప్రస్తావించిన బలిదాన విషయమునఁ దుది సిద్ధాంత మేమనఁగా — సాత్త్విక కర్తలైనవారు, అనఁగా కర్మఫల స్పృహలేనివారు, హింసాప్రవృత్తికిఁ దొలఁగిపోయిన

వారు, సుఖదుఃఖములందు నిర్వికారులు నైనవారే జీవ
పైతృక కార్యములం దెన్నఁడును బశుబలులను, అమిష
భోగములను నర్పింపరు. శాస్త్రములు సాత్త్వికకర్తలకై సర్వ
కార్యములందును మాంసరహితనైవేద్యమునే నొక్కఁజెప్పినవి.
ఇంక రాజసిక ప్రకృతి గలవాడు, అనఁగాఁ గర్మఫల స్పృహ
గలవారు, సుఖదుఃఖములకు లోఁగిపోవువారు, మత్స్యమాంస
ములందు రుచిగలవాడు, తమ దైవ పైతృకకార్యములందు
యథాశాస్త్రముగా మత్స్యమాంసాదుల నుపహరింప వల
యును. కానిచో వారి కార్యములు సుసిద్ధములుకావు. ఇంకఁ
దామసిక ప్రకృతి గలవారల పూజయం దెట్టి శాస్త్రీయ విధి
నిషేధముల యపేక్షయులేదు. వారు మంత్రవిహీనముగానే
కులక్రమాగతాచారములతోఁ బూజలను జేయుదురు. ఇట్టి
పూజయు నీదేశమున శిక్షితకులములందు అశిక్షితసంప్ర
దాయములతో మిక్కిలిగా జరుగుచున్నవి. ఎంత యప
కృష్టుఁడు తుచ్ఛుఁడు నైనను సుదురాఞ్ఞారుఁడైనను మెల్ల
మెల్లఁగాఁ బరమేశ్వరసత్తయందు విశ్వాసవంతుఁడగుట కిట్టి
పూజయును నుపకరించును — ఇపుడు మనము కొన్ని సుప్రసిద్ధ
పూజల తత్త్వము నెఱుంగఁ బ్రయత్నింతము.

గణపతి (విఘ్నేశ్వరుడు)

(శ్రీ)మంతంబగు భరతఖండ మందంతటను విఘ్నేశ్వ
రారాధనము విపులముగా జరుగుచున్నది. ఏ నామముతోనైన
నీమి గణాధిపతిని (జీవగణాధిపతియైనపరమేశ్వరుని) హిందువు
లందఱు పూజించుచున్నారు. ఈ పూజ బహు పురాతనము.
వేదములందే గణపతి యుగ్గడింపఁబడి యున్నాఁడు. “నిఘసీద

గణపతే గణేశు త్యామాహుః” “గణానాం త్యా గణపతిగ్ం హవామహే” ఇటులెన్నియో శ్రుతులున్నవి. కొందఱు వేద భాగమందుఁ బేర్కొనఁబడిన గణపతి బ్రహ్మణస్పతియేగాని వక్రతుండుఁడు కాఁడందురు. అది యనాదరణీయము. వక్రతుండుఁడు బ్రహ్మణస్పతికంటె భిన్నుడై వము కాఁడు.

“విఘ్నేశ విధిమార్తాండ చంద్రేంద్రోపేంద్ర వందిత,
నమో గణపతే తుభ్యం బ్రహ్మణాం బ్రహ్మణస్పతే॥”

అని ఋషులు విఘ్నేశుని బ్రహ్మణస్పతిగానే వర్ణించిరి.

“తత్పుత్రసాయ విద్మహే వక్రతుండాయ ధీమహి,
తన్నో దత్తిః ప్రచోదయాత్॥” — తై. శ్రుతి.

ఈ దేవునిపేర నొక యుపనిషత్తే కలదు. గణపతి పురాణమని యొక పురాణమే కలదు. “ఆదౌ పూజ్యో గణాధిపః” అని యెందైనను ముందుగా గణపతినే పూజింతురు. వైష్ణవులు సకలకార్యాదిని బూజించు విష్వక్సేనుని కంటె నీ గణపతి భిన్నుఁడు కాఁడు. గణమనఁగా ముప్పదియాఱు తత్త్వముల సముదాయము. దానికి ఖటికాఁగా గణపతి. విశ్వమనఁబడు షట్త్రింశత త్వగణమే యీతనిసేన. అంతటను వ్యాపించియున్న తత్త్వగణమే సేనగాఁ గలవాఁడు. విశ్వము నకు (తత్వరూప సేనకు) నాయకుఁడు కనుక వినాయకుఁడు. విష్వక్సేనుఁడు. అన్నివైపుల వ్యాపించియున్న సేన గలఁడు. తత్త్వముల నెడి సేనయే యంతట విశ్వరూపమున వ్యాపించి యున్నది. కనుక విష్వక్సేనుఁడు. ఇందువలన వైష్ణవుల విష్వక్సేనుఁడును, ఇతరమతముల గణపతియు నొక్కఁడే, తత్పుత్ర పూజే. పరమాత్మయే.

ఏ కేశ్వరారాధనమును బోధించు మతములలో సగ్ర గణ్యము హిందుమతము. అట్లయిన నీ విఘ్నేశ్వరుడెవఁ డందులేని, యితఁడు తత్పురుషుడే; పరమాత్మయే; పర బ్రహ్మమే.

“యం బ్రహ్మ వేదాంతవిదో కథంతి పరం ప్రధానం పురుషం తథాశ్చ |
విశ్వోద్గతేః కారణ విశ్వరం వా తస్మై నమో విఘ్నవిनाయకాయ॥”

ఈ శ్లోక రాజమును బ్రతి హిందువుఁడు నక్షరములు నేర్చినది మొదలు పఠించుచున్నాఁడు. వేదాన్తు లెవనిని బరబ్రహ్మ మనుచున్నారో, అన్యులు సాంఖ్యాదులు నెవనిని బ్రధానపురుషుఁ డనుచున్నారో (ప్రకృతియుఁ బురుషుఁడు నీతఁడే యనుచున్నారో) యట్టి విఘ్నేశ్వరునకు నమస్తారము.

కం. నర విశ్వోద్గతి హేతువు

పరముఁడు, పురుషుండు, ప్రకృతి, బ్రహ్మము, పరమే

శ్వరుఁ డంచుఁ డద్భుత లెవ్వని

బరికింపుదు రగ్గణాధపతి నర్చింతున్.

అని సీతారామాంజనేయ సంవాదకారుఁడును గణపతిని బర మాత్మగానే వర్ణించెను.

ఒకచో బ్రహ్మ పరాత్పరుఁడనియు, ఒకచో విష్ణువు పరమాత్మ యనియు, వేటొకచో శివుఁడు పరదైవతమనియు భావింపఁబడి యుండఁగా, నిపుడు మీరు గణపతియుఁ బర బ్రహ్మమే యనుదురే, ఇందేది సత్యమంటేని, అన్నియు సత్యములే. వీరందఱు నా పరాత్పరుడే. ఆ పరబ్రహ్మమునకే యిన్ని పేర్లుగాని, యింతమంది వేర్వేరు దేవులులేదు. “ఏకమై నద్విప్రా బహుధా వదన్తి” ఒక్కఁడైన సర్వదా

ర్థమును (పరమాత్మను) విజ్ఞులు పలు విధములఁ బేర్కొనుచున్నారు, అని భావము.

తైత్తిరీయశ్రుతియందు నారాయణమనెడి భాగమున “అంభస్యపారే భువనస్య మధ్యే నాకస్య పృష్ఠే మహతో మహీయాన్” అని పరమాత్ముని ముచ్చట ప్రారంభమయి—

“తత్స్వరుషాయ విద్మహే, మహాదేవాయ ధీమహి |
తన్నో రుద్రః ప్రచోదయాత్”

“తత్స్వరుషాయ విద్మహే వక్రతుండాయ ధీమహి |
తన్నో దన్తిః ప్రచోదయాత్”

“నారాయణాయ విద్మహే | వాసుదేవాయ ధీమహి |
తన్నో విష్ణుః ప్రచోదయాత్”

అను వాక్యములలో నా పరాత్పరుడే రుద్రుడనియు, వక్రతుండనియు, నారాయణుడనియుఁ దెల్పుబడినది.

ఒక్కఁడైన భగవంతు నిన్నివిధములఁ బిలువనేల ? యందువేని అటులు పిలుచుటయందే చాల సామరస్యమున్నది. ఈశ్వరు నొక్కపేరితోఁ బిలుచువానికంటెఁ బలు పేళ్ళతో వ్యవహరించువారే యెక్కుడు జ్ఞానులు. ఏమన, నీశ్వరుఁ డనంతకల్యాణగుణ పరిపూర్ణుఁడు. అట్టివాని కొక్కపేరు పూర్తిగాఁ జాలియుండదు. వేయివిధముల నాతనిమనము వర్ణించినను బూర్తిగా నిర్వచింపఁజాలము. కనుక ననంత కల్యాణగుణ పరిపూర్ణున కనంతనామము లేర్పడుచున్నవి. కావున శివుఁడు (మంగళప్రదుఁడు), విష్ణువు (అంతటవ్యాపించియున్నవాఁడు), బ్రహ్మము (వృద్ధినిొందువాఁడు), విఘ్నేశ్వ

రుడు (విఘాతములఁ దొలఁగించువాడు) మున్నగు నామములు వేలకువేలు వెలసినవి. ఎన్ని వెలసినను జాలవు.

వర్ణింపనలవికాని యవాజ్ఞానన గోచరుడైన భగవంతుని పారమ్య మహిమ కల్యాణగుణములను యథాశక్తి యథారుచి ప్రకాశింపఁ జేయుటకు భక్తులనేక నామములను గల్పించుకొనినటులే, యుపాసకుల కార్యార్థమై యాయా నామముల కనుగుణములగు ననేకరూపములు కూడ విజ్ఞులచేఁ బ్రకాశింపఁ జేయఁబడినవి. భగవద్గుణములను గీర్తించు శబ్దములుఁ జదువుకొనినవారలు భగవంతుని దెలిసికొనుటకు సాధనము లైనటులే, యాయా రూపములును, అజ్ఞులు మొదలు ప్రాజ్ఞుల వఱకుఁ దెలిసికొన సాధనము లగుచున్నవి. ఈ విషయమున వాక్యైంత ప్రధానమో ప్రతిమలును సంత ప్రధానములు. 'మూర్తిరహస్యము' క్రిందఁ జూచునది.

ఇపుడు మనము విఘ్నేశ్వరుని మూర్తిరహస్యము నెఱుంగఁ బ్రయత్నింతము. భగవంతుని యనంతగుణములలో విఘ్ననియంతృత్వమును బ్రధానముగాఁ జేసికొని విఘ్నేశ్వరుడని వ్యవహరించిరి. ఆ విఘ్నేశ్వరత్వమున కనుగుణమగు చిత్రమైన రూపమును గల్పించుకొని యుపాసించి తాము కృతార్థులై లోకహితబుద్ధిలో వెల్లడించిరి. విఘ్నములను దొలఁగించుటకై మేధావితృము చతురత్వము నెమ్మది మున్నగు గుణములు ప్రధానములు. మేధ భగవచ్ఛక్తి. కనుకనే "మేధాదేవీ జపమాణా న ఆగా ద్విశ్వాచీ భద్రా సుమనస్యమానా" అని శ్రుతి యుగ్గడించినది. గజముఖము మేధావితృమును దెలుపును. నరవానర కుంజరములు జ్ఞానవజ్రంతువులు. అయినను వరుని జ్ఞానము మాటిమాటికి విషయ

ములచే నాకర్షింపఁబడు స్వభావము కలది. ఈ యాకర్షణమే మనుజుని బహుచంచలుని జేయుచుండును. ఇంక వానరము జ్ఞానవజ్రంతవైనను స్వభావ చంచలబుద్ధి. మరియు, యేనుఁగు బుద్ధి చాంచల్యదూరము. లక్ష్మ్యమును సాధించు నాగ్రహము కలది. తనదారి కడ్డమైన మహావృక్షాదులను బెల్లగించి, మార్గమును విరళము చేసికొని గమ్యమును జేరును. అట్టి బుద్ధియే బ్రహ్మలక్ష్మ్యమును జేర్చునది యని బోధించుటకే గజముఖ కల్పనము. అది తుండమును బై కెక్కినపుడు దాని కుంభములతోఁగలిపి లక్షించినచో 'ఓ' కారము నెడి వర్ణమే స్ఫురించును. చిందువును జేర్చినపు డదియే ప్రణవము భగవంతుఁడు ప్రణవస్వరూపుఁడని బోధించును. వర్ణమాలయందలి ఓకారమును (బ్రహ్మమును బ్రహ్మశక్తిని దెలుపు, 'అ+ఉ' అను స్వరముల చేరికచే నైనదానిని) విడిగా నుపాసించు విధానము తంత్రములందుఁ గలదు. దాని ఫలము బ్రహ్మజ్ఞాన లబ్ధి. దాని చేటచెవులు సంతతము కుంభస్థలమునుండి యుట్టు సుగంధిమదలుబ్ధములై మూగెడి మక్షికములనుద్రోలు సాధనములు. బ్రహ్మజ్ఞాన సాధనముచేయు బుద్ధియందు మాటి మాటికింజేరుచు, దానికి విఘ్నములగు విషయసంస్కారములే మక్షికములు. వాని దొలఁగించు నుపాయము సంతత శ్రవణము. కావున, జీవునికి శ్రవణ సాధనము విషయసంస్కారములను దొలఁచునని బోధించునవియే విశాలశ్రవణములు.

విఘ్నేశ్వరునిది పెద్ద కడుపు. ఈ లంబోదరత్వము లోకముల నన్నిటిని దనలోధరించిన పరమేశ్వరుఁడితఁడే యని తెలుపు లక్షణము. నాలుగుచేతులు ధర్మార్థ కామమోక్షములనెడి నాలుగు పురుషార్థముల నిచ్చువాఁడనెడి మాటను

దెలుపు లక్షణము. అతఁడు తాల్చిన పాశము కామమును, అంకుశము క్రోధమును, వశపరటచుకొన్న వాఁడనియుఁ దన్నా శ్రయించిన భక్తులకు రజోగుణ సముద్భవములైన కామక్రోధములను వశపఱచి సత్త్వగుణప్రకాశమును జేయుననియు బోధించును. మూడవచేతి పుస్తకము సకలవిద్యాస్వరూపుఁ డును, సర్వవిద్యాప్రదాతయు నీతఁడేయని తెలుపును. నాలవ చేతి మోదకము ఆనందస్వరూపుఁడును, ఆనందప్రదాతయు నీతఁడేయని తెలుపునదే. ఇదిగాక ద్విభుజ, వశ్శుభ, అష్టభుజ దశభుజ గణపతి మూర్తులను గనుచున్నాము. ఆ భుజముల యందలి వస్తువుల సంకేతముల నన్నిటిని దెల్పఁబూనినచో గ్రంథశరీరము పెరిగిపోవునని యిట వ్రాయమానితిని, కోరిన వారికిఁ దెల్పఁగలను.

ఇక సర్పభూషణములు — భగవచ్ఛక్తి గ్రంథము లందఁ బెక్కింట సర్పముగానే రూపింపఁబడినది. బహువిధ క్రియా శీలమైన యాశక్తియే భగవంతుని బహువిధ విభూతులను బ్రకాశింపఁ జేయునది. జ్ఞానబలక్రియారూపమైన యాశక్తియే తన కలంకారమని బోధించుటకే యీ సర్పాలంకారములు.

ఆ దేవుని యరుణవర్ణము విమర్శశక్తి స్వరూపమునుం దనదే యని బోధించును. ఆతని ప్రకాశశక్తిని, ఆనందమయత్వమును దెలుపునదియే చంద్రకళావతంసము.

ఆతని వాహనము మూషికము (ఎలుక). ఇది యపూర్వము. ఇది పరమరహస్యము. మూషికము - దీని స్వభావ మేమనఁగా, తన దారి కడ్డువచ్చువానిని గొఱికివేయుటయు,

వలసిన యాహారవస్తువులతోఁ దృప్తి నొందుటేగాక, కొన్నిటి నుపకరించువాని నెత్తుకొనిపోయి తన కలుఁగులో దాచికొనుటయు మూషికధర్మము. సాధకజీవున కిట్టి ధర్మములు పట్టినపుడు — అనఁగా దన సాధనమార్గమున కడ్డునిల్చు కొన్ని సంస్కారములను బ్రతిబంధకములను విడఁగొట్టుకొని, యనుకూల సంస్కారముల నవలంబించి, జ్ఞానోపయోగి సామగ్రిని సంగ్రహించికొని మూలబిలమున (మూలాధారమున) స్వయంభూలింగమును (ఈశ్వరుని) జేరి యుపాసించు జీవుఁడే మూషికధర్మము పట్టినవాఁడు. అట్టి జీవు నధిష్ఠించియే, ప్రజ్ఞాస్వరూప పరమేశ్వరుఁడు (ఈశ్వరశక్తి) సాధనబలముచేఁ దన రూపమే యైన జీవునితో స్వాధిష్ఠానాది చక్రములను దాటి యాజ్ఞాచక్రమునకుఁ బోవును. అప్పుడా జ్ఞానశక్తి ఋతంభర ప్రజ్ఞ యనఁబడును. జీవుఁడు తాను గురుకృపచేతను, శాస్త్రవాక్యములచేతను ‘అహం బ్రహ్మస్మి’త్యాది జ్ఞానము ననుభవించుచుండును. అపుడు మనఃస్థానమైన యా చక్రమునందు నిల్చిన జీవుని విషయేంద్రియాదులు బాధింపకుండ నాజ్ఞ పెట్టఁబడును గావునను, ‘అది సత్యము, అది సత్యము’ అనుచుఁ బరమశివస్థానమైన సహస్రారమునుండి శివాజ్ఞలను జీవుఁడందుకొనుచుండును గావునను ఆభూమధ్యగత చక్రమునకు ‘ఆజ్ఞాచక్ర’మని పేరయ్యెను. ఈశ్వరాజ్ఞల నందుకొని మహావాక్యార్థజ్ఞానము సుస్థిరమగునపుడు, ఆ ఋతంభర ప్రజ్ఞయే సత్యంభరప్రజ్ఞ కాఁగా, అచ్చోటుదాటి జీవుఁడు సహస్రారమందు దాదాత్మ్యానందము నొందును. కనుక ఋతంభర ప్రజ్ఞాస్వరూపము గణపతి, సత్యంభరప్రజ్ఞాస్వరూపము శివుఁడు. అందుచే శివుని కుమారుఁడు గణపతి యనఁబడెను. పైని

వివరించిన మూషికధర్మముపట్టిన జీవు నధిష్ఠించిన ఋతంభర ప్రజ్ఞయే మూషికవాహనుడైన గణేశుఁ డనఁబడెను. ఆజ్ఞాచక్రమునుదాటిన జీవున కెట్టి విషయేంద్రియ సంస్కార విఘ్నములు రావు కనుక, నీ ఋతంభర ప్రజ్ఞాస్వరూపేశ్వరునే విఘ్నేశ్వరుఁ డనిరి. ఇదే మూషికవాహన విఘ్నేశ్వర రహస్యము.

విఘ్నేశ్వరుని భార్యలు ఋద్ధి సిద్ధి యను నిరువురని వర్ణింపఁబడినది. విఘ్నేశ్వరు నారాధించువానికి సంపత్తి జయము గలుగునను సూచనమే యిది. ఈ దేవున కెనమండ్రు భార్యలున్నట్లు కొన్నిచిత్రములందుఁ గనుచున్నాము. ఇది పరమేశ్వరుని యష్టసిద్ధి ప్రదాతృత్వగుణమునకు జ్ఞాపకము.

కావునఁ బరమాత్మకంటె విఘ్నేశ్వరుఁడు వేఱుకాదనెడి సత్యమం దాదరముకల భక్తులు ఈ నా గ్రంథమందలి మూర్తి మంత్రరహస్యములను బోధించుకొని, సక్రమ భావ యుక్తముగాఁ బూజించి కృతకృత్యు లయ్యెదరుగాక.

మఱి రెండు మాటలు వినాయకుని గూర్చి వ్రాయక తప్పదు. మొదటిదొక వింత, యేమన - విదేశములందుఁగూడ గజాననారాధనము. భగవంతుని గజముఖునిగా భావించి, యిక్కడకు మిక్కిలి దూరముగానున్న పాతాళదేశములందుఁ గూడ నీ విశేషము కలదు అమెరికాదేశస్థులుకూడ నీ గజాననుం గొలుతురు. ఈ విషయము “Hindu Superiority అనఁగా హిందువుల యాన్నత్యము” అను గ్రంథమం దీ విధముగా నున్నది.

The Mexicans worshipped the figure made of the trunk of a man with the head of

an elephant, The Hindus as is too well known, still worship this diety under the name of Ganesh. Baron Humboldt thus remarks on the Mexican diety. "It represents some remarkable and apparently not accidental resemblance with the Hindu Ganesh."

మెక్సికనులు గజముఖమును మానవదేహమును గల విగ్రహము నారాధింతురు. హిందువు లిప్పటికిని నీ దేవతను గణేశనామము నారాధింతురనుట సుప్రసిద్ధము. మెక్సికన్ దైవతమునుగూర్చి హంబోల్ట్ అను నతఁ డిట్లు వ్రాసెను. "ఈ దైవతము హిందుగణేశుని పోలిక కొంత కలిగియున్నది. ఆ పోలిక యెన్నదగినదియు స్పష్టముగాఁ గాక తాళీయముకాక సమంజసమునై యున్నది."

దీనివలన రెండువిషయములు తేలుచున్నవి. మొదటిది పలువిషయములందు విఘ్నేశ్వరారాధనము కలదనెడి విషయము. రెండవవిషయము తొల్లి హిందువులు మతప్రచారమునకై పాతాళదేశమగు నమెరికాకుఁగూడఁ బోయియుండిరనునది.

చెప్పెడిదేమనఁగా, యూదులు దేవుని "జహోవా" యనఁగా, మహమ్మదీయులు "అల్లాహా" అనునట్లే, వైష్ణవులు భగవంతుని విష్ణునామముతోఁ బేర్కొనఁగా, శైవులు శివనామముతోఁ గొలుచునట్లే, గాణపత్యులు గణపతినామముతో నాయొక్క యీశ్వరునే యారాధించుచున్నారు. వీరి మతము గీతామతముకంటె భిన్నము కాదు. దీనినిగూర్చి మోనియర్ విలియమ్సు దొరగా రిటలు వ్రాసిరి. గ్రంథము పేరు 'ఇండియన్ విజ్ఞమ్' Indian Wisdom (P. 127).

"There is a sect among the Hindus called Ganapathyas, who identify Ganapathi or Ganesh with the Supreme Being. Their doctrines are embodied in the Ganesa Purana but they have a poem called the Ganesa Githa, which is identical in substance with Bhagavath Githa, the name of Ganesa being substituted for that of Krishna.

“పరాత్పరుని గణేశునిగా భావించు గాణాపత్యులనెడి శాఖ యొకటి హిందువులందుఁగలదు. వారి మతసిద్ధాంతములు గణపతి పురాణమందుఁ గలవు. ఇంకను భగవద్గీతతోఁ దుల్యమగు ‘గణేశగీత’యును వీరికిఁ గలదు. దీనియందుఁ గృష్ణునకు మాటుగా గణేశనామము వాడఁబడినది.” అదియుండనిండు.

ముఖ్యమైనది గణేశపూజాకాలజ్ఞానము. ఇది భాద్రపద శుద్ధచతుర్థి. భాష్యంతః ప్రకృతులందు వ్యాపించు జడత్వము మెల్లమెల్లగా మల్లదలనొందు మంచి సమయము. అంతః ప్రకృతియందు జడత్వము సడలనారంభించు నీ భాద్రపదశుద్ధచతుర్థి (నాల్గవ దినము) మొదలు తొమ్మిది దినములు జ్ఞానప్రద శివపుత్రుఁడుగా భావింపఁబడినట్టి ఋతంభర ప్రజ్ఞాస్వరూపుడైన భగవంతు నారాధించి, స్వభావముచేనగు నంతఃప్రకృతి ప్రసాదము నాస్వాదించి, సాధకజీవుఁడు కృష్ణపక్షమందుఁ బితృదేవతల యాశీర్వాదము నొందునేని, రాఁబోవు శరత్కాలాదిని, బరాశక్తి నారాధింపఁగల జడత్వవిముక్తి యనెడి యంతఃప్రసాదము నొందును. అదియే శరన్నవరాత్రములందుఁ బరాశక్తి నారాధింపఁగల సామర్థ్యము నిచ్చును. జడత్వము తొలఁగి యంతఃప్రసాదము వికసించు నపుడే ప్రాణాయామ క్రియయందలి కుంభక ప్రయత్నము

సఫలమగును. అపుడు పూర్తిగా జడత్వముతోలంగి చిత్రకాశ మనెడి ఓజఃప్రకాశ మగును. దీనినే కాళిదాసుఁడు—

“ప్రససాదోదయాదంభః కుంభయో నేర్మహాజనః”

అని శరత్కాలవర్ణనమునం దుగ్గడించెను. మహా తేజశ్శాలియగు కుంభసంభవుని(అగస్త్యుని) యుదయమువలన, జలము(జడము) నిర్మలమయ్యెను. అనఁగా, కుంభసంభవుఁడు — కడవయందుఁ బుట్టినవాఁడని పౌరాణికార్థము. ఆధ్యాత్మికార్థము—“కుంభే సమ్యగ్భవతి తిష్ఠతి ఇతి కుంభసంభవః” ప్రాణాయామ క్రియ యందలి ప్రధానభాగమైన కుంభకమందుఁ జక్కఁగా నిల్వఁ గలవాఁడు కుంభసంభవుడు. కనుకనే శ్రీనిద్య యనుపేరఁ బరగు దేవీ విద్యను హయగ్రీవ విష్ణుమూర్తి కుంభసంభవుడైన యగస్త్యునకే ప్రసాదించెను. భాద్రపదశుద్ధమందు విఘ్నేశ్వరుని బూజించియు, కృష్ణపక్షమందుఁ బితృదేవతల నారాధించియు వారి కనుణాశీర్వాదముల నొందినవాఁడే, తేజోభూత వికాసారంభమగు శరదృతువు ప్రవేశింపఁగానే, తేజోమయియు, భర్గఃస్వరూపయు, గాయత్రియునైన పరాశక్తిని, దేవినారాధించి కృతార్థుఁడు కాఁగలఁడని నిశ్చితాభిప్రాయము

భాద్రపద శుక్ల పక్షమందుఁ జవితినాటికిఁ జంద్రకళలు అనఁగా మాససిక కళలు నాలుగు వికసించుసరికి సాధకోత్తముడైన యొక మహర్షియందు ఋతంభర ప్రజ్ఞాస్వరూప గణపతి యీషిధమగు మూర్తిగా నావిర్భవించుట నీతిధియే యీదేవుని పూజకై శాస్త్రములందు విహితమైనది. గణపతి భేదము లనేకములు కలవు. భిన్నభిన్న మహర్షులు భిన్న మంత్రముల సాయముతో నారాధించుచు, బరమేశ్వరుని

భిన్నభిన్న కల్యాణగుణములందుఁ దమ కిష్టమైనవి స్ఫురించు నటులు భిన్నభిన్న రూపకల్పనములు చేసి ధన్యులైరి. అవి యన్నియు నిటవ్రాయఁ బనిలేదు. ఆయా మూర్తుల చిత్ర కల్పనారహస్యములను, ఆయా మంత్రముల యర్థములను దద్జ్ఞుల నాశ్రయించి తెలిసికొనఁదగును. దీని యందేకాదు. పెక్కింటియందీ మంత్రమూర్తి భేదములు కలవు. దైవకృప గురుకృపయు శాస్త్రకృపయు సంపాదింప గల్గినచో నన్నిటి జ్ఞానమును లభించును. జిజ్ఞాసాబలమే యటఁ బ్రధానము. ఇంత చాలును.

రా స లీ ల

ఇది మన యాంధ్రదేశమున విశేషించి ప్రచారమందు లేకున్నను, దీని ప్రాశస్త్యము వెలుంగుట మనవిధి. ఉత్తరాది పూజలలో నిది ప్రముఖము.

శరదృతువునందలి నిర్మలాకాశమునఁ బూర్ణచంద్రు నుదయముచే శుభ్రజ్యోత్స్నాస్నాతయై శీతోష్ణముకాని విశ్వ ప్రకృతియొక్క యపూర్వసౌందర్యము నిడ ముగ్ధులైన పూర్వా చార్యులు అంతర్జగత్తునందును సట్టి యపూర్వ శోభావికాస మునే యనుభవించి, కార్తికపూర్ణిమాతిథియందు రాసలీలా పూజావిధానమును జేసిరి. ఎవ్వని యసీమ సౌందర్యమాధుర్య ముల యించుక యాభాసము నొందిన విశ్వప్రకృతియం దిట్టి యపూర్వసౌందర్య ముదయించునో, వానిహద్దులేని సౌందర్య మాధుర్యముల పరాకాష్ఠ కిది శమయము. ఆతని సుందరదిన మొక్కసారి యాదఁబడకుండునా? అతఁ డానంద ఘనుఁడు;

అత్మారాముడు; విశ్వాతీతుడు నైనను, ఏ విధముగా నీయపూర్వ విశ్వలీలానందము నుపభోగించుచున్నాడో, అత్మారాముడయ్యును నే విధముగా నాత్మశక్తులతో రమించుచున్నాడో, దానిని స్మరించిన తత్త్వదద్దులు ఈ దినముగ డెంత యానందమును, నెంత యాత్మత్వప్రియు ననుభవించిరో! శక్తి త్కాలావసానమందు క్షీణితత్త్వముయొక్క ప్రకట ప్రకాశము క్రమముగా క్షీణించును. కొలది నాశ్యలోనే శీతర్తువు పొడసూపుటతో, వ్యోమతత్త్వము విశేషించి వెలయు కాలము వచ్చును. దాని పూర్వసూచనము లారంభ మగును. ఈ సమయమందు మన స్థూల శరీరమందలి యాకాశతత్త్వము మొదలుకొని సర్వవ్యాపియై హద్దులేని వ్యోమమండలమును బోధమందు బాగ్యతముజేసి, యాబోధమయ్యాకాశమందు భువనసుందరుని సుందర రాసలీల నాస్వాదింపఁగల్గుటచే నీ దుఃఖభర మానవజీవనము మధుమయమై పోవును. అపుడే మానవజీవనము యొక్క సర్వాపేక్షా సమయము కూడి వచ్చును. అప్పుడు మనుష్యుడు భువనసుందరుని రాసలీలను దర్శింపఁగలడు.

రాసలీల — గోపికలతోడ శ్రీకృష్ణుని యానందక్రీడ. జగత్తునందలి సర్వజీవులను దనవంక కాకర్షించువాడు, సర్వ పాపముల సమూలకర్షణము చేయువాడు శ్రీకృష్ణుడు. అతడే యానందమయ పరమాత్మ. అతడు సర్వదా సర్వత్ర ససంఖ్య గోపికలతో నానందలీల నెఱపుచున్నాడు. అసంఖ్య గోవులందు పదునాఱుగురు శ్రేష్ఠులు. వారిలో నెనమండ్రు సఖులు శ్రేష్ఠతారలు. ఎనమండ్రలో మొట్టమొదటిదే శ్రేష్ఠతమ. రాసలీలయందు సృష్టితత్త్వము బాగుగా తేటపడును.

మూలప్రకృతివలన నీ జగత్తు పుట్టును. ఆమెయే పూర్తిగా నీ రాసలీలయందు శ్రేష్ఠతమ గోపిక. మూలప్రకృతి వలన నేడు ప్రకృతులు వికృతిరూప పరిణామమును సంఘటిత మగును, అనఁగా మహత్తు అహంకారము పంచతన్మాత్రలు అనునవే రాసలీలయందలి శ్రేష్ఠతమ గోపీతారలు. మఱి హనివలనఁ బుట్టు పదునాఱువి గారములే పంచజ్ఞానేంద్రియ ములు, పంచకర్మేంద్రియములు, పంచభూతములు, మనస్సు అనునవియే రాసలీలయందు శ్రేష్ఠగోపులు ఈ పదునాఱు ప్రకృతుల వికాస తారతమ్యములే నసంఖ్య గోపికాభేదము కలుగుచున్నది. కావుననే రాసలీలయందలి గోపీసంఖ్య నిర్ణయించుట కాదు. జగత్తునందలి ప్రతిపరమాణువును బృందావనమే. ఇట్టి బృందావనమం దెల్ల వేళల నసంఖ్యగోపికలతో నాత్మరూప శ్రీకృష్ణుఁడు విరాజిల్లును. గోపికల సంఖ్య యనిర్ణయమైనను, మనకు నచ్చఁజెప్పుటకుఁగాను బూర్వాచార్యులు పదునాఱుగురు గోపికలతో శ్రీకృష్ణుని రాసక్రీడను వర్ణించిరి. తాను సచ్చిదానందస్వరూపుఁడయ్యును, ఏ కాఖండ స్వరూపుఁడయ్యును బదునాఱుతత్త్వముల నెడి గోపికలయందుండి సత్త, చైతన్యము, ఆనందము అనువాని యభివ్యక్తిని బ్రకాశింపఁజేయుచుండును. శ్రీకృష్ణుని శత్రువల్లనే గోపికల సత్తయు, శ్రీకృష్ణునిచైతన్యమువల్లనే గోపికలప్రకాశమును, శ్రీకృష్ణుని యానందమువల్లనే గోపికల పరిచ్ఛిన్నానందమును నభివ్యక్తమగుచుండును. పదునాఱుతత్త్వముల నెడి గోపికలు, అనఁగా నింద్రియశక్తులు ఆ యానందనయన శ్రీకృష్ణుని సంధానము నొందునపుడే, బహిర్ముఖవిషయాను సంధానము నుండి మఱిపోయి, యంతర్ముఖములగుటకు మొదలిడును.

అప్పుడు తమతమ విశిష్టతయ నెడి కుల మాన లజ్జానులను విడిచి పెట్టి పూర్తిగా నాత్మయందే మైమఱచి, పరమపురుషు నానంద లీలయందుఁ బాల్గొనును. ఆ యానందమయ పురుషుఁడు శ్రీకృష్ణుఁడు తా నొక యద్వితీయుఁడయ్యును నేవిధముగాఁ బ్రకృతి, మహత్తు, అహంకారము, పంచతన్మాత్రలు, పంచ భూతములు, మనస్సు, ఇంద్రియశక్తులు ననువానిలో నిట్టి యాయా భావములతో నాత్మప్రకాశము చేయునో, దాని చక్కని యనుస్మరణము నుపలబ్ధియుఁ జేయుటకే రాసలీలా పూజ విహితమైనది. రసస్వరూప పరమాత్మ భావాతీతమును గుణమయమునైన రూపముతోఁ బ్రకాశించును. నిరవయవ మైన కేవలానంద స్వరూపరసము సావయవమై — అకార యుక్తమై కలయునపుడే — నామరూపములతో నభివ్యక్త మగునపుడే, రాసలీలాభినయ మారంభ మగును. రసము అప్పుడే రాసరూపమున నాత్మప్రకాశము చేయును.

సారాంశ మేమనఁగా జగత్త్వమును, సృష్టిరహస్యమునుఁ జక్కఁగా నెఱింగించుటకే శాస్త్రములందీ రాసలీల విహితమైనది. శాస్త్రకృపను, గురుకృపను బొంది పురుష ప్రకృతి విషయక జ్ఞానమందధికారులైనవారే, యీ విషయ బృందావనమందు నిత్యము రాసలీలాస్వాదము చేయఁగల్గుదురు. సర్వరూపములతో, బహురూపములతో, జగద్రూపముతో, అత్మప్రకాశము చేసి యానందమయపురుషుఁడు నిత్యము నే యానందలీలానుభవము చేయునో, దాని నొక్క గడసేపె నను జీవుఁడు హృదయంగమ మొనర్చుకొనుటకే యీ రాసలీలావిధాన మేర్పడినది. సాధారణదృష్టికి జగత్తు దుఃఖమయముగానే తోచును కాని జీవితకాలమందొక్క

సారియైనను శ్రీకృష్ణుని యీ యపూర్వరాసలీలనుఁ గాంచు భాగ్యమబ్బిన సాధకులకు మాత్ర మీజగత్తు నిత్యానంద మయముగానే ప్రతిభాతమగును. దుఃఖము నెడిపేరితో నొక్కటి యెక్కడను లేనేలేదు, అంతయు నానందమే. ముమ్మాటికిఁ గేవల మూనందమే. దుఃఖరూపమునఁ గానవచ్చునదంతయు నానందవస్తువుయొక్క - విభిన్నస్ఫురణమే యనెడి సత్యజ్ఞాన లాభము నొందుటకే, యీ సత్వోపలబ్ధిఁ జేయుటకే యీ రాసలీలా పూజానుష్ఠానము జరుగుచున్నది. బ్రతికియున్నంత కాలము ప్రతిదినమో, యేడాది కొకసారియో యీ పూజ నాచరించు ఫలముగా మిగిలిన మనుగడనాళ్లన్నియును మనుష్యుఁడు సర్వవ్యాపియైన యానందమయసత్త సనుభవింపఁ గలిగినచో మానవజన్మమునంతిన చరితార్థత నొందును.

ఇపుడొక ప్రశ్నము - కార్తికపూర్ణిమకంటె నితరమైన యే దినమందును రాసలీలాస్వాదము చేయలేమా? యని. ఏమీ, ఎందుకు చేయఁజాలము? సాధకులు భక్తులునైనవారు నా భుజనసుందరుని కృపా లేశమునందినవార లెట్టి సమయము నందైనను భగవంతుని స్వరూపోపలబ్ధిని దాము గోరినట్లు చేయఁగల్గుదురు. ఇందు బాధయేమియు లేదు, సరిగదా, చేయుటే యుచితము. ఇదిగో యీ కార్తికపూర్ణిమా దివసము సాధకులకు, ససాధకులకు నెల్లరకు నిర్దేశింపఁబడినది. ఇట్లే సర్వ పూజావర్ణములను నెఱుంగునది. ఈనాఁడు బాహ్యంతః ప్రకృతులందుఁ గలుగు పరివర్తనము రాసలీలానుభవ పక్ష. మున విశేషించి సాయపడునని యిదివఱకే సూచించితిని. ఈ తిథియందే యథాసంభవముగా నిట్టిపూజల్లు చేయుట సనాతనధర్మావలంబులైన వృత్తులకుమాత్రమే యవశ్య కర్త

వ్యము. అంతవఱకు స్మరణీయమేమనఁగా, నేఁడాదిపొడుగు నను బ్రతీచినముగాకున్నను, దుదకప్పుడప్పుడు ఈ రాసలీల యొక్క యత్యధికాస్వాదనమునకై యథాశక్తిగా ననుశీలించువారు మాత్రమే యీ సునిర్దిష్టదినమందు రాసోత్సవ యథార్థబలమొంద సమర్థులు. తక్కినవారి విషయమున — ఈ విషయము నేవిధముగాను ననుశీలించి, యనుస్మరింపనివారి పక్షమున నీ నిర్దిష్టదినమందు మాత్రమే చేయుపూజ యెన్నఁడును నాశానురూపఫలము నీయఁజాలదు. రంగమంచమందు సుదక్షనటకుఁడని పేరెన్నికగన్నవాఁడు నిర్దిష్టదినమునకు ముందుగా నే, తన యభినయింపవలసిన విషయమును బలుసారులనుశీలించుచు భూమిక కవసరమగు నైపథ్యమును సంగ్రహించుకొనుచుండునట్లే యీసంసారరంగమంచమందు ఆనందమయ భగవత్ సత్త్వోపలబ్ధియ నెడి యభినయ కార్యమందు సమర్థాభినేతయ నెడి పేరొందఁగోరువాడు ప్రతిదినమో, వీలగునపుడెల్లనో యట్టి యనుశీలనము చేయుచునే యుండవలెను. మొత్తపుమాట యేమనఁగాఁ బూజాదులను జేసి దాని సార్థక్యము నొందుటకై మొదటినుండియు నీ పూర్వప్రయత్నమును జేయుచునే యుండవలెను. ఈ నియమము కేవల తానక్రీడా విషయమందే కాదు, సర్వపూజా సంబంధము నందునని యెఱుంగునది. మరియు నీ కార్తిక పూర్ణిమనాఁడు విశేషమేమనఁగా నానందమయ సృష్టిలీలా రహస్యమును జీవసాధారణులకుఁ దెలియఁజెప్పుటకే భగవంతుఁడు స్వయముగా నవతరించి యా దివమందు రాసలీలాభినయము చేసెను. ఈ దినము విశేష స్మరణయోగ్యమును, ఆశానురూపఫల దానరూపమున విశేషశక్తిసంపన్నము నని చెప్పవచ్చును.

మఱొక్కమాట చెప్పి యీ ప్రస్తావము నుపసంహరింతును. శ్రీమద్భాగవతమున రాసలీలయందు శ్రీమతి రాధ పేరు పేరేషించి యుల్లేఖింపఁబడినది. కాన, దాని విషయమున నిచ్చట నెట్టి యాలోచనమును జేయలేదు. గోపీ శబ్దము మాత్రము వ్రాయఁబడినది. గోశబ్ధార్థము ఇంద్రియము. ఇంద్రియములనుఁ బాలించువాఁడు గోవుఁడు. ఏశక్తివశమున నింద్రియములు పరిచాలితములగునో (విషయగ్రహణమందు సమర్థములగునో, యదే గోపీ. పరమాత్మ యేశక్తుల నాశ్రయించి సృష్టిలీలాప్రకాశము చేయునో యవే గోవులు. ఆత్మశక్తులతోనే యాత్మ చేయు రస (ఆనంద) క్రిడయే రాసము. సత్తాచైతన్యము, ఆనందము - అనఁగా సంధిసీ, సంవిత్, హ్లాదిసీ శక్తులయొక్క విశిష్టప్రకాశము, సంహరణము ననునదే రాసలీల. సాధకుఁడు రాసలీలాధ్యానముచేసి చేసియు నిత్యబృందావన మనెడి హృదయక్షేత్రమందు నిత్య రాసలీలాసంధానము నొందనంతదాఁక, నతని రాసోత్సవానుష్ఠానము సమ్యక్ ఫలదాయకము కాదు. అన్నిపూజలయందును నీ రహస్యము నెఱుంగునది. పూజనీయుఁడెవఁడో వాని మహత్త్వము, భావము మున్నగువాని నెఱింగి చక్కఁగా నాత్మసాక్షాత్కార మొనర్చుకొనగల్గు పూజకుని పూజలే సార్థకములగును. పూజ పూజకునితోను, పూజ్యముతోను భిన్నముగా నుండునంత కాలము పూజాయథార్థస్వరూపము హృదయంగమముకాదు.

డోలాయాత్ర

ఈ యుత్సవము దేశమందంతట ఘల్లుణశుద్ధ పూర్ణిమ నాడు జరుగును. ఆంధ్రమున సుప్రసిద్ధక్షేత్రమైన శ్రీ కూర్మే

శ్వరక్షేత్రము దీని విశిష్టస్థలము ఇది మున్ను శైవక్షేత్రమే. శ్రీరామానుజులచే వెష్టవముగా సంస్కరింపఁబడినవానిలో నిది యొకటి. ఆనాడీ యుత్సవము ఉత్తరానక్షత్ర ప్రధానముగాఁ జేయఁబడును. స్థార్థార్చితక్షేత్రమునందు తిథిప్రధానముగాఁ జేయబడును. నాడు శ్రీనాథుని యుత్సవవిగ్రహమును శ్రీదేవీ సహితముగా డోల (ఊయల) యందుంచి, పూజించి యూయల నూపుచు భక్తులు బగ్గుండ (ఫల్గుచూర్ణము నెడి సువాసిత రక్తచూర్ణము) స్వామి విగ్రహముపైఁ జల్లుచు, యధేష్టముగాఁ బ్రార్థింతురు. ఆ బగ్గుండనే భగవత్ప్రసాదముగాఁ బూజకులు భక్తులపైఁ జల్లుదురు. కొన్నిచోట్ల బగ్గుండను భక్తులొండొరులపైఁ జల్లుకొందురు. ఇంక బ్రత్యేకవ్యక్తి యందున్న యాత్మచైతన్యమును భగవంతునిగానే భావించి పూజింతురని భావము.

ఇపుడీ యుత్సవ తత్వమునుఁ దెలియఁ జూతము. శ్రీకృష్ణునితోలోత్సవము చైత్రమునకు ముందటిదైన ఫాల్గుణ శుద్ధ పూర్ణిమనాడు చేయఁబడును. ఆరు ఋతువులందునుఁ జూడఁగా శరద్వసంతములే మనోరమములు. విశ్వప్రకృతి యొక్క సౌందర్యము మానవచిత్తముల నాకర్షించు నాసమయయే భువనసుందరుని లీలారసాస్వాదము చేయువిషయమున మిగుల ననుకూలములు. మనస్సు స్వచ్ఛముగా నుండునపుడే యాధ్యాత్మిక భావరాశిని గ్రహించులాభము గల్గును. కావుననే శాస్త్రకారులు చేసిన పూజల కట్టడులెల్ల భగవానుని యీ విశ్వలీలా రసాస్వాదము చేయుటకే యైయున్నది. ఆ పూజలెల్లఁ దఱచుగా శరత్కాలమందును, పసంతపూర్ణిమా తిథియందునుఁ జేయఁబడును. రసికభావుకులైనవారు బాహ్య

ప్రకృతియొక్క యపూర్వసౌందర్యమునుఁగాంచి భువనసుందరు
 నొక్కసారి స్మరింపకుండగలరా? ఎవ్వని రవ్వంత సౌందర్యా
 భాసము నొంది విశ్వప్రకృతి యంకమందు వాసంతీపూర్ణిమా
 సౌందర్యము మెఱయునో వాని నొక్కసారి స్మరించుట మనుష్య
 మాత్రునకుఁ గేవల స్వాభావికముగాదా! భువనసుందరుడై
 యానంద ఘనవిగ్రహుడై యాత్మస్వరూపముతోఁ బరమ
 ప్రేమాస్పదరూపముతోఁ బూర్ణభావముతోనున్న యాతఁడే
 నిత్యస్థిరాత్మస్వరూపుడైన శ్రీకృష్ణుడే మనస్సు, ఇంద్రియా
 దులు ననువానిచేఁ బరిచ్ఛిన్నుడై యుపాధివశమున నిత్య
 డోలాయమానుఁ డగుచున్నాఁడు. (ఊగులాడుచున్నాఁడు).
 హృషీకేశరూపముతో, సర్వేంద్రియాధిష్ఠాత్మ రూపముతోఁ
 బ్రతిజీవుని హృదయమందును గురురూపముతో, నచ్యుత
 స్వరూపముతో నిత్యమునున్న యాతఁడే యింద్రియముల
 దారిని తేబడు విషయములనుఁ బ్రకాశింపఁజేయుచు భోక్తృ
 రూపముతో వేలయుచుండునపుడు ప్రతిక్షణమును నెంతగా
 నాందోళితుడగునో! ఆతని యీ డోలాయమాన స్వరూప
 మును యథాసంభవముగా ననుభవించుటకే యీ డోలోత్స
 వము విహితమైనది. మనము మన యింద్రియరాజ్యమందు
 విచరించుచుఁ బోవునపుడెల్లఁ జాంచల్యము ననుభవించు
 చున్నాము. ఆ చంచలత యతనిదే. నిత్యస్థిగుఁడును, ఏకా
 ద్వితీయుడునైన యతఁడే యీచంచలత లోపలనుండి యలలు
 గల నీటఁ జంద్రుఁడువలెఁ బ్రకాశించుచున్నాఁడు. అమృత
 మయుఁడును, మధుమయుడును, ఆనందమయుఁడును, బరమ
 పురుషుఁడునైన యతఁడే భోగ్య భోక్తృ భోగరూపముతోఁ
 బ్రకాశించుచున్నాఁడనెడి సత్యమును సంవత్సరము పొడుగున

నొక్కనాడైనను సనుభవింపఁ గల్గినచో మనుష్యుఁడు నిశ్చింతముగా నానందముతో నీ దుఃఖభర సంసారారణ్యమునందు నిర్భయముగా విచరింపఁ గల్గును. ఏమనగా నొక్కనాటిస్మృతి మనుష్యుని జాలకాలమువఱకు నానందమయుని జేసి యుంచఁ గలదు. అతఁడే మన కేకాంతప్రియుఁడు. అతఁడు లేకున్నచో మఱి మన కేమియు నుండదు. అతని ప్రసాదమువల్ల నే యీ వైచిత్ర్య విశ్వభోగములు సాగుచున్నవనెడిమాట నొక్కసారి మనసున కెక్కించుకొన గల్గినచో మనుష్యుఁ డాతనియెడ ననురక్తుఁడు కాకుండఁగలఁడా? కనుక నే యీ డోలాపూజా దినమందు అనురాగమునకుఁ బ్రతినిధిగా ఫల్గుచూర్ణముతో (బగ్గుండతో) మన ప్రాణదేవతను అభిరంజితుని (రంగువేయఁ బడినవానిని) జేయు విధానమిది.

సాధారణముగా మనము విషయములయెడనే యనురాగము గలవారమనుకొందుము. వాస్తవముగా నదికాదు. మనమెల్లరము తెలిసియో తెలియకో జగత్తునందలి సర్వ వస్తువులను బట్టిచూడ, భగవంతునియందే విశేషానురాగము గలవారము. యథార్థముగా మన యనురాగ మంతయు మనకుఁ గేవల ప్రియతముఁడైన భగవంతునియందే పూర్తిగాఁ బర్యవసించుచున్నది యని నిస్సంశయముగా నెఱింగించుటకే యీ డోలోత్సవము చేయఁబడును. లోపల దాఁగియున్న యా యనురాగ స్వరూపమును యథార్థముగా సనుభవింపఁ జాలమిచే, స్థూలమందు (వేలిని) ఇట్టి కర్మములు చేయు ప్రయోజనమున్నది. లోపల నిరవయవముగా నున్న యా యనురాగమును బట్టుకొనుటకే (గ్రహించుటకే) వెలిని సావయవమైన యెఱ్ఱసి రంగుగల బగ్గుండను బెట్టిరి. లోపల

నిరవయవానందరూపముగానే ప్రేమరూపముగానే యున్న వస్తువే వెలినిసైతము కృష్ణవిగ్రహరూపమున మన యెదుట వెలయుచున్నది. అంతరమును గ్రహించుటకే యీ డోలా పూజాకర్మ యేర్పఱుపఁ బడినది. ఆవుయొక్క సర్వాంగము లందును సూక్ష్మరూపమున నేయి యున్నది. నిజమే కాని యీ నేతి ప్రభావముచే దాని శరీరమందైన గాయము మానదు, గాని దానిపాలు పిడికి దానినుండి నేతినిదీసి యీ గాయమునకుఁ బ్రయోగించుటచే దాని గాయము పోవును. సరిగా నిటులే మనమెల్లరము వాస్తవముగ భగవాను నెడనే యనురాగము గలవారమైనను, ఈమాట తెలియకపోవుటచే ననురాగము మనలను ప్రేమమయులనుగాఁ జేయఁ జాల కున్నది. ఆనందము నీయఁజాలకున్నది. కావుననే యీ బాహ్య కర్మ ప్రయోజనము బాహ్యకర్మ ప్రయోగసహాయముతోనే, మనలోపలనున్న జ్ఞాన భక్తి ప్రేమాది దైవీసంపద నొందు చున్నాము. ఇది కేవల డోలాపూజావిశేషఫలమేకాదు. సర్వ పూజలవలన నపూర్వఫల లాభమగును. డోలాపూజయందు భగవంతు నెడనైన యనురాగమునకుఁ బ్రతినిధియైన బద్గుండ చేత సైతము భగవంతుని శ్రేష్ఠశరీరము అభిరంజితము చేయఁ బడునంత విశేషత్వమున్నది. కనుకనే దీని విషయమున నిన్ని మాటలు చెప్పఁబడుచున్నవి.

పూజకుడా! నీవు బద్గుండను జేతఁబట్టుకొని భగవంతుని లీలాందోళిత రూపము నెదుట నిలువఁబడి చూడుము. నీ ప్రాణదేవతయైన యాతఁడు నీ యుచ్ఛ్వాంఖలా వాసనా వృత్తికొఱకు, భోగ్యవిషయరూపముతోను, భోగసాధనములైన యింద్రియముల రూపముతోను బ్రకాశించునపుడు

మనకుఁ దెలియకయే యెంత యాందోళితుఁడగుచున్నాఁడో!
 నిత్యస్థితుఁడైన యాతఁడు కేవలము నీ కొఱకే నీకుఁ దెలి
 యకయే యెంత చాంచల్యభావము నొందుచున్నాఁడో!
 యిటులు చూడఁగా జూడఁగా నీ యహంకారము యొక్క
 నిక్కిన తల నిశ్చయముగానే యకృతజ్ఞత యనెడి మోయ
 రాసి బరువుచేఁ బూర్తిగా వంగిపోవును. అట్టియపుడు
 నిష్కపటములైన నీ కన్నీళ్లతోఁదడిసిన బగ్గుండను, అను
 రాగమునకుఁ బ్రతినిధిగా నాతని చరణములందును, నాతని
 సర్వాంగములందును నర్పింపుము. నీవు భక్తిపూర్వకముగా
 సమర్పించిన యనురాగముతో రంజితుఁడై, యాయనయు
 నప్పుడే యనురాగమయ మూర్తితో నాత్మప్రకాశ మొన
 ర్చును. ఏమన, నాతఁడు కల్పవృక్షము. నీ వాతని కేమి
 యిత్తువో, నీవాతని నేగుణములతో విశ్వాసితుని జేయుదువో
 భావాతీతుఁడును గుణాతీతుఁడు నయ్యును, నీ యాభావము
 లతో నీ యాగుణములతో భావమయుఁడును గుణమయుఁ
 డును నై వెలయును. నీ యాశలు పూరించును. నీ వపుడు
 గోపికలచేఁ బరివేష్టితుఁడైన యాగోవిందుని యింద్రియ
 శక్తులతో గూడి పరమానందుఁడును, ఇంద్రియాది పతియు
 నైన యా భగవానుని, నీ హృదయమనెడి (ఁడోల) యూయెల
 యందుంచి లీలాందోళిత రూపముతో దర్శింపుము. ఆతఁడు
 తప్పక నీ హృదయఁడోలిక యందు ఁడోలానుమానుఁడగు
 చున్నాడు. ఆతని నిన్నాళ్లును జూచు నవసరము కలుగలేదు,
 కావున నీ ఫాల్గునపూర్ణిమాతిథియం దీ సుఖభరితదినమందు,
 మరుత్తత్త్వము మొట్టమొదట నభివ్యక్తమగు కాలమందు,
 మందమధుర మలయ మాడుతముచేఁ బరిసేవింపఁబడుచు

వాసంతీపుష్పా భరణ భూషితుడైన యీ విశ్వప్రకృతి
యంగమందుఁ గూర్చుండి యొక్కసారి యా భగవంతుని
దర్శించి కృతార్థుడవగుము. ఆ విశ్వేశ్వరుని యంగమందు,
అనురాగమనెడి బగుండ సమర్పించి స్వయముగా ననురాగ
స్వరూపోపలబ్ధిని జేయుము. విశ్వమందలి సర్వజీవులయెడ
ననురాగ సంపన్నుడవగుము. హృదయమందు గుప్తముగా
నున్న భగవదనురాగము నుద్దీపింపఁజేసి విశ్వమయమైన యా
యనురాగమును వెదజల్లు సామర్థ్యము నొందుటే చోలా
పూజయొక్క యాధ్యాత్మిక ఫలము. ఇంతేగాక దీనివలన
నాధిభౌతిక ఫలమునుం గలదు. పాశ్చాత్య విజ్ఞానవిదులైన
వారును నీ సమయమందు మేన నెల్లెడ బగుండలేపనము చేసి,
యథాశక్తి భగవంతుని స్మరించుటచే వసంతాది సాంక్రామిక
వ్యాధులు గ్రమ్ముననెడి భయము తొలఁగునని చెప్పుదురు.

శ్రీ వా సంతి (దుర్గా) పూ జ

శీతర్తువు నంతమందు మరుత్తత్త్వము చక్కఁగాఁ
బ్రకటమగు కాలమున నానావిధ పుష్ప సంభారములతో
నొప్పు వసంతర్తువునందు సర్వైశ్వర్యమయి దుర్గతిహారిణి
దుర్గాదేవీపూజ విహితమైనది. అమ్మ సంతానమై, భగవంతుని
మాతృభావమందు విముగ్ధులైన వారు విశ్వప్రకృతి యందొక
విధమైన విశేషత్వమును గలిపెట్టునపుడు, అమ్మ నొక్కసారి
విశేషభావముతో స్మరింపకుండఁజాలరు. ఋతురాజైన వసం
తము రాఁగానే యీ వాసంతీదుర్గాపూజ విధింపఁబడినది.
విశేషించి పూర్వకాలమందు రాజు సురభుఁడు రాజ్యమును

గోలుపోయి మహర్షి మేధసు నుపదేశానుసారము నర్మదా తీరమందు ఈ వాసస్థి దుర్గాపూజను జేసెను. దాని ఫలము గానే యతఁడు, చేజాతిన రాజ్యమును మఱల నొందెను. నాఁటినుండి యీ పూజ దేశమున వెలసినది. శుక్ల పక్షమందు సప్తమి మొదలు మూడుదినములీపూజ చేయఁబడును. ఈ సమయమందు మానసికావస్థ మాతృభావస్థ రణ విషయమునఁ గడు ననుకూలమని మున్ను జెప్పితిని. ఈ పూజయొక్క యితర తత్త్వములు శారదీయ దుర్గాపూజా వివరణమందుఁ జూడఁ దగును. శారదీయ పూజకంటె, నీ వాసంతీపూజా విశేష మేమనఁగా, నీ పూజయందు బోధనానుష్ఠానములేదు. మరు తత్త్వము యొక్క చరమ ప్రాకట్యసమయమున—తేజ స్తత్త్వావిర్భావము మొదలగునపుడు ఈ పూజచేయఁబడును. అపుడు సూర్యచంద్రగ్రహ నక్షత్రాదుల సన్నివేశ మీవిధ ముగా సంఘటిల్లును. అనఁగా విశ్వప్రకృతి యందొక జాగరణ మయి స్పందనము సిద్ధమగును. అపుడు మన యంతః ప్రకృతియు, అనఁగా మనోబుద్ధి చిత్తాహంకారమును, ఇంద్రి యాధిపతి దేవతాగణమును గొన్నిదినములు జడత్వ మోహము నణఁగఁద్రొక్కి యొక ప్రాణమయ స్పందనము ననుభవింపఁజొచ్చును. కనుకనే యుత్తరాయణము దేవతా జాగరణకాలముగా శాస్త్రములందు వర్ణింపఁబడినది. అపుడు దేవతాగణము తనంతనే జాగృతమగును. బోధశక్తియొక్క వివిధాయతనములు తమంతనే క్రియా శీలమగును. కనుక నా సమయమందు వాని బోధనక్రియ యక్కఱలేదు. ఈ విషయమున నింతకంటె సధికముగాఁ జెప్పఁబనిలేదు. మున్నుండు విశేషముల నెఱుంగఁగలరు.

శ్రీ గంగా పూజ

జ్యేష్ఠ శుక్ల దశమి నాటికిఁ జంద్రముని క్షీణత తొలఁగుటచేఁ బ్రాకృతిక నియమమువల్ల నపుడు మనస్సు వికాస భావము నొందును. ఈ సమయముం దొకసారి పుణ్యవాహినియైన భాగీరథీ స్నిగ్ధజలములందుఁ బాపక్షయ కామనతో మునుఁగుటయు, సుఖదయు మోక్షదయునైన గంగను భక్తితోఁ బూజించుటయు నగుటచే వాస్తవముగానే పాపక్షయమును మోక్షలాభమును నగును. సర్వకార్యములు జేయునపుడును, సర్వభావముల యనుచింతన మగునపుడును, మనఃప్రాణములు సంకుచితములగుటయే పాపము. మనుష్యుఁ డీవిధముగాఁ దెలిసియో తెలియకో ప్రతిదినము నింతయో యంతయో పాపసంచయము చేయుచున్నాఁడు. ఏడాదిపొడుగున గూడఁబెట్టిన యా పాపసంస్కారములనుండి విముక్తుఁడగుటకే పూర్వాచార్యులు గంగావతరణ తిథియందు విశేషించి స్నానపూజల విధానముం జేసిరి. రజోగుణమువల్లనగు చాంచల్యమువల్లను, దమోగుణముచేనగు మోహమువల్లను బాపములావిర్భవించును. ఈ రెండుగుణములు నణఁగినపుడు విశుద్ధస త్వగుణ ముదయించును. సత్త్వగుణము శుభ్రము (తెల్లనిది). కావుననే సర్వపాపహరమన గంగమ్మ శుభ్రవర్ణ ముట యీ సత్త్వగుణమువల్లనే ధర్మార్థకామమోక్షముల నెడిచతుర్వర్గఫల లాభమగును. కనుక నే గంగామూర్తి చతుర్భుజ. గంగ మకరవాహిని — మొసలి వాహనముగాఁ గలది. మొసలి జీవత్వ జడత్వములకుఁ బ్రతిరూపము. జీవుఁడు తన పాపములను దానే యెఱుంగఁ గల్గునపుడే యపాపములు

క్షయించుటకై న యుపాయమును బుణ్యసంధానమును జేయ
బూనును. తజస్తమోగుణ విమూఢుడైన జీవుడు మెల్ల
మెల్లగా సత్వగుణమువంక, అనఁగా బుణ్యాభిముఖుడై
ముందంజవేయుటకుఁ గోరుచుండును. అపుడతఁడు పాపహారిణి
గంగాదేనియొక్క వాహనరూపముగాఁ బరిణమించును. పాప
బోధ సంపన్నుడైన జీవుని ప్రతిరూపమైన జలజంతువు
మొసలి పాపహరశక్తియైన గంగకు వాహనము - జలత్వ
మున్నను జడత్వమున్నను నొక్కటే. వేదాదిశాస్త్రములందుఁ
బలుచోట్ల డ వర్ణముచోట ల వర్ణము పలుకఁబడుటఁ గను
చున్నాము. మొసలి ముఖము జలముకంటెఁ గొంచెము పైకి
లేచియుండుటే మనము కనుగొందుము. అనఁగా, జలము
నుండి పైకివచ్చుటకే యడియాస పడుచుండును. అటులే
జడత్వమోహమందు మునిగిన జీవుడు, పాపముచే మలినుఁ
డైన జీవుడు, తన మోహ జడత్వపాపములను దొలగించు
కొనుటకై కొంతవఱకు లాలాయితుఁ డగునపుడు అనఁగాఁ
బాపమయ సంస్థారములనుండి తొలగి, పుణ్యమయ సంస్థార
ములందు నగ్రసరుఁడగుటకై యథార్థమగు పట్టుదల గలవాఁ
డగునపుడే మహాశక్తిరూపిణియైన మన యమ్మ శుభ్ర సత్త్వ
గుణమయియుఁ బాపహారిణియు నైన గంగామూర్తితో
నావిర్భవించి, జీవుని పాపముల నన్నిటిని దొలఁచును. తన్నుఁ
బాపిగా నెన్నఁజాలని వాఁడును గంగయొక్క పాపహరణ
శక్తియందు విశ్వాసములేని వాఁడును బాపహారిణి, గంగా
మూర్తి దర్శనము లేకయే పోవును. అందు విచిత్రములేదు.
ఆత్మోన్నతి మార్గమందు, సంశయము నవిశ్వాసము ననునవే
మహాశత్రువులు. శాస్త్రమందు బ్రహ్మహత్య మున్నగు

దురాధర మహాపాపములు, ఒక్కసారి గంగాస్నానము చేతనే పూర్తిగా నశించిపోవునని చెప్పబడినది. ఈమాటల యందు సంశయించి విశ్వసింపనివారే కుంభీపాకనరకమందు బచ్చమానులగుదురు. కావున గంగాస్నానమువలనఁ దొలఁగునా? తొలఁగవా? యిది సంశయము నన్వాయమే. ఏమైనను అజ్ఞానము, జీవత్వము, జడత్వము, అహంకారము ననునవే పాపములు. ఈ యన్నిటివలనఁ జిత్తమందుఁ బాప సంస్కారము లుదయించును. ఇట్టి సంస్కారముల సంక్షయమును, జ్ఞానమును, ఉదారతయు, మహత్త్వమును లభించుటకే యీ గంగాస్నానము, గంగాపూజయు నిర్ణయింపఁబడినవి.

శ్రీ మనసాపూజ (నాగపంచమి)

శ్రావణమాసమందు మనసాదేవీ పూజ చేయుదురు. కొన్నిచోట్ల శ్రావణము (తుదముట్ట) పొడుగునను జేయుదురు. కొన్నిచోట్ల శ్రావణమునఁ బ్రతి రవివారమందును, ఒక్క నాగపంచమినాఁడైనను బూజింతురు, మనసాదేవి — నాగమాత, అనఁగా సర్పజనని. మనసాదేవి యను పదము అలుక్సమాసము; అనఁగా మనసా యనునది తృతీయావిభక్తి రూపము. మనసే మనసాదేవి. మనస్సు సంకల్ప వికల్పాత్మకము. సంకల్ప వికల్పములు చక్షుః కర్ణాద్యేంద్రియములచేఁ దేబడిన విషయముల స్పందనముల వలనఁ గల్గిన యొక విధమైన బోధ మాత్రమే. విషయేంద్రియముల చేరికవేళ మనః కేంద్రమునుండి పలువిధములైన శక్తి ప్రవాహము పరిచాలిత మగును. శక్తిప్రవాహ మెన్నఁడును సరళ

ముగా (తిన్నఁగా) నుండదు. అది వక్రగతితోనే పోవుచుండును. సర్పమనఁగాఁ గుటిలగతి విశిష్టమైన (వంకర నడకగల) జీవుఁడు. ఈ సర్పసమూహము, అనఁగా సంకల్ప వికల్పముల నెడి శక్తిప్రవాహ సమూహము మనసునుండియే ప్రసరించుచుండును. కనుకనే మనసాదేవిని సర్పజననియందురు. ఈ తత్త్వమును జక్కఁగా హృదయంగమము చేసికొని భక్తితో మనసాదేవినిఁ బూజించుటచే జిత్త కుటిలగతి శాంతించును. యోగశాస్త్రమందు మనసును నిగ్రహించుటకై పలువిధములైన యుపాయకౌశలము లుపదేశింపఁబడినవి. కాని, యుపనిషత్తులందు మనఃప్రశాంతికై యుపదేశింపఁబడినవి చూడఁగా సులభసాధ్యములును బూర్ణ ఫలప్రదములుగా నున్నవి. ఉపనిషత్తు మనస్సును బ్రహ్మముగా నుపాసించుమన్నది. జ్ఞానలాభమున కంతరాయమైన మనస్సు బ్రహ్మభావముతో నుపాసింపఁబడుటచే, ఆ మనస్సే మఱల బ్రహ్మసాక్షాత్కారమునకుఁ దోడ్పడును. ఇది పరీక్షిత సత్యము. ఈ మనసాపూజ నిష్కామభావముతో నుపాసింపఁబడునేని యపూర్వమైన యాధ్యాత్మికఫలము లభించును. మఱి సకామభావముతోనైనను నీపూజ బహు ఫలప్రదము. సర్పభీతి తొలఁగి, అనేక కష్టసాధ్య వ్యాధులు శాంతించును ధనరత్నాది లాభమగును. పార్థివభోగవాసనల చరితార్థత గలుగును. ధీమంతులైన పాఠకులు మనసా దేవీస్వరూపము నెఱింగి శ్రద్ధాభక్తులతో బూజించునపుడు, తమ సంకల్పశక్తి నిశ్చయముగా దృఢముగా విశుద్ధమగుచున్నదని సులభముగా నెఱుంగఁగలరు. మనుజుఁడు విశుద్ధసంకల్పుఁ డయ్యేనేని, వాని వాసనలెన్నఁడు నపూర్ణములుగా నుండిపోవు.

వేదాంతదర్శనమందుఁ గానవచ్చు ప్రసిద్ధదృష్టాంతము రజ్జు సర్పవిషయము ఇచట స్మరింపఁదగినది. బ్రహ్మస్థానీయ రజ్జువునందు మనఃస్థానీయ సర్పభ్రాంతియే మన జీవత్వము. ఆత్మ మనోమయమగునపుడే యాజీవుఁడు బద్ధుఁడు, బ్రాంతుఁడు నగును. ఆత్మయందు సంకల్పాదులేవియు లేవు. మనస్సనెడి యుపాధివశముచేత నాత్మయందే సర్వధర్మములును బ్రతి ఫలించును. ఈ దృష్టితో సయితము మనస్సు కుటిలగతిగల సర్పజననిగా జెప్పఁబడును. ఈ మనసునకు మఱియొకపేరే మాయాకుటిలత. మాయను బ్రహ్మరూపముగా దర్శించుట చేతనే మాయయొక్క మాయాత్వము తొలఁగిపోవును. బ్రహ్మభావము వెలయఁజొచ్చును. ఈ మనస్సును బ్రహ్మ రూపముగా నుపాసించుట, అనఁగా మనసాపూజ నిష్కామ సాధకుల విషయమున విహితమే.

వానకాలమందు వాయుప్రకోప మధికమగును, గావునఁ జిత్తము స్వభావముచే విక్షిప్తమగుచుండును. గనుకనే వార్షిక మాసమైన శ్రావణమందు మనసాపూజ విహితమైనది. సాధు వులు సన్న్యాసులు నీ సమయమున జాతుర్మాస్యవ్రతమును బరిపాలింతురు. ఋతుస్వాభావికమైన శక్తిప్రభావముచేతనే యీ సమయమందు సాధనభజనము లుత్తమరీతిని సాగవు. ఇది సర్వసాధారణనియమము. ఉచ్చస్తర సాధకుల పక్షమునఁ బన్నెండుమాసములును సమానములే. ఏమయినను, సర్పభీతి నివారణమునకై మానసపూజ చేయువారి పక్షమందును వర్షర్తువే భూతపూజకు శ్రేష్ఠకాలము. ఈ సమయమందే సర్పవృద్ధి యధికము. ఏ తిథియం దీ పూజయొక్క ప్రథమ ప్రకాశమయ్యెనో యా తిథిపేరే నాగపంచమి, కావునఁ బ్రతి

సంవత్సరము నీ దినమందు మనసాదేవి విశేషించి పూజింపఁ బడును. మన దేశమందు సర్పపూజ, నాగచతుర్థి, నాగుల చవితి యనుపేర ఆశ్వియుజ కృష్ణచతుర్థినాఁడు జరుపుదురు. మనస్సును బ్రహ్మరూపముగా నుపాసించిన యొక మహర్షి కా యనుభవ మానాఁడయియుండును. లోకానుగ్రహ కాంక్షతో నాతఁడు ప్రచలించఁజేసిన యాసత్యము నాదరణీయమే. దాని నాధారముచేసికొనియే యానాఁడు (నాగచతుర్థినాఁడు) విశేషించి పూజలగుచున్నవి. ఏమయినను ఋషుల సత్వోపలబ్ధి యాదరణీయమే. యథార్థ నిష్కామభావముతో నీ సర్పపూజయుఁ గ ర్తవ్యమే. పరమేశ్వరుని క్రియాశీలయైన సంకల్ప శక్తి సర్పాకారముగానే భావింపఁబడినదనుటకే శివ శక్తి గణేశాదుల మూమూర్తులందగు సర్పాభరణములు జ్ఞాపికలుగా నున్నవి. కావున మాయపేరి బ్రహ్మశక్తి సర్పమూర్తితో నెల్లరకును బూజ్యయే.

ఈ బ్రహ్మశక్తిని సుబ్రహ్మణ్యదేవనామముతో మంత్ర సహాయమున నుపాసించి స్వాధీనముచేసికొన్న సాధకపరేణ్యులు, సర్పదష్టులైన ప్రాణులకుఁ జేయుచున్న యుపకార మింతంతకాదని యనేకు లెఱుంగుదురు. వారిలోఁ బూర్ణ సిద్ధి నొందినపాకు, మనుజులనుగఱచిన యాపాములనే పిలిచి, వానిచేతనే యా విషమును నిగ్రహింపఁజేయునంతటి సమర్థులు నేటికిని మనదేశమందున్నారనుట మఱవరానిమాట.

జ న్మా ష్ట మి

శ్రావణమాసము క్షీణతీర్థ్వాముయొక్క పూర్ణ జడ త్వము. విశేషించి ప్రకటమగుకాలము. ఆకసమును గప్పు

మేఘములు, తేంపులేని వర్ష ధారలును వెలయు కాలము. కృష్ణపక్షమందలి యష్టమితిథి. బాహ్యప్రకృతియందు గొప్ప దుర్దినము. ఇప్పు డాంతరరాజ్యమందుఁజూడ, మనస్సుయొక్క అర్థలయావస్థ యహంకారమనెడి కంసుని యత్యాచారముచే దేవతాబృందము అనఁగా నింద్రియాధిష్ఠిత చైతన్యవర్గము మిగుల నుత్పిడింపఁబడును. శుద్ధసత్త్వగుణమనెడి వసుదేవుఁడును, ఆత్మాభిముఖమైన యిచ్ఛాశక్తి (అనఁగా దైవీప్రకృతి) యనెడి దేవకియుఁ గంసునిచేఁ గారాగారమందు, అనఁగా నహంకార సంకీర్ణత యనెడి చిక్కునందు బంధింపఁబడిరి. కావున సంతఃప్రకృతియందు గూఁడ నిది గొప్ప దుర్దినమే. ఈ దుర్దినమందే శ్రీకృష్ణుని యావిర్భావము. అనఁగా నానంద పరమాత్మయొక్క యించుకఠ యభివ్యక్తి; అనఁగా మెల్ల మెల్లఁగా నగు నాత్మప్రకాశము. ఈ తత్త్వమును జక్కఁగా మనసున కెక్కించుకొనుటకే జన్మాష్టమివ్రతము విహితమైనది.

పగలంతయు నిర్జలోపవాసముచేసి, యింద్రియముల కట్టుబాటులేని స్పందనమును గట్టపడి సమతకుఁదెచ్చి, మధ్య రాత్రివేళ నిఃస్వబ్ధతయందు శ్రీకృష్ణుని జన్మమును గూర్చిన చింత చేయఁబడును. ఆనందఘనపరమాత్మయొక్క యుపలబ్ధి కైన ప్రయత్నము చేయఁబడును. ఈనాటి యుపవాసము, పూజాద్యనుష్ఠానము సర్వమును శ్రీకృష్ణుని జన్మచింతనము నకుఁ దోడుపడునవియే. కంసుని యత్యాచారమును (అహంకార సంకీర్ణతను) విశేషించి యనుభవించినవారి కితర ప్రాథనములచే నిశ్చయముగాఁ గరుణామయుడైన భగవంతుని యావిర్భావమగును. ఆ యానందమయు నొడిలోనే వారు పరివర్థితులగుదురు. కర్మమయమును నశ్వరమునైన విశ్వ

మందు విచరింపఁగా విచరింపఁగా రవ్వంత యానందాభివ్యక్తి కానవచ్చినచో నందనందనుని ప్రకాశము విశేషించి లక్ష్మింపఁ బడును. ఈ విధమునఁ గ్రమముగా శ్రీకృష్ణుని బాల్యము, కైశోరము, యౌవనము నందై న లీలల ననుస్మరించి, కంనుని పాటును, అనఁగా నహంకారనాశము ననుభవించుట యగును. ఇటులు చేయఁగల్గునపుడే జీవుని మిథ్యాహంకారము లోపించి యానందఘనసత్త యుదయించును. కనుక నే వ్రతము చేసిన మఱునాఁడు నందోత్సవము చేయుదురు. పరమప్రేమమయుఁ డును బరమానందస్వరూపుఁడు నై న శ్రీకృష్ణుని ప్రేమస్పర్శ లాభము నొందుటచే నెల్లర జీవనములు నానందమయము లగును. జన్మాష్టమి వ్రతమువలన నగు నానందలాభమిదియే. దీనివలన వ్యావహారికలాభమును గలదు. ఈ విధముగా నిర్జలోపవాసరాత్రి జాగరణముల ఫలముగా శరీరమందలి రస ధాతువు చక్కఁగా బరిపక్వమగును. రుద్రధాతు పరిపాకము వలన సర్వధాతు పోషణమగును. కావున దీని తరువాతిదగు శరత్కాలమందుఁ దప్పకఁ రాగల యాగంతకు జ్వరాది వ్యాధులు తొలఁగుననెడి యాశయుండును. శ్రావణ కృష్ణాష్టమి నాఁడు జన్మాష్టమివ్రతము కాఁగాఁ దరువాత వచ్చు సప్తమి మొదలు మూడుదినములు వరుసగా లలితాసప్తమి, దూర్వాష్టమి, తాళసప్తమి యనెడి వ్రతములును, భాద్రపద శుద్ధ జతుర్దశినాఁడు అనంతవ్రతమును జేయఁబడును. శరత్కాల మున నచ్చు శ్రీ దేవీపూజలకు ముందుగా నొక మాసము నుండియు యీవిధమైన మహాపూజల సూచనమగును. ఆనంద మయి యైన యమ్మయొక్క శీఘ్రశుభాగమనమును దెలియఁ జెప్పటకే ముందుగా నీవ్రతముల నాచరించుట శాస్త్ర

విహితమైనది. ఈ వ్రతములం దన్నింటను లక్ష్మీనారాయణులయు, నుమామహేశ్వరులయు నర్చనము జరుపఁబడును. నిశ్చయముగా సాథకులు, పూజకులు, నుపాసకులు నైనవారి హృదయమం దిప్పుడే శ్రీమాత్రాగమనమును గూర్చిన యుల్లాసము విశేషించి వెలయఁజొచ్చును.

శ్రీ దేవీ (దుర్గా) పూజ

ఇది శరత్కాలము. క్షీణితత్వము (జడత్వము) చక్కఁగా వెలసి తెలియఁబడు కాలము. కనుక నింద్రియాధిష్ఠాన చైతన్యమణి దేవతాబృందము ప్రకృతి నియమముచే జడత్వమోహముచే గప్పివేయఁబడును. అనఁగా దేవశక్తులన్నియు సుప్తములగును; అనఁగా నాత్మానుసంధానమందుఁ బ్రయత్నహీనము లగును. ఇప్పుడొక్కసారి చైతన్యమయియు నానందైశ్వర్యమయియు నైన మహాశక్తి ననుసంధానించుట మిగులఁ బ్రయోజనకారి. జలతత్వము వెలయు వానకారున మెల్లమెల్లఁగా జడత్వ మభివ్యక్తమైనది. ఇప్పుడీ శరదృతువు నందు అనఁగా క్షీణితత్వము ప్రకటమగువేళ జడత్వము సంపూర్ణమగును. ఇట్టివేళ మనుష్యమాత్రుఁడు చైతన్య సత్తయం దుద్బుద్ధుఁడగుటకై విశేష ప్రయత్నము చేయ కున్నచో జడత్వమోహము సులభముగాఁ దొలగదు. బాహ్యజగత్తునందేయనుము; అంతరప్రకృతియందే యనుము; జడత్వ విశేషప్రభావము కానఁబడునపుడే యథాశక్తిగాఁ జైతన్యసత్తయందుఁ బ్రబుద్ధుఁడగుటకై ప్రయత్నించు తెంతో ప్రయోజనకారి. కనుక నీ యుద్దేశ్యముతోనే శరత్కాల

మందు నానావిధములైన దేవపూజలు చెప్పఁబడినవి. అందు శ్రీ దేవీపూజయే ప్రధానము.

ఇచట శ్రీ దుర్గా కాలీ లక్ష్మీ సరస్వతీ త్రిపురసుందరీ మున్నగు నామములతో వెలయు దైత్యమయి యానంద మయి చిచ్ఛక్తియే, అమ్మయే పరమాత్మశక్తియే యుద్దిష్ట. కావున నా యభీష్టనామములతోఁ బూజింపఁబడునది బ్రహ్మ సమ్మితయు నక్షరయు పరదయు నగు గాయత్రీదేవియే.

ఈ నామముల పరమార్థమును సంక్షేపముగా వివరిం చుట యప్రాసంగికము కాదు. దుర్గ పదమునకు దైత్య మహా విఘ్న రోగ శోక దుఃఖ నరక భయ సంసార బంధములని యర్థము. దుర్గ + ఆ = దుర్గా; ఆకారము హంతృవాచకము. ఈ యన్నింటిని బోగొట్టునది యని యర్థము. ద్ + ఉ + ర్ + గ్ + ఆ = దుర్గా; వరుసగా దైత్య విఘ్న రోగ పాప భయ శత్రువులను నశింపఁజేయునది యని యర్థము. దుఃఖేన గమ్యతే ఇతి దుర్గా; అతికష్టముచేఁ బొందఁబడునది యనుట. తక్కిన కాల్యాదినామముల వివరణమునకై నా వ్రాసిన “శ్రీ సత్య నారాయణ శర్మ సాధన” మనెడి గ్రంథమునఁ జూడఁదగును.

ఈ పూజాకాలమున ముందుగా బిల్వవృక్షమున దేవీ బోధనమనెడి విధాన మొకటి జరుపుదురు. బోధనము మేలు కొలుపు. అమ్మ నిద్రించుచున్నదట. ఇంతలోనే కాఁబోవు పూజకై యమ్మను మేలుకొలుపుటే యీ బోధనోద్దేశ్యము. బిల్వవిశిష్టత యేమనఁగా — “మహాలక్ష్మీక రాజ్ఞాతో బిల్వః” త్రిశక్తులకును మూలమైన శక్తియే మహాలక్ష్మీ. ఆమె కిరణము వలన (తేజస్సు వలన) బుట్టినది బిల్వము. కనుకనే శ్రీసూక్తమందు —

“అదిత్యవర్ణే తవసోఽధిజాతో వనస్పతిస్తవ వృక్షోఽథ బిల్వః |
తస్య ఫలాని తపసా నుదంతు మా యా అంతరా యాశ్చ బాహ్యో అలక్ష్మీః”
అని బిల్వఫలమహిమ ముగ్ధుడింపఁబడినది. ఈ మంత్రవివరణ
మును నా “శ్రీసూక్త రహస్యార్థ”మందుఁ జూచునది. అది
యుండనిండు.

అటయిన మన యమ్మ చైతన్యమయి చిరజాగరణ
మయి కదా; ఆమెకు నిద్ర, యజ్ఞానము మున్నగునవి సంభవ
ములా? అయినను అమ్మను లేపుచున్నారు. ఎంత గొప్ప
చక్కని నియమము! శారదీయ దేవీపూజా సందర్భమున
నీబోధన కార్యమందొక సత్యతత్త్వ మిమిడియున్నది. దేవా
లయములందును, ఆస్తికుల యిండ్లయందును దెలవాలు
జామున జేవుని మేల్కొలుపు పాటలు సనాతనముగా విన
వచ్చుచున్న హేతువు శివ్వరే షూహించియున్నచో, నీబోధన
తత్త్వము వారికశ్రమముగా హృదయంగమ మగును. అంతర
బాహిరముల నాసమయమం దావరించిన జడత్వము తొలఁగి
చైతన్యవికాసమును గలిగించుటకై భగవంతుని త్రార్థించుటే
యది యని తెలియును. ఒక వస్తువుయొక్కగాని, యొక
భావము యొక్కగాని, గుణభావము మనకుఁ దోచినపుడు,
పూర్ణస్వరూప చైతన్యమయి యమ్మయందు, ఆ గుణభావ
మును గల్పించుకొని (ఆరోపసహాయముతో) ఆమె యథార్థ
స్వరూపము నుద్బోధించుటకై ప్రయాసపడుదుము. ఇట్టి
కౌశలము ఫలముగా మన యభావములెల్లఁ దొలఁగును.
“నేను నిద్రించుచున్నాను; నా యింద్రియాధిష్ఠిత చైతన్య
వర్గము జడత్వమోహముచేఁ గప్పఁబడినది. నాల్గువైపుల
జడత్వవికాసము ఘనీభూతమైనది. ఈ యవస్థనుండి చైతన్య

రాజ్యమును జేకుటకై నేను మేలుకొనవలయును. ఇందులకై సరళప్రాణముతో, అమ్మనే నిదురించినదానినిగా నెంచితిని. నేను నిద్రించితిని; అమ్మయు నిద్రించినదనుకొందును. అమ్మ మేలుకొన్నచో నామె సంతానముకూడ నిజముగా మేలు కొనును. గనుక నే నేదే నుపాయముచే నమ్మను మేలుకొల్ప వలయును.” అమ్మా! “మేలుకొనవే జగము తల్లీ! మేలుకో శ్రీతకల్పవల్లీ! మేలుకొను పాపచ్యుగ భల్లీ! మేలుకో తల్లీ!” యనుచు దీనముగాఁ బ్రార్థింపవలయును. దీని ఫలముగా మన సుషుప్తియే విడిపోవును. మనమే జడత్వవిముక్తులమై లేతుము. ఇది ప్రత్యక్షము కదా. ముందుగా మన యభావములను (వెల్తులను) బూర్ణముగాఁ బరమేశ్వరునియందే యారోపించి, యారోపితాభావములను దొలఁగించుటకై దీనముగాఁ బ్రార్థింపఁ గల్గినచో మన యభావములే తొలఁగును.

ఇటులేల యగునని యడుగుము. అమ్మయే యాత్మ; ఆత్మయే యమ్మ. అమ్మ సత్తను మీతి మనకెట్టి సత్తయు లేదు. అద్దములోఁ గనఁబడు నీడకుఁ (బ్రతిబింబమునకు) బూదొడ వేసినయెడల బింబమునకే దండ వేయుటగును. మనము ప్రతిబింబమాత్రులము, గానఁ బ్రతిబింబస్వరూపము తన వెలితిని దొలఁగించుకొనుచో, బింబరూపమైన యాత్మ యందు (అమ్మయందు) ఆ వెల్లికే వెల్లి కానఁబడును. ఇదే రహస్యము.

“ఈ దేవీపూజ కలియుగాశ్వమేధము” అని పెద్దల మాట. అది యమూలకము కాదు. ఈ యశ్వమేధ శబ్దము నడును నాధ్యాత్మికార్థమున్నది. ఇంద్రియము లశ్వములు;

ఖండ ఖండ విషయజ్ఞానము నఖండజ్యోతియందు ప్రేక్షింపఁ
యశ్వమేధ యాగము. ఉండనిందు.

మన భారతదేశమందుఁ దఱచుగా సర్వత్ర శరత్కాల
మందేదో విధముగా దేవీపూజలు జరుగుచుండును. కొన్ని
ప్రదేశములవారు రామలీలోత్సవములు చేయుచు, నందును
దేవిని నిల్పి పూజితురు. వంగదేశమందు దేవి విశిష్టమూర్తు
లను శిల్పులచే రచింపఁజేసి పూజోత్సవముల ననేక విధము
లుగాఁ జేయుదురు. పలుతావులందు శారదామూర్తులను
బెట్టియు, శ్రీ చక్రప్రతీకమందు మహాత్రిపురసుందరిని (అమ్మను)
బ్రతిష్ఠించియుఁ బూజితురు. ఎన్నివిధములుగా నీయుత్సవ
ములు సంపన్నము లగుచున్నను, ముఖ్యమైన దుర్గా సరస్వతీ
మూర్తుల తత్త్వమును దెల్పుట యప్రాసంగికము కాదు.

దుర్గామూర్తి:— దశభుజదుర్గ, దశదిక్కులందువ్యాపించి
యున్న చిన్నయ మహాశక్తియైన మన యమ్మ ప్రతిరూపమే
దశభుజ దుర్గామూర్తి. అదే తన చిన్నయత్వము దశదిక్కు
లందు వ్యాపించి యున్నదని తెలుపును. త్రికాల దర్శిత్య
మును దెలుపుటకే యమ్మకు ముక్కనులు. కాలమును
సూచించు సూర్యచంద్రాదుల తేజస్సు లమ్మవే యనియు,
అమ్మయే కాలస్వరూపయుఁ గాలాతీతయు ననియు నామె
ముక్కనులు తెలుపును. దశేంద్రియ మార్గములందు విచరించి
సాధకుని బాధించు నాసురిక సంస్కారముల విదళించునది
యమ్మయే యని తెలుపునవియే దశభుజములందుఁ దాల్చిన
యస్త్రశస్త్ర విశేషములు. దేవి తాల్చిన యాయుధముల పర
మార్థములను గొన్నిటిని దెలుపుదును. చక్రము — సృష్టిచక్ర

పరిభ్రమణ స్వాధీనత; శంఖము — నాదస్వరూపత; గదా —
 శాసన చిహ్నము; ఖడ్గము — దేహాత్మ జ్ఞాన భేదనము;
 ధనుస్సు — మనోరూపత; బాణములు — తన్మాత్రలు; ఘంటా —
 ప్రణవస్వరూపత; త్రిశూలము — త్రిపుటీస్వరూపత; పరశు —
 భవారణ్యచ్ఛేదనము; పాశము — కామము; అంకుశము —
 క్రోధము; అక్షమాలా — తపస్సిద్ధిప్రదానలక్షణము; దండము —
 నియమనశక్తి; చిన్న శిరము — అహంకారచ్ఛేదనశక్తి; పాన
 పాత్రము — ఆనందామృత స్వరూపము; అగ్ని పాత్ర — ప్రల
 యంకర శక్తి; కమలము — సంపత్ప్రదాన చిహ్నము; ముండ
 మాల — పంచాశద్వర్ణ రూపము; కళా — ఇంద్రియాశ్వాచోదన
 నియమనము; (ఇంకను దేవీభృత సర్వవస్తు పరమార్థము
 నా చండి పాతాధ్యాత్మిక వివరణనుండు వ్రాసఁబడినవి
 అముద్రితము.)

చైతన్యరూపిణియైన యమ్మ యావిర్భావముతో సిద్ధి
 శక్తులు విత్త జ్ఞానములు నావిర్భవించును గనుక సిద్ధి ప్రతి
 రూపముగా గణేశుఁడును, శక్తి ప్రతిరూపముగాఁ గాఁగి
 యుండును, విత్త ప్రతిరూపముగా లక్ష్మీయు, జ్ఞాన ప్రతి
 రూపముగా సరస్వతియు మాతృమూర్తి పార్శ్వములందు
 శోభింతురు.

అమ్మ పదములకడ సింహము. జీవుఁడు తన జీవభావ
 మును జంపుటకై యమ్మ యడుగుల నాశ్రయించును. అనఁగా
 జీవత్వమును హింసింపఁగల భాగ్యము పట్టిన జీవశ్రేష్ఠుఁడే
 సింహము. చిన్నయీశక్తి యట్టి జీవుని హృదయమందే
 యాత్మప్రకాశము చేయును. కనుక నే యమ్మ సింహవాహన.
 అహంభావ మనెడి దుర్దమనీయాసురుఁడును, వాని పరివార

మైన మమకారాద్యసుర భావములును జీవసింహముచే మర్దితములై, దేవీ యస్త్రములచే త.తవి.త.తములై నను, మఱియు నెదుర్కొనును. అహంకారము చచ్చియుఁ జచ్చుచుఁ జచ్చుచుఁ జావనొల్లదు. దేవీ యెడమకాలి బొట్టనప్రవేలిచే నసురుఁ డడఁచి వేయఁబడెను. అమ్మ ధరించినది యసుర రూపము కాదా? ఈ విధముగానా, అమ్మ ప్రకాశించుట? అవును; ఆసురిక శక్తులను సైతము నమ్మ తనలోఁ జేర్చి వేసికొనును. అందులకే యిట్టి రూపమును దాల్చుట.

అమ్మ కుడియెడమల నొప్పు గణేశాది మూర్తులయు వారి వాహనాయుధాదులయు వివరణము వ్రాసినచో గ్రంథ కళేబరము పెరిగిపోవును, గాన విడిచితిని.

దుర్గాపూజయం దేడుకల్పములున్నవి. ఎన్ని యున్నను మన దేశమందుఁ దఱుచుగా సప్తమ్యాదిగాను, అష్టమ్యాదిగాను, గేవల షుభాష్టమిని, గేవల మహానవమిని జేయుదురు. సప్తమినాఁ డమ్మ యావాహనము. అష్టమినాఁడు విశేష పూజ; అష్టమీ నవమీ సంధివేళఁ జాముండాపూజ. నవమినాఁడు పూజకుల యభీష్ట ప్రార్థనములు, కామక్రోధాది శత్రుబలిదానము చేయఁబడును. దశమి విజయాతిథి. విజయకు మతొక పేరు నిరంజనము. మనోవాగగోచరమై భావాతీతమైన యే నిరంజన సత్తనుండి యీ మహాతీశక్తి యభివ్యక్తయైనదో, యా నిరంజనసత్తయందు మఱల మహాశక్తి విలీనమైపోవుటే విజయము. సర్వేశ్వర్య సమన్వితమై విశిష్ట భావరంజన మొంది (పలువిధముల శోభించి) వెలసినది యీ దుర్గామూర్తి. భావరంజనామయి యమ్మ మఱల నిరంజన స్వరూపమున నిల్చుటే విజయము, నిరంజనము.

ఆపుడే యమ్మ విజయా నిరంజనా నామములది. సాధకుడు శరదాదిని నవరాత్రములు చిన్మయీ మహాశక్తిని బూజించి జడత్వము తొలగి, తన కామక్రోధాది శత్రులను బలియిచ్చి విజయమొందినట్లు భావించును, గాన విజయదశమి యనఁ బడును, నాఁడు రాజులు విజయయాత్రకై వెడలుటయు, (దశాహర్—దశరాత్ర శబ్దభవము దసరా) ఆ దినములందు బడిపిల్లలు విల్లమ్ములతో నూరేగుటయు మున్నగు వాని తత్త్వము ఆధ్యాత్మికమునకు సంబంధించినది కాదు, కావున నది విడుచుచున్నాను.

మూడుదినము లమ్మను భక్తితోఁ గొలిచిన పూజ కుఁడు సర్వత్ర చైతన్యమయ మహాసత్త ననుభవింప నమర్థుఁ డగును. గాన దశమినాఁడు, పిన్న పెద్దయ నెడి భేదజ్ఞానమును మఱచి, హింసాద్వేషములను మఱచి విజయాదినమున నెల్లరు నొండొరులఁ గాగిలింపుకొను దృశ్య శుపూర్వము. నానంద మయము గదా. (తత్త్వము తెలియమిచే నీ యాచారము మన యాంధ్రదేశమున లేదు. కాని సన్నిహిత బంధుమిత్ర వర్గము చేరుకొని యానాఁడు భక్త్యభోజ్యములతోను సూతన వస్త్రధారణాదులతోను నానందింతురు.)

వర్తమానమున నిట్టి తత్త్వజ్ఞానముతోఁ గూడిన పూజలును, వాని యథోక్తఫలములును గానరావు, గాన దసరా పూజలు నిష్ప్రయోజనములని కొందఱుందురు. అయ్యో! ఇట్లనువారు దూరదృష్టులు కాదు. ఇప్పుడును దత్త్వజ్ఞానయుతమైన పూజ యసంభవము కాదు. వారి మాట నిజమే యైనను, దసరా పూజలు వేష భాషా మోస ములతోఁ జేసినను, మనుజుఁడు కొన్నిశ్లకు శుద్ధబుద్ధియుఁ

బుణ్యపూతుఁడగు సత్వలాభమార్గమందు ముందంజవేయు శక్తి నొందును.

ముఖ్యముగా మన యాంధ్రమందు ఆ స్తికులెల్లకు నీశారద నవరాత్రములందుఁ దొమ్మిది దినములో, మూడు దినములో, ఒక్క దశమినాఁడో శారదామూర్తిని (సరస్వతిని) నిల్పియో, పుస్తకరూపిణిగా భావించియో పూజింతురు. ఆ సరస్వతీపూజా రహస్యమును లక్షింపుడు.

శ్రీ సరస్వతీ పూజ

ఇపుడు శరత్కాలాదిని దేవీపూజయను పేరితో సగుచున్న విధానము వేటు; శాస్త్రవిధానము వేటు. కుచిని బట్టి, భక్తినిబట్టి ముపురమ్మలకు మూలమైన (త్రిగుణసామ్యమైన) యమ్మనే పూజించువారు కొందఱు. అమ్మ ప్రలయంకర మహాశక్తిని “కాలీ” యనుపేరఁ బూజించువారు కొందఱు మనుజుఁ డెప్పుడును బరమేశ్వరుని ప్రలయంకర శక్తి తత్వము ననుశీలించునపుడే వడిగా జ్ఞానవైరాగ్యవిశిష్టుఁ డగును. శ్రీగురుఁడు కృష్ణభగవానుఁడును, అధికారి శిష్యుడైన యర్జునునకు బోధింపవలసినంత బోధించి, తుదకుఁ దన ప్రలయంకరమూర్తిని జూపినపుడే, సంశయగ్రంథుఁన్నియు విడిపోయి మఱి ప్రశ్నముపుట్టని జ్ఞానలాభము నొందెను.

స్థితిశక్తి లక్ష్మీనామక; జాగతికముగా శరీరముందు నంతదాఁక మనుజుఁడు విత్తరూపశక్తి నాశ్రయింపక తప్పదు గాన భక్తులను గృహతో లక్షించు నమ్మను లక్ష్మిని గొల్తురు.

అన్నిటికంటె ముఖ్యమైనది మనుజుఁ డుపేక్షింప రానిది జ్ఞానము. అదిగో మహాచితిశక్తియొక్క జ్ఞానప్రద

స్వరూపమే సరస్వతి. సరస్సులు గలది సరస్వతినది. తాఁ
బుట్టిన చోటినుండి పాతీవచ్చునపుడు పెళ్ళు సరస్సులయందుఁ
గలియుచు శబ్దించుచునే పోయిపోయి శబ్దమయ రసమయ
సముద్రమందుఁ జేరునటులే, యీ మానుషపిండమందును
“పరా” వాక్ స్వరూపముతో మూలధారమందుండి,
పశ్యంతీ మధ్యమా వైఖరీ రూపములతో నుచ్చరించునపుడు
(మీదికి నడుచునపుడు) స్వాధిష్ఠానా ద్యనేక చక్రములను
గలిసి మీటిపోవు నాదబ్రహ్మస్వరూపిణి నదిగా రూపింపఁబడి
“సరస్వతి” యనఁబరఁగెను. బహుత్వసంకల్పము కలుగఁ
గానే నామరూప్రవచమును బిండాండమందు నాదరూప్ర
వచంచమును సృష్టించునది బ్రహ్మశక్తియే, సరస్వతియే.
సృష్టికర్తయైన నలువ చెలువఁగాఁ దలఁపఁబడెను. వాణి
భాషా భారతీత్యాది నామములతో వ్యవహరింపఁబడు నామే
స్వరూపము “అ” మొదలు “క్ష” వఱకునైన వర్ణమాలయే.
అదే యక్షమాల. సరస్వత మనఁబడు జ్ఞానమంతయు నీ
యక్షరమాలయందే యున్నది. అదే లిపిరూప్రమొంది పుస్తక
మనఁబడును. కావున వాగ్దేవికిఁ బ్రతీకముగాఁ బుస్తకమును
నిల్పి పూజింతురు. ఈ శరదాదిని బూజింపఁబడునది పుస్తక
రూపిణి సరస్వతి. కనుకనే నేలఁబెట్టియు, గాలఁదాకియు
నగౌరవింపము. పుస్తకము వాణిమూర్తి.

న్యాయముగా సరస్వతీపూజకు శాస్త్రమేర్పఱచిన
కాలము శీతర్తువు సంతము. అనఁగా వ్యోమతత్త్వము నభి
వ్యక్తి యణఁగి, వసంతకాలారంభమున వాయుతత్త్వము
వెలయు కాలమును జ్ఞానదాయినీ సరస్వతీపూజా విధానము
నకై ఋషులు నిర్ణయించిరి. భౌతికతత్త్వములం దాకాశ

తత్త్వమే నిర్మలమును సూక్ష్మమును వ్యాపకము నైనది. విశ్వప్రకృతియం దీ తత్త్వము వెలయునపుడు మనకుఁ దెలిసియో తెలియకో మన యంతఃప్రకృతియు సూక్ష్మమును వ్యాపక భావము నొందునదియు నై యుండును. కనుక సూక్ష్మాతి సూక్ష్మయు జ్ఞానమయియునైన మూర్తియొక్క ధారణోప లబ్ధులకై శాస్త్రమందు విహితమైన కాలమిదియే, యధికోప యోగి. కనుక నీ సరస్వతీపూజకై విధింపఁబడిన తిథి “వాసంతీ పంచమీ, శ్రీపంచమీ” యనఁబరఁగినది. ఈ పంచమి నుండియే వసంత ర్తులక్షణము వెలయ నారంభించును. శ్రీశబ్దము లక్ష్మీకిని సరస్వతికిని జెల్లును. ఎల్లరచే నాశ్రయింపఁబడునది కావున శ్రీ=లక్ష్మీ, విత్తాది సంపదూప. ఇక, శ్ + ర్ + ఈ = శ్రీ; శ వర్ణము ఆనందవాచి. రేఫము తేజో (జ్ఞాన) వాచకము. ఈ కారము శక్తివాచకము. కామకళాక్షరము. బ్రహ్మ శక్తిసారము. ఇదే గుప్తమహా సారస్వత బీజము. కాఁగా జ్ఞానాపందస్వరూప పరాశక్తి, వాగ్దేవి, సరస్వతి. ఇవి శాస్త్ర సమ్మత వ్యుత్పత్త్యర్థములు. వాసంతీపంచమీ తిథి కధిదేవత సరస్వతి. తొలుత నేనాఁడు ఋషిహృదయమం దీజ్ఞానదాయినీ మూర్తి యావిర్భవించినదో, యా శుక్లపంచమినే శాస్త్ర కాదులు సరస్వతీపూజకై విధించిరి. ఈ సరస్వతీపూజయే కాదు, దేవదేవీపూజలం దధికభాగము విశిష్టతతోఁ గూడిన యాధ్యాత్మికోత్సవములే. కావున నే తిథియం దే మూర్తి ప్రథమావిర్భావమయ్యెనో, ఆ తిథియం దా మూర్తి పూజనే శాస్త్ర కాదులు విధించిరి. రహస్యమేమనఁగా, ఆ యావిర్భావ తిథినాఁటికి మన బాహ్యభ్యంతరప్రకృతులు అట్టి భావమునే పొందియుండును. అనఁగా నట్టి దేవశక్తి యావిర్భవించుటకు

గడు ననుకూలములనుట. అనుభూతిసంపన్నులైన సాధకులు మాత్రమే యిమ్మాటయందలి సత్యము నెఱుంగగలరు,

సరస్వతియే బ్రహ్మవిద్య. బుద్ధితత్త్వము మిగుల నిర్మలమైనపుడే, అనఁగా సత్యగుణము రజస్తమస్సుల నణఁచి వేసినపుడే బ్రహ్మవిద్య ప్రకాశించును (ఆవిర్భవించును). గనుక జ్ఞానదాయిని మన యమ్మ సరస్వతి సర్వశుక్ల; అనఁగాఁ దెల్లనిదిగా నెన్నఁబడినది. నాదము (శబ్దము) నవలంబించియే జగత్సృష్టియైనది. ఈ విశ్వము శబ్దమయము. విశుద్ధ జ్ఞాన స్వరూపిణి యమ్మ (ఆత్మ) శబ్దరూపముతోఁ దాను నెలసినపుడే, యీ జగత్ప్రపంచరచనమగును, గనుక నాదశక్తికిఁ బ్రతిభూరూపముగా (నాదశక్తిని దెలుపు చిహ్నముగా) వీణా యంత్రము బ్రహ్మవిద్యా స్వరూపిణియైన యమ్మ కుడిచేత శోభించును. మఱియు నెడమచేతియందు సమస్తజ్ఞాన విజ్ఞానములకు నేకమాత్రాధారమైన వేదమునకు (జ్ఞానశక్తికి) ప్రతిభూస్వరూపముగాఁ బుస్తకము శోభిల్లును. అమ్మ మూడవ చేతియం దక్షమాల, అనఁగా జపమాల. ఇది 'అ' మొదలు 'క్ష' వఱకు నైన యక్షరములయందే తన సారస్వతస్వరూప మున్నదనియు, నిర్దిష్టమంత్రముతోఁ దన్ను పాసించువారికి జప ఫలరూప జ్ఞానమును బ్రసాదించుననియుఁ దెలుపుటకే. నాలవచేతియం దమృతకలశమును ధరించినది. తన్ను పాసించు భక్తులకు జ్ఞానమూలకమైన యమృతమును మోక్షమును బ్రసాదింతునని తెలుపుటకే కలశధారణము.

మన యమ్మ వాహనము హంసము. హంసము నీడకలిసిన పాలనుండి నీటినివిడిచి పాలనుమాత్రమే గ్రహించుశక్తి కలది. అటులే మనుజుఁడును ఈ నశ్వరజగత్తుతో నభిన్నముగానున్న

నిత్యజ్ఞానసత్తను జగత్తుకంటె వేఱుగాఁ గ్రహింపఁగల్గునపుడే యూతఁడు హంసధర్మము గలవాఁడగును. ఇట్టిఁడే బ్రహ్మ విద్యా లాభముతోఁ గృతార్థుఁడగును. శుద్ధసత్త్వము వెలయుటచేత నాతఁడు తెల్లనిహంసముగా నిరూపింపఁబడెను. అనఁగా శుద్ధసత్త్వగుణాత్మక జీవత్వమునకుఁ బ్రతీకము. బ్రహ్మ విద్యా స్వరూపిణి మన యమ్మ సరస్వతి యట్టి జీవు నాదరించును, అభిమానించును గాన మన యమ్మ హంసవాహనగా నెన్నఁబడినది.

ఈ హంస సంబంధమున మఱియొక రహస్యమున్నది. మనము జీవత్వస్వరూపమును బర్యాలోచించినపుడు స్థూల దృష్టితో జీవనామకుఁడు శ్వాసప్రశ్వాసముల సమష్టికి వ్యతీతుఁడే కాని, మఱేమియుంగాదని తెలియును శ్వాస ప్రశ్వాసములకు మఱియొక పేరు 'అజపా - హంస'. సాధారణముగా జీవుఁడు రేవగల్లు మొత్తము 21600 హంసమంత్ర మనెడి యజను జపించుచుండును. జపించుట యనెడి ప్రయత్నము లేకయే తనంతట జరిగిపోవు జపమునకే అజప యందురు. శ్వాసమందు 'హం' బీజమును, ప్రశ్వాసమందు 'సః' బీజమును నడుచుచుండగా 'హంసః' అగును. ఆ బీజములు వ్యత్యస్తము గాఁగా 'సోఽహం' అగును. అనఁగా 'వాఁడే నేను' - 'అహం బ్రహ్మస్మి' యనెడి మహావాక్యార్థము జీవునకుఁ దెలియకయే శ్వాసక్రియ రూపముగా మనసమగుచుండును. మనుజుఁడు తనజీవనమందు ఇట్టి శ్వాసప్రశ్వాసస్వరూపమును స్వతంత్రముగా ననుభవింపఁగల్గెనేని, దివారాత్రము లీ యజపా జప స్వరూపమును గుర్తింపఁగల్గెనేని అతనిచెంత నీ బ్రహ్మ విద్య ప్రతిభాసించును. కనుక నే బ్రహ్మవిద్యాస్వరూపిణి మన

యమ్మ హంసవాహనయైనది. ఉపనిషత్తులందు బ్రహ్మవిద్య 'పరా - అపరా' యని రెండువిధములుగా వర్ణింపఁబడినది. సాక్షాద్ బ్రహ్మవిద్య పేరే పరావిద్య. దీనికంటె వేఱయిన విద్యలెల్ల 'అపరా' విద్యపేరఁ బరిచితములు వేదవేదాంగ, ఆయుర్వేద ధనుర్వేదాదులెల్లను ఆధునికములైన యర్థకర విద్యలును, శిల్ప సంగీతాది చతుష్షష్టికశల పర్యంతము నీ యపరావిద్యలోనివే. ఈ జగత్తునందు విద్యయనుపేరఁ బరఁగు వానికెల్ల నీసరస్వతీయే యధిష్ఠాత్రి. కనుక మనుజుఁడెట్టి విద్య నొందుటకుఁ బ్రయాసపడినను, వాఁడు తెలిసియో తెలియకో సరస్వతీదేవికి శరణాగతుఁడు కావలసినదే. యథార్థస్వరూపము నెఱింగికొని శక్తితో జ్ఞానదాయని సరస్వతీదేవిని బూజించి, యుపాసించువారు తమ యభీష్టవిద్యాలాభము నొంది, తప్పక కృతార్థు లగుదురు. తొలుత మూర్ఖులుగా నుండిన కాళిదాసాదులకును నపూర్వ కవిచక్రవర్తిత్వమును బ్రసాదించినది యీసరస్వతీయే. కాళీదేవి వేఱు, సరస్వతీదేవి వేఱు అనుకొనవలదు. దుర్గావతారములందు మొదటి దైన మహాకాళీయే, అనఁగాఁ బ్రలయంకర శక్తియే విద్యాప్రదాయని. ఈరహస్యము దుర్గానవాక్షరమంత్ర పరమార్థము నెఱింగినవారికే తెలియును. ఆ మంత్రమందలి మొదటి 'ఐం' వర్ణము సర్వవిద్యాప్రదమగు వాగ్భవబీజము. ఇది శక్తిత్రయమందు మొదటిశక్తియైన మహాకాళికఁ జెందినదే. మహాకాళి సర్వవిద్యాప్రదాయని, జ్ఞానప్రదాయని కనుకనే 'కాళీ విద్య - కాళీవిద్య' యని వాగ్భవబీజముతో నుపాసించి సిద్ధి నొందెను గాననే కాళిదాసుఁడయ్యెను. ఇది రహస్యము. మేధావులు కానివారును, శాస్త్రార్థగ్రహణసమర్థులు కానివారును శ్రదా

భక్తివిశ్వాసములతో నమ్మను సరస్వతీదేవిని యథాశక్తి యథావిధి నుపాసించినపుడు దీని ఫలప్రదగుణము నెఱుంగఁగలరు. కనుకనే లోకానుగ్రహ శాంతుతో నాకలిదాసుఁడే తన 'దేవీపంచస్తవి' యనెడి గ్రంథమందుఁ దొలుతనే, వాగ్భవ బీజమంత్ర జప్తకముమును విపులముగా నుగ్గడించెను. (నాయనువదించిన 'దేవీపంచస్తవి' ని జూచునది.) కాళియే వాక్చక్తి వాగ్మితాప్రద. ఇవి జనులను లోభపెట్టు మాటలు కావు; పరీక్షిత సత్యములు. భ్రమప్రమాదములు లేని సత్య దర్శియుషుల సదుపదేశములు. వేదములందును వేదమూలక వాక్యములందును శ్రద్ధలేనివారిమాట వేఱు. గురుశాస్త్ర వాక్యములందు శ్రద్ధావంతులగువారు తప్పక యాశానురూప ఫలము నొందఁగలరు. వాక్కు-వేదము అనఁగా నాదము-జ్ఞానము అను నీరెండింటికి నధిష్ఠాత్రి సరస్వతియే. ఈ రెండు రూపములతోనే యమ్మవెలయును. వాక్కు నవలంబించియే జ్ఞానము వెలయును. వేదమువల్లనే (జ్ఞానమువల్లనే) వాక్కు (నాదము) అభివ్యక్త మగును. ఇమ్మాటనే యమ్మ యొక చేతి వీణయు, రెండవచేతి పుస్తకమును దెలియఁజెప్పును. వాక్యజ్ఞానములే యీవిశ్వము. శబ్ద జ్ఞానముల యనుభూతిని మించి విశ్వమనుషేర వేఱేమియుఁ గానరాదు. కానఁ జక్షుస్మంతుల కీ విశ్వము సరస్వతీ స్వరూపమే.

ఇపుడు మనము "విశ్వరూపే విశాలాక్షి విద్యాందేహీ నమోఽస్తుతే" యనుచు నమ్మ సరస్వతి యడుగులందు బడి ధన్యత నొందుదము. ఓం తత్ సత్.

అన్నపూర్ణా పూజ

ఇదే మన యాంధ్రదేశమందు “గౌరమ్మ పండుగ” యను పేర సాగుచున్నది. జీవికను నిర్వహించుకొనుట కుపయోగించు ధాన్యము మున్నగు సస్యములను బాలమునుండి యిండ్లకుఁ దెచ్చికొని సంరక్షించుకొని యేడాది పొడుగునను జీవనధారణోపయుక్తముగా సంగ్రహించుకొను టారంభమగు సమయమందు ఈ సనాతనజాతి అమ్మయొక్క, అన్నపూర్ణా మూర్తివై పొక్కసారి చూడకుండఁజాలదు. ఏ మహాశక్తి సస్యరూపముతో, అన్నరూపముతో వెలసి మన యన్న మయకోశమును, ఆనఁగా స్థూలదేహమును బోషించి రక్షించునో యదియే యన్నదాయని, అన్నపూర్ణ, గౌరమ్మ. కేవల మీ జీవనమందే కాదు, జన్మ జన్మాంతరములనుండి యే యమ్మ మనకన్నదానము చేయుచు వచ్చుచున్నదో, మాతృస్వస్యముతో మొదలిడి చచ్చువఱకు నన్నరూపముతో, నాహార్యరూపముతోఁ దన్ను వెలయించుకొనుచున్నదో యామెయొక్క యయాచితావ్యాజకరుణను, ఏడాది కొక్కసారియైనను స్మరించి, ఒక్కనాడైన నామె చరణములందుఁ బ్రత పుష్ప ఫల జలాదికము నర్పించు కోరిక పుట్టకుండునా? ఈవిధముగా నన్నమయకోశమునకై న యాహారమునే కాదు, మన ప్రాణమయ మనోమయ విజ్ఞానమయూ నందమయ కోశములకుఁగూడ నామెయే తగినంత యాహారము నిచ్చుచున్నది. ఏకోశమును బోషించుట కే యాహారము యథార్థముగా జాలియుండునో, యా కోశమున కా యాహారము నిచ్చునది యన్నపూర్ణమ్మయే. “ఆహారము

నిచ్చునది'' యను మాటచే సాధారణముగా మనము, ఆకలి గొన్న వ్యక్తి కెట్లు తినుబండముల నిచ్చునో యట్లే యన్న పూర్ణాదేవి మన కన్నదానము చేయుచున్న దనుకొందుము. వాస్తవముగా నదికాదు. ఆమె నిత్యము నన్నరూపముతోనే, భాద్యరూపముతోనే వెలసి, మనల ననాదికాలమునుండియుఁ బట్టుకొని పీడించుచున్న యాకలి రాకాసిని దొలఁగించు చున్నది. అమ్మ నిజముగా నింద్రియ భోగ్యవిషయ రూప ముతో వెలసి, మన యనాదిజన్మములనుండి యన్న నింద్రియ లాలసను జరితార్థము చేయుచున్నది. ఈవిధముగాఁ గేవల సూలదేహమునకైన యాకటినేగాక మన సూక్ష్మకారణ దేహముల యాకటిని గూడఁ జైతన్యమయ మహాశక్తి స్వరూపిణి యన్నపూర్ణమ్మయే చక్కఁగా నివారించుచున్నది. ఆమెయే అన్నదాయిసీరూపముతోను, అన్నరూపముతోను నున్నది. ఇదే మాతృత్వము. ఇదే మాతృస్నేహముయొక్క చరమాభివ్యక్తి. ఏశక్తి వస్తువును మనము జడమనుచుఁ గూర్చున్నామో, యది చైతన్యమయి యనెడి ధారణ చేయఁ జాలనివారు ఈ సనాతన వైదికధర్మముల సర్వరహస్యములను నిపుడు చక్కఁగా ధరింపఁగలరని తోచదు.

మనము శక్తిని జిన్నయి యని యెఱుంగవలయును. ఎచ్చటనేని, ఏవిధమైన యొక విశేష వికాసమును లక్షింపఁ గల్గుదుమో, యచటనే యా వికాసమును శక్తిరూపిణియైన యమ్మ లీలఁగాఁ బ్రత్యక్ష దేవతారూపముగాఁ గనఁ బ్రయత్నింపవలయును. ఈ విధముగా మన మెల్లప్పుడును జేయు ప్రయత్నము ఫలముగా శక్తి చిన్మయి, శక్తి యాత్మ యనెడి సత్యము నెఱుంగఁగల యోగ్యత లభించును. ఉండనీ.

ఆహారములేక పంచకోశముల పోషణము జరుగనపుడే జీవరూపి శీవుఁడు, అన్నపూర్ణాదేవి గుమ్మముకడ నిత్యముఁ బ్రతిక్షణమును అన్నభిక్ష చేయును. ఏమనఁ బంచకోశము లకును నాహారప్రయోజనమున్నది. మరియు సర్వభూతమహేశ్వరుఁడును విజ్ఞానమయశీవుఁడును, అనఁగాఁ దాను గుఱుఁ డయ్యును విశ్వాసులైన సర్వజీవుల మంగళముకొఱకు అజ్ఞానమును దొలఁగించుటకై, ముక్తికై యెల్లప్పుడును జ్ఞానభిక్ష చేయుచుండును గావుననే యన్నప్రదాననిరతయు, మూర్తి మరియు, స్నేహస్వరూపయు స్తనభరనమయు నైన యన్న పూర్ణమ్మయెదుట బికారివేషముతో శీవుఁడు నిలుచున్నాఁడు. ఆహా! ఈ మూర్తి యపూర్వము. ఔరా! ఆశ్వినపూర్ణిమా తిథియందు మహాశక్తిరూపిణి నమ్మను, అన్నదాయినీ మూర్తిగాఁగన్న యా మహర్షులే ధన్యులు. అన్నప్రదాన నిరత, మహాశక్తిరూపిణి యమ్మ రజోగుణాత్మిక కనుకనే, యన్నపూర్ణ రక్తవర్ణ. శ్రీ కాశీక్షేత్రమాదు సువర్ణమయ మైన యన్నపూర్ణామూర్తి ప్రతిష్ఠింపఁబడినది. అచట లక్ష్మీదేవియు భూదేవియు నాయన్నపూర్ణకు నిరువంకల నుండుట కనుగొందుము. ధీమంతులైన పాఠకులు దీని రహస్యమును సుగమముగా వెలుంగఁగల్గుదురు. ధవధాన్యాదిరూపముతో నీ లక్ష్మీదేవియు, సస్యరూపముతో నీ భూదేవియు నను నిరువురిని బట్టియే మన యమ్మ యన్నదాయినీ మూర్తిప్రకాశము. ఈ యిరువురి మూర్తులను విడిచినచో నన్నపూర్ణాదేవీస్వరూపము బోధపడదు.

సాధకుఁడా! నీవును యథార్థముగా దీనుఁడవై పుష్పాంజలి చేతఁబట్టుకొని —

“అన్నపూర్ణే సదాపూర్ణే శంకర ప్రాణవల్లభే!

జ్ఞానవైరాగ్య సిద్ధ్యర్థం భిక్షాం మే దేహి పార్వతి!”

అని మాటిమాటికి స్తుతించుచు దర్శింపుము. ఈ జగత్తు అన్న, మయము, నీలోపల, వెలి నంతయు నన్నమేయున్నది. అన్నమును విడిచి నెచ్చట నేమియులేదు. ఇది చూడు లోపలఁ బ్రాణరూపమైనయన్నము. వెలుపల భోగ్యవిషయరూపమైనయన్నము. అన్నమే ప్రాణము. అన్నమే బ్రహ్మము. అన్నమే యాత్మ-బ్రహ్మాది స్తంబపర్యంతము నంతయునన్నమే. “అహమన్న మహమన్న మహమన్నమ్, అహమన్నాదో అహమన్నాదో అహమన్నాదః” శ్రుతిచూడుము. మనయమ్మ అన్నపూర్ణామూర్తితో నంతట వెలయుచున్నది. శబ్ద స్పర్శ రూప రస గంధముల ప్రతిపరమాణువు నెడనైన చింత ప్రత్యేకస్పందనము. సర్వత్ర మనయమ్మ అన్నపూర్ణామూర్తితో విరాజిల్లుచున్నది-అని చూచిచూచి నీవు అన్నమవు, అన్నాదుడవునై పొమ్ము. “జ్ఞానవై రాగ్య సిద్ధ్యర్థం భిక్షాం మే దేహి పార్వతి” అని యీ విధముగా ననగలిగినపుడే నీ పూజ సార్థకమగును. పూజించి పూర్ణ పరితృప్తిని బొందగలవు ఈ అన్నపూర్ణా పూజవలన నాధ్యాత్మిక ఫలమేమనగా విజ్ఞానమయ గురుని కృప గడించుటే. ఆతని కృప గడించినపుడే మోక్షలాభము సునిశ్చితము. ఇంతేకాక యీపూజవలని యాధిభౌతిక ఫల విశేషమేమనగా నీమూర్తి రహస్యము వెఱింగికొని భక్తితో బూజించువారికి మనుగడయం దెన్నడును నన్నాభావముండదు.

శ్రీ లక్ష్మీ పూజ

మన దేశమం దీపూజ ఆశ్వయుజ శృష్టామావాస్య,
 దీపావళి పండుగనాఁడు జరుపుదురు. ఆశ్విన పూర్ణిమనాఁడు
 గౌరీపూజ యనుపేర ధాన్యాది సస్యరూప లక్ష్మీపూజ చేయు
 దురు. దానిగూర్చి వ్రాసియుంటిని. ఇపుడు మనమించుక
 గుర్తించినచో శాస్త్రకారులు శరదృతువునందే బహువిధ
 పూజల న్యవస్థచేసిరని తెలియవచ్చును. లలితాసప్తమీ
 వ్రతము మొదలు రాసలీలాపూజవఱకు ననేకపూజ లీసమయ
 మందే చేయఁబడును. కార్తికము శరదృతువులోనిదే యని
 మున్న జెప్పితిని. ఈశరత్ ప్రథమ పక్షమందు లలితా
 సప్తమ్యాది వ్రతములును, పిదప చిత్తపక్షమందుఁ బిత్త
 దేవతా తర్పణములును, దేవీపక్షమందు దుర్గాలక్ష్మీపూజ
 లును, ఆతరువాతి పక్షమందు దీపావళి శ్యామా పూజాదు
 లును బ్రధానములు. శ్రీశృష్టజన్మాష్టమి మొదలు రాసలీలా
 పర్యంతము పలుపూజలు శరదృతువునందే సంపన్నము
 లగును. మన యాంధ్రప్రదేశమందీ నా వ్రాసినవి లోన్ని
 ప్రచలితములు కాకున్నను, వాని ప్రాముఖ్యమును శాస్త్ర
 కారుల యదారాభిప్రాయములను దెలుపుటకే వాని నిటఁ
 జేర్చితిని. పలుపూజలును శరత్తునందే విహితములు చేసిన
 యుద్దేశ్యమేమనఁగా, నపుడు క్షీణిత త్వప్రాకట్యము విశేషించి
 తెలియఁబడును గనుక మనోమయ క్షేత్రమందు సయితము
 జడత్వమోహము తప్పకగును. ఇటులు లోను వెలిని బూర్ణ
 జడత్వాధికారము కానఁబడు నీ సమయమందు, ఎంతవడిగాఁ
 జైతన్యసత్తయొక్క విశేషోద్బోధము చేయఁబడునో యంతగా

మనుష్యుడు మంగళమయ మార్గమందు - సత్యమార్గమందు
ముందంజ వేయఁగల్గును. ఏమయినను మనమిచ్చట లక్ష్మీ
పూజాప్రస్తావము నారంభించితిమి. లక్ష్మీ - శ్రీ. మనుష్యుడు
జీవించి యున్నంతవఱకు నతనిపేరికి ముందు, ప్రాణముతో
నున్నాఁడని సూచించు శ్రీ శబ్దము చేర్పఁబడును. శ్రీ శబ్దము
ప్రాణమునకే మఱియొక పేరు. కనుక లక్ష్మీపూజ యనఁగానే
ప్రాణపూజయే యని తెలియవలయును. సమస్తపూజలును
బ్రాహ్మపూజలే యని చెప్పవచ్చునుగాని, యీ పూజయొక్క
విశేషత్వమేనఁగా - బార్ధివములైన ధనైశ్వర్యములందుఁ
బ్రబలకాంక్షగలవార లీ లక్ష్మీమూర్తిని బూజించి - ధన
ధాన్యాదుల కధిష్ఠానదేవినిపూజించి యాశానురూపముగా ధన
ధాన్యాదులను నొందుచున్నారు. ధనకామియైన వ్యక్తి సత్య
ప్రతిష్ఠితుడై, రాత్రివంతయు జాగరణముచేసి యీ లక్ష్మీని
బూజింపఁగల్గుటచే నాతఁడు ధనవంతుడగును. ఇది స్తవము
కాదు; వాస్తవము. పూర్వకాలమున ధనకామియైన వాఁడై
సంపదధిష్ఠాత్రీదేవి నారాధించి, యామె కృపచే వాణిజ్యా
దులయం దాశానురూప ధనలాభము నొందఁగల్గుచుండెడి
వారు. ఈ దేశమం దిప్పుడును వణిక్సంప్రదాయముతోఁ
బూజించి ధనవంతులగుట యీ లక్ష్మీపూజా ఫలమే. ఇదెవ్వ
రును గాదనరు.

చైతన్యమయి మహాశక్తి ధాన్యాది సస్యరూపముతో
వెలసి జీవులకుఁ బ్రాణరక్షాకారణమగుచున్నది. ఆమెయే
లక్ష్మీ. కనుకనే ధాన్యాదిసస్యములను సువర్ణాది ధనమును
లక్ష్మీకిఁ బ్రతీకముగానవలంబించి పూజించుచున్నాడు. వేదము
లందుఁ బ్రాణులకుఁ బ్రాణరూపముగా నన్నమే వర్ణింపఁబడినది.

కావున అన్నము అనఁగా ధాన్యాదిసస్యములే. నిస్సంశయముగాఁ బ్రాణరూపిణియైన లక్ష్మీదేవియొక్క సర్వశ్రేష్ఠప్రతీకము.

లక్ష్మీవాహనము గుడ్లగూబ. ఇది దివాంధప్రాణి. దివాశబ్దార్థము ప్రకాశము. అనఁగా జ్ఞానము. ప్రకాశస్వరూపవస్తువునందు అనఁగా జ్ఞానమునందు అంధులైనవారే దివాంధధర్ములు. అనఁగా పగలు కానలేని గుడ్లగూబధర్మము పట్టినవారు. అమృతస్వరూపమైన జ్ఞానరత్నమందు శంకె పార్థివధనరత్నాదులయందు విశేషలాఱుతులైనవారే దివాంధప్రాణులు. వారే గుడ్లగూబలు. ధనాధిష్ఠాత్రిదేవి యిట్టి జీవులపై నే యధిష్ఠించును. కనుక నే లక్ష్మీదేవి ఉలూకవాహన.

వేదములందు లక్ష్మీదేవి హిరణ్యవర్ణగా జెప్పఁబడెను. లక్ష్మీధ్యాన మంత్రమందును నీమె గౌరవర్ణగాను, సురూపగానుఁ జెప్పఁబడినది. హిరణ్యమునకు నధిష్ఠాత్రియైనది హిరణ్యమగుటయే యుచితము. శాస్త్రోక్తమైన యీ పూర్ణిమాతిథిమనస్సు పూర్ణముగా వికసించు సమయము. దేశాంతరపక్షమున అమావాస్యగానే కైళాన్నచో మనస్సు పూర్ణముగా లయించు సమయము. ఎఱునను రాత్రి జాగరణపూర్వకముగా లక్ష్మీదేవిపూజ యగుచుండును. తపస్సు నతిక్రమించి యనఁగాఁ గష్టసాధ్యధర్మమును విడిచి యభీష్టలాభముకో ధన్యుడై నవాఁడెవ్వఁడు? ఇపుడొక ప్రశ్నము - ఎట్టి పార్థివధనరత్నాదులను గాంక్షింపనివా రే లక్ష్మీపూజ చేయుచున్నారా? లేదా? యని దీనికు తరమేమనఁగా నిష్కాములైనవారే యీ ధనాధిష్ఠాత్రిదేవినిఁ బూజింపఁగల్గుచున్నారు. ఆవశ్యకము గనుక చెప్పెడిదేమనఁగా అపుడు వారు ధనశబ్దమునకు సాధారణార్థము గైకొనక ప్రేమధనమనియే

యర్థము చేసికొందురు. మఱియు యథార్థముగా మనము మన ప్రాణదేవతవలన ననురాగము నొందఁజాలము. ప్రాణ ప్రేమమందు ముగ్ధులము కాఁజాలము. కావున నీ పూజలు మాటిమాటికిఁ జేయుట తప్పదు. ప్రాణరూపిణి లక్ష్మీదేవి యెదుట ప్రాణధనభిక్ష చేయుట యగును. ఈమె దయచేసి యొక్కసారి ప్రాణమునుఁ బరమప్రేమమయుని యథార్థ స్వరూపముగాఁ దెలియఁజేసినపుడే నిక్కముగా మనము ప్రేమధనలాభము నొంది ధన్యులము కాగలము. అపుడే మన మనుగడయందలి నిర్ధనతాదారిద్ర్యములు దొలఁగిపోవును.

హిరణ్యవర్ణా శబ్దమునకు యర్థమేమనగా -

“హిరణ్యం విష్ణురాఖ్యాతం తస్య వర్ణస్తు వైష్ణవీ ।
తతో హిరణ్యవర్ణేతి లక్ష్మీర్నియతే.....”

హిరణ్యమునఁగా విష్ణువు. అతని వర్ణమునఁగా శక్తి. ఆమెయే వైష్ణవి. సర్వవ్యాపియు, స్థితీకర్తయునైన విష్ణుని శక్తియే హిరణ్యవర్ణలక్ష్మీ. ఈమె జీవులస్థితి లాభమునకగు విష్ణుశక్తి. లక్ష్మీయనగా భక్తులను లక్షించునది. కృపతోఁ గనునది. కాగా లక్ష్మీ (నా వ్రాసిన శ్రీసూక్తరహస్యార్థమందు హిరణ్య వర్ణలక్ష్మీని గూర్చి వ్రాసిన యాధ్యాత్మిక యోగికార్థ వివరణ మునుఁ జూచునది.) ప్రాణులస్థితి కుపయోగించు ధనధాన్యాది రూపమున నామెయే యుండి పూజింపఁబడుచున్నది. చెప్పెడి దేమనఁగా పార్థివధనవిషయమున దరిద్రులుకాకున్నను ప్రేమ జ్ఞాన ధనవిషయమున దరిద్రులైనవాడు నిస్సంశయచిత్తముతో నీ ప్రాణరూపిణి ధనాధిష్ఠాత్రి దేవినిఁ బూజింపవలయును.

శ్యామా (కాళీ) పూజ

కార్తికమాసాస్య. ఘోరనిశీధిని, భయంకరతామసి, మధ్యరాత్రి, గంభీరనిస్తబ్ధత; ఇట్టి లక్షణములతో బాహ్య ప్రకృతియందుఁ బ్రలయప్రకాశమగును. అంతఃప్రకృతియందును నిట్టులే యగును. మనస్సంబంధమైన సంకల్ప వికల్పములు స్వాభావిక నియమముచే స్తంభించును. మృత్యువు నడుమ నమృతసంధానముకొఱకు ఖండఖండజ్ఞానముల యాధిపత్యము నుండి విడువఁబడి, అనఁగా విషయాకర్షణమునుండి తప్పకొని విశుద్ధపూర్ణజ్ఞానమందుఁ బ్రతిష్ఠితుఁడగుటకై యీ విధమైన ప్రలయము నడుమనున్న మనుష్యుఁడు సత్యచిన్మయ సత్తను బట్టుకొని యనుభవించుట యగును. ఇట్టి దినమందు, ఇట్టి యనుకూల ప్రకృతివిలాసమందుఁ గాలీపూజ చేయుదురు. కావున నీ పూజాప్రారంభమందు శ్మశానచింతనము, ప్రలయ భాసము చేయఁబడను. యాగికముగా దీనిభావమేమనఁగా— శ్మశానమనఁగా సుషుమ్నామార్గము; సుషుమ్నామార్గమందలి చక్రములయందు మూలాధారాదిగాఁ గ్రమముగా బ్రహ్మ విష్ణు రుద్ర మహేశ్వర సదాశివులు పరాశక్తి శ్యామాదేవి శక్తివల్లనే శక్తిమంతులగుచున్నారు. కావున వారు ప్రేతలనఁబడిరి. అందులకే దేవీ నామావళియందు “పంచప్రేత మంచాధిశాయిసీ” అనునది యొకటి. మూలాధారమునుండి బ్రహ్మరంధ్రపర్యంతమై శ్మశానమందు (ప్రేతలుండు తావులందు) సుషుమ్నయందు సంచరించునది కనుకనే కాల (శివ) శక్తియైన కాళీ శ్మశానసంచారిణి యనఁబడినది. చంద్ర స్వరూప మానసికకళలు పాద్యమి మొదలుగా నొక్కొక్కటి

లయమొందుచు నమావాస్యనాటి కన్నియు లయమొందుటే ప్రలయము. అట్టియపుడే సంకల్పవికల్పములు స్తంభించిపోవుట. అప్పుడే పరాశ్యామా శక్తిని ధ్యానించి జీవుఁడు శక్తిసాయుజ్యముతో శివస్థానమందు శివసాయుజ్యము నొందుట. ఇదే యీనాటి సాధకకర్తవ్యము. అది యుండనిండు.

కృష్ణవర్ణమందు సర్వవర్ణములును లోపించును శుక్లవర్ణమందు సర్వవర్ణములు సమన్వయించును గనుకనే వెండి కొండనుబోలి శుద్ధసత్త్వగుణరూపియైన విజ్ఞానమయ మహేశ్వరుని పైనే సర్వభావ ప్రలయంకరియు, మహాశక్తి రూపిణియునైన కాలికాదేవి ప్రతిష్ఠితయైనది. వేలికిలఁ బండుకొనియున్న యా తెల్లని శివమూర్తిపై నడుగుపెట్టి నిల్చియున్నటులు నల్లని కాలికాదేవి చిత్రంపఁబడిన చిత్రపటములు, ఈ చెప్పిన విషయమునకు జ్ఞాపికలే. జీవమాత్రుఁడు తెలిసియో తెలియకో యాత్మబలి నిచ్చుటకే—ప్రలయమునకై కాలమహాశక్తి యంకమున వడిగాఁ బరుగెత్తుచున్నాఁడు. కావుననే కాలి కాలశక్తి, చూడఁడు, కాలీ చిత్రము. ఆమె కేవల ప్రలయంకర ఖడ్గముండధారిణి కాదు. అనఁగా నొకచేత ఖడ్గము, నొకచేత నరముండముఁ దాల్చు ప్రలయంకర మూర్తియే కాదు. తక్కు రెండుచేతులందుచు పరాభయ ముద్రలుగల స్నేహకరుణామయి—కాలాతీత సత్తయందు నిలుచుటకై—మృత్యువును జయించుటకై, అనఁగా నమృత లాభమునకై, యీ కాలికాదేవికే శరణాపన్నులగుచున్నారు. అమ్మ శ్యామాదేవి. ఒకఒంకఁజూచిన బహుత్వమును బ్రలయమును జేయు కాలి; మఱియొక వంకఁజూచిన, ముక్తిదాయిని, అమృతమయి, స్నేహమయియునైన శ్యామా

దేవిగా నున్నది. ప్రలయము తరువాతి సత్తను దెలుపుటకే అమ్మ చేతిలో సరముండము వ్రేలాడుచున్నది. అమ్మ యటుత ముండమాల. ఆ పునుకలు మాతృకావర్ణముల కేబదింటికిఁ బ్రతిరూపము ఈ విశ్వము కొన్ని భావముల సమష్టికంటె మఱియొకటిగాదు భావములు వర్ణసమష్టి మాత్రములే. భావము (వర్ణసమష్టి) వర్ణమును — శబ్దమును మీటి మఱియొక విధముగా నభివ్యక్తము కాదు. అమ్మ దయఁదలఁచి సర్వభావములను విలయమొనర్పఁ బూను నపుడే మఱి వర్ణసమూహము శబ్దమయమై భావము లుబుకఁజాలవు. ఆ సమయమందలి శవము నకర్మణ్యములై పడియుండును. అపుడు వర్ణసమూహము కాలిన విత్తులవలె, మొలకెత్త శక్తి లేకుండును. ఇవే యేబది ముండముల దండగా నమ్మ కంఠమున వెలయుచున్నవి. ఈ ముండమాలా ధారణము బుద్ధిశాలురచే మఱియొక విధముగా వర్ణింపఁబడి నది. అమ్మ తనను సహస్రారమందునిలిపి, యనుసంధానించిన సాధక భక్తుల తలపుఱ్ఱలను విడువలేక, యవియే తన కలం కారములని దండగాఁగూర్చి ధరించినదనిరి. మఱియు నమ్మ కటిభూషణము శవహస్తమాల. తనను బిల్వతులసీ పుష్ప కుంకుమాదులతోఁ బూజించిన భక్తులచేతులను దండగాఁ గూర్చి కటిభూషణముగాఁదాల్చి ప్రేమించుచున్నదనిరి. అమ్మ రెండుశపములను రెండు చెవులకుఁ గమ్మలుగాఁ జేసికొన్నది. కర్ణాభరణ రూపముగానున్న యీ (భక్త) శవములే యమ్మ పాదములందుఁ బూర్ణముగా నాత్మార్పణము చేసిన భక్తుల ప్రతిరూపములు. ఈ చమత్కార కల్పనమును శ్లాఘ్యమే. అమ్మ దిగంబర. దిక్కులే వస్త్రములుగాఁ గలది. అపుడు

దిజ్జండల మధ్యమందలి చరాచర రూప జగత్తంతయు నామే
విరాట్చరీరమే యని తలపించునదే యీ వర్ణనము. మూలల
నుండి రక్తము కాదుచు లంబమాన లలజ్జహ్వాతోఁగూడిన,
యమ్మ పంచవక్త్రము (తెరచిన నోరు) తనచే విస్పష్టమైన
సర్వజగత్తును (దానే) కబళించు ప్రలయంకర శక్తి తానే
యని చెప్పుట కనిరి. అమ్మవి ముక్కన్నులు. అవి చంద్ర
సూర్యాగ్నులు. ఇమ్మాడును గాలసూచక ప్రకాశమాన
వస్తువులు. ఇవి యమ్మ యవయవ మాత్రములే యైనపుడు,
అమ్మయే కాలస్వరూపిణియుఁ గాలాతీతయునని వేఱ చెప్ప
నేల? ఇది తెలుపుటకే యీ వర్ణనము. ఈ త్రివిధ ప్రకాశ
మాన వస్తువులు భూతవర్తమాన భవిష్యద్ జ్ఞానములను
సూచించును. అమ్మ యఖండ జ్ఞానస్వరూపయే, యీ త్రివిధ
జ్ఞానరూపమునఁ బ్రకాశించుచున్నదనుట యుక్తమేకదా. మఱి
కొందఱు మనః ప్రాణవాక్కులు, అనఁగాఁ జంద్రసూర్యా
గ్నులు — అనెడి మూడు రూపములతోనే యమ్మ విశిష్ట
ప్రకాశమని తెలుపుటకే మనోరూపచంద్రుఁడు, ప్రాణరూప
సూర్యుఁడు, వాగ్రూపవహ్నియు నమ్మ ముక్కన్నులుగా
వర్ణింపఁబడినవి. త్రిణేత్రయుతముగా, నే దేవదేవీమూర్తి
వర్ణింపఁబడినను సమన్వయ మిదియే. సర్వభావాతీతయైన
యమ్మ పాదపీఠము నిర్మలబుద్ధి సత్త్వము. కావుననే పీఠ
పూజయందు ధర్మాధర్మములు, జ్ఞానాజ్ఞానములు, వైరాగ్యా
వైరాగ్యములు, ఐశ్వర్యా నైశ్వర్యములు ననెడి యెనిమిది
బుద్ధిధర్మముల పూజ విహితమైనది.

జీవుఁడు వడిగా విశుద్ధ సత్త్వమందుఁ బ్రతిష్ఠితుఁడై
విశుద్ధ జ్ఞానసత్తయందు నిల్చి కడతేఱుటకై పరమాత్మ

యొక్క ప్రలయంకరశక్తి ననుశీలించి యారాధింపవలయును. ఇంత వేగముగాఁ దప్పక జీవునిఁ గృతార్థునిజేయు సాధన మార్గము మఱియొకటి లేదు. కావుననే యెన్నివిధముల బోధించినను గడతేటినట్లు కానరాక ప్రశ్నముపై బ్రశ్నము వేయుచుండిన శిష్యు నర్జునుని గృతార్థునిజేయుటకై తుట్టతుద యుపాయముగా గీతాగురుఁడు తన ప్రలయంకర మూర్తి నే విశ్వరూపమనుపేర సందర్శింపఁజేసెను.

కార్తిక్యమావాస్యా తిథియందే, యీ కాలీశక్తి మొట్టమొదట స్థూలమూర్తితో వెలయుట. కావున జన్మాష్టమీ పూజవలెనే యీ తిథియందు శ్యామాపూజ జరుపఁ బడును. ఇదిగాక యీ తిథివిషయమునందు మఱియొక్క విశేషత్వమున్నది. ప్రలయభావము నుద్బోధించు పక్షమున నిది కడు ననుకూలించును. ఇది యపూర్వపూజలలో నొకటి. ఈ పూజను యథార్థ జ్ఞానముతోఁ జేయునపుడు సాధకున కుత్తమాధ్యాత్మికాధికారము లభించును.

శివరాత్రి

మనదేశము మాఘమాసీయ శృష్టచతుర్దశినాఁడు, గోరెడు నీరై నను గ్రోలని నిర్జలపవాసము చేయుచు విజ్ఞాన మయ పురుషుడైన సర్వభూతమహేశ్వరుని శివుని బూజించు నాచారము అనాది యనుట నిర్వివాదము. ఈ శివచతుర్దశి తిథికి సంబంధించిన శివరాత్రివ్రతకథా ప్రసంగమున పర్ణింపఁ బడిన యా వ్యాధుని యుపాఖ్యానమే విశేషించి యుక్తముగా నున్నది. అది యంతయు నిట వ్రాసినచో గ్రంథకలేబరము

పెరిగిపోవును గాన మన మాధ్యాత్మిక తత్త్వమును గూర్చియే యాలోచితము.

ఈపూజ రాత్రి నాలుగు జాములందు నాలుగుసాడులు జరుపవలయును. ఇంక దీని తత్త్వము. కృష్ణచతుర్దశీ తిథి యందుఁ జంద్రముని పడునాలుగు కళలు లయమయి, యొక్క కళమాత్రమే మిగిలియుండును మనస్సున కధిపతి చంద్రుఁడు. బాహ్యప్రకృతి యందలి చంద్రకళాలయ వికాసములను బట్టియే యాంతరప్రకృతి యందు మనోలయ వికాసములుండును. కావున నీనాడు మనస్సు ప్రలయమును సమీపించి యుండును. నిత్యసంధ్యావందనాది కర్మముల యాదీని గాల సంకీర్తనము చేయు నియమము, ప్రతిదిన మనోలయవికాసముల యనుభవము చేయుటకే యేర్పరచిరి గాని - దేవునకుఁ బంచాంగశ్రవణము చేయుటకుఁగాని, కాల పరిచ్ఛిన్నతా స్మరణమునకుఁ గాని కాదు. కృష్ణపక్షమందెంత మనోలయ మగుచున్నదో, శుక్లపక్షమందెంత వికాసమగుచున్నదో యనుభవమందుంచుకొనుటకే సాధకజీవులయెడ నీనియమము తాసింపఁబడినది. ఈ విషయము గ్రంథమందలి 'సంకల్పము' అను శీర్షికక్రింద విపులముగా వ్రాయఁబడినది. అది యుండ నిండు. "ప్రయోజన మనుద్దిశ్య న మందోఽపి ప్రవర్తతే" ప్రయోజనములేని పనులెవ్వియు ఋషిసంతానముచే మన కుపదేశింపఁ బడలేదు. తత్త్వము నెఱుంగఁ బ్రయత్నింపని లోటు మనదే.

విశుద్ధజ్ఞాన సత్తయందే మనస్సు పూర్తిగా లయించును. తఱచుగా విజ్ఞానసత్తావికాస విషయమున నీతిథియే విశేషోపదేశమొగి. ముముక్షువులే యీ పూజ కధికారులు. శివుఁడు

మంగళస్వరూపుడు, మంగళప్రదాత. జ్ఞానోపలబ్ధి మూలముగా మోక్షలాభముకంటె మంగళమేమున్నది? నశియే శివుడు; పశ్యకుడే కశ్యపుడనునట్లుగా, వ్యాకరణానుశాసనముననైన వర్ణవ్యత్యాసముచే 'నశి' యన్నదే 'శివ' యై, యింద్రియవశీకరణ మొనర్చువాడను సర్థమిచ్చును. భారతదేశమందుఁ బలుతావుల నీనాఁడు శివార్చనము చేయుదురు. పూజాసాధన తత్త్వరహస్యమును వెనుకటి పరిచ్ఛేదములందుఁ జదివితే యున్నారుగదా.

అజ్ఞులనేకులు శివలింగ విషయమునఁ బలువిధములఁ గుత్సా (నిందా) పూర్ణమైన యుపాఖ్యానము చేయుచు, నసభ్యవర్ణనములను జేయుదురు. అవి యిచట వ్రాయఁదగినవి కావు. శివలింగము, గౌరీపీఠమున నెడి రెండిటిచేరిక తో ఘటితమైన మూర్తియిది. శివలింగము నిల్చిన త్రికోణాకారము గల పీఠము వంటిదే గౌరీపీఠము, శక్తి పీఠము. బిందురూప శివుని శక్తి వికాసము తొల్లఁ ద్రికోణాకారముననే యైనవనుట, శ్రీ చక్రాదుల తత్త్వము ననుశీలించు శాక్త బంధువులే యెఱుఁగుదురు. ఈరెండును గలిసియున్న మూర్తినే ప్రాణాట్టమందురు. ఉచ్చారణ సౌష్ఠవము లేనివారు 'పానవట్టము - పానుగొట్టము' అనుచు నపభ్రంశముగాఁ బలుకుదురు. ప్రాణ=చిచ్ఛక్తి; అట్టమ్=శివుడు; రెండునుం జేరియున్న మూర్తియే ప్రాణాట్టము. ప్ర - ఉపసర్గమును దీసివేసి, అనాట్టమ్ అనియు వ్యవహరింతురు. చెప్పెడి దేమనఁగా శక్తి విశిష్టశివుడని యర్థము. వీరశైవుల కీ మూర్తియే పూజ్యము. శక్తి విశిష్ట శివుడే యుపాస్యుడు. కనుకనే వీరశైవము విశిష్టాద్వైతము. అనాట్టములు రెండును గ్రమముగా శక్తిని, అది వికసించిన

బ్రహ్మమును దెలుపుననియే. యంత్రములందును శివుని దెలుపునదే బిందువు; అదియే అట్టమ్ అనెడి లింగము; తద్వికసిత శక్తిని దెలుపునదే త్రికోణము, అదే గౌరీపీఠము. 'జన్తాద్యస్య యతః' అనెడి బ్రహ్మలక్షణమును దెలుపునదే యీమూర్తి. దార్శనిక తత్త్వము నాలోచింపఁగలవారే, యీ వైచిత్ర్యమును నిశ్చయము దేనివలనఁ బుట్టినదో, యదే సత్త్వరజస్తమోమయి యైన యవ్యక్తప్రకృతి యని తెలియఁగలదు. మూడు గుణముల సామ్యావస్థయనెడి యీ ప్రకృతియే యీ జగత్తునకు సూక్ష్మతమ కారణము. పురుషుని (చైతన్యముయొక్క) సాన్నిధ్యవశమునఁ బ్రకృతి పరిణామశీల యగును. తత్ఫలముగా నీజగత్ప్రపంచము విరచింపఁబడును. ఈపురుషప్రకృతి సంయోగభావ మెట్టిదో యుద్బుద్ధము చేయుటకే లింగ పీఠాత్మకమైన యీ శివమూర్తి వెలయుచున్నది.

జగత్కారణమును బట్టుకొన్నచో, జీవుఁడు దుఃఖ మయమును బరివర్తనశీలమునైన యీ జగద్భావము పట్టునుండి తప్పుకొనఁగలఁడు. కనుకఁ బ్రకృతిపురుషుల ప్రథమ సంయోగరూపమైన సృజనోన్ముఖావస్థను యథాసంభవముగాఁ దలపించుటకే శివలింగమనెడి ప్రతీకమును ఆవలంబించి, జగత్కారణ సర్వభూతమహేశ్వరునిపూజ చేయఁబడుచున్నది. అచట, సృష్టికున్ముఖమైన యీ ప్రథమావస్థయందుఁ గల చరణాదులైన యెట్టి యవయవములును లేవు. ఉండఁజాలవు. కావుననే త్రిగుణాత్మకప్రకృతికేఁ బ్రతీకముగాఁ ద్రికోణాత్మక గౌరీపీఠమును, దానిపైని పురుషుని సాన్నిధ్యమును దలపించుటకే లింగమూర్తియుఁ బ్రతిష్ఠింపఁబడును.

ప్రకృతి పురుషుల ప్రథమ సంయోగమువల్లనే మహాత్తత్త్వము (బుద్ధితత్త్వము) అభివ్యక్తమగును. గీతయందు భగవంతుని మాట:—

“మమ యో నిర్మహద్ బ్రహ్మ తస్మిన్గర్భం వధామ్యహమ్ ।

సంభవః సర్వభూతాశాం తతో భవతి భారత !”

“ఓయీ, భారత ! (భాయాం రతః భారతః - పతనూత్మ తేజస్సును=శక్తిని, ఉపాసించు నానక్తి కలవాడా!) (మహద్ బ్రహ్మము - మహదాత్మ, మహాత్తత్త్వము) నా యోని - గర్భస్థానము. దానియందు నేను గర్భాధానము చేయుదును; అనగా జగత్ప్రకాశమునకుఁ గారణమైన చిత్రతిబింబము నుంతును. దానివలననే సర్వభూతసృష్టియు నగును.”

శివుని యీ లింగమూర్తియందు ఎట్టి స్థూలావయవ స్థూలభావముల సంస్పర్శ మించుకంతయు లేదనుట ధీమంతులకుఁ దెలువనక్కఱలేదు. మొత్తమున జెప్పెడి దేమనగా, చిత్రప్రతిబింబముతోఁగూడిన మహాత్తత్త్వము నెటులో తెలుపుటకే లింగమూర్తి నవలంబించి శివపూజావిధాన మేర్పడినది. శివలింగము చిదాభాసనమన్వితమైన మహాత్తత్త్వము యొక్క స్థూలప్రతీకమే. ఇదే విశ్వముయొక్క ఆద్యవస్థ; ఇదే విశ్వమునకు బీజము. ఈ స్వరూపము నెఱుంగగల్గినపుడే, సంసారభయము తొలగిపోవును. కనుకనే శివధ్యాన మంత్రమందు “విశ్వాద్యం విశ్వబీజం నిఖిలభయహరమ్ లింగరూపం నమామి” యని వర్ణింపఁబడినది.

లింగమనగా - చిహ్నము (గుఱుతు). ఏ చిహ్నము వలన జగత్కారణ ప్రకృతి పురుష విషయకమైన జ్ఞానము

కలుగునో యదే శివలింగము. లింగమనఁగా లయస్థానము. ఈ జగత్ప్రపంచమనెడి కార్యము మఱల నేయవ్యక్తకారణమందు లయమొందునో యదే లింగము. “లీయతే గమ్యతే తుత్ర జగదితిలింగమ్.”

ఈ లింగమూర్తి నవలంబించియే పంచవక్త్ర, త్రినేత్ర, వ్యాఘ్రచర్మపరిహిత, రజతగిరినిభ మున్నగు నామములతో ధ్యానము చేయఁబడుచున్నది. అయినను, దానివలన హాని లేదు సరిగదా - స్వరూపజ్ఞానవిషయమున నిట్టిధ్యాన మెంతో యుపకారి. మఱొకమాట — లింగమూర్తి నవలంబించి మహత్త్వము ననుస్మరించువేళ, ఆ తత్త్వ మాకాశము వలె, నొక జడపదార్థముగాఁ బ్రతీతి గోచరము కాకుండుటకై మూర్తి పంచవక్త్ర త్రినేత్రాది విభిన్నావయవముల వర్ణన మావశ్యకము. అది యొక తత్త్వమాత్రము కాదు. దానికి వ్యక్తిత్వమున్నది. అది నిగ్రహానుగ్రహసమర్థ జగద్గురుఁడు; అదే విజ్ఞానమయ పురుషుడు; అనెడి మాటను జక్కఁగా సులభముగా మనసునఁ బట్టించుటకే శాస్త్రమందీ విధమైన యవయవ విశిష్టధ్యానవిధానము చెప్పఁబడినది. దాని పారమ్య మహిమాదుల ననుసంధానించుకొనుటకై యంతకంటె మంచి యుపాయము మఱి లేదు.

అయిదువిధములుగా జ్ఞానము ప్రకాశించును. చక్షుః కర్ణాదులైన పంచజ్ఞానేంద్రియముల ద్వారాని జ్ఞాన మైదు విధముల వెలయుటను నిత్యము మన మనుభవించుచున్నాము. ఇవే విజ్ఞానమయ పురుషుని పంచముఖములు. పంచవక్త్రుఁడ - అనఁగా విరివిగాఁ దెలుచిన నోరు గలవాఁడు. వామదేవుఁడై జగద్గమనము (సృష్టి) చేయునపుడు పంచవక్త్రుఁడు. మఱి

దానిని దనలో నిచుడ్చుకొనునపుడును బంచవక్త్రుడే కావలయును. అనగా జగత్స్పృష్టివిలయముల నొనర్చువాఁడు శివుఁడే యనుట.

త్రినేత్ర శబ్దము త్రికాలదర్శిత్య సూచకము. భూత భవిష్యద్వర్తమానము లనెడి కాలత్రయము నొక్కసారిగా విజ్ఞానమయ నేత్రములుగా నుద్భాసింపఁజేయువాఁ డనుట. కావున మహేశ్వరుఁడు త్రినేత్రుఁడు. మఱియుఁ గాలసూచకులగు సూర్యచంద్రాగ్నులు శివుని నేత్రరూపావయవములుగాఁ జెప్పఁబడుట యాతఁడు కాలస్వరూపుఁడును, గాలాతీతుఁడునని బోధించుటకే.

వ్యాఘ్రచర్మాంబరధారి యనుట యీ విజ్ఞానమయ పురుషుని యంగమండే విచిత్రములైన యనాది వాసనాబీజములు సంచితములని తాత్పర్యము. పసుపు, నలుపు, ఎఱుపు, తెలుపు రంగులతో విచిత్రమైన యీపులితోలు అనాది వాసనారాశియొక్క వైచిత్ర్యమునుఁ దెలుపును.

శుద్ధ సత్త్వగుణము చేతనే యీ జ్ఞానమయ పురుషుని యనుసంధానము సాధ్యము. విక్షేపావరణము లనెడి యెట్టి మాలిన్యము లచట లేవు. కనుకనే శుద్ధ స్ఫటికాభుఁడుగా వర్ణింపఁబడెను. సర్వజీవులకును జ్ఞానదాతయైన గురుఁడు కృపాపరవశుఁడై యాత్మస్వరూపప్రకాశము చేయునపుడే జీవుఁడు యథార్థ సద్గురు లాభముచే ధన్యుఁడగును. ఇట్టి యీ శివమూర్తి విశేషణములవలన నెన్నియో రహస్యముల నెఱుంగఁగలము.

ఇపుడు మనము ధ్యానమంత్రమందు వర్ణింపఁబడిన 'చారుచంద్రావతః, రత్నాకల్పోజ్జ్వలాంగ' యను మాటల

తాత్పర్యము నెఱుంగఁ బ్రయత్నింతము. శివునికిఁ దలపూవుగా మనోహారమైన చంద్రకళ శోభించుననిరి. చంద్రమునివి పదు నారు కళలని యెల్లరును నిన్నవే. అందుఁ బదునేను కళలు ప్రతిపదాది పూర్ణిమాంత కళలుగా వెలయుచున్నవి. తక్కు నొక్క కళ పదునారవది శివుని శిరోభూషణముగా శోభిల్లు ననిరి. ఇక్కళకు 'అమాకళ' యని పేడిరి. తక్కిన పదునేను కళలును సూత్రమందు మణులవలె నీయమా కళయందు ననుస్యూతములై యున్నవి. దీనికే మఱియొక పేరు మాయా— 'మాతృత్వం యాతీతి మాయా' తల్లితనమును బొందినది కాగా మాయా. దీనినుండియే ప్రతిపదాదులైన పదునేను నిత్యాకళ లేర్పడినవి. కనుక నిది మాయా. మాయా, మహావైస్రీకి పేరును పేర నొప్పును. అన్నిటినివిసర్జించునది, సృష్టించునది యని యర్థము. పరివర్తనము లేక సదా యుండునది. కనుక 'సాదా' యని మఱియొక పేరు. దీనికే శక్తియనియు పేరు. అఘటన ఘటన పటీయసియైన మహాశక్తిస్వరూపిణి మహామాయ. ఏ శక్తిప్రభావముచే విశుద్ధబోధస్వరూపుఁడు మహేశ్వరుఁడు బహురూపములతో నీ విశ్వరూపముతోఁ బ్రకాశింప బాధ్యుఁ డయ్యెనో యా శక్తియే శివుని శిరోభూషణమై యమాకళా రూపముతో నున్నది. యథార్థ మేమనఁగా గౌరీపీఠ రూప మునఁ బ్రకృతి రూపమున (ప్రకృష్టములైన సృష్టి స్థితి లయ తిరోధానానుగ్రహము లనెడి కృతులు గలది గాన ప్రకృతి) లింగమూర్తి శివునితో నవినాభావసంబంధముగల యదియే పంచవక్త్రుఁడును, ద్రిణేత్రుఁడునైన శివుని లలాటమందవతం సముగా నిల్చియున్నది.

లింగమూర్తికి మాదుగా నిట్టి సంచవక్తృఁడు, తన త్రుఁకు మున్నగు నామములతో యథోక్త ధ్యానానురూప శుభ్రశివమూర్తి నవలంబించి పూజలు చేయునపుడు ఎట్టి యారోపమును జేయనక్కఱలేదు.

శివునివాహనము వృషభము. ఎద్దు, వృషమనగా ధర్మమని యర్థము. ధర్మమే మహేశ్వరునివాహనము. ధృతి, ధీమ, దమము, అస్తేయము, శౌచము, ఇంద్రియ నిగ్రహము, ధీ, విద్య, సత్యము, అక్రోధము - అనెడి పది ధర్మలక్షణములతోఁ గూడిన జీవుఁడే (ధార్మికవ్యక్తియే) మహేశ్వరుని స్వరూపము నవధరింప సమర్థుఁడు. అట్టి వ్యక్తికే మహేశ్వరుఁడు తన స్వరూపజ్ఞానము కలిగించి యాతని నాదరించును. కావున నట్టి జీవుఁడే శివునివాహనమని వర్ణించిన తాత్పర్యము.

శివపూజయందు శివుని యష్టమూర్తి పూజావిధానమున్నది. పృథివి, జలము, అగ్ని, వాయువు, ఆకాశము, సూర్యుఁడు, చంద్రుఁడు, యజమానుఁడు (ఆత్మ) అను నెనిమిదియు శివుని యష్టమూర్తులు. అనఁగా భూతపంచకము, ప్రాణమనస్సులు (ప్రాణము సూర్యుఁడు, మనస్సు చంద్రుఁడు), జీవుఁడు అను నీవిధమున విజ్ఞానమయపురుషుఁడు, మహాదేవుఁడు ఆత్మప్రకాశము చేసికొనెను. “సర్వాయ క్షీణిమూర్తయే నమః” యనుచు శివుని బూజించువేళ బూజకుఁడు విజ్ఞానమయ పురుషుఁడు మహాదేవుఁడే యీ సర్వరూపములతో నంతట వ్యాపించి నిండియున్నాడని ధరింపఁగలఁడు. సులభముగాఁ జెప్పఁగల్గినచో, క్షీణితత్త్వాత్మక బోధముయొక్క సర్వవ్యాకభావమును లక్షించి, యనుభవించి, తెలిసి పుష్పాం

జలి నర్పింపఁగల్గినపుడే సర్వరూపక్షేతిమూర్తియైన శివునిపూజ సార్థకము. ఇటులే 'భవాయ జలమూర్తయే నమః' యనుచు బోధస్వరూపుని జలతత్త్వాత్మక సర్వవ్యాపిత్వము నెఱింగికొని పుష్పాంజలిని మనఃపుష్పముతోఁ గూర్చి యిడఁగల్గినపుడే భవస్వరూపజలమూర్తియైన శివుని సార్థకపూజయైనటు లెన్నఁదగును. తక్కినమూర్తులసంబాధమందును నిటులే యెఱుంగునది. పరమేశ్వరుని విశ్వరూపిత్వము నెఱింగి యుపాసించుట సాయుజ్యముక్తి సాధనమని యాచార్యులు ప్రవచించిరి.

సాలోక్యం తవ పూజనే, శివమహాదేవేతి సంకీర్తనే ।

సామీప్యం శివభక్తిధుర్యజనతా సాంగత్య సంభాషణే ।

సారూప్యంచ చరాచరాత్మక తనుభ్యానే భవానీపతేః ।

సాయుజ్యం నమ చిత్రమత్ర భవతి స్వామిన్ కృతార్థోస్మ్యహమ్॥

ఆవాహనాద్యుపచారములతోఁ బరమేశ్వరునిఁ బూజించు భక్తుఁడు అతని కృపాలోకమం దుండును శివమహాదేవాది నామముల పరమార్థము నెఱింగి కీర్తించు భక్తుఁడు శివతత్త్వసాధనమందుఁ బ్రవేశింప నర్హత గడించును. అదే శివసామీప్యముక్తి. శివభక్తినిరతులైనవారితోఁగూడి నిరతము శివతత్త్వవిచారసంభాషణములు చేయు భక్తుఁడు పరమేశ్వర స్వరూపమైన జ్ఞానానందముల యాభాసము నొందును. ఆ యవస్థావిశేషమే సారూప్యముక్తి. ఇఁక నాలవముక్తి 'శివోఽహమ్' మ్మనెడి మహానాక్యార్థ బోధము ననుభవమనెడి యుత్తమావస్థయే సాయుజ్యముక్తి. అది పరమశివుని యష్టమూర్తిత్వజ్ఞానము గలిగి 'ఈశావాస్యమిదం సర్వమ్' అనెడి శ్రుత్యర్థముననుభవించు భక్తునకే కలుగుననిరి కావున శివుని యష్టమూర్తిత్వజ్ఞానము పరమపురుషార్థదాయకము

శివుఁడు జగదుఁడు; ఆశుతోషి; ఇంతలో సంతోషించును. అతని పూజకై విశేషాదంబరము లేదు. అతి సామాన్యమైన మృత్తికతోనే సులభముగా నెట్టివారును లింగమూర్తిని నిర్మింపఁగలరు. అనాయాసముగా సంపాదింపఁగల జలము, బిల్వదళములు నాతనిపూజయందుఁ బ్రధానోపాదేయములు. అప్రయత్నలభ్యమైన గానవాద్యములతోనే శివుఁడు పరమ సంతోష్టుఁడగును అట్టి యతి సులభ సాధ్య పూజాఫలముగా నతిమర్లభమైన ముక్తి లభించును.

ఈ శివపూజవలన నాధ్యాత్మికలాభ మటుండ, ఆధిభౌతికజగత్తునందు నైతము విశేషఫలము గలదు. సౌరమాసమును బట్టి వసంతర్తు ప్రారంభ వేళ యిది. కనుక జీవజంతువులు తరులతాదులు నన్నియు సత్యధికరస సమన్వితములై యుండును గానఁ బూర్వదినమందుఁ జేసిన సంయమమును మఱునాటిపారణముతో, శివరాత్రినాఁటి నిర్జలపవాసపూర్వకముగా రాత్రిజాగరణమును, యథాశక్తి శివపూజయు జరుగును. రాఁబోవు నాదానకాలవశమున జంతుశరీరమందలి రసధాతువు క్షీణింపఁజొచ్చును. ఈ వ్రతము ఫలముగాఁ బరమేశ్వర కృపచే వసంతరోగములు గలుగుననెడి భయముతోలఁగును. ఇందన్యథా వాద మేడను వినఁబడదు.

అన్నిటికంటెను ముఖ్యముగా ధరింపఁదగిన సత్యవిషయము — బ్రాహ్మప్రకృతి పరివర్తనముతోనే మన యంతఃప్రకృతి పరివర్తనమునైతము వ్యక్తి భేదమునుబట్టి యింతయో యంతయో యగుచుండును. కొంత యనుభవముండి యను సుధానించువారలకే యీ పరివర్తన లక్షణము తెలియఁబడును అమావాస్య పూర్ణిమలందును వాని సమీప తిథు

లందును, అంతఃప్రకృతియం దింతో యంతో పరివర్తనమును బుద్ధిశాలురు గుర్తించుచునే యుండుడు. తత్త్వములవైపు చూచుచుఁ బోయినను, గ్రీష్మకాలమందుఁ జేజస్తత్త్వము యొక్కయు, వర్షాకాలమున జలతత్త్వము యొక్కయు, శరత్కాలమున క్షీతితత్త్వము యొక్కయు, శిశిరమునందు మహాతత్త్వముయొక్కయుఁ బ్రభావము వృద్ధి నొందుచుండు నని చక్కఁగా దెలియును. శివరాత్రి వచ్చు శిశిరము మహాతత్త్వవిశిష్టము.

ఏ మాసమున; ఏ పక్షమున, ఏ తిథియందు, ఎట్టివేళ వెలిసి లోనఁ బ్రకృతియందు స్వాభావికములైన యెట్టి పరివర్తనములు గలుగునో, దానియందు విశేషలక్ష్యముంచియే పూజ్యపాదులైన మన ఋషులు పూజాది వైధికార్యముల విధానముల నుపదేశించిరనుటను బూర్తిగా విశ్వసించినం జాలును. జీవనయాత్రయం దగ్రగతులై సుఖించును. మనః ప్రాణముల స్వాభావిక పరివర్తనముయొక్క యనుకూలతను గుర్తించి నడుచుచున్నచో, మన యాధ్యాత్మిక మార్గమందగ్రగతి సంపన్నమగును. దాని విశేషవిచారము చేసియే యార్యర్షులు విధి నిషేధాదులను బ్రవర్తింపఁజేసిరి. ఒక సాధారణ దృష్టాంతమందు లక్ష్యముంచినచో దీని సత్యత బోధపడఁగలదు. మన దేశమున వైశాఖమాసమందు జలదానము, చందనయాత్ర, పుష్పఘోలికా నియమసేవ, శివనారాయణ విగ్రహముల జలధారా స్థాపనము, ఆశ్వత్థతులసీ వృక్షములకు జలదానము మున్నగున వెన్నో జరుపుదురు. ప్రాణజీవత లాసమయమందు సూర్యతేజస్తాప సంతపులగుదురు. దీనిని జక్కఁగా ననుభవించియే సర్వవిధముల స్నిగ్ధోప

ఛారములతోఁ బ్రాణదేవతాప్రాయన పూజాదులను విధిగాఁ జేయుదురు. ఇటులే విధ్యుక్త కర్మములం దన్నిటను బాహ్య ప్రకృతిని లక్షించియే వానిని బ్రవర్తింపఁజేసిరి.

మన స్థూలశరీర స్వాస్థ్యము దేనిచేత సురక్షితమగునో, మన మనోమయ శరీరము దేనివలన ననుకూలాహారము నొంది పరిపుష్టమగునో, మన ప్రాణమయ శరీరము దేని సత్వగుణాత్మక శక్తిచే సంజీవితమగునో, మన విజ్ఞానమయ శరీరము ఏ పూజాది వైధకర్మములచే విశుద్ధజ్ఞాన మనెడి యాహారమును గొనఁగల్గునో, మన యానందమయ శరీరము ఏ సాత్త్వికానందముతో నెల్లప్పుడు సుత్సులమగునో యివి యన్నియు బాగుగా లక్షించియే మనదేశమందు ఏడాది పొడుగున విధి విశేష పూజాదులు నడుచుచున్నవి. ఇంచుకంత ధీరచిత్తముతో గుర్తించినపుడు ఏ మాసమందు, ఏ పక్షమందు, ఏ తిథియందు, ఎట్టివేళఁ బూజాదులను జేయుటచే, మన మనఃప్రాణములు స్వస్థములును బలసంపన్నములునై యుండునో, మన జడత్వాభిమానము పూర్తిగా నడలిపోవునో, అజ్ఞానము పూర్తిగా క్షీణించునో, ఆయా యి మాస పక్ష తిథ్యాదులం దట్టి పూజలనే పూర్వులు ప్రవర్తిల్లఁజేసిరి. వేయేల? వ్రత్యేక విషయమును సూక్ష్మాతి సూక్ష్మముగా విమర్శించి సత్యద్రష్టలైన మహర్షులు ప్రవర్తిల్లఁజేసిన విధానములకుఁ దలయొగ్గి తదనుసారముగాఁ గర్మముల నాచరింపఁ బూనినపుడు వాని ప్రత్యక్షఫల మెల్లరకుఁ గలుగును. మన దేశమందు జరుపఁబడు పూజాది వైధకర్మములు, భ్రమప్రమాద దూషితములైన యల్పజ్ఞమస్తిష్కముల నుండి పుట్టిన ఫలములు కావు. అవి సర్వజ్ఞులును, సత్యదర్శులు నైన యార్య

రులు జగత్కల్యాణమునకై చేసిన విధానములు. శాస్త్రీయ విధినిషేధములు ప్రత్యక్ష నైజానిక యుక్తిసిద్ధములై సత్యమందే ప్రవర్తితములును, సత్యమందే ప్రతిష్ఠితములు నైనవి.

పూజాసంకల్పము, కాలము — అను శీర్షిక క్రింద కొన్ని మాటలు పాఠకుల కిచట మఱలఁ దలిపింపక తప్పదు. పరమేశ్వరుఁడొక్కఁడే. అతనిని వేర్వేరు సమయములందు వేర్వేరు రూపములతోఁ గాంచుచున్నాము. కారణ మేమనఁగా, బరివర్తన ప్రియత్వమే (మార్పునందలి యిష్టమే) జీవన ప్రధాన లక్షణము. మనము జీవులము. తెలిసియో తెలియకో సదా మార్పునే కోరుచుందుము. దానిచే మన యాంతర బాహ్య ప్రకృతి సదా పరివర్తిత మగును, గాన మన ప్రియతమప్రాణ దేవత సదా యేకరూపుఁడేయయ్యును, మనప్రీతికై యాతఁడు వేర్వేరు సమయములందు వేర్వేరు భావములతో నాశ్మ ప్రకాశము చేయుచుండును. దీనిచే లోపలనేకానీ వెలుపలనేకానీ యొకవిధమైన పరివర్తన మగునపుడే యొక విధమైన పూజాదివిధి ప్రవర్తిల్లునని కనుగొందుము.

తిథులలో నుభయ పక్షములందలి యష్టమినాడును, దత్తమీప తిథులందును విశేష పరివర్తనము సూచితమగును. పూర్ణిమామావాస్యలందును దత్తమీప తిథులందును విశేష పరివర్తనముల పరిసమాప్తి యగును, గనుకనే యధికాంశ పూజలు ఈ తిథులయందే విహితములై యున్నవి. పరమేశ్వరుని యైశ్వర్యమయత్వము, అనందమయత్వము మున్నగు సగుణ భావోపలబ్ధికై విహితములైన పూజాదులలో నధిక భాగము శుక్ల పక్షమందుఁ బగటివేళను, బూర్ణిమాష్టముల యందును, దత్తమీప తిథులందును జేయఁబడును. ఇంక

నిర్గుణస్వరూపమువంక సగ్రగతి కుపాయములైన పూజాదులలో
సధికభాగము కృష్ణపక్షమునం దమూవాస్వాప్తములయందును,
దత్తమీప తిథులందును రాత్రివేళఁ జేయఁబడును. ఈ సమ
యమునందు మనస్సు స్వాభావిక నియమవశమున క్షీణత
నొందును. చంద్రముని క్షీణతతోనే మనస్సు క్షీణించుట
తప్పదు. దానిచేతనే విషయలాలస క్షీణించును. ఇఁకఁ బగటి
భాగమునుబట్టి చూడ రాత్రిభాగమునం దింద్రియములు
సహజముగానే యంతర్ముఖము లగును, గనుకఁ బైది జెప్పిన
కాలము నిర్గుణోపలబ్ధి విషయమున విశేష సహకారి యగు
నని చెప్పఁ బనిలేదు.

ఇపుడీ శివరాత్రి పూజావిషయము నిర్గుణసత్తోపలబ్ధికి
సంబంధించినదే. సాధకజీవుని మనస్సు శివరాత్రి సమీపించు
చున్నకొలఁది శివునివైపు అజ్ఞేయముగాఁ బరుగెత్తుచుండును.
ప్రకృతి నియమవశమునఁ జతుర్దశి నాటికిఁ బదునాలుగు
కళలు క్షీణించి యుంటుచే జాగతిక విషయలాలస క్షీణించి
యందును. ఋతుధర్మమును బట్టి యాకాశతత్త్వ విశిష్టతచే
నిర్మలము నగును. అట్టివేళ మాఘమాసీయ చతుర్దశినాఁడు
(శివరాత్రి) పగలంతయు నుపవసించి, పార్థివాది లింగరూప
శివునిఁ బూజించి, ప్రదోషకాలాదిగా భావలింగార్చనమునకుఁ
గడంగు సాధకునకు సగమురాత్రి యగుసరికిఁ బరమేశ్వరుని
నిర్గుణోపలబ్ధి భాగ్యమబ్బి, హృదయమందుఁ దాదాత్మ్యము
నెలకొనును. అదియే లింగోద్భవము. ఆ కాలమునే లింగో
ద్భవ కాలమందురు. పరమాత్మతో జీవునకుఁ దాదాత్మ్య
సిద్ధి యగుటకంటె శివము (మంగళము) మఱి యొందులేదు.
కనుకను నిది శివరాత్రి.

అనేకులు 'నేడు శివరాత్రి' యనుచు నిత్యాభ్యస్తములైన యాహారవస్తువులను విడిచి, రాత్రు శివరాత్రి పర్వదినమున నెట్టియాహారములతోఁ దృప్తినొందుటో-యది యూహించి, చిరాభీష్ట పదార్థాంతరములతోఁ బలుసారులు పొట్టనింపుకొనుచు, జాగతిక కార్యములనే చేయుచు, నెటులొ తెటపిచేసికొని యొకసారి శివమందిరమున నొక కుంకాయతోఁ బోయి, యది నంచి కందిచ్చి, మఱల నాతఁడిచ్చిన నిర్మల్యముతోఁ బరుగున నిల్లునేరి, తరువాయి పనులను జక్కఁ బెట్టుకొని, యింటికి మఱలు త్రోవనే క్రొత్త చీట్లపేకదస్త్రా కొని తెచ్చికొని, యభీష్టవస్తువుల నారగించి చీట్లాట వినోదముతోనే జాగరము చేయుదురు.

ఉపవాస జాగరణ తత్త్వమేమనఁగా — యథార్థ సాధకుఁడు శివరాత్రినాఁడు నిరంతర శివసాన్నిధ్యము కల్పించి కొని, కొంతసేపు శివమంత్ర జపముతోను, గొంతసేపు శివ పూజాభిషేకములతోను, శివపురాణ పఠనాదులతోను, శివ నామ సంకీర్తనముతోను గడపునపు డాతనికి స్థూలశరీర పోషకములగు వస్తువులను గొను నిచ్చయే లేకయుండియు, నియతవేళ కించుకంత యాకలియైనను, ఆహారమును గొన్నచోఁ దృప్తములైన యింద్రియములకు మనస్సులొంగి పోయి నిష్ఠాభంగ మగునని మానియు నాదినము నెట్టుటచే నతని యుపవాసము సార్థకమయ్యెడిది. ఇకఁ బ్రదోషకాలాదిగా భావలింగార్చనమందే నిమగ్నఁడై, జ్ఞానస్వరూప శివునితోఁ దాదాత్మ్యనందము గంటగంటకు బలపడుచుండుటచే సత్త్వగుణవికాసము ప్రబలమై, తమోరూప నిద్రావస్థకుఁ బాలుగాక జ్ఞానవిరోధయైన నిద్రనుగెలిచి జడనిద్రలేని

యాయాసము నొందక, శివరాత్రి నిట్టి జాగరణముతోఁ బుచ్చి, శివకడుకకుఁ బాత్రుఁడై, లింగోద్భవభాగ్యమబ్బి, య నందమయుఁడై తరించును.

కావునఁ బాఠకులు శివరాత్రినామక మహాపర్వ దివా రాత్రముల నెట్లు నెట్టవలయునో యెఱింగి నెట్టి, గట్టు సేరు దురు గాక. ఇతి శివమ్.

ర థ యా త్ర

“రథస్థం వామనందృష్ట్వా పునర్జన్మ న విద్యతే” రథ మందున్న మాధవుని గనుటచే మోక్షమబ్బినని శాస్త్రము లన్నవి. రథమే దేహమునకుఁ బ్రతిరూపము. ఉపనిషత్తునందు దేహమునకే రథరూపకల్పనము చేయఁబడినది. వామన శబ్దార్థము పరమాత్మ. ఉపనిషత్తు వామనశబ్దముచేఁ బర మాత్మనే లక్షించినది. ఎల్లప్పుడును దేహరథమందు వామన రూప పరమాత్మను దర్శించువారి మాట స్వతంత్రము. అట్టి సౌభాగ్యము నొందనివారు ఏడాది కొక సారియైనను నిటులు దర్శింపఁ బ్రయత్నింపవలయును. ఆషాఢ శుద్ధ ద్వితీయ దానికి నిర్దిష్టదినము. జలతత్వము తొలుత నభివ్యక్తమగు కాలము. అనఁగా బాహ్యప్రకృతియందు మెల్లమెల్లగా జడత్వము తల సూపి క్రమముగా విశేషప్రకట మగునప్పుడు ఒక్కసారి యాత్మచైతన్యసంధానము నొందుటావశ్యకము. మనః శక్తి సంపూర్ణముగాఁ బరిక్షిణమైపోవు నమావాస్యాతిథి దాటే పోయినది. అప్పుడును మనఃక్షీణత విశేషించి కానవచ్చును గావున నీసమయమందు ఆషాఢశుక్ల ద్వితీయాతిథియందు ఒక్కరి చైతన్యసంధానము నొందుట యెల్లరకువాంఛనీయము.

వామన పరమాత్మ సచ్చిదానందస్వరూపుఁడు. అతఁడే సముద్రతటమున శ్రీ జగన్నాథుఁడనుపేర నొక విచిత్రవిగ్రహ రూపమున విరాజిల్లుచున్నాఁడు. సత్ స్వరూపుఁడు జగన్నాథుఁడును, చిత్ స్వరూప సుభద్రాదేవియు, ఆనందస్వరూపుఁడు బలరామమూర్తియు మాయాజలధితీరమున నున్నాడు. జ్ఞానముయొక్క సప్తభూమికల నాలోహింపఁజాలనిచో, నీ సచ్చిదానందస్వరూపలాభము కాదు. కావున నమ్మాట దెలుపుటకే మందిరముయొక్క సప్తమద్వారమునందే యీ మూర్తి విరాజిల్లుచున్నది. ఈ మూడు మూర్తులును విస్ఫుటములుకాని యంగప్రత్యంగములతోనే వెలయుచున్నవి. ఇవి సర్వేంద్రియ వివర్జితములయినను సర్వేంద్రియధర్మములుగలవాఁడు జగన్నాథుఁడు. ఈవిగ్రహమునకు నేత్ర కర్ణ నాసికా హస్త పాదాదులైన యవయవముల యాభాసము మాత్రమే కలదు. ఈ సర్వోంగ ప్రత్యంగములు నుండవలసినట్లు లేవు. ఈ మూర్తి యపూర్వము. “అపాణిపాదో జవనో గృహీతా పశ్యత్యచక్షు స్స శృణోత్యకర్ణః” ఇటులు ఉపనిషత్ ప్రతిపాద్యమై, మాటలకును మనసునకు నందని స్వరూపమును స్థూలరూపముతో నింద్రియగ్రాహ్యరూపమునఁ బరికల్పింపవలయుననిన, నీజగన్నాథుని మూర్తిని మించిన మఱియొక్క విధమున సంభవము కాఁజాలదు. ఔతా! ఈ యపూర్వ మూర్తికల్పనము చేసిన మహాపురుషులు సర్వలోకవంద్యులు. ఖామనుఁడై, అంగుష్ఠమాత్ర పురుషరూపముతో అనగా సూక్ష్మరూపముతో సమస్తజీవులలోను నిత్యము నిల్చియున్న పరమాత్మ చక్షుః కర్ణాదులును హస్తపాదాదులునైన యంగ ప్రత్యంగములు లేనివాఁడయినను, దర్శన శ్రవణ

దులును గ్రహణగమనాదులునై న సర్వేంద్రియ ధర్మములును గలవాఁడై యీ దేహమనెడి రథమందు నిత్యమునున్నాఁడు. అట్టి యాతని స్వరూపము నెఱుంగఁగలెనేని జీవుని జనన మరణ యాతన పూర్తిగా లోపించి పోవును. కావుననే “రథస్థం వామనం (మాధవం) దృష్ట్వా పునర్జన్మ న విద్యతే” యనిరి. దేహాత్మ బోధమును దొలఁగించికొని చిదాత్మ బోధమునందుఁ బ్రతిష్ఠితు లగుటకై, యీ ప్రకారముగా రథస్థ వామనుని దర్శించుటయే ముఖ్య ప్రయోజనీయము. సంసారతాపములచే నుడికిపోయి, మాటి మాటికగు పుట్టు సావుల పట్టునుండి తప్పుకొన యథార్థముగా నభిలషించు తారి విషయమున నీ రథయాత్రాదర్శనమును, జగన్నాథుని పూజయు మాటిమాటికి ననుశీలించుట యుచితముకాదా!

ఇటు లనుశీలించి నిరంతరము దేహారథస్థ వామనుని గాంచుచుండు నున్న తాత్కులగు జీవులకు జాతిభేద జ్ఞానముండ దని తెలుపుటకే, యీ దివ్యక్షేత్రమందలి మహాప్రసాదము నే జాతివాఁడిచ్చినను నింద్యముగాక, భక్తితో స్వీకరింపఁబడు నాచారము సనాతనముగాఁ బ్రచలితమగుచున్నది. ఈ క్షేత్రమునకు సంబంధించిన మహిమము లెన్నియో, యీ యవి శ్వాసి జ్ఞానహీన యుగమందు సైతము కానవచ్చుచున్నవి. అవి వ్రాయఁబూనినచోఁ బుస్తకశరీరము పెరిగిపోవును.

ఆషాఢ శుక్ల ద్వితీయాతిథియందే యీ జగన్నాథ మూర్తి యావిర్భవించెను, గాన నెల్లరకు నీ విశిష్టతిథియందు రథయాత్రా దర్శనమును, శ్రీ జగన్నాథుని బూజించుటయు శాస్త్రవిహితమైనవి. విశేషమేమనఁగా—పరమాత్మసాక్షాత్కార

విషయమున ననుకూలించు మహిమ మీతిధికిఁగలదు. కావున మనము నిత్యమును “జగన్నాథస్వామి నయనపథగామీ భవతు మే” యని ప్రార్థింతము.

ఉ ప స ం హా ర ము

పూజాసంబంధమున ననేకవిషయముల నాలోచించి తిమి. విసర్జనవిషయమున దుర్గాపూజా పరిచ్ఛేదమందు యథా సంభవముగాఁ జెప్పితిని, గనుక మఱి దాని యక్కఱ లేదు. గ్రంథకళేబరము పెరిగిపోవునని సంకోచించి విడువఁబడిన విషయములు ధీమంతులైన పాఠకులకు సుఖబోధ్యములే యగును.

మా యాశ యేమనఁగా పూజ్యపాదులైన గురు పురోహితులును, గర్మకాండానుష్ఠానమున కధినాయకులైన బ్రాహ్మణులును ప్రాణహీనానుష్ఠానమైన కర్మకాండాభినయమునుండి విరమించి, సజీవ ప్రాణమయ కర్మయజ్ఞములనే చేసి చేయింతురు గాక. మఱియు జ్ఞాన భక్తికర్మముల శమన్వయముతో నిండిన పూజాదులనుజేసి, వారే మఱల నీ భారతదేశమందు సత్యధర్మ సనాతనధర్మ వైజయంతిని లేవనెత్తుటకై ప్రాణము లొడ్డి పనిచేయుదురుగాక. వారి మాటలను దీప్రధ్యానమందుంచుకొందురుగాక.

విధ్యుక్తకర్మము లెట్టివైన నవి పూర్తిగా జ్ఞానమందుఁ బ్రతిష్ఠింపఁబడవేని, శాస్త్రవిహితములేయైన నవి యాశానురూపఫలముల నెన్నఁడు నీజాలవు. నానాటికి శాస్త్రీయ కర్మకాండమందు లోకులు శ్రద్ధలేనివారగుచున్నాడు. దానికి

గురుపురోహితగణమే కారణము. ఏభావముతోఁ గర్మకాండము నొచరించుటచే శిష్య యజమానులకు దానియెడ శ్రద్ధ తొలఁగదో యాభావముతో ననుష్ఠింపఁబడలేదు. కావున నే యీ యశ్రద్ధ, యీ యవిశ్వాసము వచ్చిపడినవి. కావునఁ గర్మకాండము నెడ నైన శ్రద్ధాహీనతకు శిష్య యజమానులు గాక - గురుపురోహితులే కారణమనుటకు వెనుదీయకున్నాము.

మఱియొకమాట - సంధ్యావందన పూజా హోమాదులు చేయు, చేయించు గురుపురోహితులొ, యెట్టి బ్రాహ్మణులొ తమ వ్యావహారికజీవనమందు మును జెప్పిన ధృతిక్షమా దయాస్తేయాది ధర్మలక్షణములకు దూరులైనపుడే సాధారణలోకులకు అనఁగా వారి నాశ్రయించి కర్మకాండమును నెఱవేర్చుకొను లోకులకు, దానియెడ శ్రద్ధావిశ్వాసములు తొలఁగిపోవును. కావున భూదేవతాగణ చరణములకు సాప్తాంగప్రణతు లొచరించి, యట్టి లోపమునకుఁ బ్రతీకారమొనర్చు భారము తమదేయని విన్నపించుచున్నాను.

క్రొత్తగా మఱేమియుం జేయనక్కఱలేదు. ఆవాహనము మొదలు సర్వముచేయుచున్నాము. ప్రతిదినము నొనర్చు సంధ్యావందనము మొదలు ఏడాదిపొడుగున నడుచు పూజా శ్రాద్ధ వ్రత నియమాదులను కేవల ప్రాణమయములను జేసి ప్రాణప్రతిష్ఠచేసి యనుష్ఠింపవలయును. కేవల కర్తాభీనయము కాదు, కేవల మంత్రపోఠము కాదు, కేవలానుష్ఠానుమాత్రము కాదు, ఇది సత్యమయము ప్రాణమయము సఫలతామయము నైన సజీవానుష్ఠానముగా ననుభవము కావలయును కర్మకాండము నావిధముగాఁ జూడవలయును, చూపింపవలయును.

పూర్వకాలమందు దేవతలు యజ్ఞఫలమునకు వచ్చి
 యాహుతుల ననుగ్రహించి యజమానులకు యజ్ఞఫలము
 నిచ్చుచుండెడివారని పురాణములందు వర్ణింపఁబడెను.
 ఆమాటలు రవ్వంతయు సతిరంజితములు కావు. నిక్కముగాఁ
 బూజాదులందు దేవతావిర్భావమగుచుండెను. ఇక్కలికాల
 మందును నగును. నేడును సత్యమందుఁ బ్రతిష్ఠితులై
 పూజించుటవల్ల నా పూజలు పూర్ణఫలతామయము లగును.
 ఇపుడు (ఈ జన్మమందు) పూజాదులొనర్చినచోఁ గాలాంతర
 మందు వీనివలని ఫలలాభమగున నెడివారి కిమ్మాటలు నచ్చవు.
 పూజాకాలమందే పూజాఫలలాభమగును. కాలాంతరాపేక్ష
 లేదనుట నిశ్చయము. ఏవో కొన్ని విశిష్టఫలములకై కాలాంత
 రాపేక్ష యుండును. పూజవలని సాధారణఫలముకై న దేవతా
 ప్రత్యక్షత, ఆత్మత్వప్తి, అలౌకికసంఘటనము మున్నగునవి
 యా పూజాకాలమందే ప్రాప్తములగును. సత్యమయ ప్రాణ
 మయ పూజ కొన్నాళ్లు చేయుటచేతనే పూజకుని జీవనము
 ధర్మమయమగును. జీవనము ధర్మమయమగునపుడు దారి
 ద్ర్యము, దుఃఖము, అశాంతి మున్నగునవి తొలఁగిపోయి
 బ్రతుకు శాంతిమయము నానందమయము నగును. కావుననే
 కర్మకాండమున కధినాయకులైన బ్రహ్మశోత్రములు తామే
 యాదర్శస్వరూపులై, యిట్టి యాదర్శకర్మములను దాము
 చేసి, యితరులచేఁ జేయించినచో నచిరకాలమందే యీ
 యశ్రద్ధ, యీ యవిశ్వాసము మున్నగునవి తొలఁగిపోయి,
 నానాట సనాతనధర్మమునెడ లోకులందు శ్రద్ధావిశ్వాస
 ములు వెలకొనునని విన్నవించుచున్నాను.

పాతకులారా! శాశ్వతుఁడును ధర్మగోప్తయు నై
ధర్మసంస్థాపనార్థము యుగయుగమందు నపతరించు తత్పురు
షుని చరణములందుఁ బూర్తిగా నాత్మార్పణముచేసి ప్రార్థిం
తము రండు.

త్వమక్షరం పరమం వేదితవ్యం
త్వమస్య విశ్వస్య పరం నిదానం,
త్వమవ్యయః శాశ్వతధర్మగోప్తా
సనాతన స్త్వం పురుషోమతోమే.

ఇ డి

శ్రీకామశవాసి, నారితసగోత్రుఁడు, శ్రీ శ్రీయానందనాథాపరజాముఁడు
ఈశ్వరి సత్యనారాయణశర్మ వ్రాసిన
దేవపూజా రహస్యము.
శ్రీ పరదేవతా చరణారవింశార్పితము.

—*—

శ్రీ ఈశ్వర సత్యనారాయణశర్మగారి రచనలు

బాలాచికా శతకము

అమ్మతో ముచ్చటలు

శ్రీ నూక్తరహస్యార్థము

సౌందర్యలహరి (ఆంధ్ర పద్యానువాదము విశేషవివరణసహితము)

కాలిదాసదేవీపంచస్తవి (ఆంధ్ర పద్యానువాదము)

మహాసౌరమంత్రపాఠానువాదము

భీమేశ్వరనుతి (శివాష్టోతరశతనామ పరమార్థబోధకము)

వాసవికన్యకాంబాస్తుతి

శ్రీదేవీనూకపరమార్థము - సోఽహం

సమాధి

శ్రీసత్యనారాయణశర్మసాధనము

జీవానందనాటకము (ఆనందరాయ మభివృత్తి కనువాదము)

పుత్రవరీహితోపదేశములు

అకసవల్లిక్షేత్రమాహాత్మ్యము

శిశువ్యాధులు

ఆంధ్రీకృతకారధరత్రికతి

29

SAI

వెలువడనున్నవి.

1 అమ్మతో ముచ్చటలు (ద్వితీయ ముద్రణ ఈశ్వరిజీ సమీక్షా సహితము)

2 శ్రీసిదాంతశిఖామణి వివరణ (వీరశైవగ్రంథరాజము)

3 శ్రీవిద్యాంధ్రభాష్యము

4 కాస్త్రసాధనము

5 సప్తశతీ (చండిపాఠ) తత్త్వ

సారము

6 సప్తశతీ (చండిపాఠ) విపులా

ధ్యాత్మికావివరణము

7 సౌందర్యలహరి సంప్లావనములు

ఆనందలహర్యాప్లావనములు

8 రుద్రకొటీశ్వరశతకము

9 హింకారశతకము

ప్రతులకు: - సాధన గ్రంథ మండలి, తెనాలి.

సాధన గ్రంథ మండలి ప్రచురణలు

భగవద్గీత - ఉపాయములు 0-4-0	రాధారహస్యము 1-4-0
నరసదాసుకీర్తనలు 0-10-0	జడభరతుడు 0-12-0
హరినామ మహిమ శతకము 0-4-0	పద్మపురాణం బ్రహ్మఖండం 1-0-0
సప్త మహావ్రతములు 0-6-0	,, ఆదిమఖండము 1-8-0
ఈశ్వర సాక్షాత్కారము 0-3-0	,, భూమిఖండము 2-0-0
శ్రీ సీతాతామశతకము 0-2-0	మహాత్మా ఉపాసనీయ భా 1-8-0
గీతాప్రతిభ 0-12-0	అర్థపంచకము 0-12-0
భాగవతకథ 1,2,3,4,5,భా 2-0-0	గోవింద నామోదరస్తోత్రం 0-8-0
,, 6వ భాగం 2-8-0	భక్తి రసాయనము 2-0-0
శ్రీత్రిపురాంత ఈశ్వరశతకము 0-4-0	గీతాకదంబము 1 భా 1-4-0
శ్రీ త్యాగరాజచరిత్ర 0-4-0	,, 2 భా 1-4-0
పరమసాధన 0-12-0	శంకరగ్రంథరత్నావళి 3-0-0
కాళహస్తీశ్వరశతకము 0-8-0	భారతీయదర్శనము 1-8-0
ఆశ్వినమాహాత్మ్యము 2-0-0	* సుందరభారతయాత్ర
భారతీయతత్త్వశాస్త్రము 2-0-0	(770 పేజీలు పేజీలు)
శ్రీ రామపూజా విధానము 0-4-0	280 చిత్రములు)
బదరీయాత్ర 1-0-0	తులసీగోపూజ 0-3-0
కల్యాణకుంజము 1-4-0	ధ్యానపద్ధతి 0-8-0
నిద్ధాంతకల్పవల్లి 1-0-0	ఉపన్యాసరామాయణము 0-4-0
మానవధర్మము 1-0-0	శివతాండవము 1-0-0
అష్టాదశశ్లోకగీత 0-12-0	శ్రీ తులసీమహిమామ్మతము 1-8-0
భక్తి తత్త్వము 0-12-0	శ్రీ కనకదుర్గానందఅవారీ 0-4-0
ముక్తి గీత 0-6-0	భగవద్గీతములం 0-6-0
గురుశిష్యులు 1-0-0	భగవద్గీతానుసంకీర్తన 0-4-0
సంకీర్తన మిమాంస 1-0-0	అష్టాదశశ్లోకగీత (ములం) 0-2-0
పరమార్థతత్త్వము 0-12-0	నేపాలయాత్ర 1-4-0
శ్రీ శుకుడు 0-12-0	(సచిత్రము మ్యాప్)
శ్రీరామనామప్రభావము 0-6-0	భీమేశ్వరనుతి 0-8-0
హిందూకోడ్ బిల్లు సమీక్ష 1-0-0	శ్రీ వేదీనూ కపరమార్థము 0-12-0

* ఇది గాక మిగతా గ్రంథములన్నియు సెట్టుగాతీసికొనిన సగముధరక యివ్వబడును. ముందుగా రూ 10/- అడ్వాన్సు పంపవలెను.